

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Badanie ewaluacyjne

Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim

RAPORT KOŃCOWY

CEM Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej sp. z o.o.
na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego

Kraków 2010

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Autorzy:

prof. nadzw. dr hab. Jan Jerschina

dr Grzegorz Baran

dr Kazimierz Bujak

Szymon Beźnic

Mariola Fulbiszewska

Elżbieta Lesińska

Łukasz Pytliński

Spis treści

1.	Streszczenie.....	6
2.	Summary	11
3.	Wprowadzenie	16
3.1	Kwestie dotyczące adekwatności form pomocy.....	17
3.2	Kwestie dotyczące użyteczności form pomocy.....	19
3.3	Kwestie dotyczące trwałości efektów pomocy.....	21
4.	Koncepcja badania	23
4.1	Cele badania	24
4.2	Kryteria ewaluacyjne	24
4.3	Badane kategorie	24
4.4	Opis koncepcji badania uczestników indywidualnych.....	25
4.5	Zagadnienia badawcze w kontekście uczestników indywidualnych.....	25
4.6	Zagadnienia badawcze w kontekście uczestników instytucjonalnych.....	26
4.7	Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników indywidualnych.....	27
4.8	Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników instytucjonalnych (przedsiębiorstw)	28
5.	Metodologia i realizacja badań	30
5.1	Badanie uczestników indywidualnych	30
5.2	Badania uczestników instytucjonalnych	33
5.3	Badanie jakościowe uczestników działań oddolnych	36
5.4	Badanie ilościowe uczestników działań oddolnych	38
5.5	Realizacja badań	38
6.	Wyniki badań – uczestnicy indywidualni	40
6.1	Informacje wstępne – lista działań i poddziałań.....	40
6.2	Charakterystyka badanych uczestników indywidualnych	41
6.3	Wykorzystane formy wsparcia.....	43
6.4	Dostępność informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki	53
6.5	Decyzja o uczestnictwie w projekcie	55
6.6	Postrzeganie własnej sytuacji w kategoriach problemów przed przystąpieniem do projektu.....	56
6.7	Potrzeby uczestników indywidualnych i skuteczność projektów	61
6.8	Ocena skuteczności pomocy.....	77
6.9	Zmiana sytuacji na rynku pracy – sytuacja przed i po udziale w projekcie.....	82
6.10	Ocena wystarczalności pomocy.....	85
6.11	Ocena sytuacji zawodowej po zakończeniu udziału w projekcie.....	89
6.12	Ocena sytuacji materialnej po zakończeniu udziału w projekcie	90
6.13	Udział w projekcie a wzbogacenie doświadczeń zawodowych	91
6.14	Samooceń zaradności zawodowej	93

6.15	Aktywizacja bezrobotnych	94
6.16	Kontynuacja podnoszenia kwalifikacji	101
6.17	Ogólna ocena zadowolenia z udziału w projektach PO KL	102
7.	Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni	107
7.1	Charakterystyka badanych uczestników instytucjonalnych	107
7.2	Dostępność informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki	107
7.3	Potrzeby uczestników instytucjonalnych.....	118
7.4	Ocena sytuacji przedsiębiorstwa	121
7.5	Dynamika zatrudnienia	124
7.6	Dynamika obrotów	127
7.7	Ocena wpływu projektów na sytuację przedsiębiorstwa	129
7.8	Wpływ udziału w projekcie na indywidualnych uczestników	133
7.9	Wykorzystanie efektów projektu w działalności przedsiębiorstwa.....	135
7.10	Ocena oddziaływania PO KL na gospodarkę Małopolski	136
7.11	Mocne i słabe strony PO KL w opinii ich uczestników	138
8.	Działania oddolne.....	141
8.1	Wprowadzenie.....	141
8.2	Działanie 6.3: Projekt „Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości”	143
8.3	Działanie 6.3: Projekt „Sołecki Klub Aktywności Zawodowej w gminie Trzebinia”	146
8.4	Działanie 6.3: Projekt „Przez warsztaty do aktywności zawodowej”	148
8.5	Podsumowanie: Działanie 6.3.....	151
8.6	Działanie 7.3: Projekt „Mogę więcej – aktywizacja kobiet zrzeszonych w kołach gospodyń wiejskich z terenu Gminy Grybów”	154
8.7	Działanie 7.3: Projekt „Zróbmy to razem”	156
8.8	Działanie 7.3: Projekt „Akademia softysów”	159
8.9	Podsumowanie: Działanie 7.3.....	161
8.10	Działanie 9.5: Projekt „Kobieta wiejska XXI wieku”	163
8.11	Działanie 9.5: Projekt „Kobieta z kasą”	165
8.12	Działanie 9.5: Projekt „Mam talent”	168
8.13	Podsumowanie: Działanie 9.5.....	171
9.	Analiza i interpretacja wyników badań	174
9.1	Wprowadzenie.....	174
9.2	Analiza sytuacji i potrzeb beneficjentów PO KL.....	175
9.3	Zróznicowanie form wsparcia i ocena ich dopasowania do potrzeb beneficjentów.....	178
9.4	Wpływ komunikacji i dostępności informacji o możliwości wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki na jego efektywność.....	188
9.5	Ocena użyteczności i skuteczności projektów w zakresie realizacji potrzeb beneficjentów	191
9.6	Ocena trwałości efektów wsparcia	199
9.7	Podsumowanie	205

9.8	Tabela wdrażania rekomendacji	205
10.	Matryca zmiennych.....	215
11.	Uwagi na temat wyników badań w świetle statystyk publicznych	217
12.	Spis wykresów	219
13.	Spis tabel	223
14.	Załączniki	226
14.1	Bibliografia	226
14.2	Wyniki analizy statystyk publicznych.....	227
14.3	Kwestionariusz wywiadu CATI z uczestnikami indywidualnymi projektów w ramach Priorytetów VI-IX PO KL	247
14.4	Kwestionariusz wywiadu CATI z uczestnikami instytucjonalnymi projektów w ramach Priorytetu VIII PO KL	258
14.5	Scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego do analizy działań 6.3, 7.3, 9.5.....	266
14.6	Kwestionariusz wywiadu CATI z uczestnikami indywidualnymi projektów w ramach Priorytetów VI-IX PO KL – Działania 6.3, 7.3, 9.5	270

1. STRESZCZENIE

Informacje wstępne

Raport zawiera omówienie wyników badania ewaluacyjnego pt. „Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim” oraz płynące z nich wnioski i rekomendacje. Badanie zostało wykonane na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego w październiku i listopadzie 2010 r.

Głównym celem badania była **ocena wpływu zrealizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów** w okresie po 3, 6 i 12 miesiącach po zakończeniu ich udziału w projektach realizowanych w ramach Priorytetów: VI, VII, VIII oraz IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) w województwie małopolskim oraz wskazanie form wsparcia, które mają największą użyteczność z punktu widzenia **zatrudnialności** na małopolskim rynku pracy, rozumianej nie tylko jako znalezienie zatrudnienia, ale również utrzymanie się na rynku pracy. W badaniu zastosowano następujące kryteria ewaluacyjne: adekwatność/trafność, użyteczności oraz trwałość.

Badanie składało się z trzech głównych komponentów: badania indywidualnych uczestników projektów, badania instytucjonalnych uczestników projektów oraz badania organizatorów i uczestników projektów prowadzonych w ramach inicjatyw oddolnych (działania 6.3, 7.3 i 9.5). W przypadku pierwszego i drugiego komponentu zastosowano technikę wywiadu telefonicznego (CATI), przy pomocy ustrukturyzowanego kwestionariusza, przy czym wykorzystano inną wersję kwestionariusza do badania uczestników indywidualnych, inną do badania uczestników instytucjonalnych, którymi były przedsiębiorstwa. W przypadku komponentu trzeciego z organizatorami działań przeprowadzono wywiady pogłębione, a uczestników indywidualnych badano przy pomocy ustrukturyzowanego kwestionariusza wywiadu telefonicznego (CATI). Badaniem objęto uczestników, którzy zakończyli udział w projektach w okresie od czerwca 2009 r. do czerwca 2010 r. Swoim zasięgiem badanie objęło tych uczestników projektów, którzy otrzymali wsparcie w ramach projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego.

Sytuacja i potrzeby uczestników projektów

Większość uczestników projektów, zarówno instytucjonalnych, jak i indywidualnych, samodzielnie podjęła decyzję o udziale w projekcie, co świadczy o ich dużej świadomości własnych potrzeb. Niemniej jednak należy zwrócić uwagę, że samodzielność decyzji o wzięciu udziału w projekcie nie powinna być w każdym przypadku jednoznaczna z samodzielnym doбором odpowiedniej dla siebie formy wsparcia. Nie każdy z potencjalnych beneficjentów potrafi trafnie ocenić swoją sytuację i potrzeby, aby wybrana przez niego forma wsparcia była w pełni adekwatna i użyteczna.

Instytucjonalni uczestnicy projektów to zwykle przedsiębiorstwa w dobrej kondycji rynkowej. Najważniejszym czynnikiem popychającym je do udziału w projektach w ramach poddziałań 8.1.1 i 8.1.2 jest potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników. Należy tu jednak pamiętać, że badaniem objęte były przedsiębiorstwa, których pracownicy korzystali głównie ze szkoleń, zatem korzystali z formy, która właśnie na taką potrzebę odpowiada. Nie bez znaczenia były także potrzeba zdobycia przewagi konkurencyjnej oraz potrzeba poprawy kondycji rynkowej przedsiębiorstwa.

Blisko połowa uczestników indywidualnych postrzega swój udział w projektach w kategoriach rozwiązania jakiegoś problemu – najczęściej jest to brak pracy lub potrzeba zdobycia nowych kwalifikacji. Beneficjenci ostateczni pokładają duże nadzieje w wybranych formach wsparcia licząc, iż dzięki

nim w dużym stopniu zmieni się ich życiowa sytuacja, np. zwiększy się ich szansa na znalezienie pracy czy też zdobędą nowe umiejętności lub doświadczenie. Wielu z nich to osoby, które od dłuższego czasu szukają pracy. Takim osobom trudniej jest pomóc, częściowo dlatego, że często utraciły nadzieję na znalezienie pracy, brak im wewnętrznej motywacji i wiary w to, że udzielone im wsparcie przyniesie pożądany i upragniony skutek. Im dłużej znajdują się poza rynkiem pracy, tym bardziej zwiększa się dysproporcja pomiędzy ich kompetencjami a aktualnymi potrzebami rynku. W sytuacji dynamicznie zmieniającego się otoczenia, dezaktualizacji podlega również wiedza i ich umiejętności.

Zróżnicowanie form wsparcia

Badani uczestnicy instytucjonalni korzystali przede wszystkim ze szkoleń, kursów i warsztatów. Nieliczni tylko korzystali jednocześnie ze staży, praktyk, przygotowania zawodowego lub poradnictwa czy doradztwa. Najlicniejszą grupę spośród całej oferty szkoleń stanowią techniki sprzedaży, obsługi klienta i negocjacji. Niewiele mniej na tle innych ocenianych szkoleń zyskały marketing i reklama czy zarządzanie przedsiębiorstwem.

Oferta szkoleń, warsztatów i kursów jest nie tylko silnie dominująca wśród innych form wsparcia, lecz dodatkowo brak w niej nastawienia na rozwój umiejętności technicznych, związanych bezpośrednio z wykonywaniem konkretnych zawodów. Jednocześnie istnieje duże zapotrzebowanie na tego typu kursy i szkolenia, jak obsługa wózków widłowych, kurs prawa jazdy na samochody ciężarowe, obsługa specjalistycznego sprzętu budowlanego. Pojawia się tu problem prawdopodobieństwa determinacji wyborów dokonywanych przez beneficjentów przez konstrukcję oferty wsparcia. Dlatego ważna jest gruntowna i umiejętna diagnoza sytuacji, problemów i potrzeb potencjalnych beneficjentów oraz efektywna, dwustronna komunikacja z nimi w miejsce jednostronnego informowania o ofercie. Niemniej jednak, brak pełnego dopasowania oferty do potrzeb beneficjentów nie wpływa negatywnie na motywację do dalszego uczestnictwa w tego typu projektach – większość chętnie przystąpiłaby ponownie do udziału w projektach PO KL.

Szkolenia, warsztaty i kursy są również dominującą formą pomocy skierowaną do uczestników indywidualnych. Beneficjenci indywidualni znacznie częściej niż instytucjonalni brali udział także w innych projektach, w szczególności kursach o profilu zawodowo-technicznym. Gama realizowanych kursów jest bardzo szeroka, łączy je natomiast fakt, że ich ukończenie z założenia umożliwia pozyskanie bardzo konkretnych umiejętności, które potencjalnie zwiększają szanse i pozycję na rynku pracy. Lepiej wygląda ocena wsparcia skierowanego do uczestników indywidualnych pod względem zaniechanego w odniesieniu do beneficjentów instytucjonalnych doradztwa i poradnictwa zawodowego. Rzadko były wykorzystywane natomiast staże, praktyki i przygotowanie zawodowe oraz indywidualne plany działań.

Duża część uczestników projektów PO KL korzystała równocześnie z dwóch lub więcej form wsparcia w ramach poszczególnych Priorytetów. Na przykład w dużej części przypadków korzystanie z doradztwa uzupełniane było uczestnictwem w kursach. Obrazuje to naturalną potrzebę pomocy w zakresie doboru odpowiednich form wsparcia, ich połączenia w jedną skuteczną strategię, jak również pomocy administracyjno-organizacyjnej. Ta ostatnia forma pomocy jest szczególnie ważna wobec wielokrotnie krytykowanego przerostu biurokracji i związanej z nią utrudnień w staraniu się o udział w projektach PO KL.

Badania dowiodły także potrzebę odpowiedniej diagnozy i wsparcia merytorycznego w doborze odpowiednich form pomocy. Bardzo rzadko respondenci zadeklarowali udział w doradztwie związanym ze szkoleniami, co powinno być formą diagnozy potrzeb szkoleniowych, a więc koniecznym etapem poprzedzającym udział w szkoleniach.

Wpływ komunikacji na efektywność wsparcia

Zarówno w przypadku badań beneficjentów instytucjonalnych jak i indywidualnych zwrócono uwagę na dostępność informacji na temat możliwości wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki, co jest bardzo ważnym czynnikiem decydującym pośrednio o skuteczności wsparcia w wymiarze ponadjednostkowym. Komunikacja i dostępność informacji przekłada się bowiem na wybory dokonywane przez potencjalnych beneficjentów.

Dostępność informacji dotyczących możliwości korzystania z form wsparcia w ramach PO KL jest w ocenie beneficjentów wysoka. Jest to niewątpliwym sukces projektów organizowanych w ramach PO KL, oznacza bowiem, że został wypełniony jeden z podstawowych celów gwarantujących powodzenie projektu – stworzony został taki system informowania, który trafia do potencjalnych beneficjentów wsparcia. Głównymi źródłami informacji dla uczestników instytucjonalnych są internet oraz organizatorzy pomocy.

W przypadku uczestników indywidualnych najczęściej wymienianymi źródłami informacji o formach wsparcia realizowanych w ramach PO KL są różnego rodzaju instytucje publiczne, przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, centra pomocy rodzinie, szkoły, uczelnie. Równie często wymieniani są także znajomi i rodzina. Kanał ten wskazywano częściej wśród uczestników projektów realizowanych w ramach Priorytetu VIII, rzadziej Priorytetu VII. Istotnym źródłem informacji jest także internet.

Użyteczność i skuteczność projektów

Przyczynę do wyjaśnienia skuteczności wsparcia daje porównanie sytuacji przedsiębiorstwa przed oraz po zakończeniu udziału w projekcie. Porównanie to wpływa pozytywnie na ocenę skuteczności projektów z PO KL. Zarówno po 3, jak i po 6 oraz 12 miesiącach od zakończenia projektu występowała przewaga respondentów, których oceny sytuacji przedsiębiorstwa wzrosły po skorzystaniu ze wsparcia. Wsparcie z PO KL w subiektywnych ocenach respondentów okazało się najbardziej użyteczne w przypadku: zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa, podejmowania nowych działań marketingowych, wprowadzania zmian organizacyjnych oraz wdrażania nowych lub udoskonalonych produktów. Ewaluacja pod kątem dynamiki zatrudnienia dała bardzo pozytywne wyniki. We wszystkich kategoriach przedsiębiorstw udział tych, w których zatrudnienie wzrosło przewyższa udział tych, w których zatrudnienie zmalało. Udział w projekcie bardzo pozytywnie jest oceniany także pod kątem poprawy sytuacji indywidualnych pracowników, którzy skorzystali z zaoferowanego wsparcia. Natomiast problemem z punktu widzenia pracowników jest brak widocznych indywidualnych korzyści o charakterze materialnym.

W przypadku uczestników indywidualnych dominuje potrzeba podnoszenia kwalifikacji, jednak dla tych, którzy poszukują pracy, absolutnym priorytetem jest znalezienie zatrudnienia. Oprócz zdobycia nowych kwalifikacji i znalezienia pracy bardzo ważną potrzebą okazała się także możliwość kontaktu z innymi ludźmi.

Ogólnie badani ocenili bardzo wysoko skuteczność projektów w podnoszeniu kwalifikacji. Najwyżej oceniono skuteczność podnoszenia kwalifikacji w projektach z Priorytetu VIII i prawie na podobnym poziomie projektów z Priorytetu VI. Skuteczność projektów w ramach Priorytetu VII została oceniona trochę słabiej, ale wciąż bardzo wysoko. Również bardzo wysoko została oceniona skuteczność projektów w podnoszeniu kwalifikacji z rozbiciem wyników na poszczególne działania i poddziałania.

Zaobserwowano także wyższe oceny skuteczności po 3 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie niż po 6 i 12 miesiącach. Jest to tendencja dość typowa dla wielu wyników z przeprowadzonej ewaluacji, co zdaje się potwierdzać przypuszczenie, że wraz z upływem czasu badani nie-

znacznie słabiej oceniają rezultaty projektów. Są to jednak na tyle nieduże zmiany, iż nie uprawniają do podważania tezy o trwałości efektów wsparcia.

Wyniki oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby podjęcia pracy są dobre, ale gorsze niż w przypadku oceny skuteczności w zakresie podnoszenia kwalifikacji. Wyniki oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi są bardzo zadowalające, tylko nieznacznie gorsze od skuteczności w podnoszeniu kwalifikacji, lecz lepsze od oceny skuteczności w zakresie realizacji potrzeby podjęcia pracy.

Trwałość efektów wsparcia

W przypadku uczestników instytucjonalnych o trwałości efektów wsparcia pośrednio może decydować wykorzystanie tychże efektów w działalności przedsiębiorstwa. Wykorzystanie efektów projektu w działalności przedsiębiorstwa dobrze bowiem rokuje w długim okresie. Większość badanych twierdzi, że wiedzę i umiejętności nabyte poprzez otrzymane wsparcie udało się wdrożyć do codziennej działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie. Niestety większość przedsiębiorstw korzystała głównie ze szkoleń, kursów i warsztatów, więc trudno rozszerzyć wnioski na inne formy wsparcia.

W przypadku uczestników indywidualnych o trwałości efektów wsparcia można wnioskować na podstawie porównania sytuacji beneficjentów po 3, 6 i 12 miesiącach od czasu zakończenia projektów. Analiza zatrudnienia osób pozostających bezrobotnymi przed udziałem w projekcie pokazuje stopniowy wzrost tegoż zatrudnienia po zakończeniu udziału w projekcie. Wraz z upływem czasu od zakończenia udziału w projekcie rośnie także odsetek zatrudnionych spośród tych osób, które posiadały pracę przed otrzymaniem wsparcia, co pozwala sądzić, że tego typu projekty mogą pomóc w utrzymaniu pracy. Daje to podstawę do postawienia hipotezy o względnej trwałości efektów wsparcia. Hipotezę tę zdają się potwierdzać również wyniki badań dotyczące subiektywnej oceny sytuacji zawodowej przez badanych po zakończeniu udziału w projekcie. Oceny sytuacji w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie nie odbiegają znacząco od siebie, co świadczy o względnej trwałości zmiany.

Inicjatywy oddolne

Cele projektów realizowanych w ramach Działań 6.3, 7.3, 9.5. zorientowane są na podnoszenie poziomu aktywności zawodowej, aktywizację i integrację niewielkich społeczności lokalnych (wsie i małe miasta do 25 tys. ludności) oraz samoorganizację i tworzenie lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich. W ramach zrealizowanych badań przeanalizowano po trzy losowo dobrane projekty z każdego z Działań pod kątem celów przyświecających projektodawcom oraz efektów, które przyniosły uczestnikom. Analiza prowadzona była dwutorowo. Z jednej strony przeprowadzono pogłębione wywiady z przedstawicielami projektodawców, a z drugiej, niezależnie, badaniami objęto ostatecznych uczestników projektów. Celem badań była ewaluacja trzech głównych aspektów związanych z realizacją projektów prowadzonych w ramach Działań 6.3, 7.3, 9.5, a mianowicie wpływu uczestników na kształt projektu, stopnia realizacji założonych celów oraz trwałości efektów projektów i ich wpływu na kształt więzi społecznej.

W przypadku projektów realizowanych w ramach Działania 6.3 wpływ uczestników na ich ostateczny kształt oceniony został jako umiarkowany. Z jednej strony uczestnicy w praktyce nie kształtują formy ani treści projektów, projektodawcy jednak zawsze dają im możliwość wyrażenia własnej opinii i przedstawienia potrzeb i oczekiwań. Inną kwestią jest to, w jakim stopniu projektodawcy stymulują te działania. Ich efekt jest jednak skromny, gdyż większość uczestników nie korzysta z tej możliwości. Mierząc efektywność zrealizowanych projektów twardą miarą zmian w sytuacji zawodowej uczestników projektu po jego zakończeniu, można ocenić tę efektywność jako raczej niską

lub umiarkowaną. Jednak w każdym ze zrealizowanych projektów można wskazać przynajmniej jedną osobę, której sytuacja zawodowa poprawiła się znacznie, czyli pozyskała ona pracę lub założyła działalność gospodarczą. Nie jest to jedyny wymierny efekt realizowanych projektów. Nie do przecenienia jest bowiem ich wpływ na aktywizację zarówno zawodową i społeczną uczestników. W przypadku analizowanych projektów, wiedza i umiejętności przekazane uczestnikom mają szansę na dyfuzję wśród pozostałych członków lokalnej społeczności. Wszystkie te elementy wprowadzają zmiany w życiu społeczności, pokazując dobre wzorce i umożliwiając jej członkom otwarcie się na nowe wyzwania, pozyskanie pewności siebie, co w efekcie doprowadza do aktywizacji nie tylko w dziedzinie zawodowej.

Wśród analizowanych projektów w ramach Działania 7.3 poziom wpływu uczestników na ostateczny kształt projektu oceniony został pozytywnie. Potencjalni uczestnicy mieli możliwość zgłaszania swoich potrzeb i wprowadzania modyfikacji do projektu i, co istotne, korzystali z tej możliwości. Fakt ten charakteryzuje uczestników jako osoby aktywne, świadome swoich potrzeb i sposobów ich realizacji. Wspólną cechą analizowanych projektów jest nakierowanie celu realizacji na rozwój lokalnej społeczności. Wśród projektów mamy przykłady prób zaangażowania społeczności we wspólne przygotowanie wydarzenia kulturalnego, w tym wypadku spektaklu teatralnego, wykreowania wśród członkiń Kół Gospodyń Wiejskich liderek, które po zakończeniu uczestnictwa w projekcie będą aktywnie kreować nowe działania i pozyskiwać środki unijne na ich realizację oraz aktywizacji sołtysów do działań na rzecz różnych form organizowania życia społeczności lokalnej i zapewnienia tym przedsięwzięciom finansowania. Cele tych projektów skierowane są na wzmocnienie lokalnej więzi i na tworzenie mechanizmów, które mają stanowić podstawę lokalnego dialogu i kooperacji. Generalnie panuje opinia, że udział w projektach realizowanych w ramach Działania 7.3 niesie ze sobą długotrwałe efekty dla społeczności lokalnej. Wskazuje się tu przede wszystkim na zaprezentowanie uczestnikom nowych sposobów na rozwiązywanie ich problemów, z naciskiem na wskazanie dróg pozyskania zewnętrznego finansowania zaplanowanych przedsięwzięć.

W analizowanych projektach w ramach Działania 9.5 jako mankament, podobnie jak to miało miejsce w przypadku projektów realizowanych w Działaniu 6.3, wskazać można na niewielki wpływ uczestników na kształt projektu. Najczęściej wśród projektodawców kształtują się pewne pomysły na podstawie oceny dostępnych środków i narzędzi i to one oferowane są lokalnej społeczności w takiej postaci, w jakiej zostały sformułowane przez projektodawcę. Dla usprawiedliwienia projektodawców należy wskazać, że potencjalni uczestnicy często mają duże problemy z określeniem i sformułowaniem swoich potrzeb. Wydaje się więc, że należy rozszerzyć konsultacje na inne osoby, które pełnią istotne role w lokalnych społecznościach i które z racji wypełniania tych ról posiadają często szerszy ogląd problemów lokalnej społeczności niż potencjalni uczestnicy. Pomimo opisanych wyżej mankamentów, realizowane projekty przyjmowane są przez przedstawicieli grup docelowych w większości entuzjastycznie. Uczestnicy traktują wiedzę i nowe doświadczenia pozyskane w trakcie realizacji projektu jako cenny nabytek. Duża część z nich wskazuje, że realizowane projekty przyczyniają się do wzmocnienia więzi lokalnej, a ich efekty są trwałe. Projektodawcy otrzymują nierzadko sygnały, że osoby, które zakończyły już udział w projekcie, pragną kontynuować zajęcia lub naukę i potencjalnie mogą rekrutować kolejnych uczestników. Niewątpliwie sytuacje takie mają istotny wpływ na umacnianie więzi społecznej rozumianej jako integracja wokół wspólnej aktywności, w tym wypadku samodoskonalenia, nauki.

2. SUMMARY

Preliminary information

The report presents the results of the evaluation analysis entitled “Impact of the different implemented support forms on the situation of project participants 3, 6 and 12 months since they finished receiving support within the Priorities VI – IX of the Operational Programme Human Capital in the Małopolskie Voivodship,” the conclusions resulting from it and the proposed recommendations. The research was commissioned by the Marshal’s Office of the Małopolskie Voivodship. It was conducted in October and November 2010.

The main research objective was to **evaluate the impact of the different implemented support forms on the situation of project participants** 3, 6 and 12 months since the end of their participation in the projects implemented within the Priorities: VI, VII, VIII and IX of the Operational Programme Human Capital (OP HC) in the Małopolskie Voivodship and to identify these forms of support that are the most useful for **employability** on the labour market in the Małopolskie Voivodship. Employability is understood not only as finding employment but also as remaining on the labour market. The following assessment criteria were applied in the research: appropriateness, usefulness and sustainability.

The research comprised of the three main components: research among individual project participants, research among institutional project participants and research among project promoters and participants of projects implemented as a part of grass-roots initiatives (Measures 6.3, 7.3 and 9.5). The first two components were conducted by means of the telephone interview technique (CATI) and were based on a structured questionnaire. Different versions of the questionnaire were applied for individual and institutional participants, i.e. companies. Within the third component, the research team conducted in-depth interviews with project organisers, while individual participants were interviewed by means of a structured questionnaire during telephone interviews (CATI). The research covered subjects that received support within the projects implemented in the Małopolskie Voivodship and that finished their participation in the projects between June 2009 and June 2010.

Situation and needs of project participants

A majority of the participants, institutional as well as individual, decided on their own to participate in the project, which proves their high awareness of their own needs. Nevertheless, this does not mean that the respondents who made the decision about their participation in a particular project were in each case able to properly select the form of support that would be the most suitable for them. Not all potential beneficiaries are able to properly assess their own situation and needs and choose the most appropriate and useful form of support.

Companies with a good market position account for a majority of the institutional project participants. The need to improve employees’ qualifications constitutes main incentive behind their participation in the projects implemented under the sub-measures 8.1.1 and 8.1.2. However, it is worth noting that the research covered the companies whose employees participated mainly in trainings, and this form of support is targeted at qualification improvement. Other important reasons for participation included the need of gaining competitive advantage and the need of improving the company’s market position.

Nearly half of the individual participants perceive their participation in the projects as a response to a problem – usually lack of employment or the need to gain new qualifications. Final bene-

ficiaries pin a lot of hopes on the forms of support that they select, expecting that their situation will change, e.g. their chances for finding a job will increase or they will gain new skills and experience. Many final beneficiaries have been looking for a job for a long time. It is more difficult to help such people, partly because many of them have lost hope that they will find a job, they are lacking internal motivation or they don't believe that the support they are receiving will bring the desired results. The longer they remain outside the labour market, the greater the disproportion between their competences and the current market needs. As the world is dynamically changing, their knowledge and skills are also becoming outdated.

Diversification of support forms

The interviewed institutional participants first and foremost made use of trainings, courses and workshops. Only few of them used also traineeships, vocational training, vocational counselling or advisory services. Sales, customer service and negotiation techniques constitute the largest group in the offer of trainings. Marketing, advertising and company management were nearly as popular.

On the one hand trainings, workshops and courses clearly dominate among the available forms of support, on the other, they do not focus on the development of technical skills, related directly to concrete professions. At the same time, there is a large demand for courses and trainings like forklift operation, lorry driving licence courses, operation of specialist construction equipment. Therefore, one should pose a question whether the choices made by beneficiaries are not shaped by the scope of the offered support. This is why it is crucial that the situation, problems and needs of potential beneficiaries are thoroughly and competently diagnosed. Moreover, one-sided provision of information about the offer should be replaced with two-sided communication with potential beneficiaries. Nevertheless, the fact that the offer is not fully compatible with beneficiaries' needs does not have a negative impact on their motivation to further participate in such projects – most of the beneficiaries would gladly take part in OP HC projects again.

Trainings, workshops and courses dominate also the offer targeted at individual participants. However, individual beneficiaries participated in other projects much more often than institutional beneficiaries, especially in vocational and technical courses. The choice of these courses is very wide and all of them are aimed at providing concrete skills that may improve participants' chances and position on the labour market. Assessment of vocational counselling for individual participants is more positive than for institutional beneficiaries, where this form of support has been neglected. Individual participants rarely used traineeships, apprenticeships, vocational training and individual action plans.

A large part of the participants of the OP HC projects benefitted in the same time from two or more forms of support within respective Priorities. For example, vocational counselling was frequently supplemented with courses. This reflects the natural need for assistance in selection of appropriate forms of support, their combination into one coherent and effective strategy as well as in administrative and organisational issues. This last form of assistance is particularly important due to the frequently criticised excessive bureaucracy and the difficulties that it creates in becoming a participant of an OP HC project.

The research has also proved that proper diagnosis and assistance are needed in selecting appropriate forms of support. Only a small number of the respondents participated in counselling regarding trainings. Such counselling constitutes a part of training needs diagnosis, therefore, it is an important stage that should precede trainings.

Impact of communication on support's efficiency

In both groups of beneficiaries, institutional and individual, the project team analysed availability of information on the support offered within the OP HC, as this is a significant factor that indi-

rectly influences the effectiveness of this support on a broader scale. Communication and availability of information have impact on the choices made by potential beneficiaries.

According to the beneficiaries, availability of information about possible forms of support within the OP HC is high. This constitutes an unquestionable success of the OP HC projects, as it proves that one of the main objectives guaranteeing a project's success has been fulfilled, namely, implementing bodies managed to create such a system of information that reaches potential beneficiaries of the support.

Internet and subjects providing assistance constitute the main sources of information about support within the OP HC for institutional participants. Individual participants refer in this context most often to various public institutions, mainly social services centres, local government units, family support centres, schools, universities. They enumerate relatives and friends equally frequently. Participants of the projects implemented under the Priority VIII refer to this source of information more often than those obtaining support under the Priority VII. Internet also constitutes an important source of information.

Project usefulness and effectiveness

A comparison of a company's situation prior to and after participation in a project constitutes one of the sources of information about the project's effectiveness. Such a comparison provides positive information about the effectiveness of the OP HC projects. In all the analysed periods (after 3, 6 and 12 months from the end of the project) there were more respondents that assessed their companies more positively after obtaining the support. According to the respondents' subjective assessment, the support under the OP HC was the most useful for: increasing the company's efficiency, initiating new marketing activities, introducing organisational changes and implementing new, upgraded products. The assessment of employment dynamics brought very positive results. In all the categories there are more companies where employment has increased than those where it has decreased. Participation in the OP HC projects is also positively assessed for its impact on the situation of the individual employees that benefitted from the offered support. Nevertheless, employees do not see any individual material benefits that they could derive from their participation in such projects, which is problematic for them.

Individual participants are focused on raising their qualifications, unless they are looking for a job, as in such a situation finding employment constitutes the main priority. A possibility of contact with other people constitutes another important need in this group of the respondents.

In general, the respondents provided a very positive assessment for the projects' effectiveness in qualification improvement. Effectiveness of the projects under Priority VIII was assessed the best, with Priority VI projects at nearly the same level. The respondents provided slightly lower, but still very high, assessment for Priority VII projects. The effectiveness assessment for qualification improvement projects in respective measures and sub-measures is also very high.

The team has observed that the respondents assess project's effectiveness higher after three months since the project's end than after six or twelve months. This tendency recurs in many results of this research, which appears to confirm the claim that with time the respondents assess project results slightly lower. This changes are not significant enough, however, to question the sustainability of the support's results.

Assessment of the projects' effectiveness in helping to find a job is good but worse than for qualification improvement. Effectiveness assessment is also very high for the need of contact with other people, only slightly worse than for qualification improvement and better than for finding employment.

Sustainability of support's results

As far as institutional participants are concerned, sustainability of the support's results may be indirectly reflected in application of these results by the company in its operation. Most of the respondents claim that after the project's end, they managed to implement the knowledge and skills they gained into everyday activities of their companies. Unfortunately, most of the companies benefitted mainly from trainings, courses and workshops, so it would be difficult to extrapolate these conclusions on other forms of support.

A comparison of the beneficiaries' situation after 3, 6 and 12 months since the project's end provides a basis for drawing conclusions about the sustainability of the results of the support for individual participants. The analysis of employment among the unemployed prior to the project shows a gradual increase in the level of employment after the project's end. The percentage of the employed among the people who had a job prior to benefitting from the support is also rising with time after the project's end. This allows to conclude that such projects may be also helpful in retaining employment. In consequence, there is sufficient basis to claim that the support's results are relatively sustainable. The respondent's subjective assessment of their professional situation after the project appears to support this claim. This assessment does not differ much after 3, 6 and 12 months since the respondents finished their participation in the projects, which proves that the change is relatively durable.

Grass-roots initiatives

The projects implemented under the Measures 6.3, 7.3 and 9.5 focus on improving the level of professional activity, activation and integration of small local communities (villages and small towns up to 25 thousand inhabitants), self-organisation and establishment of local initiatives focused on education development and improvement of the education level among rural inhabitants. The research team analysed three randomly selected projects from each Measure, considering the objectives set by the subjects implementing these projects and the results for the project participants. The analysis was divided into two components. The team conducted in-depth interviews with project promoters as well as telephone interviews among the project's final beneficiaries. The aim was to evaluate the three main aspects connected with the implementation of the projects under the Measures 6.3, 7.3 and 9.5, i.e. participants' impact on the project's shape, the extent to which objectives have been fulfilled and sustainability of project results and their impact on the shape of social bonds.

The impact of project participants on the final shape of the projects from the Measure 6.3 has been evaluated as moderate. On the one hand, participants shape neither the form nor the content of the projects, on the other, project promoters always provide for a possibility of commenting and presenting one's needs and expectations. The question to what extent project promoters stimulate such activities constitutes a different issue. Nevertheless, the result is rather modest as most of the participants do not use this opportunity. If the projects' effectiveness is measured according to the changes in the professional situation of the project participants after finalisation of these initiatives, it is rather low or moderate. Nevertheless, in each project there is at least one person whose professional situation has considerably improved – he or she has found a job or started his/her own business. This, however, is not the only measurable effect of the implemented projects. Their impact on professional and social activation of project participants cannot be overestimated. As far as the analysed projects are concerned, there is a chance that the knowledge and skills transferred to the participants will diffuse among other members of the local community. All these elements are a source of changes in local communities. They present good practices and allow their members to accept new challenges and to become more self-confident, which makes such people more active, not only professionally.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

The impact of project participants on the final shape of the initiatives conducted within the Measure 7.3 has been assessed positively. Potential beneficiaries could voice their needs and introduce modifications to the projects. What is even more important, they seized this opportunity, which shows that the participants were active people, aware of their needs and possibilities for fulfilling them. All the analysed projects focused on the development of local communities. The projects attempted among others to involve a local community in joint preparation of a cultural event (in this case a theatre play), create leaders among the members of the country housewives' associations who will conduct new initiatives and obtain EU support for their implementation after the end of the project, encourage village leaders to initiate activities for the sake of local communities and secure financing for such events. The analysed projects focus on strengthening local bonds and developing mechanisms that will constitute a basis for local dialogue and cooperation. It is generally thought that participation in the projects under the Measure 7.3 brings long-term results for local communities – project participants can become familiar with new solutions to their problems and how to secure external financing for planned initiatives.

As in the Measure 6.3, the shortcoming of the analysed projects under the Measure 9.5 is the low impact of project participants on the final shape of these initiatives. Most frequently, project promoters base their ideas on available funds and tools. These initiatives are presented to local communities in the form intended by project promoters. On the other hand, it should be noted that potential beneficiaries frequently find it problematic to define their needs, which to a certain extent justifies the above approach. Therefore, it would be advisable to include in these consultations other people that play important roles in local communities and thus possess a wider understanding of the community's problems than potential beneficiaries. Despite these shortcomings, most of the representatives of the target groups are enthusiastic about the analysed projects. The participants believe that the knowledge and skills obtained during the projects are a valuable asset. Many of them claim that the projects strengthen local bonds and their results are sustainable. Project promoters frequently receive from the people who have finished participation in a particular project declarations regarding their willingness to continue e.g. training. Therefore, they are potentially able to recruit new participants. Undoubtedly this has a significant impact on enhancing social bonds, understood as integration around a common initiative, in this case learning and self-improvement.

3. WPROWADZENIE

Celem zasadniczym realizowanych projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest wzrost zatrudnienia i integracji społecznej. Realizowany on jest w ramach czterech Priorytetów:

- Priorytet VI Rynek pracy otwarty dla wszystkich;
- Priorytet VII Promocja integracji społecznej;
- Priorytet VIII Regionalne kadry gospodarki;
- Priorytet IX Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach.

W ramach wspomnianych Priorytetów prowadzonych było szereg działań szczegółowych obejmujących przede wszystkim przedsięwzięcia szkoleniowe, doskonalące kwalifikacje, inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia zatrudnienia, działania struktur pomocy społecznej, doradztwo dla przedsiębiorstw itp. stanowiące formy wsparcia dla beneficjentów projektu.

Cel główny programu, jakim jest wzrost zatrudnienia i integracji społecznej mieści się w ramach szerszej płaszczyzny polityki społecznej Unii Europejskiej w dziedzinie promowania zatrudnienia, czego wyrazem jest zwłaszcza kodyfikacja jej kierunków w Traktacie Amsterdamskim. Traktat ten formułuje cztery podstawowe zasady działania na rzecz wzrostu zatrudnienia [M. Kabaj, 2004, s. 62], są nimi:

- przedsiębiorczość,
- zatrudnialność
- zdolność adaptacji
- równość szans.

Realizowane projekty dotyczą zwłaszcza wdrażania zasady **zatrudnialności**, gdyż jak to zostało określone w dokumentach programowych ich podstawowym celem jest właśnie zatrudnialność rozumiana jako znalezienie zatrudnienia ale także utrzymanie się na rynku pracy. Większość działań szczegółowych projektów dotyczyła także przede wszystkim znalezienia i utrzymania zatrudnienia przez ich beneficjentów (szczególnie działania w ramach Priorytetu 6 i częściowo 7 i 8).

Zasada zatrudnialności, tak jak jest rozumiana we wspomnianym traktacie, dotyczy przede wszystkim zdolności ludzi do znajdowania pracy nie tylko poprzez posiadanie czy uzyskanie kwalifikacji dostosowanych do potrzeb rynku pracy, ale też motywacji, bodźców i szans stwarzanych jednostkom poszukującym pracy [M. Kabaj, 2004, s. 63]. W ramach tej zasady zwraca się uwagę także na fakt, iż zatrudnialność dotyczy nie tylko poszukiwania pracy przez osoby jej nieposiadające, ale także utrzymania zatrudnienia przez już pracujących. Ma to związek z procesami szybkich zmian gospodarczych, zwłaszcza w technologii i organizacji pracy, co pociąga za sobą szybkie „starzenie się” kwalifikacji i konieczność ich doskonalenia. To ostatnie ma także związek z inną spośród wymienionych tu zasad, mianowicie z zasadą **zdolności adaptacji**, która polega przede wszystkim na tworzeniu możliwości dla dostosowywania się przedsiębiorstw do zmieniających się warunków rynkowych, technologicznych i organizacyjnych [Ibidem, s. 64]. Pociąga to za sobą konieczność doskonalenia kadr kierowniczych i pracowniczych, wspierania procesów modernizacji przedsiębiorstw itp. (działania w ramach Priorytetu 8).

Przeprowadzone przez nas badania ewaluacyjne dotyczące realizacji wspomnianego programu, skupiają się na odpowiedzi na pytanie, czy podjęte działania zrealizowały założone cele, odpowiednio do przyjętych założeń. Zwracaliśmy przede wszystkim uwagę na trafność doboru form wsparcia do założonych celów oraz ich skuteczność i efektywność. Chodziło generalnie o odpowiedź na pytanie, na ile dostarczone beneficjentom formy pomocy pozwalają na rozwinięcie aktywności prowadzącej do znalezienia zatrudnienia, przystosowanie się do oczekiwań rynku pracy, do skutecznej adaptacji do miejsca pracy umożliwiającej względnie trwałe zatrudnienie, a także do utrzymania już posiadanego zatrudnienia.

Podstawowymi kryteriami ewaluacyjnymi działań projektu były: adekwatność, użyteczność i trwałość.

Adekwatność (trafność) to kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu przyjęte formy wsparcia w ramach realizacji badanych Priorytetów projektu odpowiadają realnym problemom uczestników projektu;

Użyteczność to kryterium pozwalające ocenić, w jakim stopniu zastosowane w ramach realizacji projektu formy pomocy przyczyniły się do rozwiązania problemu w obszarze objętym interwencją i czy przyniosły korzyści uczestnikom projektu.

Trwałość to kryterium pozwalające ocenić, czy efekty zastosowanych form wsparcia mogą trwać po jego zakończeniu a także, czy możliwe jest utrzymywanie się wpływu tych form w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora czy regionu.

Spróbujmy obecnie się przyjrzeć, jak z perspektywy wiedzy o problematyce rynku pracy prezentuje się wspomniany program pomocy w wymiarach adekwatności, użyteczności i trwałości w zakresie realizacji założonych celów. Przyjęcie takiej perspektywy jest uzasadnione faktem, iż efektywność zastosowanych form pomocy oceniana jest przede wszystkim z perspektywy **zatrudnialności** na lokalnym rynku pracy, rozumianej jako znalezienie zatrudnienia, ale również utrzymanie się na rynku pracy.

3.1 Kwestie dotyczące adekwatności form pomocy

Podstawową kwestią dotyczącą adekwatności zastosowanych w projektach form pomocy, których efektem ma być zdobycie i utrzymanie zatrudnienia, jest sytuacja na rynku pracy. Współczesny rynek pracy, w tym rynek lokalny, charakteryzuje się dużym stopniem zmienności i dynamiki. Ma to bezpośredni związek z procesami zachodzącymi w szeroko rozumianej sferze gospodarczej. Współcześnie szybkie starzenie się zasobów ludzkich oraz coraz szybsze tempo postępu technologicznego owocują m.in. narastaniem na rynku pracy dysproporcji pomiędzy istniejącym poziomem kwalifikacji pracowników oraz osób poszukujących zatrudnienia a potrzebami rynku pracy. Pracodawcy w coraz większej mierze poszukują pracowników o nowych, przydatnych w zmieniającej się gospodarce kwalifikacjach, podczas gdy coraz większa liczba poszukujących pracy (bezrobotnych) a także niemała część zatrudnionych ma kwalifikacje przestarzałe lub zbyt niskie, generalnie mało przydatne na współczesnym rynku pracy. Szczególnie trudna jest w tej mierze sytuacja osób bezrobotnych, mających bardzo ograniczone możliwości uzyskiwania, podnoszenia i uzupełniania kwalifikacji. Ponadto, wielu młodych ludzi albo zbyt wcześnie kończy edukację, nie uzyskując odpowiednich kwalifikacji zawodowych, lub uzyskuje kwalifikacje o ograniczonej atrakcyjności na rynku pracy. Pracownicy już zatrudnieni w przedsiębiorstwach mają z reguły ograniczony dostęp do różnych form kształcenia i szkolenia zawodowego, co odnosi się zwłaszcza do pracowników o niższych kwalifikacjach, szczególnie zagrożonych utratą pracy. Te zjawiska wywierają negatywny wpływ na prozatrudnieniowe mechanizmy rynku pracy, powodując nie tylko bariery na drodze zatrudnienia osób poszukujących pracy (bezrobotnych, absolwentów), ale także zagrożenie utratą zatrudnienia dla osób pracujących. Generalnie można powiedzieć, iż mechanizmy te powodują powstawanie zagrożenia bez-

robociem strukturalnym, najbardziej dolegliwym i najtrudniejszym do przezwyciężenia rodzajem bezrobocia.

Cele analizowanego programu i zawarte w nim poszczególne działania (ich większość) zorientowane są właśnie na zapobieganie i przezwyciężanie bezrobocia strukturalnego. Stąd rozważania na temat ich adekwatności muszą się odnosić do tego obszaru zjawisk.

Bezrobocie strukturalne jest efektem niedostosowań strukturalnych na rynku pracy, niedopasowania struktury podaży siły roboczej do struktury popytu na siłę roboczą [E. Kwiatkowski, 2005, s.48]. U podstaw bezrobocia strukturalnego leżą zmiany gospodarcze, których efektem są z kolei zmiany w strukturze popytu na pracę i strukturze podaży pracy, zwłaszcza te pierwsze, powodują one powstawanie niedopasowań strukturalnych na rynku pracy. Struktura poszukujących pracy ze względu na zawód, posiadane kwalifikacje, wykształcenie, umiejętności i nawyki zawodowe nie odpowiada w ich efekcie strukturze istniejących i pojawiających się na rynku miejsc pracy. Efektem powstawania na rynku pracy niedostosowań strukturalnych są nie tylko trudności w znalezieniu zatrudnienia, ale także zagrożenie utratą pracy przez zatrudnionych, zwłaszcza osoby o niewysokich kwalifikacjach. Ponadto szybkie zmiany w gospodarce mogą powodować upadek przedsiębiorstw, w niedostateczny sposób potrafiących się do nich zaadoptować, co też owocuje utratą zatrudnienia przez pracowników.

Istotną rolę w powstawaniu bezrobocia strukturalnego odgrywają zwłaszcza takie czynniki, jak zmiany technologiczne (np. technologie pracooszczędne, wdrażanie nowoczesnych technologii wymagających wysokich kwalifikacji), zmiany w organizacji pracy, także zmiany na rynku dóbr konsumpcyjnych (np. zmiany preferencji klientów), zmiany przestrzennej struktury gospodarki, wreszcie zmiany w gospodarce globalnej (np. struktura eksportu itp.) [Ibidem, s. 49].

Występowanie bezrobocia strukturalnego o dużej skali jest od początku transformacji jedną z najbardziej charakterystycznych cech polskiego, a także małopolskiego rynku pracy. Jest też jednym z najtrudniejszych problemów społecznych, niesłychanie trudnym do przezwyciężenia przez działania polityki społecznej [M. Szyłko – Skoczny, 2004].

Jakie formy pomocy są najbardziej adekwatne w przezwyciężaniu bezrobocia strukturalnego i zagrożenia bezrobociem strukturalnym pracujących? Wspominaliśmy już, iż jest to bodaj najtrudniejszy do przezwyciężenia rodzaj bezrobocia. Nie wystarcza bowiem wzrost gospodarczy, połączony z przyrostem miejsc pracy, przezwyciężanie bezrobocia strukturalnego wymaga bowiem modyfikacji oferty pracodawców na rynku pracy, w celu jej dostosowania do oczekiwań pracodawców. Najważniejszą i najpowszechniej stosowaną formą pomocy są **szkolenia zawodowe**, zmieniające kwalifikacje osób poszukujących pracy (szkolenia w nowych zawodach, tzw. przekwalifikowujące, szkolenia uzupełniające kwalifikacje zawodowe, szkolenia w obsłudze nowych technologii itp.). Szkolenia to forma pomocy kierowana nie tylko do poszukujących pracy, ale także do osób pracujących. W tym przypadku, znacznie rzadziej wykorzystywanym w praktyce polityki społecznej, chodzi przede wszystkim o umożliwienie zatrudnionym utrzymania pracy w sytuacji zachodzących zmian na rynku czy w przedsiębiorstwie (np. zmiany technologii, organizacji pracy), a w szerszym wymiarze, poprzez podnoszenie kwalifikacji pracowników i kadry kierowniczej, o zwiększanie zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i ich personelu do zmian zachodzących w gospodarce, o rozwój samego przedsiębiorstwa i poprawę bądź utrzymanie jego pozycji na rynku. Należy w tym miejscu podkreślić, iż w ramach realizowanych w projektach form wsparcia, ten właśnie rodzaj szkolenia zajmuje ważne miejsce.

Inne formy przezwyciężania bezrobocia strukturalnego to przede wszystkim przekazywanie wiedzy o rynku pracy i skutecznych sposobach poszukiwania pracy, kształtowanie motywacji do pracy i motywacji do doskonalenia kwalifikacji zawodowych, tworzenie warunków do mobilności przestrzennej i zawodowej siły roboczej, a także działania zapobiegające dekapitalizacji zasobów pracy (poprzez np. prace interwencyjne). Niemniej jednak, jak wspominaliśmy, najpowszechniejszym i najskuteczniejszym narzędziem przezwyciężania i zapobiegania bezrobociu strukturalnemu są szkolenia.

Z tego punktu widzenia stosowanie szkoleń jako dominującej formy pomocy udzielanej w ramach realizacji programu POKL jest świadectwem adekwatności stosowanych rodzajów pomocy.

Stwierdzenie adekwatności rodzaju udzielanej pomocy nie jest jednak wystarczające dla określenia adekwatności jej form. W tym punkcie stajemy wobec problemu trafności adresowania form pomocy i ich efektywności. Tę drugą kwestię poruszymy w następnym podrozdziale.

Szkolenie, aby było efektywne, musi być właściwie adresowane. Oznacza to po pierwsze, że powinno być skierowane do właściwych grup osób poszukujących pracy czy pracujących, czyli takich, które posiadają odpowiednie motywacje do wzbogacania czy zmiany kwalifikacji i zdolnych do dalszego ich doskonalenia (często już na własną rękę). Warunkiem właściwego adresowania szkoleń, a zwłaszcza ich adekwatności do potrzeb rynku pracy, powinno być uprzednie przeprowadzenie analizy potrzeb szkoleniowych, zarówno z perspektywy potrzeb kandydata do szkolenia, jak i przede wszystkim z perspektywy zapotrzebowania rynku pracy. Szkolenia, o ile to tylko możliwe, powinny być realizowane we współpracy z pracodawcami (ideałem jest w tym względzie zawieranie trójstronnych umów: pracodawca – organizator szkolenia – szkolony), zapobiega to organizowaniu szkoleń nietrafionych i gwarantuje w wysokim stopniu efekt w postaci zatrudnienia lub jego utrzymania.

Wreszcie należy także wspomnieć o tym, że szkolenie powinno być właściwie zaprogramowane, zorganizowane i prowadzone na odpowiednim poziomie, przez odpowiednio przygotowany personel.

3.2 Kwestie dotyczące użyteczności form pomocy

Zagadnienie użyteczności form pomocy udzielanej w ramach projektu to kwestie związane z odpowiedzią na pytanie, w jakim stopniu owa pomoc przyczyniła się do rozwiązania problemów których dotyczyła, w jaki sposób skorzystali na niej beneficjenci. To inaczej mówiąc kwestia efektywności pomocy.

Efektywność różnych programów realizowanych w ramach szeroko rozumianej polityki społecznej rynku pracy przejawia się w czterech głównych obszarach [E. Kwiatkowski, 2002, s. 311-314]. Pierwszy to **rozwój zatrudnienia**, wyrażający się w tworzeniu warunków do zatrudnienia poszukujących pracy, np. bezrobotnych, czy absolwentów, ale także w utrzymaniu zatrudnienia przez pracujących i ochronie miejsc pracy (poprzez m.in. pośrednictwo pracy, szkolenia zawodowe, promocję przedsiębiorczości, formy pracy subsydiowanej w tym gospodarkę społeczną, doradztwo zawodowe). Drugi to **poprawa dopasowań strukturalnych na rynku pracy**, o czym szerzej była mowa w poprzednim podrozdziale. Trzeci to **wzrost produktywności siły roboczej**, wydajności i efektywności pracy. W przypadku pracujących chodzi tu przede wszystkim o wzrost kwalifikacji i umiejętności zawodowych (np. poprzez szkolenia), a tym samym wydajności pracy oraz zdolności adaptacyjnych pracowników i kadry zarządzającej do zmian zachodzących w gospodarce. W przypadku poszukujących pracy natomiast o minimalizowanie strat związanych z dekapitalizacją kwalifikacji i umiejętności zawodowych w okresie bezczynności zawodowej (poprzez szkolenia, prace interwencyjne, roboty publiczne). Wreszcie czwarty z obszarów to **zahamowanie utraty statusu materialnego przez bezrobotnych i zapobieganie wykluczeniu społecznemu**. Chodzi w tym przypadku zarówno o tzw. działania osłonowe (zasiłki, pomoc społeczna itp.), jak i przede wszystkim o działania aktywizacyjne, zapobiegające wpadaniu w strefę biedy i wykluczeniu społecznemu. Te ostatnie to efekty różnego rodzaju aktywnych programów rynku pracy, jak roboty publiczne, prace społeczno-użyteczne, inicjatywy ośrodków pomocy społecznej.

Szczególną uwagę należy poświęcić tu użyteczności szkoleń i innych przedsięwzięć edukacyjnych, jako że była to dominująca forma pomocy realizowana w ramach projektu. Te efekty inaczej są postrzegane w zależności od tego, do jakiej grupy beneficjentów są adresowane, do poszukujących pracy czy zatrudnionych.

W przypadku tych pierwszych końcowym efektem szkoleń ma być przede wszystkim zwiększenie zdolności osób poszukujących pracy do znalezienia zatrudnienia, w postaci bezpośredniej, czyli zdobycia pracy w danym okresie czasu po ukończeniu szkolenia (z reguły po sześciu miesiącach), albo też w postaci pośredniej poprzez nabycie nowych umiejętności zawodowych umożliwiających znalezienie pracy w okresie późniejszym, nabycie umiejętności rozpoznawania sytuacji na rynku pracy i poruszania się w jego obrębie (umiejętność szukania pracy), rozbudowę motywacji do poszukiwania pracy i podniesienia samooceny zawodowej, uniknięcie syndromu długotrwałego bezrobocia itp. Efekty bezpośrednie (zatrudnienie), mierzone być mogą jako tzw. „efekty brutto” (nominalne), t.j. poprzez liczbę absolwentów szkoleń, którzy znaleźli zatrudnienie po upływie danego okresu czasu i jest to praktyka najczęściej stosowana, lub jako „efekty netto” (realne), wymagające badań porównawczych sytuacji faktycznej z taką, w której nie mamy do czynienia z programem szkoleniowym (badania o charakterze eksperymentalnym, z udziałem pełnoparametrycznej grupy kontrolnej) [E. Kwiatkowski, 2002, s. 319 – 320]. Ten drugi rodzaj badania efektów szkoleń (także innych programów) jest bardzo skomplikowany i niesłychanie rzadko stosowany, a przez część specjalistów wręcz oceniany jako niemożliwy do rzetelnej realizacji [Ibidem, s. 320]. Efekty osiąmane w postaci pośredniej są do zarejestrowania przede wszystkim poprzez badania opinii uczestników szkoleń, co znalazło odzwierciedlenie w założeniach metodologicznych naszego badania.

W przypadku osób zatrudnionych efekty szkolenia wyrażają się nie tyle w zdolności do zdobycia zatrudnienia, co w zdolności do jego utrzymania i zwiększenia produktywności. Chodzi tu przede wszystkim o takie kwestie, jak zapobieganie utracie pracy na skutek wprowadzania zmian technologicznych i w organizacji pracy w przedsiębiorstwie, podnoszenie kwalifikacji pracowników, zwiększenie zdolności adaptacyjnych przedsiębiorstw i ich zdolności konkurencyjnej w sytuacji zmieniającego się rynku (szkolenia pracowników i kadry kierowniczej) itp. Ten wymiar efektywności szkoleń badany bywa najczęściej poprzez badanie opinii pracowników i kierownictwa, ocenę przyrostu wiedzy i umiejętności, rejestrowanie zmian w zachowaniu w miejscu pracy, rzadziej poprzez porównawczą analizę sytuacji ekonomicznej i pozycji rynkowej przedsiębiorstwa [D. Kirkpatrick, 2001, s. 40].

Badania użyteczności zastosowanych w projekcie form pomocy, które zostały przez nas wykonane, zostały zaprojektowane i zrealizowane z zastosowaniem powyżej zastosowanych reguł, biorąc pod uwagę ograniczenia płynące z możliwości badawczych oraz zaleceń zleceńodawcy.

Rozważając kwestie użyteczności programów szkoleniowych, ale także innych form pomocy, należy jeszcze wspomnieć o pewnych niebezpieczeństwach związanych z osiągnięciem tzw. efektów pozornych. Są to efekty nie przynoszące wyszczególnionych wyżej efektów pozytywnych lecz powodujące zjawiska stanowiące z perspektywy celów zamierzonych działań efekty negatywne. Mowa tu o: efekcie jałowego biegu, efekcie wypychania, efekcie substytucji [M. Kabaj, 1997, s. 168; P. Kubiak, 2005, s. 267]. Efekt jałowego biegu polega na tym, iż uczestnictwo w programach pomocowych nie przynosi żadnego efektu w postaci wzrostu zatrudnienia a pochłania nakłady z funduszy społecznych. Dzieje się tak wtedy, gdy wzrost zatrudnienia i tak by nastąpił bez wsparcia programami pomocowymi. Efekt wypychania to wypieranie zatrudnienia w trybie rynkowym przez zatrudnienie subsydiowane (wspierane programami pomocowymi). Dochodzi do niego wówczas, gdy wspieranie zatrudnienia przez programy rynku pracy wypiera z rynku pracy zatrudnienie w innych przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością o podobnym charakterze, gdyż koszty takiego zatrudnienia są niższe niż w firmach niekorzystających z programów pomocowych. Efekt substytucji polega na tym, że uczestnicy programów pomocowych zastępują w pracy osoby dotąd zatrudnione (np. dobrze wyszkoleni bezrobotni zastępują w przedsiębiorstwach pracowników o niższych kwalifikacjach). Pracodawcy nie tworzą wówczas nowych miejsc pracy, a jedynie zastępują pracujących na danych stanowiskach innymi ludźmi, co nie przekłada się na wzrost zatrudnienia. Wspomniane powyżej efekty pozorne stanowią zagrożenia dla programów promocji zatrudnienia (programów rynku pracy), gdyż nie wywołując zaplanowanego efektu pochłaniają środki, które mogłyby być użyte w bardziej efektywny sposób.

3.3 Kwestie dotyczące trwałości efektów pomocy

Zagadnienie to dotyczy odpowiedzi na pytanie o zdolność do trwania efektów udzielanych form pomocy po zakończeniu programu. Od czego zależy to, czy efekt pomocy utrzymuje się w czasie, czy też szybko zamiera po ustaniu finansowania i wsparcia bezpośredniego.

Gdyby zastanowić się nad problemem trwałości efektów programów pomocy, to trudno oprzeć się refleksji, iż przyjęte w analizowanym projekcie podstawowe kryteria ewaluacyjne są ze sobą ściśle powiązane. Najlepiej jest to widoczne przy rozpatrywaniu kwestii trwałości efektów projektu. Trwałość efektów jest bowiem bezpośrednio uzależniona od adekwatności i użyteczności poszczególnych działań pomocowych.

Pierwsza kwestia, związana właśnie z adekwatnością pomocy, to zagadnienie trafności adresowania różnych form pomocy w ramach programu. Aby osiągnąć trwałość efektów, pomoc musi być bowiem trafnie adresowana, do właściwych grup osób i podmiotów. Określenie „właściwych” oznacza po pierwsze rzeczywiście potrzebujących tej pomocy, to znaczy m. in. odpowiednio umotywowanych do jej spożytkowania. Chodzi tu zwłaszcza o chęć zdobycia zatrudnienia, dzięki otrzymanej pomocy. Beneficjenci różnych form pomocy, nie umotywowani do ich właściwego wykorzystania, nawet gdy uzyskują zatrudnienie w wyniku pomocy (np. zatrudnienie subsydiowane), szybko potem je tracą. Tak bywa np. w przypadku „automatycznego” kierowania pomocy do długotrwale bezrobotnych (znajdujących się w fazie fatalizmu), którzy uprzednio nie poddani zostali terapii przywracania motywacji do pracy. Po drugie, chodzi o adresowanie pomocy do osób, które są zdolne (także w wyniku odpowiedniego przygotowania w ramach programu pomocowego) nie tylko do jej absorpcji, ale także do rozwijania jej efektów już w wyniku samodzielnych działań (np. doksztalcania się zawodowego).

Bezpośrednio z adekwatnością pomocy wiąże się zagadnienie właściwej diagnozy dokonanej przed rozpoczęciem programu pomocowego. Celem takiej diagnozy (rozumianej jako kompleksowe badania diagnostyczne, np. badania potrzeb szkoleniowych, trendów rozwoju zatrudnienia) jest przede wszystkim odpowiedź na pytania w rodzaju: czy?, komu?, jaka? pomoc jest z punktu widzenia jego sytuacji i uwarunkowań istniejących na rynku pracy potrzebna.

Z zagadnieniem adekwatności różnych form pomocy wiąże się także problem odpowiedniej komunikacji z potencjalnymi jej beneficjentami oraz odpowiedniego naboru uczestników programów pomocowych. Osoby i instytucje potrzebujące wsparcia często nie posiadają właściwych informacji nawet o istnieniu takich możliwości i o sposobach aplikowania o udział w programie pomocy, bądź posiadają informacje niewystarczające. Mimo rozwoju komunikacji elektronicznej, dotarcie z pełną informacją do właściwych adresatów nadal stanowi problem. Kolejna kwestia, związana z powyższą, to zagadnienie rekrutacji uczestników programów pomocowych. Lepsze efekty przynosi pomoc adresowana do osób i instytucji z tzw. rekrutacji dobrowolnej, które same podejmują inicjatywę, by stać się uczestnikami programu, w porównaniu z tymi, które są angażowane (kierowane) do uczestnictwa w programie przez instytucje polityki społecznej [P. Kubiak, 2005].

Kluczowe znaczenie dla trwałości efektów programów pomocowych ma ich użyteczność. Chodzi tu zarówno o użyteczność rozumianą jako rozwiązywanie rzeczywistych problemów społecznych dotyczących danych środowisk czy instytucji, jak i rozumiana jako efekty w postaci korzyści dla poszczególnych osób w postaci zmiany ich niekorzystnej sytuacji. W pierwszej kwestii chodzi o taką sytuację, kiedy wprowadzona dzięki programowi zmiana staje się elementem funkcjonalnym danego obszaru rzeczywistości społecznej (przynosi korzyści w określonej dziedzinie) i przez to ulega utrwaleniu. W drugim natomiast (w wymiarze poszczególnych uczestników programu), gdy udzielona pomoc rzeczywiście przyczynia się do podniesienia kwalifikacji zawodowych, uzyskania zatrudnienia, wzrostu produktywności czy podniesienia poziomu zdolności adaptacyjnych, zmienia sytuację danej osoby w taki sposób (na bardziej dla niej korzystną), że ona sama (gdy wcześniej posiada odpowiedni

poziom motywacji) będzie dążyć do utrzymania zmienionego stanu rzeczy, a nawet do pogłębiania pozytywnego efektu.

Przytaczana literatura

- M. Kabaj, Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu, Warszawa 1997.
- M. Kabaj, Strategie i programy przewyższania bezrobocia w Unii Europejskiej i w Polsce, Warszawa 2004.
- D.L. Kirkpatrick, Cztery poziomy oceny efektywności szkoleń, Warszawa 2001.
- P. Kubiak, Efekty uczestnictwa bezrobotnych w aktywnych programach rynku pracy w Polsce, Łódź 2005.
- E. Kwiatkowski, Bezrobocie. Podstawy teoretyczne, Warszawa 2002.
- M. Szyłko – Skoczny, Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczypospolitej, Warszawa 2004.

4. KONCEPCJA BADANIA

Celem niniejszego badania ewaluacyjnego jest ocena wpływu wsparcia udzielanego w ramach Priorytetów realizowanych na szczeblu regionalnym Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na indywidualnych i instytucjonalnych uczestników projektów po 3, 6 i 12 miesiącach po ich zakończeniu udziału w projektach oraz wskazanie form wsparcia, które mają największą użyteczność z punktu widzenia zatrudnialności na małopolskim rynku pracy, rozumianej nie tylko jako znalezienie zatrudnienia, ale również utrzymanie się na rynku pracy. Odrębnie analizowano działania, które obejmują oddolne inicjatywy lokalne (Działania 6.3, 7.3 i 9.5).

W szczególności badanie objęło działania i poddziałania w ramach następujących Priorytetów:

- Priorytet VI: Rynek pracy otwarty dla wszystkich;
- Priorytet VII: Promocja integracji społecznej;
- Priorytet VIII: Regionalne kadry gospodarki;
- Priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach.

Priorytety analizowane były – w stosunku do **indywidualnych** uczestników projektów – w podziale na Działania oraz Poddziałania:

- ◆ Priorytet VI: Rynek pracy otwarty dla wszystkich;
  - Działanie 6.1 Poprawa dostępu do zatrudnienia oraz wspieranie aktywności zawodowej w regionie
    - Poddziałanie 6.1.1 Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy
  - Działanie 6.2 wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia
  - Działanie 6.3 inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich
- ◆ Priorytet VII: Promocja integracji społecznej;
  - Działanie 7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji
    - Poddziałanie 7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej
    - Poddziałanie 7.1.2 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie
  - Działanie 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej
    - Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
    - Poddziałanie 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej
  - Działanie 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji
- ◆ Priorytet VIII: Regionalne kadry gospodarki;

- Działanie 8.1 Rozwój pracowników i przedsiębiorstw w regionie
  - Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw (*z wyłączeniem typu 2*)
  - Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie
- Działanie 8.2 Transfer wiedzy
  - Poddziałanie 8.2.1 Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw
- ◆ Priorytet IX: Rozwój wykształcenia i kompetencji w regionach.
  - Działanie 9.5 Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

W przypadku instytucjonalnych uczestników projektów, ewaluacją objęto Poddziałania:

- Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw (*z wyłączeniem typu 2*)
- Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie

4.1 Cele badania

Głównym celem niniejszego badania ewaluacyjnego jest **ocena wpływu zrealizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów** w okresie po 3, 6 i 12 miesiącach po zakończeniu ich udziału w projektach realizowanych w ramach Priorytetów: VI, VII, VIII oraz IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) w województwie małopolskim oraz wskazanie form wsparcia, które mają największą użyteczność z punktu widzenia **zatrudnialności** na małopolskim rynku pracy, rozumianej nie tylko jako znalezienie zatrudnienia, ale również utrzymanie się na rynku pracy.

4.2 Kryteria ewaluacyjne¹

1. **Adekwatność/Trafność** – kryterium to pozwala ocenić, w jakim stopniu przyjęte formy wsparcia w projektach realizowanych w ramach Priorytetów PO KL w województwie małopolskim odpowiadają realnym problemom uczestników projektów;
2. **Użyteczność** – kryterium to pozwala ocenić, w jakim stopniu zdefiniowane formy wsparcia wykorzystane w realizowanych na terenie województwa projektach finansowanych z PO KL rzeczywiście przyczyniły się do rozwiązania zarówno zidentyfikowanego problemu w obszarze objętym interwencją, jak również przyniosły korzyści uczestnikom projektów.
3. **Trwałość** – kryterium to pozwala ocenić, czy efekty udzielanych form wsparcia w ramach PO KL mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego, a także czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych form w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora czy regionu.

4.3 Badane kategorie

Badaniu będą poddani **indywidualni uczestnicy – beneficjenci** ostateczni wsparcia oraz **instytucjonalni uczestnicy wsparcia**. Przez instytucjonalnych uczestników wsparcia rozumiemy przedsiębiorców, których pracownicy byli beneficjentami wsparcia (np. brali udział w szkoleniach). Kategoria

---

¹ Określone przez Zamawiającego w dokumencie „Szczegółowy opis przedmiotu zamówienia”.

ta zawiera projektodawców obejmujących wsparciem projektowym swoich pracowników oraz podmioty wysyłające swoich pracowników do udziału w projekcie.

4.4 Opis koncepcji badania uczestników indywidualnych

Populacja poddana badaniu jest mocno zróżnicowana ze względu na cechy społeczne, sytuację na rynku pracy, potrzeby oraz adresowane do nich formy wsparcia. Wobec każdej z grup mogło być zastosowanych po kilka różnorodnych form wsparcia. Zbadanie efektów owych działań wspierających w sposób dokładny, czyli wymagający zróżnicowanego podejścia do każdej z form wsparcia, zastosowanej wobec poszczególnych grup, nie było możliwe w przyjętych ramach badań (po jednym narzędziu dla uczestników indywidualnych i instytucjonalnych). Wymagało więc przyjęcia innej strategii badawczej. Zbudowano narzędzie badawcze o dużym poziomie ogólności (tym samym uniwersalne), które „konsumowało” problemy zdecydowanej większości beneficjentów realizowanych programów wsparcia.

Zaproponowano przyjęcie względnie uniwersalnego kryterium umożliwiającego porównywanie efektywności różnych form wsparcia. Kryterium spełniające ten warunek współmierności to odpowiedź na pytanie, **czy dana forma wsparcia (jaka by nie była i kogo by nie dotyczyła) przyniosła temu kto ją otrzymał to, czego po niej oczekiwał i w jaki sposób zmieniło to jego sytuację.** W ten sposób badaniem nie sterowała różnorodność form pomocy, a **subiektywne odczucie badanych**, adresowane wobec form, które sami wskażą jako te, z których korzystali i mieli w związku z tym wobec nich określone oczekiwania.

4.5 Zagadnienia badawcze w kontekście uczestników indywidualnych

Wychodząc z zaprezentowanych powyżej przesłanek przyjęto następujące zagadnienia badawcze, będące podstawą konstrukcji kwestionariusza wywiadu z uczestnikami indywidualnymi:

- I. Sytuacja uczestnika przed przystąpieniem do projektu.
  - a) Źródła informacji o możliwości korzystania ze wsparcia z PO KL;
  - b) Sytuacja uczestnika na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu;
  - c) Czynniki, jakie wpłynęły na podjęcie decyzji o uczestniczeniu w projekcie finansowanym z PO KL – sposób stania się uczestnikiem formy pomocy – tu zasadnicze znaczenie ma rozróżnienie inicjatywy własnej badanego i inicjatywy instytucji (np. skierowanie z urzędu pracy);
  - d) Oczekiwania uczestnika w stosunku do projektu finansowanego z PO KL (jakie problemy miały zostać rozwiązane w związku z uczestnictwem w projekcie?; jakie potrzeby miały zostać zaspokojone w ramach uczestnictwa w projekcie?);
  - e) Czy uzyskawszy informacje na temat możliwości partycypacji w danej formie pomocy badany chciał rzeczywiście w niej uczestniczyć (poziom motywacji)?
  - f) Ewentualny udział uczestnika w innych projektach finansowanych z PO KL.
- II. Formy pomocy, w których badani uczestniczyli oraz sposób uzyskania danego rodzaju wsparcia.
  - a) Forma pomocy, w jakiej brał udział badany.
  - b) Czas trwania udziału w projekcie.
- III. Działania w ramach realizacji formy pomocy i ich ocena przez badanego.
  - a) Ocena adekwatności działań pomocowych do potrzeb badanego.
  - b) Ocena uczestnictwa w programie pomocy jako wzbogacającego doświadczenia zawodowe.

IV. Ocena efektów danej formy pomocy (ranking form pomocy).

- a) Stopień spełnienia oczekiwań uczestników.
- b) Ocena zgodności efektu projektów z założonymi celami.
- c) Co ponadto dało badanemu uczestnictwo w danej formie pomocy?
- d) Czy uczestnictwo w programie pomocy zmieniło coś w aktywności badanego w pracy (także w poszukiwaniu pracy)?
- e) Ogólna ocena sensu uczestnictwa w danej formie pomocy.

4.6 Zagadnienia badawcze w kontekście uczestników instytucjonalnych

Badaniem zostali objęci uczestnicy instytucjonalni poddziałań 8.1.1 (z wyłączeniem typu 2 operacji) i 8.1.2.

Założenia badawcze:

- I. Sytuacja instytucji uczestniczących w projekcie przed przystąpieniem do programu.
  - a) Oczekiwania, potrzeby instytucji wobec form pomocy. Czynniki decydujące o udziale organizacji w projekcie.
  - b) Źródła informacji o projekcie i możliwości skorzystania z pomocy w jego ramach.
  - c) Sposób stania się uczestnikiem projektu (aplikacja samej instytucji, propozycja ze strony samorządu, **urzędu pracy**, jednostki nadrzędnej itp.).
  - d) Czy instytucja uczestniczyła w innych programach tego rodzaju?
- II. Formy pomocy, w których uczestniczyła badana instytucja oraz sposób uzyskania danego rodzaju wsparcia.
  - a) Forma pomocy, w jakiej brała udział dana instytucja.
  - b) Czas trwania udziału w projekcie.
- III. Działania w ramach projektu i ich ocena przez uczestników.
  - a) Ocena adekwatności działań w ramach projektu do założonego celu.
  - b) Ocena adekwatności działań do potrzeb instytucji.
- IV. Ocena efektów projektu (ranking form pomocy).
  - a) Stopień spełnienia oczekiwań instytucji (czego oczekiwano i w jakim stopniu owe oczekiwania zostały spełnione).
  - b) Czy projekt zrealizował założone cele?
  - c) Czy w działalności instytucji (po zakończeniu udziału w projekcie) udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji?
  - d) Czy udział w projekcie miał wpływ na udoskonalenie kwalifikacji pracowników, kadry zarządzającej?
  - e) Czy udział w projekcie miał wpływ na wdrożenie innowacji produktowych?
  - f) Czy udział w projekcie miał wpływ na wdrożenie innowacji procesowych?

- g) Czy udział w projekcie miał wpływ na wdrożenie innowacji organizacyjnych?
- h) Czy udział w projekcie miał wpływ na wdrożenie innowacji marketingowych?
- i) Czy udział w projekcie spowodował wprowadzenie innych zmian w firmie? Jeśli tak, to jakich?

4.7 Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników indywidualnych

W ostatniej kolumnie tabeli podano zaproponowaną metodę i technikę badawczą, która posłużyła do zebrania danych niezbędnych do odpowiedzi na pytania ewaluacyjne. Niemniej jednak, należy mieć na uwadze, że odpowiedź na pytania ewaluacyjne opiera się również o dodatkowe źródła wiedzy, także wiedzę ekspercką autorów raportu końcowego. Innymi słowy, raport niniejszy zawiera oprócz opisowej analizy danych pochodzących z wywiadów (CATI i IDI) także pogłębioną analizę ekspercką.

Lp.	Pytanie ewaluacyjne	Kryterium ewaluacyjne	Proponowana metoda/technika badawcza
1	Jakie są potrzeby (oczekiwania) uczestników projektów?	użyteczność	CATI, IDI
2	Jakie są kanały informacyjne oraz jak uczestnicy oceniają dostępność informacji o projektach PO KL?	użyteczność	CATI
3	Które formy pomocy są najbardziej trafne z punktu widzenia realizacji celów projektów? Jakie formy pomocy udzielone w ramach projektu najefektywniej przyczyniły się do zmiany sytuacji społeczno-zawodowej uczestników projektu?	trafność, użyteczność	CATI, IDI
4	Które formy pomocy są najbardziej trafne z punktu widzenia realnych potrzeb uczestników?	trafność	CATI
5	Jakie są słabe strony projektów w opinii ich uczestników?	użyteczność	CATI
6	Czy i w jakim zakresie wsparcie udzielone uczestnikom w ramach projektów przyczyniło się do zmiany ich statusu na rynku pracy (uzyskali dodatkowe kwalifikacje zawodowe, zdobyli zatrudnienie, podjęli dalsze kształcenie lub szkolenie w celu znalezienia pracy)?	użyteczność	CATI
7	W jakim obszarze uczestnicy projektu odczuwają największe zmiany własnej sytuacji społeczno-zawodowej? Co dokładnie osiągnęli dzięki udziałowi w projekcie? Jak uczestnicy oceniają uzyskane wsparcie?	użyteczność	CATI
8	Czy wsparcie uzyskane w ramach projektu jest zauważane w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie?	trwałość	CATI, IDI

Lp.	Pytanie ewaluacyjne	Kryterium ewaluacyjne	Proponowana metoda/technika badawcza
9	W jakim stopniu realizowane w projektach działania przyczyniają się do realizacji celów działania 6.3, 7.3 i 9.5?	trafność	IDI
10	Które formy pomocy generują większą inicjatywę uczestników do udziału w projektach?	użyteczność	CATI
11	Które formy pomocy najlepiej przyczyniają się do poprawy sytuacji materialnej uczestników?	trafność, użyteczność	CATI

4.8 Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników instytucjonalnych (przedsiębiorstw)

Lp.	Pytanie ewaluacyjne	Kryterium ewaluacyjne	Proponowana metoda/technika badawcza
1	Jakie są potrzeby i oczekiwania uczestników projektów (przedsiębiorstw)?	użyteczność	CATI
2	Jakie są kanały informacyjne oraz jak uczestnicy oceniają dostępność informacji o projektach?	użyteczność	CATI
3	Które formy pomocy są najbardziej trafne z punktu widzenia realizacji celów projektów?	trafność	CATI
4	Które formy pomocy są najbardziej trafne z punktu widzenia realnych potrzeb uczestników?	trafność	CATI
5	Jakie są słabe strony projektów w opinii ich uczestników?	użyteczność	CATI
6	Czy i w jakim zakresie wsparcie udzielone przedsiębiorstwom w ramach projektów przyczyniło się do zmiany ich statusu na rynku?	użyteczność	CATI
7	W jakim aspekcie uczestnicy projektu odczuwają największe zmiany własnej sytuacji rynkowej?	użyteczność	CATI
8	Jakie formy pomocy udzielone w ramach projektu najefektywniej przyczyniły się do zmiany sytuacji rynkowej uczestników projektu?	użyteczność, trafność	CATI

Lp.	Pytanie ewaluacyjne	Kryterium ewaluacyjne	Proponowana metoda/technika badawcza
9	Czy wsparcie uzyskane w ramach projektu jest zauważane w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie?	trwałość	CATI
10	Które formy pomocy najlepiej przyczyniają się do poprawy pozycji rynkowej uczestników?	trafność, użyteczność	CATI

5. METODOLOGIA I REALIZACJA BADAŃ

Opisane wyżej cele badawcze oraz wynikające z nich pytania ewaluacyjne uzasadniały zastosowanie w przypadku obu wyznaczonych do badania grup uczestników projektów (uczestników indywidualnych i przedsiębiorstw) metod ilościowych. Dane ilościowe dają możliwość jasnej i jednoznacznej interpretacji oraz zastosowania analiz statystycznych, które były konieczne do sprawdzenia zależności między badanymi zmiennymi.

Dodatkowo w ramach badania przeprowadzona została analiza danych zastanych (desk research). Obejmowała ona zapoznanie się z istniejącymi dokumentami związanymi z przedmiotem badania. Stanowiła ona wstępny etap badania, którego celem było poszerzenie informacji potrzebnych do zbudowania pytań ewaluacyjnych oraz narzędzi badawczych.

Analiza obejmowała następujące dokumenty:

- a) Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007–2013;
- b) Szczegółowy Opis Priorytetów PO KL 2007–2013;
- c) Plany Działań dla Priorytetów: VI – IX na lata 2007–2008 i 2009;
- d) Opracowania i statystki dotyczące rozwoju województwa małopolskiego;
- e) Statystyka publiczna;
- f) Założenia do ewaluacji projektów systemowych powiatowych urzędów pracy, realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

5.1 Badanie uczestników indywidualnych

5.1.1 Technika badawcza

W badaniu zastosowano technikę wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerowo (CATI – Computer Assisted Telephone Interview).

Rekrutacja respondentów była prowadzona telefonicznie przez ankieterów CEM. Ankieterzy dzwonili pod wylosowane numery telefonów i według wystandaryzowanego kwestionariusza rekrutowali uczestników projektów do badania.

5.1.2 Narzędzie badawcze i pilotaż

W badaniu wykorzystano kwestionariusz wywiadu, którego treść konsultowano z Zamawiającym. Kwestionariusz składał się z 52 pytań, z czego 10 stanowiły pytania otwarte, a 4 metryczkowe.

Przed rozpoczęciem realizacji wywiadów właściwych narzędzie badawcze przetestowano podczas 5 wywiadów pilotażowych. Informacje na temat pilotażu i jego wyników znajdują się w Raporcie Metodologicznym.

Średni czas trwania jednego wywiadu wyniósł prawie 15 minut (14 minut i 50 sekund).

5.1.3 Dobór i realizacja próby

Szczegółowe wymagania dotyczące doboru próby zostały opisane w Raporcie Metodologicznym. Tutaj streścimy tylko najważniejsze założenia niezbędne do omówienia procesu realizacji badania. Próba w badaniu uczestników indywidualnych miała być dobrana warstwowo z uwzględnieniem

czterech warstw: trzy zostały przez Zamawiającego określone jako: powiat, działanie/poddziałanie, okres od zakończenia udziału w projekcie. Czwartą warstwą była płeć. Wstępnie założono proporcjonalny do liczebności warstw dobór próby. Niemniej jednak, po analizie operatu losowania, w porozumieniu z Zamawiającym, zdecydowano o redukcji reprezentacji w próbie uczestników podziałania 8.1.1. Przemawiało za tym to, że uczestnicy tego podziałania stanowili ponad połowę wszystkich indywidualnych uczestników, którzy tworzyli populację badania. Przy założeniu doboru proporcjonalnego ich udział w próbie wyniósłby ponad 1000 osób, a jednocześnie udział uczestników pozostałych działań i podziałania byłby często niewystarczający do prowadzenia jakichkolwiek analiz.

Procedura losowania polegała na losowym wyeliminowaniu z operatu losowania dwóch trzecich uczestników projektów w ramach podziałania 8.1.1. Następnie z tak zredukowanego operatu wylosowano próbę proporcjonalnie do liczebności kategorii powstałych w wyniku kombinacji czterech warstw. Tabela poniżej zawiera informacje o strukturze populacji oraz prób wylosowanej i zrealizowanej ze względu na działanie i podziałanie. Wylosowano najpierw 2214 przypadków, po czym, po wyczerpaniu możliwości przeprowadzenia kompletu wywiadów dolosowano z pozostałych adresów kontakty rezerwowe. Z uwagi na ograniczony zbiór losowania, próbę rezerwową dobrano w losowaniu prostym. Próby rezerwowe dodawano trzykrotnie, dwa razy po 1000 przypadków i raz 500 przypadków.

Tabela 1. Wykorzystanie próby podstawowej

Powody zakończenia wywiadu	N	%
Automatyczna sekretarka/faks	64	2,9%
Brak odpowiedniej osoby	111	5,0%
Mieszkanie prywatne/firma	13	0,6%
Nie ma takiego numeru	201	9,1%
Nieefektywny ²	19	0,9%
Nikt nie odbiera	22	1,0%
Odmowa-respondent	125	5,6%
Odmowa-sekretariat	27	1,2%
Odmowa udziału w jakichkolwiek badaniach	1	0,0%
Podano inny/nowyy numer	7	0,3%
Powtórzony numer	12	0,5%
Przerwany wywiad	18	0,8%
Umówiono w innym czasie	407	18,4%
Wymogi ³	48	2,2%
Wywiad poprawny	1139	51,4%
Ogółem	2214	100,0%

Tabela powyżej zawiera informacje o wykorzystaniu kontaktów z próby podstawowej. Kontakty rezerwowe były dodawane do próby podstawowej dopiero w momencie niemożności kontynuowania badania przy dostępnych adresach (dostępne były tylko umówione kontakty, ale umówienia przekładane były przez respondentów na odległe terminy nie dające gwarancji zrealizowania badania

² Nie można było zrealizować wywiadu, np. z powodu niepełnosprawności, niedyspozycyjności, niepełnoletności respondenta.

³ Respondent twierdził, że nie brał udziału w projekcie (nie kwalifikował się do badania).

w wyznaczonym terminie). Jak widać, skuteczność dostępnej bazy adresowej wyniosła niewiele więcej niż 50%⁴.

Założono, że wielkość próby wyniesie 2212 przypadków. Ostatecznie zrealizowano **2238 wywiadów**. Zrealizowana próba została zważona na użytek analiz do struktury populacji ze względu na działanie/poddziałanie.

Tabela 2. Struktury populacji oraz prób wylosowanej i zrealizowanej

	Populacja	Populacja %	Założona próba %	Próba wylosowana %	Próba zrealizowana %
Poddziałanie 6.1.1	624	6,0%	9,4%	10,6%	11,3%
Działanie 6.2	189	1,8%	2,8%	3,4%	3,6%
Poddziałanie 7.1.1	1746	16,8%	26,2%	22,8%	18,8%
Poddziałanie 7.1.2	425	4,1%	6,4%	6,1%	4,5%
Poddziałanie 7.2.1	1321	12,7%	19,8%	17,8%	15,8%
Poddziałanie 7.2.2	85	0,8%	1,3%	1,5%	1,6%
Poddziałanie 8.1.1	5597	53,8%	28,0%	30,7%	34,4%
Poddziałanie 8.1.2	344	3,3%	5,2%	6,0%	8,4%
Poddziałanie 8.2.1	68	0,7%	1,0%	1,1%	1,7%
Razem	10399	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy PEFS i wyników badań.

5.1.4 Informacje na temat analizy danych i ważenia wyników

Ponieważ zastosowano nieproporcjonalny dobór próby w przypadku uczestnictwa w projektach określonych działań i poddziałań, wyniki przedstawiono na próbie zważonej do struktury populacji ze względu na działanie i poddziałanie, w ramach którego odbywał się projekt.

W analizie danych wykorzystano następujące zmienne wyjaśniające:

- okres od zakończenia udziału w projekcie,
- Priorytet,
- działanie/poddziałanie,
- podregion,
- powiat,
- wielkość miejscowości,
- płeć,
- wiek (z uwzględnieniem kategorii 45+, 50+, 55+),
- wykształcenie,
- sytuacja na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu.

⁴ Przy czym należy pamiętać, że baza wykorzystana do kontaktów z respondentami była wstępnie preselekcjonowana ze źródłowej bazy PEFS: wyeliminowano przypadki z brakami informacji w kluczowych zmiennych (np. powiat), jeśli nie dało się ich uzupełnić na podstawie innych danych, oraz przypadki z brakującymi numerami telefonów. Faktyczna efektywność wykorzystania bazy PEFS do badań była zatem mniejsza niż 50%.

5.2 Badania uczestników instytucjonalnych

5.2.1 Technika badawcza

W badaniu zastosowano technikę wywiadu telefonicznego wspomaganego komputerem (CATI – Computer Assisted Telephone Interview).

Rekrutacja respondentów była prowadzona telefonicznie przez ankieterów CEM. Ankieterzy dzwonili do wylosowanych instytucji i wg wystandaryzowanego kwestionariusza rekrutowali ich do badania. Kontakty realizowano zgodnie z kolejnością, w jakiej instytucje zostały wylosowane. Rekordy rezerwowe były udostępniane, gdy w przypadku któregoś z pierwotnie wylosowanych nie było możliwości zrealizowania wywiadu (np. odmowa, odpowiednia osoba niedostępna w czasie prowadzenia badania).

5.2.2 Narzędzie badawcze i pilotaż

W badaniu wykorzystano kwestionariusz wywiadu, którego treść konsultowano z Zamawiającym. Kwestionariusz składał się z 40 pytań, z czego 8 stanowiły pytania otwarte, a 4 metryczkowe.

Przed rozpoczęciem realizacji wywiadów właściwych narzędzie badawcze przetestowano podczas 3 wywiadów pilotażowych. Informacje na temat pilotażu i jego wyników znajdują się w Raporcie Metodologicznym.

Średni czas trwania jednego wywiadu wyniósł prawie 18 minut (17 minut i 52 sekundy).

5.2.3 Wielkość i dobór próby

Uczestnicy instytucjonalni zostali wylosowani w losowaniu warstwowym nieproporcjonalnym z bazy PEFS uczestników instytucjonalnych według kryterium wielkości firmy. Najpierw wylosowano próbę podstawową, a po wyczerpaniu możliwości przeprowadzenia wywiadów na próbie podstawowej, dobrana została w losowaniu prostym próba rezerwowa.

Założono realizację próby liczącej 150 instytucji. Zrealizowano łącznie 152 wywiady. Nie udało się osiągnąć zakładanej liczby wywiadów w kategoriach średnich i dużych przedsiębiorstw i w związku z tym, zgodnie z założeniem, brakująca liczba wywiadów została zrealizowana w pozostałych dwóch kategoriach – przedsiębiorstwach mikro i małych.

Tabela 3. Wielkość próby – założenia i realizacja

Wielkość przedsiębiorstwa	Operat	Założona próba	Zrealizowana próba
mikroprzedsiębiorstwo	330	50	60
małe przedsiębiorstwo	169	40	51
średnie przedsiębiorstwo	69	40	29
duże przedsiębiorstwo	29	20	12
Razem	597	150	152

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy PEFS i wyników badań.

5.2.4 Informacje na temat analizy danych i ważenia wyników

Wyniki badania przedsiębiorstw zostały przedstawione w postaci ważonej. Zastosowano ważenie struktury wielkości przedsiębiorstw do struktury operatu losowania. W toku losowania próby

przyjęto dobór nieproporcjonalny, tak aby zapewnić w próbie zrealizowanej dostateczne liczby przedsiębiorstw dużych i średnich (dobór proporcjonalny prowadziłby do uzyskania w próbie 7 dużych przedsiębiorstw oraz 17 średnich). Mimo to, z powodu trudności realizacji wywiadów w dużych i średnich przedsiębiorstwach, udział tych przedsiębiorstw i tak był niższy niż założony. W tabelach i na wykresach przedstawiono wyniki ważone, ale podano N empiryczne nieważone.

Tabela 4. Struktura operatu i próby ze względu na wielkość przedsiębiorstwa

	Operat	Operat %	Założona próba	Założona próba %	Realizacja	Realizacja %	Waga
mikroprzedsiębiorstwo	330	55,3%	50	33,3%	60	39,5%	1,4003
małe przedsiębiorstwo	169	28,3%	40	26,7%	51	33,6%	0,8437
średnie przedsiębiorstwo	69	11,6%	40	26,7%	29	19,1%	0,6058
duże przedsiębiorstwo	29	4,9%	20	13,3%	12	7,9%	0,6153
Razem	597	100,0%	150	100,0%	152	100,0%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z bazy PEFS i wyników badań.

W analizie wykorzystano następujące zmienne niezależne:

1. Okres od zakończenia udziału w projekcie. Na użytek analiz połączono kategorie 6 i 12 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie z powodu małej liczebności tej ostatniej kategorii (7 przypadków).
2. Formy wsparcia. Prawie wszystkie badane firmy korzystały ze szkoleń, warsztatów i kursów. Pozostałe formy wymieniono sporadycznie.
3. Lokalizacja. Ponieważ liczebność próby nie pozwala prowadzić sensownych analiz w rozbiciu na powiat województwa małopolskiego, przyjęto podział na Kraków, inne duże miasta (Tarnów, Nowy Sącz) oraz pozostałe powiaty.
4. Wielkość przedsiębiorstwa.
5. Rodzaj działalności. Przedsiębiorstwa podzielono na trzy kategorie (produkcja, handel, usługi), niemniej jednak podział ten nie jest rozłączny (niektóre firmy prowadzą kilka typów działalności). Przyjęto zasadę, że jeżeli przedsiębiorstwo prowadzi działalność produkcyjną, będzie zakwalifikowane jako produkcyjne, bez względu na to, czy prowadzi także działalność usługową lub handlową, czy nie. Jeśli przedsiębiorstwo prowadzi działalność handlową zostało zakwalifikowane jako handlowe bez względu na to, czy prowadzi także działalność usługową. Zatem w kategorii przedsiębiorstw usługowych znalazły się tylko takie, które nie prowadzą innej działalności.
6. Zasięg działania: lokalny lub wojewódzki, ponadregionalny, europejski lub światowy.

Tabela 5. Rozkłady zmiennych niezależnych (próba zrealizowana uczestników indywidualnych)

Dane nieważone	N	%
Okres od zakończenia udziału w projekcie		
3 miesiące	87	57%
6 miesięcy	58	38%
12 miesięcy	7	5%

Dane nieważone	N	%
Forma wsparcia		
Szkolenia, warsztaty, kursy	143	94%
Staże, praktyki	5	3%
Obie formy	4	3%
Lokalizacja		
Kraków	73	48%
Tarnów/Nowy Sącz	29	19%
Pozostałe	50	33%
Wielkość przedsiębiorstwa		
Mikro	60	39%
Mała	51	34%
Średnia	29	19%
Duża	12	8%
Rodzaj działalności		
Produkcja	37	24%
Handel	25	16%
Usługi	90	59%
Zasięg działania		
Lokalny, wojewódzki	47	31%
Ponadregionalny	67	44%
Europejski, światowy	38	25%
Razem	152	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 6. Rozkład liczby wywiadów wg powiatu

Powiat	N	%
Kraków	73	48,0%
Nowosądecki	3	2,0%
Nowotarski	4	2,6%
Tarnów	17	11,2%
Tarnowski	2	1,3%
Nowy Sącz	12	7,9%
Olkuski	4	2,6%
Oświęcimski	2	1,3%
Krakowski	8	5,3%
Brzeski	1	0,7%
Tatrzański	4	2,6%
Gorlicki	7	4,6%
Bocheński	2	1,3%
Myślenicki	2	1,3%
Suski	2	1,3%
Wadowicki	5	3,3%
Dąbrowski	1	0,7%
Limanowski	1	0,7%
Inne	2	1,3%
Ogółem	152	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

5.3 Badanie jakościowe uczestników działań oddolnych

5.3.1 Wprowadzenie

W ramach części jakościowej projektu badawczego przeprowadzono analizę opinii respondentów na temat trzech działań skierowanych na aktywizację i przeciwdziałanie wykluczeniu mieszkańców obszarów wiejskich. Tematy działań, którym poświęcono niniejsze rozważania to:

- Działanie 6.3 PO KL „Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich”.
- Działanie 7.3 PO KL „Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji”.
- Działanie 9.5 PO KL „Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich”.

5.3.2 Cel główny badań

Celem części jakościowej projektu było przedstawienie charakterystyki wybranych form wsparcia ze szczególnym uwzględnieniem determinantów wpływających na uzyskanie największych korzyści w podnoszeniu poziomu aktywności zawodowej, aktywizacji i integracji społeczności lokalnych, oraz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich.

5.3.3 Technika badawcza

Ten etap badania miał charakter jakościowy i został zrealizowany techniką indywidualnego wywiadu pogłębionego z przedstawicielami podmiotów działających na obszarach wiejskich na rzecz przeciwdziałania ich marginalizacji, aktywizacji społecznej i zawodowej oraz edukacyjnej ich mieszkańców. Wywiad został przeprowadzony przez przedstawiciela CEM – specjalistę do spraw badań jakościowych. Badanie zostało przeprowadzone techniką pogłębionego wywiadu indywidualnego realizowanego telefonicznie. Wywiady zostały nagrane w formacie cyfrowym MP3/WMA.

5.3.4 Dobór próby

Z uwagi na fakt, iż kluczowe kryteria doboru respondentów w badaniach jakościowych powinny być podporządkowane celom badania, w przypadku niniejszego badania zastosowano kryterium doboru celowego. Do udziału w badaniach zaproszono osoby reprezentujące instytucje realizujące projekty przynajmniej w obrębie jednego spośród działań PO KL 6.3, 7.3, 9.5, w których uczestnikami było minimum 15 osób dorosłych. Za kluczowe uznano także kryterium kompetencyjne polegające na poproszeniu o udział w badaniu tych osób, które posiadały wiedzę z zakresu realizowanych projektów w obrębie działań 6.3, 7.3, 9.5.

Założono, że wywiady będą realizowane zarówno z przedstawicielami instytucji (stowarzyszeń i fundacji), jak i przedstawicielami gmin, które realizowały przywołane powyżej działania. Uznano, że respondenci reprezentujący instytucje wykonujące projekty w obrębie wybranych działań PO KL będą posiadali wiedzę pozwalającą ocenić poziom aktywności społeczności lokalnych w zakresie podejmowania oddolnych inicjatyw służących tworzeniu więzi lokalnych. Pracownicy tych instytucji mają bowiem bezpośredni wgląd w funkcjonowanie lokalnych społeczności i monitorują zmiany w zakresie analizowanym w niniejszych badaniach. Wywiadami objęto beneficjentów programów pomocowych ze strony jednostek samorządowych (gmin, powiatów), którzy nie tylko byli w stanie przeanalizować motywę i efekty realizacji projektu, na którego dofinansowanie otrzymali środki, ale również szerzej zdiagnozować czynniki warunkujące występowanie działań oddolnych na terenie jednostek samorządowych, które leżą w ich gestii.

5.3.5 Wielkość próby

Zrealizowano 10 wywiadów pogłębionych z przedstawicielami samorządów terytorialnych oraz stowarzyszeń i innych instytucji, które są beneficjentami działań 6.3, 7.3, 9.5.

5.3.6 Respondenci

Wywiady przeprowadzono z przedstawicielami następujących instytucji:

Instytucje będące beneficjentami Działania 6.3 PO KL.

- Gmina Dębno, siedziba Dębno, projekt: „Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości”.
- Powiat Chrzanowski – Powiatowy Urząd Pracy w Chrzanowie, siedziba Chrzanów, projekt: „Sołecki Klub Aktywności Zawodowej w gminie Trzebinia”.
- Stowarzyszenie Pomocna Dłoń, siedziba Gnojnik, projekt: „Przez warsztaty do aktywności zawodowej”.

Instytucje będące beneficjentami Działania 7.3 PO KL.

- Stowarzyszenie „Nasza Ziemia Grybowska”, siedziba Grybów, projekt: „Mogę więcej – aktywizacja kobiet zrzeszonych w kołach gospodyń wiejskich z terenu Gminy Grybów”.
- Stowarzyszenie Młodów i Głębokie, siedziba Rytro, projekt: „Razem przy stole z tradycją”.
- Stowarzyszenie Sołtysów Ziemi Sądeckiej, siedziba Nowy Sącz, projekt „Akademia Sołtysów”.
- Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń”, siedziba Gołkowice Dolne, projekt: „Zróbmy to razem”.

Instytucje będące beneficjentami Działania 9.5 PO KL.

- Gmina Mszana Dolna, siedziba Mszana Dolna, projekt: „Kobieta wiejska XXI wieku”.
- Stowarzyszenie Rozwoju i Promocji Gminy Rzezawa, siedziba Rzezawa, projekt: „Kobieta z kasą”.
- Gmina Kłaj, siedziba Kłaj, projekt: „Mam talent”.

5.3.7 Zakres tematyczny badań i analiza danych

Czas trwania jednego wywiadu pogłębionego w zależności od rozmówcy wyniósł od 20 minut do 1 godziny. Wywiad był prowadzony według wcześniej przygotowanego scenariusza wywiadu pogłębionego, którego treść została przygotowana we współpracy ze Zleceniodawcą. Scenariusz został zamieszczony w aneksie do niniejszego raportu.

Indywidualne wywiady pogłębione zostały podczas realizacji nagrane na dyktafonie w formacie cyfrowym mp3, a następnie dla celów analizy zawartości przygotowano z nich transkrypcje.

Analiza zawartości wywiadów objęła w pierwszej kolejności przedstawienie sformułowanych przez respondentów opinii wraz z ich argumentacją. Skoncentrowano się na trzech aspektach:

- geneza projektu,
- realizacja projektu,
- efekty projektu.

5.4 Badanie ilościowe uczestników działań oddolnych

5.4.1 Próba badawcza

Próbę uczestników działań oddolnych – uczestników projektów w ramach działań 6.3, 7.3, 9.5 – dobrano niezależnie od doboru próby do badań pozostałych działań. Ze względu na niewielką liczebność próby, zrezygnowano z doboru losowego na etapie doboru projektów. Natomiast w ramach list uczestników projektów respondenci dobierani byli losowo. Minimalnym wymogiem Zamawiającego było zrealizowanie 39 wywiadów z uczestnikami indywidualnymi projektów prowadzonych w ramach tych działań. Ostatecznie Wykonawca zaproponował realizację 90 wywiadów telefonicznych z uczestnikami 9 różnych projektów – po 10 wywiadów na projekt, przy czym dobrano po trzy projekty z każdego działania. Jednocześnie przeprowadzono wywiady pogłębione z przedstawicielami organizatorów działań prowadzonych w ramach tych samych projektów. Ostatecznie zrealizowano 108 wywiadów.

Respondentów dobierano spośród uczestników tych samych projektów, których przedstawiciele objęto badaniem jakościowym.

5.4.2 Narzędzie badawcze

Wykorzystano specjalnie przygotowany kwestionariusz, który różnił się od kwestionariusza CATI zastosowanego w badaniu uczestników indywidualnych pozostałych projektów. Dodatkowo, kwestionariusz do badania uczestników projektów w ramach działań oddolnych miał dwie wersje, różniące się kilkoma pytaniami: jedną dla uczestników działań 6.3 i 7.3, drugą dla uczestników działania 9.5. Kwestionariusze zostały zamieszczone w Załączniku do od niniejszego raportu.

5.4.3 Próba zrealizowana

Wykonano 108 wywiadów z uczestnikami indywidualnymi projektów prowadzonych w ramach działań oddolnych. Rozkład liczby wywiadów ze względu na poszczególne projekty, wytypowane do badania, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 7. Liczba wywiadów z uczestnikami indywidualnymi projektów prowadzonych w ramach działań oddolnych

Działanie	Projekt	N
6.3	Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości	12
6.3	Sołecki Klub Aktywności Zawodowej w gminie Trzebinia	5
6.3	Przez warsztaty do aktywności zawodowej	10
7.4	Mogę więcej – aktywizacja kobiet zrzeszonych w kołach gospodyń wiejskich z terenu Gminy Grybów	16
7.4	Zróbmy to razem	12
7.4	Akademia Softysów	22
9.5	Kobieta wiejska XXI wieku	10
9.5	Kobieta z kasą	10
9.5	Mam Talent	11
Razem		108

5.5 Realizacja badań

Projekt badawczy realizowano w terminach od 27 września do 5 grudnia 2010 r., zgodnie z harmonogramem przedstawionym w Raporcie Metodologicznym. Wszystkie wywiady telefoniczne prowadzone były z pracowni CATI Instytutu CEM mieszczącej się w siedzibie biura przy ul. Zarzeczce

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

38 B. Każdy ankieter przed przystąpieniem do pracy został przeszkolony do wykonywania wywiadów w oparciu o kwestionariusz danego badania. Wywiady z uczestnikami indywidualnymi prowadzono w dniach od 25 października do 8 listopada 2010 r., z uczestnikami instytucjonalnymi w dniach od 25 października do 5 listopada 2010 r., wywiady pogłębione z organizatorami projektów w ramach działań oddolnych w terminach 15-19 listopada 2010 r., a wywiady CATI z uczestnikami tych projektów w terminach 15-23 listopada 2010 r. Wywiady CATI wykonywało 31 ankieterów. Praca ankieterów była na bieżąco monitorowana przez kierownika Pracowni CATI lub koordynatora ankieterów.

6. WYNIKI BADAŃ – UCZESTNICY INDYWIDUALNI

6.1 Informacje wstępne – lista działań i poddziałań

W tabeli poniżej zestawiono listę działań i poddziałań, które były przedmiotem niniejszego badania ewaluacyjnego.

Tabela 8. Słowniczek działań i poddziałań

Numer	Określenie działania (D) lub poddziałania (P)
P 6.1.1	Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe
D 6.2	Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia
D 6.3	Inicjatywy lokalne na rzecz podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich
P 7.1.1	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej – projekty systemowe
P 7.1.2	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie – projekty systemowe
P 7.2.1	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – projekty konkursowe
P 7.2.2	Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe
D 7.3	Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji
P 8.1.1	Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo
P 8.1.2	Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – projekty konkursowe
P 8.2.1	Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw – projekty konkursowe
D 9.5	Oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich

Poniższa mapa przedstawia podział Małopolski na podregiony. Postępujemy się nim przedstawiając segmentację odpowiedzi dotyczących najważniejszych potrzeb według tego kryterium.

Rysunek 1. Podregiony województwa małopolskiego

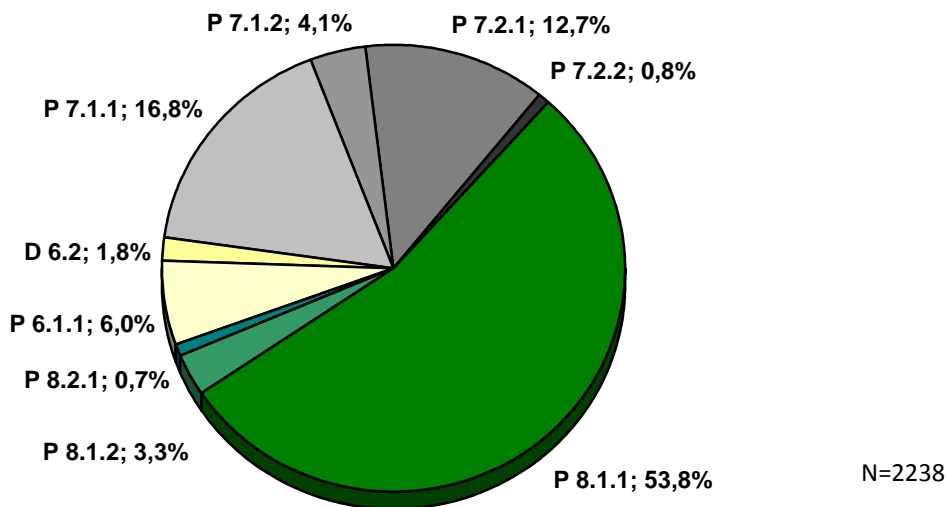
Źródło: GUS (http://www.stat.gov.pl/gus/5840_6032_PLK_HTML.htm)

6.2 Charakterystyka badanych uczestników indywidualnych

Badaniami objęci zostali uczestnicy projektów realizowanych w ramach trzech Priorytetów: VI, VII i VIII. Ponad połowa badanych korzystających ze wsparcia w ramach PO KL uczestniczyła w projektach w ramach Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki”, z czego zdecydowana większość respondentów brała udział w projektach w ramach Poddziałania 8.1.1 „Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw”. Badani ci stanowią 54% całej próby. Priorytet VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” skupił najmniejszą liczbę respondentów stanowiąc 8% próby badawczej. W Priorytecie tym większość osób uczestniczyła w projektach w ramach Poddziałania 6.1.1 „Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy”. W projektach w Priorytecie VII „Promocja integracji społecznej” brało udział 34% respondentów, głównie w ramach poddziałań 7.1.1 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej” i 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”.

Wykres 1. Odsetek badanych uczestniczących w projektach w ramach działań i poddziałań

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W całej badanej próbie znalazło się 44% osób, które ukończyły udział w projekcie 12 miesięcy temu lub później, 41% 6 miesięcy temu i 15% w perspektywie 3 miesięcy. Wśród uczestników projektów Priorytetu VII dominuje ta druga kategoria (55%) przy jednoczesnym mniejszym udziale kategorii trzeciej (9%), natomiast w Priorytecie VIII połowę badanych stanowią uczestnicy, którzy zakończyli udział w projektach 12 miesięcy temu lub dawniej.

Co czwarty uczestnik analizowanych projektów pochodzi z Krakowa. W przypadku Priorytetu VIII aż co trzeci uczestnik jest mieszkańcem Krakowa, a co piąty rekrutuje się z regionu tarnowskiego. Duży udział mają również badani zamieszkujący region nowosądecki. Z regionu tego rekrutuje się co trzeci uczestnik projektów Priorytetu VII i aż 39% uczestników projektów Priorytetu VI (głównie dzięki mieszkańcom powiatu gorlickiego, którzy stanowią aż 21% uczestników projektów tego Priorytetu). W tym ostatnim Priorytecie istotny odsetek stanowią również mieszkańcy regionu tarnowskiego (26%). W Priorytetach VI i VII duży udział mają mieszkańcy małych miejscowości (poniżej 20 tys. mieszkańców), którzy stanowią około 60% uczestników projektów realizowanych w ramach tych Priorytetów. Dla porównania analogiczny odsetek mieszkańców małych miejscowości w Priorytecie VIII wynosi tylko 43%, podczas gdy mieszkańcy miast dużych stanowią 39% (około 18% w pozostałych Priorytetach).

Prawie połowa uczestników wsparcia to zatrudnieni (48%). Grupa ta dominuje, co naturalne, w Priorytecie VIII, gdzie stanowi 76% wszystkich uczestników projektów. Również w Priorytecie VI zatrudnieni stanowią istotny odsetek (27%). Z kolei w Priorytecie VII udział tej grupy nie przekracza 7%; 7,5% badanych to uczestnicy zakwalifikowani jako zatrudnieni zagrożeni utratą pracy. Korzystali oni głównie z projektów w ramach Priorytetu VIII, gdzie stanowią 12% uczestników. Co piąty uczestnik jest bezrobotnym, z czego ponad połowa to długotrwale bezrobotni. Do tej ostatniej grupy należy aż co trzeci uczestnik projektów Priorytetu VII i 13% uczestników projektów w Priorytecie VI. W Priorytecie VI 27% uczestników to pozostali bezrobotni, w Priorytecie VII 13%. Natomiast 8% badanych to osoby niezatrudnione ani niezarejestrowane jako bezrobotne. Prawie co piąty uczestnik projektów w Priorytecie VII rekrutuje się z tej grupy; 6% stanowią osoby zarejestrowane w urzędach pracy jako poszukujące pracy. Stanowią one 15% uczestników projektów w Priorytecie VII i 10% w VI. Co dziesią-

ty uczestnik projektów w Priorytetach VI i VII to osoba ucząca się lub studiująca, 2% badanych to rolnicy, a 1% to prowadzący własną działalność gospodarczą.

Większość uczestników to kobiety. W badanej próbie znalazło się 68% kobiet, przy czym w Priorytecie VII udział kobiet wynosi aż 78%, w Priorytecie VI 74%, a w VIII 61%.

Najliczniejszą grupą wiekową są osoby w wieku 25-34 lata (29%). W ramach Priorytetu VI dużą część badanych stanowią osoby do 34. roku życia (70%). W Priorytecie VII dominują badani w wieku 25-44 lat, którzy stanowią 56% uczestników. Z kolei w Priorytecie VIII rozpiętość wiekowa uczestników jest najwyższa, a ich wiek zawiera się najczęściej w przedziale 25-54 lata. Udział osób powyżej 55. roku życia stanowi około 7%. Nieco niższy jest w Priorytecie VI, gdzie wynosi zaledwie 4%. Analizując grupę wiekową 50+ można odnotować najwyższy jej udział w Priorytecie VIII (23%, w stosunku do 14% w VII i 12% w VI).

Nie sposób pominąć faktu, że dużą grupę uczestników stanowią osoby z wyższym wykształceniem. Co trzeci badany w próbie legitymuje się wyższym wykształceniem, przy czym grupa ta stanowi około 40% uczestników projektów w ramach Priorytetów VI i VIII, podczas gdy w Priorytecie VII jej udział wynosi tylko 15%. W tym ostatnim Priorytecie dominują osoby z wykształceniem podstawowym (44%), które wraz z osobami o wykształceniu średnim zawodowym stanowią 71% uczestników projektów tego Priorytetu.

6.3 Wykorzystane formy wsparcia

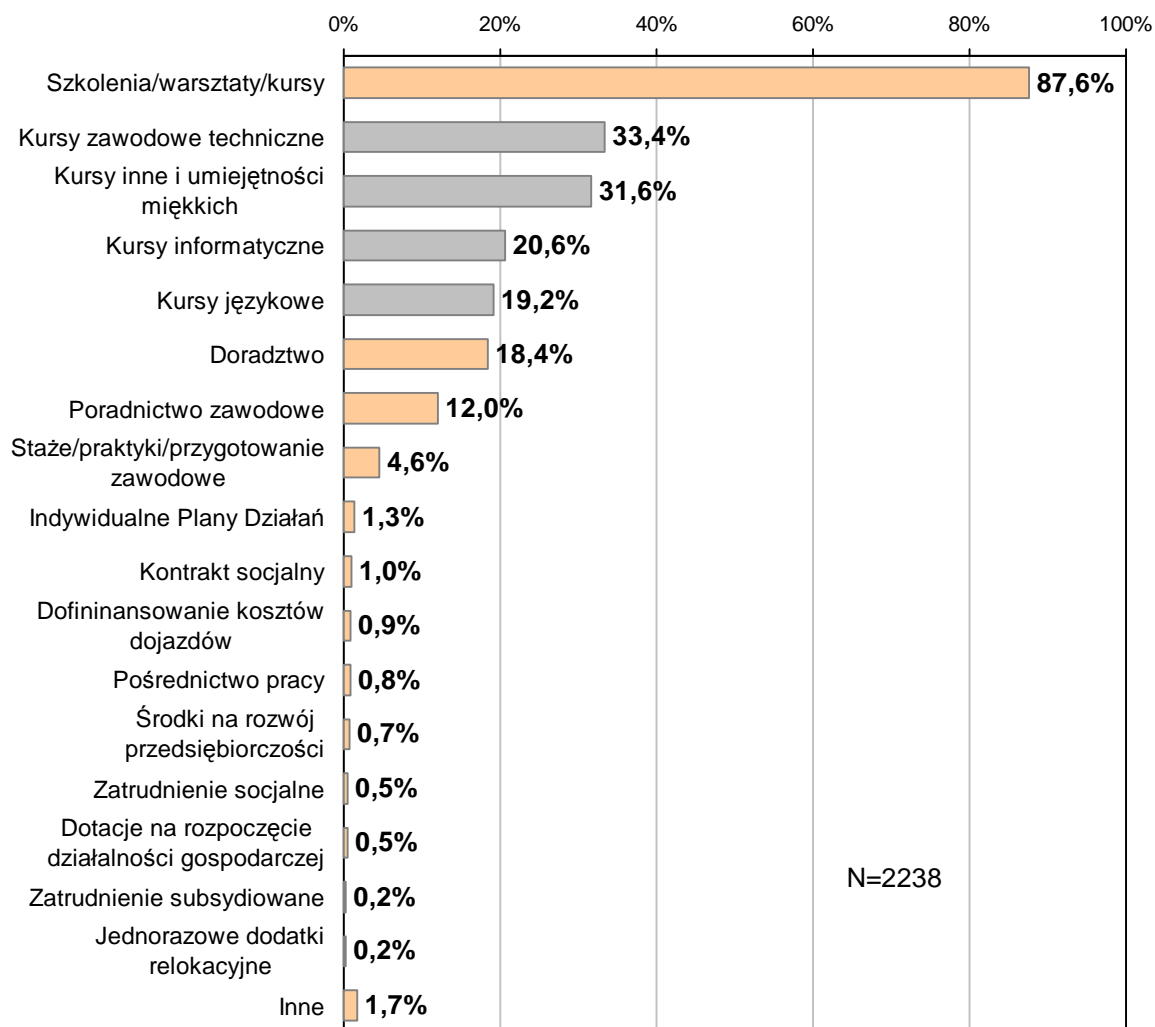
Dużą część uczestników projektów PO KL korzystała równocześnie z dwóch lub więcej form wsparcia w ramach poszczególnych Priorytetów. Na przykład w dużej części przypadków korzystanie z doradztwa uzupełniane było uczestnictwem w kursach.

Dominującą jednak formą wsparcia w przypadku wszystkich trzech analizowanych Priorytetów były działania realizowane za pośrednictwem warsztatów, kursów lub szkoleń. W tego typu projektach brało udział 88% badanych. Co trzeci respondent uczestniczył w szkoleniach i warsztatach o profilu zawodowo-technicznym. W tej grupie zajęć znalazły się wszelkie kursy doskonalące umiejętności techniczne (wyłączając tematykę IT) począwszy od kursów na prawo jazdy, kursów obsługi kas fiskalnych, poprzez pozyskiwanie uprawnień obsługi urządzeń technicznych różnych typów, kursy gastronomiczne, medyczne na kursach florystyki i bukieciarstwa kończąc. Gama realizowanych kursów jest bardzo szeroka, łączy je natomiast fakt, że ich ukończenie z założenia umożliwia pozyskanie określonych, mniej lub bardziej potrzebnych na rynku pracy, umiejętności technicznych. Druga grupa kursów, w której brało udział 32% badanych obejmowała szkolenia z zakresu umiejętności twardych (takich jak kursy księgowo, podatkowe, finansowe, zarządzania, administracyjne) lub miękkich (zdolności interpersonalne, autoprezentacja, negocjacje). Co piąty badany uczestniczył w kursach z dziedziny informatyki. Zbliżona liczba uczestników korzystała z kursów językowych.

Kolejną formą wsparcia wyróżnioną ze względu na liczbę uczestników było doradztwo wskazane przez 18% badanych oraz poradnictwo zawodowe, z którego skorzystało 12% respondentów. Częściej wykorzystywaną formą były także staże, praktyki bądź przygotowanie zawodowe (5%). Pozostałe formy, jak Indywidualne Plany Działań, Kontrakty Socjalne, Zatrudnienie Socjalne lub Subsydiowane i inne wskazywane były rzadziej (około 1% badanych lub mniej).

Wykres 2. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i)?

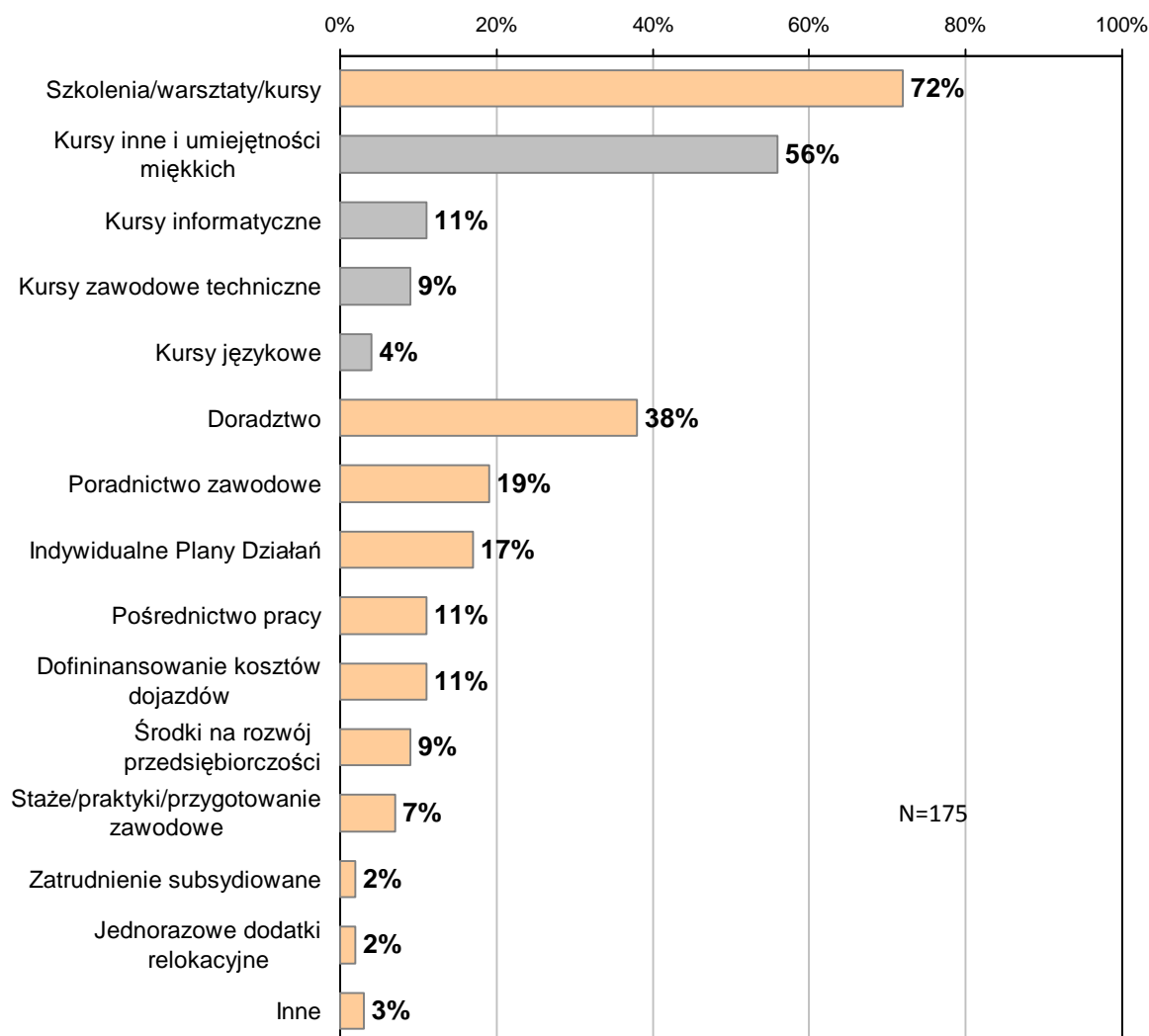

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W przypadku Priorytetu VI ponad połowa uczestników (56%) brała udział w kursach z zakresu umiejętności miękkich i twardych. Duża część korzystała także z doradztwa (38%), poradnictwa zawodowego (19%) i Indywidualnych Planów Działań (17%). W Priorytecie VII dominowały kursy z zakresu umiejętności miękkich i twardych (39%) wraz z kursami zawodowo-technicznymi (38%), doradztwo (39%), poradnictwo zawodowe (30%) i kursy informatyczne (22%). Z kolei w Priorytecie VIII, który skupił największą liczbę uczestników, szkolenia stanowiły zdecydowaną większość form wsparcia. Co trzeci badany korzystał z kursów zawodowo-technicznych. Zbliżona liczba respondentów uczestniczyła w kursach językowych, co czwarty korzystał ze szkoleń z zakresu umiejętności miękkich i twardych, a co piąty w kursach informatycznych.

Wykres 3. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i) (Priorytet VI – Rynek pracy)?

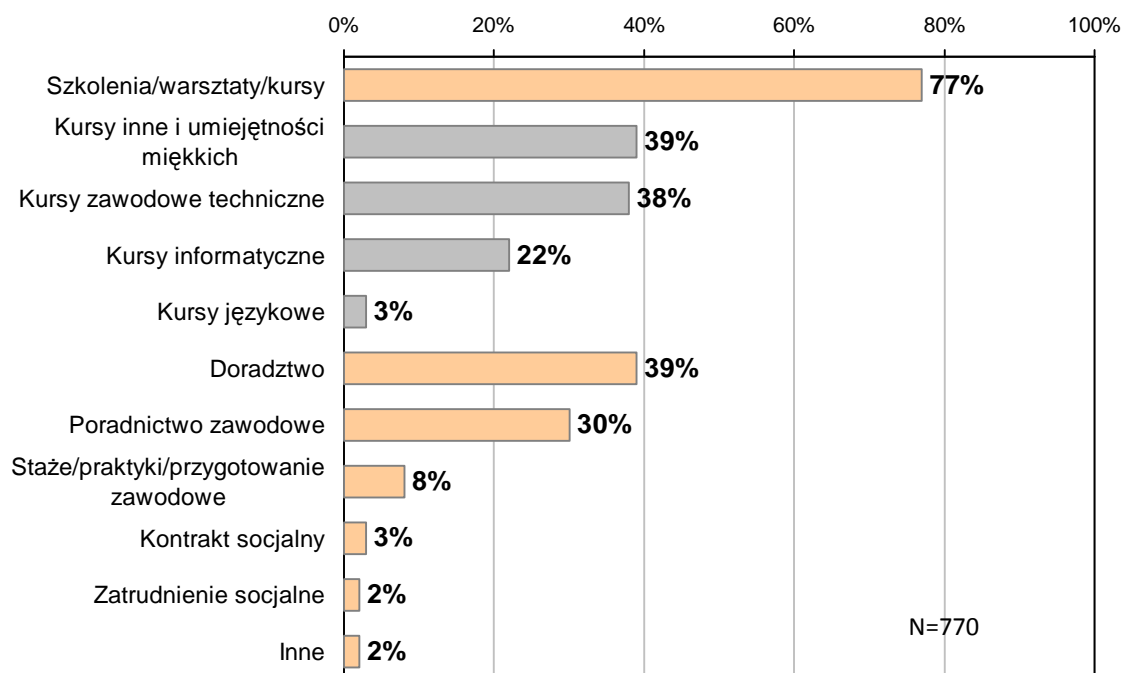
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Rozważania na temat udziału poszczególnych form wsparcia uzupełnić należy analizą socjo-ekonomiczną uczestników form, które posiadają największy udział w próbie (a zatem również w populacji generalnej), czyli doradztwa, poradnictwa zawodowego, staży/praktyk/przygotowania zawodowego oraz szkoleń.

Co czwarty badany, który korzystał z doradztwa oraz poradnictwa zawodowego pochodzi z regionu nowosądeckiego. Ponad połowa osób z tej grupy to mieszkańcy mniejszych miejscowości, w zdecydowanej większości kobiety, z przewagą osób do 44. roku życia. Co czwarty respondent korzystający z doradztwa i co piąty uczestniczący w projektach z zakresu poradnictwa zawodowego ma wykształcenie wyższe. W zdecydowanej większości były to osoby niepracujące. Udział osób długotrwale bezrobotnych jest wysoki i wynosi 25% w przypadku doradztwa i 30% w przypadku poradnictwa zawodowego.

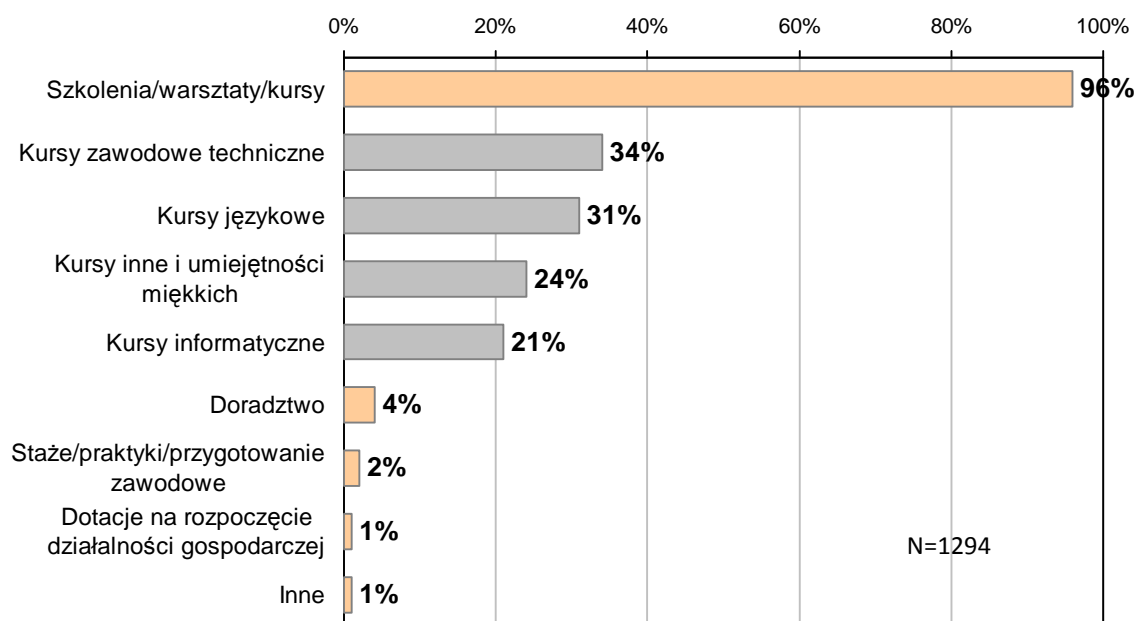

Wykres 4. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i) (Priorytet VII – Integracja społeczna)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 5. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i) (Priorytet VIII – Kadry)?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co trzeci badany korzystający ze staży i praktyk to mieszkaniec regionu nowosądeckiego, w zdecydowanej większości z małych miejscowości, głównie kobiety. Przeważają osoby z wykształceniem podstawowym oraz średnim zawodowym. Połowa uczestników były to osoby bezrobotne (z przewagą długotrwale bezrobotnych), zaledwie co siódmy badany był zatrudniony.

W przypadku kursów zawodowo-technicznych ponad połowa badanych pochodzi z małych miejscowości. Udziały płci w tej formie pomocy rozkładają się symetrycznie. Dominują osoby w wieku od 25 do 44 lat z wykształceniem podstawowym i średnim zawodowym, w dużej części zatrudnione (50%). Udział długotrwale bezrobotnych wynosi 18%, pozostałych bezrobotnych 8%.

W przypadku kursów z zakresu umiejętności miękkich i twardych osób z mniejszych miejscowości jest już mniej (49%), a co trzeci badany pochodzi z miasta powyżej 100 tys. mieszkańców. Wśród uczestników dominują kobiety. Ponad połowa uczestników tej formy pomocy zawiera się w przedziale 25-44 lata. Odnotować można duży udział osób z wykształceniem wyższym (39%); 49% badanych były to osoby zatrudnione, udział bezrobotnych wyniósł 23%, z czego nieco ponad połowa były to osoby długotrwale bezrobotne.

Co trzeci uczestnik kursów informatycznych pochodził z regionu nowosądeckiego. Podobnie jak w innych formach pomocy, dominują kobiety. Dużą grupę uczestników stanowią osoby po 45. roku życia (41%). Co trzecia osoba ma wykształcenie wyższe. Zbliżona grupa badanych legitymuje się wykształceniem zawodowym; 55% uczestników to osoby zatrudnione, lecz co piąta osoba zatrudniona zagrożona była utratą pracy, 20% uczestników miało status bezrobotnego, z przewagą długotrwale bezrobotnych.

W przypadku kursów językowych dominują badani z Krakowa (45%). Udział uczestników z małych miejscowości jest najniższy spośród wszystkich form wsparcia (33%). Dominują kobiety i osoby z wyższym wykształceniem. Duży udział stanowią osoby w wieku 45+ (54%). Ponad 90% badanych w tej grupie było zatrudnionych, choć 13% spośród tych, którzy uczestniczyli w kursach językowych były to osoby zagrożone utratą pracy.

Tabela 9. Dane socjoekonomiczne korzystających z poszczególnych form wsparcia

		Doradztwo	Poradnictwo zawodowe	Staże/praktyki przygot. zawod.	Kursy zawodowo-techniczne	Kursy inne, umiej. miękkie	Kursy informatyczne	Kursy językowe
	Podstawa	N=411	N=268	N=102	N=748	N=707	N=460	N=429
Podregion	krakowski	19%	22%	15%	21%	18%	15%	7%
	Kraków	18%	15%	9%	15%	25%	20%	45%
	nowosądecki	26%	28%	33%	23%	23%	31%	24%
	oświęcimski	19%	18%	24%	14%	16%	20%	7%
	tarnowski	18%	18%	20%	28%	18%	15%	17%
Wielkość miejsc.	Poniżej 20 tys.	56%	59%	70%	61%	49%	54%	33%
	20-100 tys.	15%	17%	16%	15%	17%	20%	16%
	100 tys.+	24%	20%	13%	22%	32%	25%	51%
	BD	5%	5%	2%	3%	2%	2%	0%
Płeć	Kobieta	80%	80%	79%	51%	79%	76%	78%
	Mężczyzna	20%	20%	21%	49%	21%	24%	22%

		Doradztwo	Poradnictwo zawodowe	Staż/praktyki przygot. zawod.	Kursy zawodo-wo-techniczne	Kursy inne, umiej. miękkie	Kursy informa-tyczne	Kursy językowe
	Podstawa	N=411	N=268	N=102	N=748	N=707	N=460	N=429
Wiek	15-24	20%	22%	24%	14%	16%	7%	6%
	25-34	29%	27%	26%	33%	31%	27%	18%
	35-44	27%	28%	27%	29%	24%	25%	22%
	45-54	16%	16%	21%	21%	22%	31%	44%
	55+	8%	7%	4%	4%	8%	10%	10%
	50+	16%	13%	12%	12%	19%	26%	34%
	45+	24%	23%	25%	24%	29%	41%	54%
Wykształ- cenie	Podst., gimn., zsz	29%	38%	30%	37%	17%	18%	4%
	Średnie zawodowe	27%	27%	34%	37%	28%	32%	35%
	Średnie ogólnokształcące	19%	16%	23%	13%	16%	18%	17%
	Wyższe	25%	19%	13%	14%	39%	32%	44%
Status zawodowy	Bezrobotny	16%	18%	20%	8%	10%	8%	1%
	Długotr. bezrob.	24%	30%	29%	18%	13%	12%	1%
	Zarej. w UP jako posz. pracy	12%	15%	10%	8%	6%	9%	0%
	Nie zatr. ani zarej. w UP	17%	19%	11%	7%	10%	10%	2%
	Zatrudniony	16%	5%	15%	44%	42%	44%	78%
	Zatrudniony zagrożony	4%	2%	2%	6%	7%	11%	13%
	Odb. staż /przyg. zaw.	0%	0%	2%	1%	1%	1%	0%
	Prow. własną firmę	1%	0%	2%	1%	1%	0%	1%
	Uczyłem(am) się, stud.	9%	9%	4%	3%	9%	3%	1%
	Praca w gosp. rolnym	2%	2%	6%	5%	2%	2%	1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Większość badanych, którzy wzięli udział w warsztatach, kursach lub szkoleniach potwierdza, że po ich zakończeniu wzięli udział w egzaminie potwierdzającym nabycie nowej wiedzy lub umiejętności. Wśród uczestników kursów realizowanych w ramach Priorytetu VIII odsetek ten wynosi 89%, w Priorytecie VII jest on dużo niższy (72%), podczas gdy w Priorytecie VI osiąga wartość 62%. Wynika to z faktu, że w Priorytecie VI znaczny udział mają kursy z zakresu doskonalenia umiejętności twardej i miękkich nie kończące się często formalnym egzaminem. Spośród osób, które dotychczas nie zakończyły kursów egzaminem, tylko 23% badanych deklaruje zamiar uczestnictwa w egzaminie. Częściej są to osoby, które brały udział w kursach w ramach Priorytetu VIII (udział deklarujących zamiar uczestnictwa w egzaminie w tej grupie wynosi 30% w stosunku do 11% w Priorytecie VI) oraz badani którzy zakończyli uczestnictwo w kursie w okresie poprzedzającym ostatnie 3 miesiące (32% wśród takich osób w stosunku do 19% wśród kończących uczestnictwo 12 miesięcy temu lub wcześniej).

Prawie wszyscy badani, którzy zakończyli uczestnictwo w kursach lub szkoleniach egzaminem otrzymali oficjalny certyfikat poświadczający zdobycie nowej wiedzy lub umiejętności (97%). Największy udział osób, które odpowiedziały na pytanie o certyfikat negatywnie odnotować można wśród uczestników projektów w ramach Poddziałania 6.1.1 oraz wśród uczestników kursów językowych (po 5% wskazań).

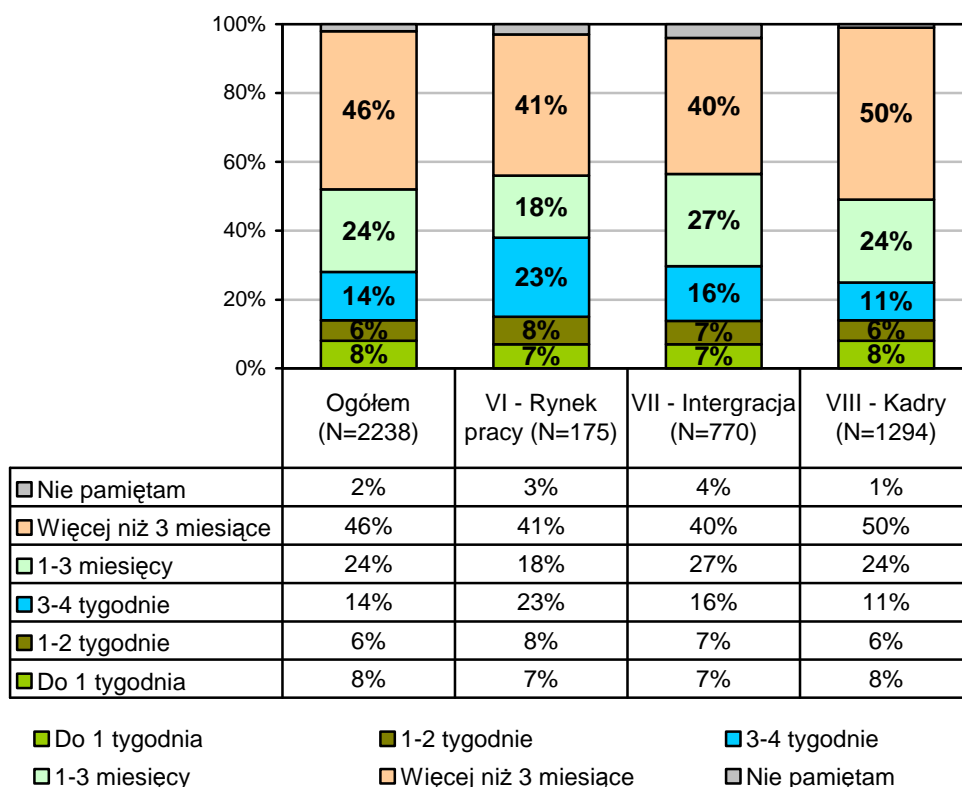
Prawie połowa badanych, którzy korzystali z kursów, szkoleń i warsztatów wykorzystuje obecnie wiedzę zdobytą w ich trakcie w życiu zawodowym. Odpowiedź taką wskazało 61% uczestników projektów w ramach Priorytetu VIII i 40% w ramach VI. Co naturalne, najrzadziej wskazania takie pojawiły się wśród uczestników projektów w Priorytecie VII (18%). W tym ostatnim co czwarty badany wskazuje, że korzysta z pozyskanej wiedzy w życiu prywatnym. Wiedza ta wykorzystywana jest przez badanych także w poszukiwaniu pracy (8% wskazań najczęściej w Priorytecie VII – 17%), a także na studiach lub w nauce. Co czwarty uczestnik projektów wskazuje jednak, że nie wykorzystuje obecnie nabytej wiedzy. Wśród uczestników projektów w ramach Priorytetu VI i VII odsetek ten wynosi aż ponad 30%.

Tabela 10. Do czego wykorzystuje Pan(i) obecnie zdobyte w trakcie szkoleń/warsztatów/kursów wiedzę i umiejętności?

	Ogółem	Priorytet VI: Rynek pracy	Priorytet VII: Integracja	Priorytet VIII: Kadry
W życiu zawodowym	47%	40%	18%	61%
Prywatnie/dla przyjemności/pomoc innym	18%	9%	23%	17%
Poszukując pracy	8%	14%	17%	4%
W życiu codziennym	5%	5%	8%	4%
Na studiach/w nauce/samosdoskonalenie	3%	3%	3%	2%
Do kontaktów z ludźmi	2%	1%	3%	2%
Opieka nad osobą starszą/niepełnosprawną	1%	0%	2%	0%
Inne	1%	0%	1%	0%
Nie wykorzystuję	23%	32%	31%	18%
Nie wiem/trudno powiedzieć	0%	0%	0%	0%
Podstawa	1959	125	590	1244

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 6. Jak długo brał(a) Pan(i) udział w tym projekcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Połowa uczestników projektów w ramach PO KL korzystała ze wsparcia w ramach różnych form pomocy krócej niż 3 miesiące. Uczestnictwo w najkrócej trwających formach wsparcia deklaruje 8% badanych. Dalsze 6% respondentów wskazuje, że korzystało ze wsparcia w okresie 1-2 tygodni. W sumie 28% uczestników brało udział w poszczególnych projektach do 1 miesiąca.

Blisko połowa, 46%, badanych uczestniczyło w projektach dłużej niż 3 miesiące. Dłuższy okres uczestnictwa charakteryzował częściej uczestników projektów w ramach Priorytetu VIII – 50% korzystających z projektów oferowanych przez ten Priorytet uczestniczyło we wsparciu powyżej 3 miesięcy, podczas gdy w pozostałych dwóch Priorytetach analogiczny odsetek kształtuje się na poziomie 40%. Analiza wykazuje, że na tę dysproporcję na korzyść Priorytetu VIII duży wpływ miały kursy językowe, które miały znaczny udział wśród projektów tego Priorytetu, a w zdecydowanej większości realizowane były przez dłuższy okres.

W przypadku większości form pomocy udział uczestniczących w projektach powyżej i poniżej 3 miesięcy rozkłada się mniej więcej po połowie, przy czym częściej krótszym niż 3 miesiące okresem trwania charakteryzują się kursy zawodowo-techniczne oraz zatrudnienie subsydiowane (w tym drugim jednak przypadku w próbie znalazło się jedynie 5 uczestników tej formy pomocy, wyniki więc nie są reprezentatywne), natomiast dłuższym staże/praktyki/przygotowanie zawodowe.

Tabela 11. Okres uczestnictwa w projekcie w podziale na formy wsparcia

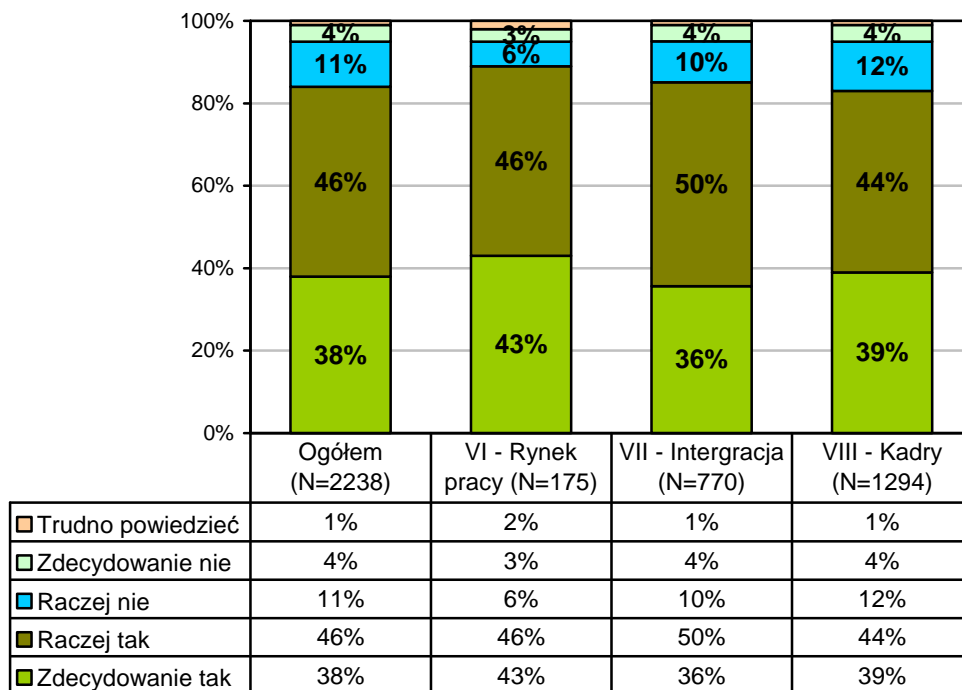
	Do 3 miesięcy	Powyżej 3 miesięcy	Nie pamiętam	Podstawa (N)
Doradztwo	55%	42%	4%	411
Indywidualne Plany Działań	55%	40%	6%	29
Poradnictwo zawodowe	52%	46%	3%	268
Pośrednictwo pracy	49%	46%	6%	19
Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe	41%	57%	2%	102
Zatrudnienie subsydiowane	69%	31%		5
Szkolenia/warsztaty/kursy:	51%	48%	2%	1959
- Kursy zawodowo-techniczne	68%	31%	2%	748
- Kursy inne i umiej. miękkie	56%	42%	2%	707
- Kursy informatyczne	47%	51%	2%	460
- Kursy językowe	7%	92%	1%	429
Środki na rozwój przedsiębiorczości	54%	47%		15
Jednorazowe dodatki relokacyjne	38%	62%		4
Dofinansowanie kosztów dojazdów	56%	41%	3%	19
Zatrudnienie socjalne	51%	50%		12
Kontrakt socjalny	50%	50%		23
Dotacje na rozpoczęcie działalności gosp.	57%	30%	13%	12
Inne	43%	52%	5%	38
Ogółem	52%	46%	2%	2238

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Większość uczestników projektów deklaruje, że okres trwania projektów był w ich ocenie wystarczający. Przeciwną opinię formułuje co siódmy badany, przy czym deklaracje takie nieco częściej pojawiają się wśród uczestników projektów w ramach Priorytetów VII i VIII. Wśród badanych korzystających z projektów w ramach Priorytetu VI udział negatywnych opinii dotyczących tej kwestii wynosi zaledwie 9%. Na długość uczestnictwa w projekcie narzekają najczęściej korzystający z kursów językowych (udział opinii negatywnych wynosi w tej grupie 29%) i jest to właściwie jedyna forma

pomocy, w której przypadku zaobserwować można znaczne odchylenie od średniego rozkładu analizowanej zmiennej obliczonego dla całej próby.

Wykres 7. Czy okres trwania projektu był wystarczający w Pana(i) ocenie?

■ Zdecydowanie tak ■ Raczej tak ■ Raczej nie ■ Zdecydowanie nie ■ Trudno powiedzieć

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co piąty badany przyznaje, że uczestniczył również w innych projektach w ramach PO KL, a dalsze 5% wskazuje, że uczestniczyli w projektach, nie byli jednak w stanie określić, w ramach którego Programu. Największe doświadczenie w tym względzie posiadają uczestnicy projektów w ramach Priorytetu VI (w szczególności korzystający z projektów Poddziałania 6.1.1). W sumie co trzeci badany z tej grupy uczestniczył już w innych projektach. Dla porównania, analogiczny wskaźnik dla badanych korzystających z projektów w ramach Priorytetu VII wynosi 18% (bardzo niski, 11%, jest on dla korzystających z projektów Poddziałania 7.1.2), a w przypadku Priorytetu VIII – 28%.

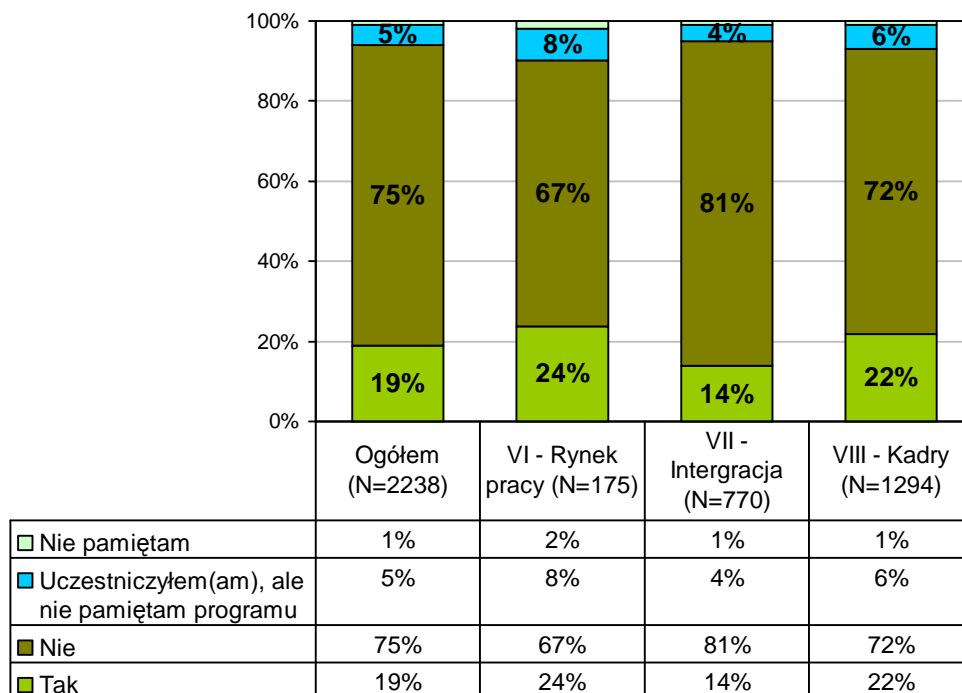
Częściej z innych projektów korzystali uczestnicy szkoleń językowych (30% wskazań) oraz szkoleń z zakresu umiejętności twardych i miękkich (26% wskazań), rzadziej natomiast uczestnicy szkoleń techniczno-zawodowych. Analiza wykazuje również, że większe szanse na skorzystanie z więcej niż jednego projektu mają mieszkańcy Krakowa. Duży udział osób, które korzystały z więcej niż jednego projektu zaobserwować można również w powiatach oświęcimskim, dąbrowskim, myślenickim i wielickim. W Krakowie i w wymienionych powyżej powiatach udział osób, które uczestniczyły również w innych projektach, oscyluje wokół 30%. Nieco częściej równocześnie w innych projektach uczestniczyli także badani o wyższym wykształceniu i osoby w wieku 45-54 lat oraz zatrudnieni. Najmniejszą szansę na uczestnictwo w innych projektach miały osoby najstarsze (powyżej 55. roku życia), respondenci z najniższym wykształceniem oraz niepracujący, ale niezarejestrowani w urzędzie pracy.

Tabela 12. Ocena okresu trwania projektu

	Był wystarczający	Nie był wystarczający	Trudno powiedzieć	Podstawa (N)
Doradztwo	85%	14%	1%	411
Indywidualne Plany Działań	95%	5%		29
Poradnictwo zawodowe	87%	12%	1%	268
Pośrednictwo pracy	91%	9%		19
Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe	86%	14%		102
Zatrudnienie subsydiowane	90%	10%		5
Szkolenia/warsztaty/kursy:	83%	15%	1%	1959
- Kursy zawodowo-techniczne	90%	10%		748
- Kursy inne i umiej. miękkie	85%	13%	1%	707
- Kursy informatyczne	83%	15%	1%	460
- Kursy językowe	68%	29%	3%	429
Środki na rozwój przedsiębiorczości	87%	13%		15
Jednorazowe dodatki relokacyjne	100%			4
Dofinansowanie kosztów dojazdów	89%	11%		19
Zatrudnienie socjalne	93%	7%		12
Kontrakt socjalny	89%	12%		23
Dotacje na rozpoczęcie działalności gosp.	97%		3%	12
Inne	83%	17%		38
Ogółem	84%	15%	1%	2238

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 8. Czy uczestniczył(a) Pan(i) jeszcze w innych projektach w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.4 Dostępność informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki

Informacje na temat możliwości uczestnictwa w projektach realizowanych w ramach PO KL docierały do uczestników indywidualnych za pośrednictwem różnorodnych kanałów. Co czwarty badany wskazuje, że informacje dotarły do niego za pośrednictwem ośrodków pomocy społecznej lub innych instytucji publicznych (wyłączając urząd pracy). Wśród tych instytucji wskazywano jednostki samorządu terytorialnego, centra pomocy rodzinie, szkoły, uczelnie, a także Kościoły. Kanały te szczególnie rolę miały w przypadku Priorytetu VII, w którym aż 56% badanych uczestników wskazało jeden z nich jako źródło informacji o możliwości uczestnictwa.

Kolejnym kanałem, za którego pośrednictwem informacje dotarły do uczestników projektów, byli znajomi bądź rodzina. Duży udział tego nieformalnego kanału świadczy o tym, że informacje o możliwościach, jakie niosą ze sobą projekty PO KL, stają się elementem wiedzy powszechnej. Kanał ten wskazywano częściej wśród uczestników projektów realizowanych w Priorytecie VIII (31%), rzadziej w Priorytecie VII (11%). Kanałem tym dość często docierały informacje do uczestników kursów językowych i zawodowo-technicznych.

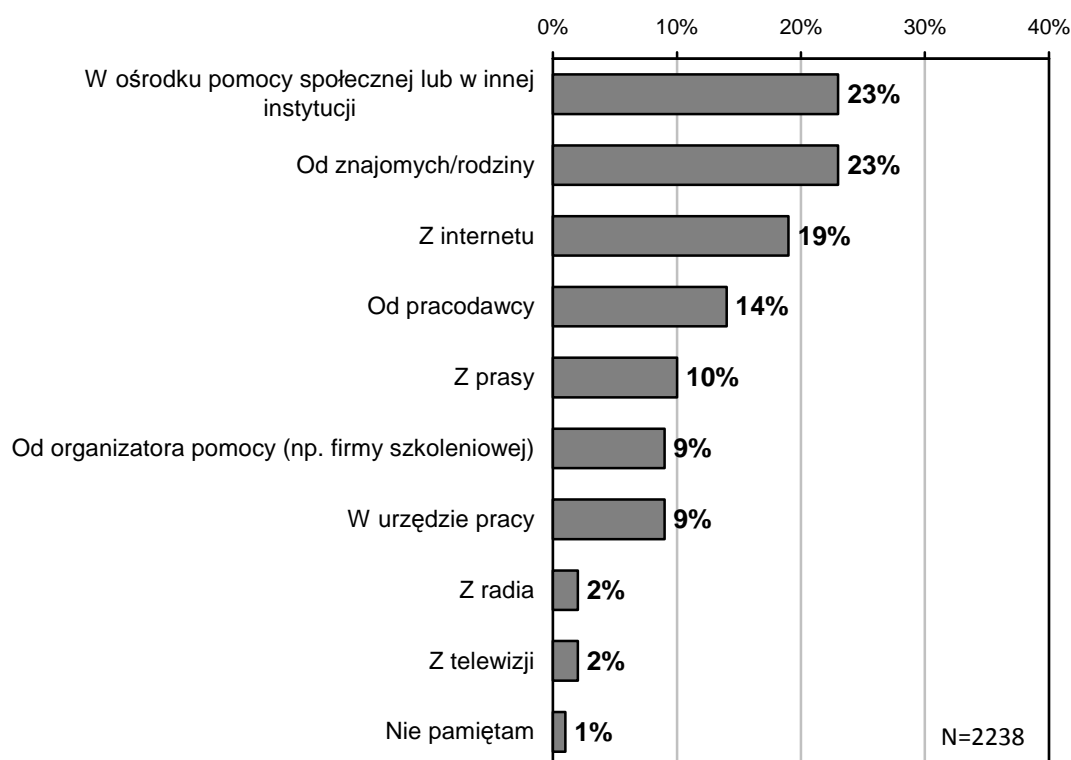
W świetle wyników badań istotnym medium informacyjnym wydaje się być internet. Co piąty bowiem uczestnik projektów zaczerpnął informację na temat możliwości uczestnictwa za pośrednictwem tego medium. Częściej źródło to wskazywano wśród uczestników projektów Priorytetu VIII (25%), w szczególności kursów językowych, znacznie rzadziej Priorytetu VII (7%). Uzyskanie informacji za pośrednictwem internetu jest również dodatnio skorelowane z wykształceniem oraz z faktem posiadania zatrudnienia.

Co siódmy badany uzyskał informację od pracodawcy, a co dziesiąty z prasy. Prasa jako źródło informacji miała istotne znaczenie w przypadku Poddziałania 8.1.2, w którego przypadku odsetek uczestników wskazujących to medium jako źródło informacji wyniósł 23%. Inne media publiczne wymieniane są już znacznie rzadziej, na poziomie nie przekraczającym 2%.

Badania wskazują również na aktywność organizatorów projektów w zakresie rozpowszechniania informacji o możliwości skorzystania z pomocy. W tym przypadku odsetek wskazań kształtuje się na poziomie 9% i jest minimalnie wyższy wśród uczestników projektów Priorytetu VIII (11% w Priorytecie VIII, 8% i 7% odpowiednio w Priorytetach VI i VII). Na podobnym poziomie kształtowała się aktywność Urzędów Pracy. Analiza w ramach poszczególnych Priorytetów wskazuje, że aktywność tej instytucji ma szczególne znaczenie w przypadku Priorytetu VI, gdzie aż co trzeci uczestnik uzyskał informację o możliwości wsparcia z tego źródła (szczególnie często w przypadku Poddziałania 6.1.1, gdzie odsetek wynosi 40%), mniejsze znaczenie w Priorytecie VII (14%) i bardzo małe w Priorytecie VIII (zaledwie 3%).

Wykres 9. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

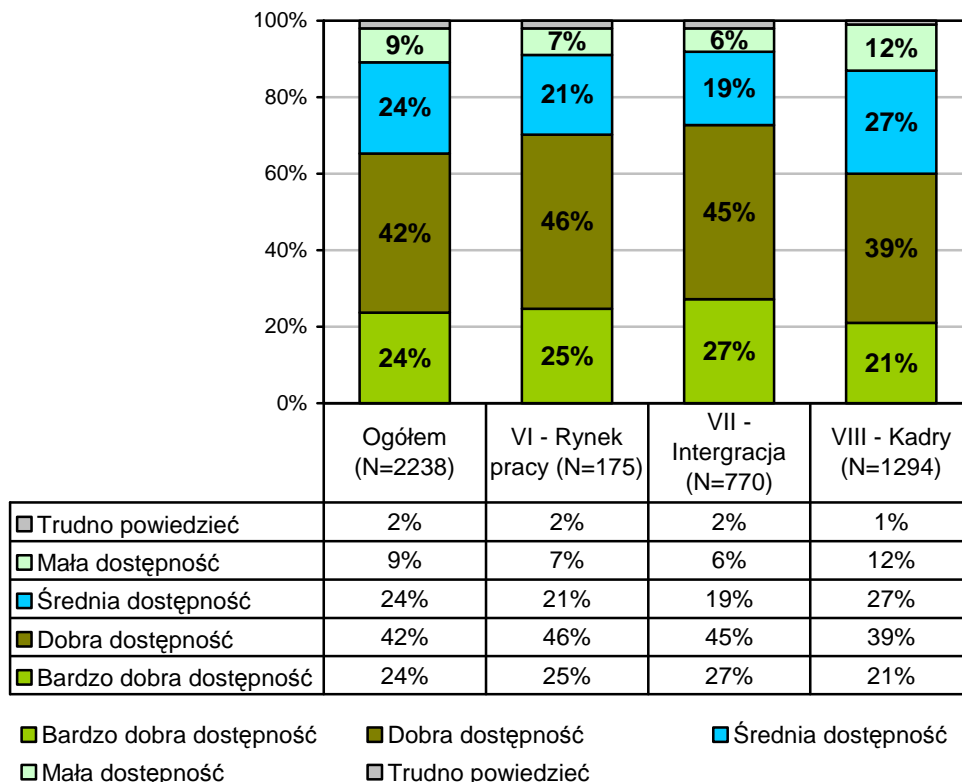
Ocena dostępności informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów PO KL z reguły jest wysoka. Co czwarty indywidualny uczestnik tych projektów ocenia ją bardzo dobrze, a dalsze 42% badanych opisuje ją jako dobrą. Opinię przeciwną deklaruje jednak 9% badanych. Istotną, dwudziestoczwartoprocentową, grupę stanowią również badani, którzy określają dostęp do informacji jako średni, co wskazuje raczej na brak pozytywnej oceny w tej kwestii. Z danych tych wynika więc, że zastrzeżenia co do dostępności informacji formułuje co trzeci badany.

Dostępność informacji najlepiej ocenili uczestnicy projektów w ramach Priorytetu VII (73% ocen pozytywnych), naj słabiej uczestnicy projektów z Priorytetu VIII (60% ocen pozytywnych, przy 38% negatywnych). Wysoko ocenili tę kwestię uczestnicy Poddziałiań 6.1.1, 7.1.1 i 7.1.2. Więcej opinii negatywnych pojawia się natomiast wśród uczestników Działania 6.2 oraz Poddziałiań 8.1.1 i 8.1.2. Na niską dostępność informacji skarżą się częściej także uczestnicy kursów językowych. Analiza opinii na temat dostępności informacji w regionach nie ujawnia większych różnic. Można jedynie odnotować, że aspekt ten nieco słabiej oceniany jest wśród uczestników z Krakowa, jest to jednak związane z faktem, że badani ci znacznie częściej niż w innych lokalizacjach uczestniczyli w projektach w ramach, generalnie gorzej ocenianego ze względu na dostępność informacyjną, Priorytetu VIII – jest to więc zależność pozorna.

Ocena dostępności informacji związana jest również z wiekiem uczestników. Im starszy wiek, tym bardziej krytycznie podchodzą oni do tego aspektu (od 69% udziału ocen pozytywnych wśród najmłodszej grupy wiekowej do 61% dla grupy wiekowej 50+). Niewątpliwie postrzeganie tego aspektu związane jest również z sytuacją zawodową przed rozpoczęciem projektu. Osoby niepracujące nieco lepiej bowiem oceniają dostępność informacji niż zatrudnione, choć jest to naturalną konse-

kwencją faktu, że mają one często bezpośrednią styczność z instytucjami zaangażowanymi w realizację projektów.

Wykres 10. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

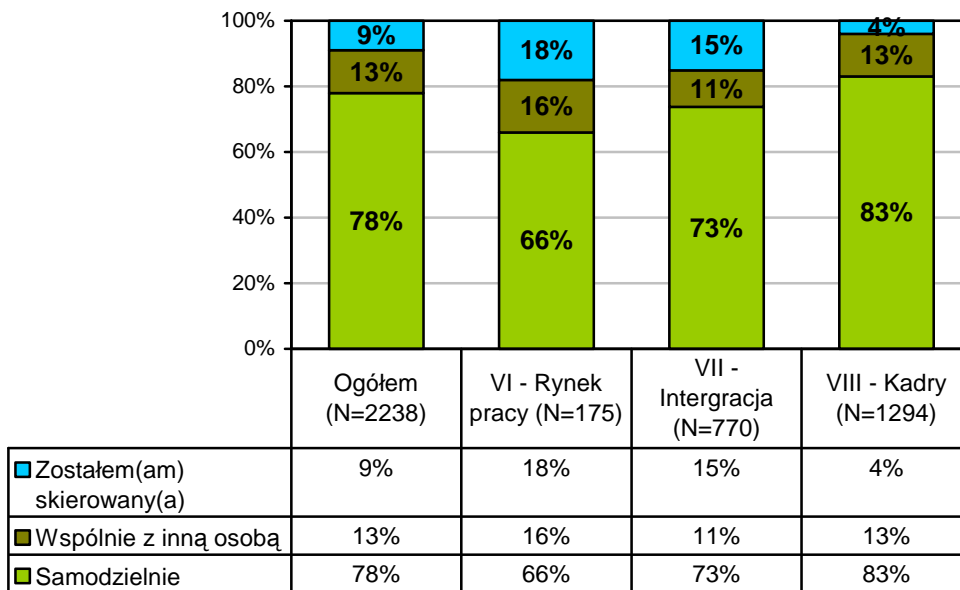
6.5 Decyzja o uczestnictwie w projekcie

Jednym z istotnych czynników mających w konsekwencji wpływ na efektywność programów pomocowych jest poziom aktywności uczestników projektów mierzony skłonnością do samodzielnego podejmowania decyzji dotyczących uczestnictwa w projektach oferujących wsparcie. Innymi słowy, określenie, w jakim stopniu udział w projekcie był efektem samodzielnej refleksji, a na ile zdecydowany był decyzjami innych osób lub instytucji. Dane wskazują, że badani w zdecydowanej większości, gdyż aż w 78%, wskazują na własną niezależną decyzję. Dalsze 13% uczestników deklaruje, że podjęto decyzję wspólnie z innymi osobami, a zaledwie 9% twierdzi, że zostali oni skierowani przez pracodawcę, urząd pracy lub inną instytucję. Co naturalne, największy udział osób, które podjęły decyzje samodzielnie, ze względu na charakter projektów realizowanych w jego ramach, zaobserwować możemy w Priorytecie VIII, w szczególności w przypadku kursów informatycznych i językowych, w których udział osób samodzielnie podejmujących decyzje wyniósł odpowiednio 81% i 87%. W przypadku doradztwa analogiczny odsetek kształtuje się na poziomie 75%, poradnictwa zawodowego 76% i staży bądź praktyk 77%. Duży odsetek badanych, którzy samodzielnie podjęli decyzję odnotować można również wśród osób, które były zagrożone utratą pracy (86%). Z kolei największy udział osób, które zostały skierowane do uczestnictwa w projektach odnotować możemy w Poddziałaniach 6.1.1 (24%) oraz 7.1.2 (20%). Fakt skierowania do projektu ściśle skorelowany jest z wykształ-

cenieniem (16% skierowanych wśród osób z wykształceniem podstawowym i zaledwie 6% wśród osób z wykształceniem wyższym) oraz z sytuacją zawodową przed przystąpieniem do projektu. Częściej skierowane były osoby długotrwale bezrobotne (17%), pozostali bezrobotni (13%) oraz osoby zarejestrowane w urzędach pracy jako poszukujące zatrudnienia (16%).

Wykres 11. Czy decyzję o udziale w projekcie podjął/podjęła Pan(i) samodzielnie, czy wspólnie z inną osobą lub może został(a) Pana(i) skierowany(a) do udziału w projekcie?

■ Samodzielnie ■ Wspólnie z inną osobą ■ Zostałem(am) skierowany(a)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co piąta osoba, spośród tych które zostały skierowane do udziału w projekcie, wskazuje, że uczestnictwo w nim przyczyniło się do awansu zawodowego, podwyżki lub zmiany stanowiska pracy. Dane wskazują, że największe efekty przyniosło w tym względzie uczestnictwo w szkoleniach zawodowo-technicznych (26% osób korzystających z tego rodzaju szkoleń wskazuje na poprawę), poradnictwie zawodowym (24%) oraz doradztwie (22%).

6.6 Postrzeganie własnej sytuacji w kategoriach problemów przed przystąpieniem do projektu

Jednym z celów badań było wyjaśnienie, czy decyzja o uczestnictwie w projekcie zdeterminowana była zdiagnozowanym przez uczestników problemem oraz określenie, w jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do rozwiązania tego problemu.

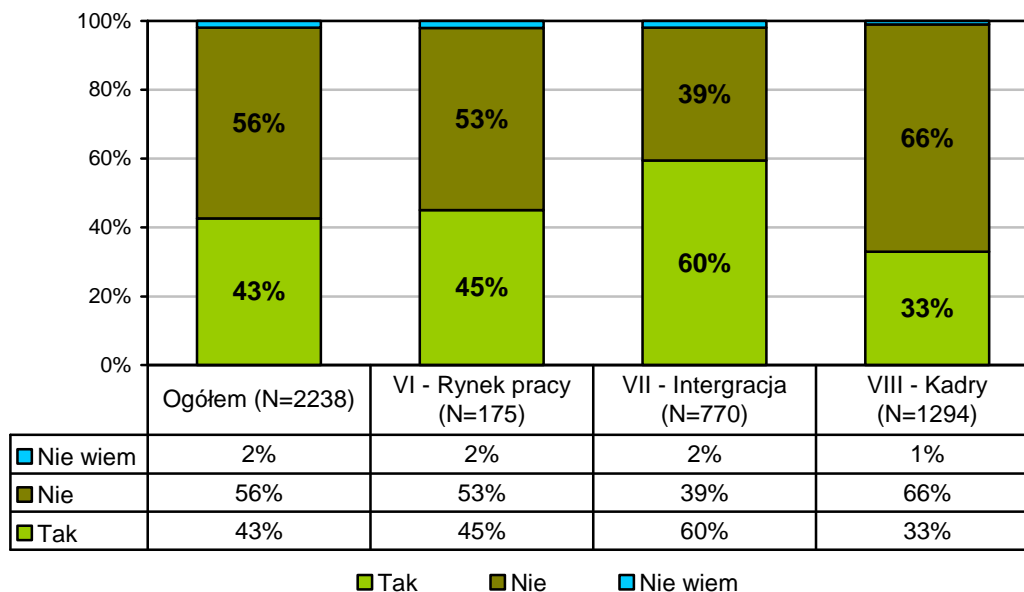
Dane wskazują, że w 43% przypadków badani postrzegali udział w projekcie przez pryzmat rozwiązania zidentyfikowanego wcześniej konkretnego problemu w ich życiu zawodowym bądź prywatnym. Ten sposób podejścia do uczestnictwa w projekcie znacznie częściej cechował osoby uczestniczące w projektach w ramach Priorytetu VII, w szczególności Poddziałania 7.1.1 (udział wskazujących na problem – 64%) i 7.2.1 (udział wskazujących na problem – 58%). Na rozkład tej zmiennej w dużym

stopniu wpływ wywierał status zawodowy uczestników przed przystąpieniem do projektu. Osoby bez pracy lub zagrożone jej utratą częściej postrzegały swą sytuację życiową w kategoriach problemu niż osoby zatrudnione, stąd nie dziwi niski udział wskazujących na problem w Priorytecie VIII, zdominowanym przez szkolenia realizowane w dużej części dla osób zatrudnionych niezagrożonych utratą pracy.

Wykres 12. Czy udział w projekcie miał na celu rozwiązanie jakiegoś Pana(i) problemu, np. związanego z Pana(i) sytuacją zawodową?

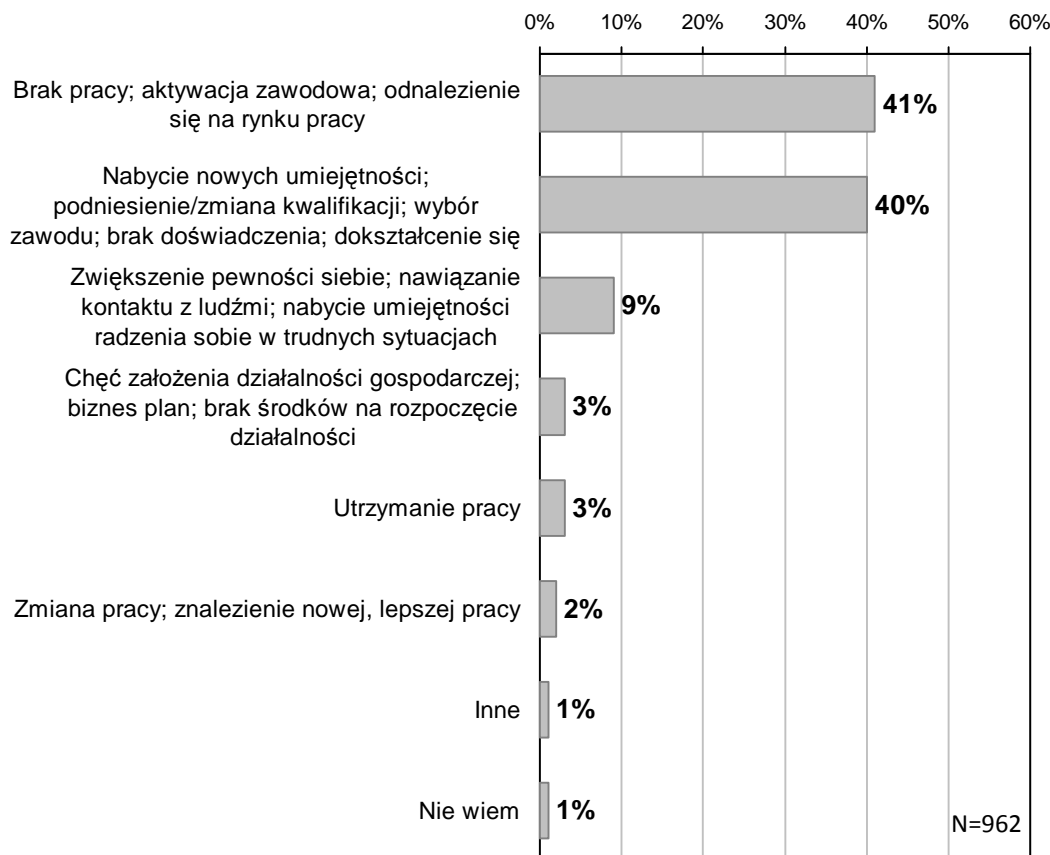

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W analizowanej grupie 41% badanych wskazuje, że ich głównym problemem był brak pracy, konieczność aktywizacji zawodowej. Zbliżony odsetek wymienia problemy związane z koniecznością nabycia nowych umiejętności, dokończenia, zmianą kwalifikacji lub brakiem doświadczenia zawodowego. Co dziesiąty respondent wskazuje na kwestie związane z umiejętnościami afiliacyjnymi, zwiększenie pewności siebie w kontaktach z ludźmi w życiu zawodowym bądź prywatnym.

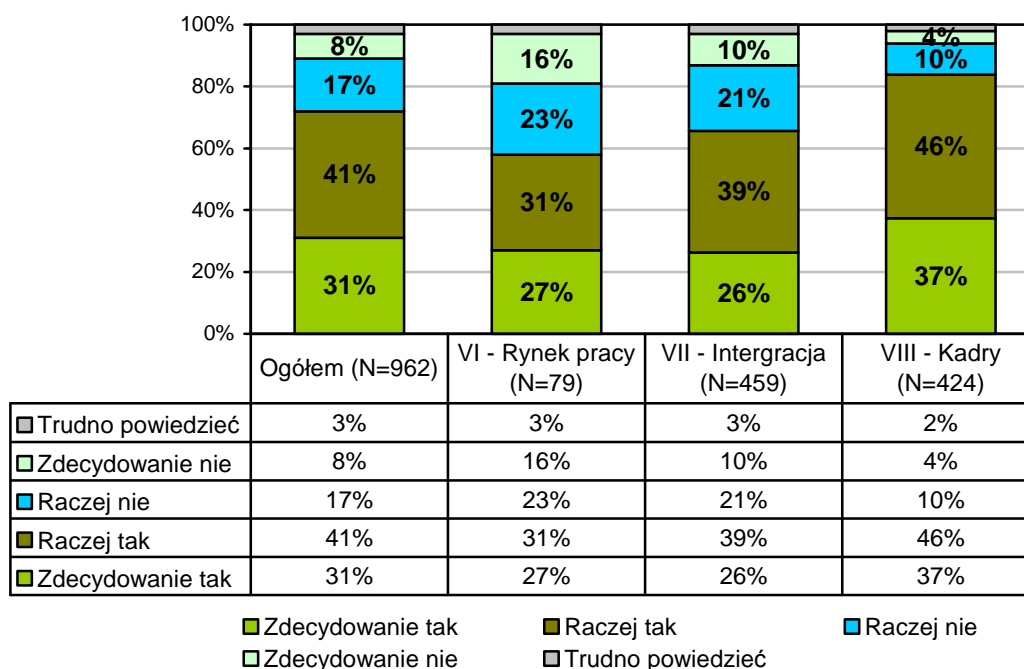
Wykres 13. Jaki to był problem?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Większa część badanych, spośród tych, którzy traktowali udział w projekcie przez pryzmat rozwiązania zidentyfikowanego wcześniej problemu wskazuje, że uczestnictwo w nim pomogło rozwiązać problem (72%). Co trzeci badany z tej grupy wskazuje nawet, że projekt zdecydowanie przyczynił się do rozwiązania problemu.

Wykres 14. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Najczęściej przy pomocy udziału w projektach rozwiązywane były problemy związane z afiliacją, miękkimi umiejętnościami radzenia sobie w środowisku (89% wskazań). Również z pozytywnym skutkiem udało się, dzięki projektom PO KL, wspomóc rozwiązanie problemów z zakresu podniesienia kwalifikacji lub nabycia nowych umiejętności (86% wskazań) oraz problemów VIII związanych z utrzymaniem pracy (93% wskazań). Nieco rzadziej projekty wspomogły rozwiązanie problemów związanych z brakiem pracy lub założeniem własnej działalności gospodarczej.

Tabela 13. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem (według typów problemów)?

	Tak	Nie	Nie wiem	Podstawa (N)
Ogółem	73%	25%	3%	962
Brak pracy; aktywacja zawodowa; odnalezienie się na rynku pracy	58%	39%	3%	395
Nabycie nowych umiejętności; podniesienie/zmiana kwalifikacji; wybór zawodu; brak doświadczenia; dokończenie się	86%	12%	3%	389
Zwiększenie pewności siebie; nawiązanie kontaktu z ludźmi; nabycie umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach	89%	8%	2%	84
Chęć założenia działalności gospodarczej; biznes plan; brak środków na rozpoczęcie działalności	48%	48%	3%	31
Utrzymanie pracy	93%	7%		29
Zmiana pracy; znalezienie nowej/lepszej pracy	57%	43%		23

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Analizując rozkład tej zmiennej według statusu zawodowego badanych przed przystąpieniem do projektu, należy stwierdzić, że na rozwiązanie problemu nieco częściej niż pozostałe wskazują osoby zatrudnione, w tym osoby zagrożone utratą pracy (81% wskazań na rozwiązanie problemu w grupie zagrożonych utratą zatrudnienia). Najmniej korzystnie wyniki te kształtują się w grupie osób

długotrwale poszukujących pracy. Aż 38% osób z tej grupy wskazuje, że uczestnictwo w projekcie nie pomogło rozwiązać problemu braku pracy. Analogiczny odsetek dla pozostałych bezrobotnych wynosi 29%, dla niezatrudnionych ani niezarejestrowanych w urzędach pracy 35%, natomiast dla zarejestrowanych w urzędach pracy jako poszukujący pracy 36%. Analizując rozkład tej zmiennej w zależności od wykorzystanych form pomocy należy zwrócić uwagę, że dużą skutecznością cechują się kursy zawodowo-techniczne, informatyczne i przede wszystkim językowe. Należy jednak pamiętać, że tego rodzaju szkolenia prowadzone były w dużej części wśród zatrudnionych, więc jest to zależność pozorną. W przypadku korzystających z doradztwa, staży/praktyk/przygotowania zawodowego oraz poradnictwa zawodowego odsetek wskazań na rozwiązanie problemu waha się w granicach 67%-68%. W przypadku pozostałych form pomocy niezwiązanych ze szkoleniami liczebności uczestników są zbyt małe, aby wyciągać miarodajne wnioski.

Tabela 14. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać problem (w grupach form wsparcia i statusu zawodowego przed uczestnictwem w projekcie)?

		Tak	Nie	Nie wiem	Podstawa (N)
	Ogółem	73%	25%	3%	962
Forma pomocy	Doradztwo	68%	29%	3%	248
	Indywidualne Plany Działań	64%	36%		15
	Poradnictwo zawodowe	67%	28%	5%	173
	Pośrednictwo pracy	78%	22%		10
	Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe	67%	27%	6%	63
	Szkolenia/warsztaty/kursy:	74%	24%	3%	810
	- Kursy zawodowo-techniczne	74%	25%	2%	358
	- Kursy inne i umiej. miękkie	69%	28%	4%	318
	- Kursy informatyczne	74%	24%	2%	219
	- Kursy językowe	83%	13%	4%	125
	Środki na rozwój przedsiębiorczości	69%	31%		7
	Jednorazowe dodatki relokacyjne	60%	40%		3
	Dofinansowanie kosztów dojazdów	72%	28%		10
	Zatrudnienie socjalne	75%	25%		7
	Kontrakt socjalny	61%	39%		16
	Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej	94%	6%		6
Inne	82%	18%		13	
Status zawodowy przed	Bezrobotny	71%	29%	1%	116
	Długotrwale bezrobotny	55%	38%	7%	171
	Zarejestrowany w UP jako poszukujący pracy	64%	36%		96
	Niezatrudniony ani zarejestrowany w UP	62%	35%	4%	91
	Zatrudniony	86%	13%	1%	307
	Zatrudniony zagrożony	81%	13%	6%	93
	Odbывający staż/przyg. zawodowe	79%	21%		10
	Prowadzący własną firmę	100%			5
	Uczyłem(am) się, studiowałem(am)	76%	24%	1%	51
Praca w gospodarstwie rolnym	60%	35%	6%	23	

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.7 Potrzeby uczestników indywidualnych i skuteczność projektów

Poniżej znajduje się wykres opracowany na podstawie analizy ilościowej odpowiedzi na pytanie „Jakie były Pana(i) potrzeby w związku z udziałem w projekcie?“, nadto dopytywano, która z tych potrzeb była „najważniejsza”.

Wykres 15. Potrzeby uczestników projektów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Czytając te dane należy zwrócić uwagę na to, że zdecydowanie najczęściej wymieniana jest **potrzeba zdobycia nowych kwalifikacji** (82%). O wiele rzadziej wymieniana jest potrzeba **podjęcia pracy** (31%). Wynika to przede wszystkim stąd, że wśród ogółu badanych kategorie „bezrobotni”, „długotrwale bezrobotni”, „zarejestrowani w UP jako poszukujący pracy”, „niezatrudnieni, ani niezarejestrowani w UP”, „uczniowie i studenci” stanowili łącznie 897 osób, czyli tylko 40% całej badanej próby. Dlatego też w dalszej analizie trzeba zwrócić uwagę nie tylko na to, jak często wymieniano potrzebę znalezienia pracy i w jakim stopniu ta potrzeba została zaspokojona, ale także na tę, tak często wymienianą, potrzebę zdobycia nowych kwalifikacji.

Jako najważniejszą wymieniano potrzebę zdobycia nowych kwalifikacji 53%, także prawie trzykrotnie częściej niż potrzebę znalezienia i podjęcia pracy (18%).

Na drugim miejscu pod względem częstości wymieniania znalazła się **potrzeba kontaktu z ludźmi** (52%), także znacznie częściej niż potrzeba znalezienia i podjęcia pracy (31%). Jako najważniejszą wymieniło ją 11% badanych. Dopiero w odpowiedzi na pytanie o potrzebę najważniejszą potrzeba znalezienia i podjęcia pracy wysuwa się przed potrzebę kontaktu z ludźmi.

Na trzecim miejscu pojawiają się obok siebie potrzeby znalezienia i podjęcia pracy (31%) oraz poprawy sytuacji materialnej (30%). Jednakże, kiedy zapytano o najważniejsze potrzeby, znalezienie i podjęcie pracy wymieniano trzykrotnie częściej (18%) niż potrzebę poprawy sytuacji materialnej (5%).

Na czwartym miejscu, także z równą częstością, wymieniono utrzymanie miejsca pracy (15%) i możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej (14%). Kiedy pytano o najważniejsze potrzeby, wymieniano te dwie także z równą i już zdecydowanie niewielką częstością, 5% i 4%.

Na piątym miejscu znalazły się obok siebie potrzeba zmiany pracy (9%) i pragnienie awansu w ówczesnym miejscu pracy (8%). Bardzo rzadko są one wymieniane jako najważniejsze, po 2%.

W dalszych częściach tego rozdziału zwrócimy uwagę na zróżnicowanie tych potrzeb w segmentach wyróżnionych ze względu na kilka najważniejszych kryteriów. Mimo istnienia tego zróżnicowania, nie przekreśla ono faktu, iż potrzeba zdobycia nowych kwalifikacji jest dominującą.

Miejsce potrzeby kontaktu z ludźmi, choć występuje w różnym nasileniu w segmentach, to jednak także zajmuje bardzo ważne miejsce w hierarchii potrzeb w każdym z nich.

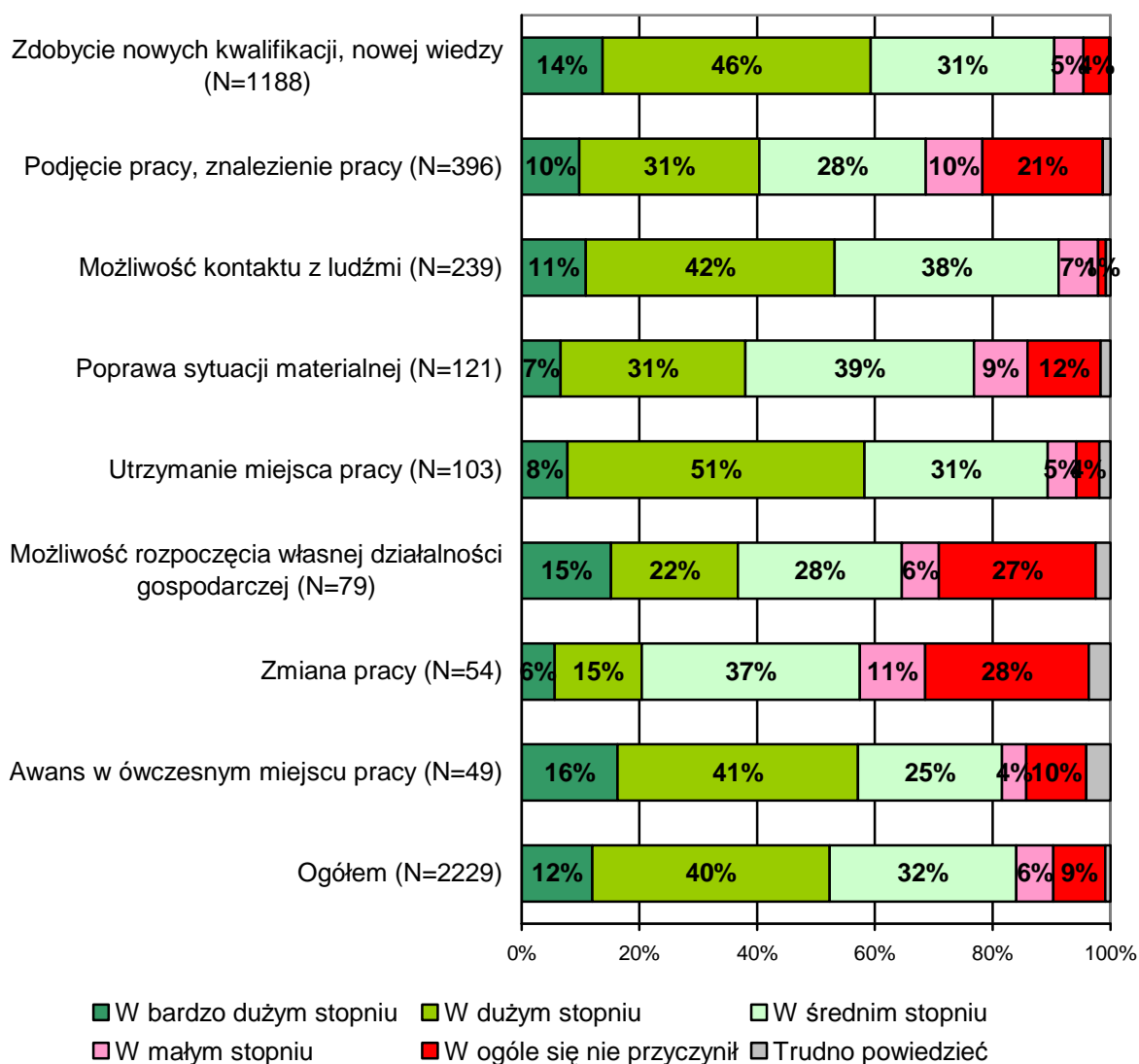
Wyniki te bardzo dobrze harmonizują z teorią i empirycznymi odkryciami badaczy wykluczenia. Zjawiskiem natomiast optymistycznym dla praktyków działających na rzecz redukcji wykluczenia może być to, że cztery piąte beneficjentów wsparcia odczuwa potrzebę zdobywania nowych kwalifikacji. Oddziaływanie na ludzi pozbawionych tego rodzaju odczuwanych potrzeb jest o wiele trudniejsze. W sytuacji, jaką odślaniają powyższe dane, poziom satysfakcji z zaspokojenia owej potrzeby zdobycia kwalifikacji jest szczególnie ważny.

Ogólnie można stwierdzić, że oceny realizacji potrzeb przez udział w projekcie i zadowolenie z nich są wysokie. Poniżej podajemy procenty zadowolonych (w średnim, dużym i bardzo dużym stopniu) wśród tych, którzy wcześniej wymienili daną potrzebę.

Jeśli chodzi o zadowolenie ze stopnia, w jakim uczestnictwo w projekcie przyczyniło się do zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy, to łącznie aż 91% wystawiło oceny od „w średnim stopniu”, poprzez „w dużym stopniu” do „w bardzo dużym stopniu”. Podobnie wysoka jest ocena możliwości kontaktu z innymi ludźmi, 91%. Te dwie potrzeby były, przypomnijmy wcześniej analizowane dane, wymieniane najczęściej, **fakt więc, że wysoko ocenia się ich zaspokojenie pozwala wysoko oceniać efektywność projektów.**

Ocena zaspokojenia potrzeby znalezienia i podjęcia pracy jest niższa, ale nie niska. Łącznie 69% badanych stwierdziło, że uczestnictwo w projektach pomogło w realizacji tej potrzeby „w średnim stopniu”, poprzez „w dużym stopniu” do „w bardzo dużym stopniu”. Powinniśmy te oceny porównać w kontekście zadowolenia z zaspokojenia trzech innych potrzeb. Aż 90% stwierdziło, że uczestnictwo w projektach „w średnim stopniu”, poprzez „w dużym stopniu” do „w bardzo dużym stopniu” przyczyniło się do utrzymania miejsca pracy, natomiast 82% twierdzi, że uczestnictwo w projektach zdecydowało „w średnim stopniu”, „w dużym stopniu” lub „w bardzo dużym stopniu” o awansie w ówczesnym miejscu pracy. Wreszcie, 58% sądzi, że uczestnictwo w projektach pomogło w zmianie pracy.

Wykres 16. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby? (potrzeby w kolejności od wskazywanej najczęściej)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Na uwagę zasługuje także to, że duża grupa osób stwierdziła, że uczestnictwo w projektach pomogło im w rozpoczęciu działalności gospodarczej, łącznie 65%. Osiągnięcie wysokiej efektywności w tej grupie jest szczególnie trudne, wskaźnik ten więc należy uznać za wysoki.

Za bardzo dobry rezultat należy uznać to, że wśród osób, które jako swą potrzebę wymieniły poprawę sytuacji materialnej, 67% stwierdziło, że uczestnictwo w projektach przyczyniło się do realizacji tej potrzeby od „w średnim stopniu”, poprzez „w dużym stopniu” do „w bardzo dużym stopniu”.

Opinie badanych różnicują się wyraźnie w segmentach wyróżnionych według Priorytetów, do których należały projekty, w których uczestniczyli badani. Te zróżnicowania prezentuje poniższa tabela.

Tabela 15. Najważniejsza potrzeba dla uczestników działań w Priorytetach VI-VIII

Najważniejsza potrzeba w związku z udziałem w projekcie	Ogółem	VI - Rynek pracy	VII – Integracja	VIII - Kadry
Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	53,1%	42,5%	32,9%	66,5%
Podjęcie pracy, znalezienie pracy	17,7%	28,3%	38,7%	3,7%
Możliwość kontaktu z ludźmi	10,7%	6,7%	15,1%	8,7%
Poprawa sytuacji materialnej	5,4%	3,5%	7,9%	4,2%
Utrzymanie miejsca pracy	4,6%	1,5%	0,7%	7,3%
Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	3,5%	16,8%	2,6%	2,3%
Zmiana pracy	2,4%	0,3%	1,1%	3,4%
Awans w ówczesnym miejscu pracy	2,1%	0,3%	0,1%	3,6%
Żadne z powyższych	0,5%		0,8%	0,4%
Podstawa	2238	175	770	1294

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Zdobycie nowych kwalifikacji, jak zresztą należało się spodziewać, było najważniejsze dla uczestników projektów w priorytecie VIII „Regionalne kadry gospodarki”. Potrzebę tę wymieniło 66% uczestników projektów w tym Priorytecie oraz 43% uczestników z Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” i 33% uczestników z Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”.

Na znalezienie i podjęcie pracy jako najważniejsze wskazywali uczestnicy Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej” – 39%, a następnie Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” – 28%. W priorytecie VIII „Regionalne kadry gospodarki” tylko 4%.

Warto jeszcze zauważyć, że za najważniejszą potrzebę uważało możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej 17% uczestników projektów w priorytecie VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich”. W pozostałych dwóch Priorytetach 2% i 3%.

Dodajmy na koniec, że za najważniejszą potrzebę uważało kontaktowanie się z ludźmi 15% osób uczestniczących w projektach z Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”.

Pozostałe różnice odnotowano w zbyt małych zbiorach, by je można analizować.

Zróżnicowanie opinii dotyczących „najważniejszych potrzeb” obserwujemy także w segmentach wyróżnionych ze względu na działania i poddziałania, do których należały projekty i w których uczestniczyli badani beneficjenci.

Tabela 16. Najważniejsza potrzeba dla uczestników działań i poddziałań

Najważniejsza potrzeba	Ogółem	Działanie i poddziałanie								
		P 6.1.1	D 6.2	P 7.1.1	P 7.1.2	P 7.2.1	P 7.2.2	P 8.1.1	P 8.1.2	P 8.2.1
Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	53,1%	51,6%	12,3%	26,9%	36,0%	37,7%	66,7%	68,3%	42,6%	46,2%
Podjęcie pracy, znalezienie pracy	17,7%	34,9%	6,2%	46,7%	26,0%	34,3%	8,3%	2,3%	26,1%	
Możliwość kontaktu z ludźmi	10,7%	7,9%	2,5%	11,4%	26,0%	17,0%	5,6%	9,0%	5,3%	2,6%
Poprawa sytuacji materialnej	5,4%	2,0%	8,6%	11,9%	5,0%	4,0%	2,8%	4,3%	2,7%	2,6%
Utrzymanie miejsca pracy	4,6%	2,0%		0,2%	2,0%	0,6%	5,6%	7,7%	3,2%	
Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	3,5%	0,8%	70,4%	1,0%	2,0%	4,5%	11,1%	0,9%	14,4%	48,7%
Zmiana pracy	2,4%	0,4%		0,5%	1,0%	2,0%		3,4%	4,8%	
Awans w ówczesnym miejscu pracy	2,1%	0,4%		0,2%				3,8%	1,1%	
Żadne z powyższych	0,5%			1,2%	2,0%			0,4%		
Podstawa	2238	134	40	376	92	284	18	1204	74	16

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy wymieniane jest najczęściej jako najważniejsza potrzeba w grupach wyznaczonych przez poddziałania 8.1.1, 7.2.2. i 6.1.1. W każdym przypadku wynika to z charakteru projektu i nie wymaga szczegółowego komentarza. Naturalne jest także, że najrzadziej wymienia tę potrzebę grupa 6.2, tj. osoby przygotowujące się do rozpoczęcia działalności gospodarczej. Są to często osoby o wysokich kwalifikacjach i zdobywanie przygotowania do działania gospodarczego nie zawsze jest przez nich traktowane jako zdobywanie „kwalifikacji zawodowych”.

Znalezienie i podjęcie pracy jako najważniejsza potrzeba wymieniane jest najczęściej wśród uczestników projektów w ramach poddziałań 7.1.1, 6.1.1, 7.2.1. I w tym wypadku charakter poddziałań i beneficjentów objętych nimi wyjaśnia wskazane zjawisko.

Podobnie w przypadku możliwości rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, która jest najważniejsza dla działań 6.2, tj. wsparcia oraz promocji przedsiębiorczości.

Ogólnie biorąc, wspomniane wyżej zjawiska świadczą po prostu o dobrym dostosowaniu działań i poddziałań do potrzeb beneficjentów.

Tabela 17. Najważniejsza potrzeba dla uczestników działań w podregionach i w miejscowościach różnej wielkości

Najważniejsza potrzeba w związku z udziałem w projekcie	Ogółem	Podregion					Wielkość miejscowości		
		krakowski	Kraków	Nowosądecki	oświęcimski	tarnowski	Poniżej 20 tys.	20-100 tys.	100 tys.+
Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	53,1%	50,9%	57,7%	49,1%	52,6%	54,5%	50,5%	53,7%	57,8%
Podjęcie pracy, znalezienie pracy	17,7%	20,2%	7,7%	24,7%	18,9%	18,1%	20,8%	19,2%	10,6%
Możliwość kontaktu z ludźmi	10,7%	8,8%	15,5%	11,2%	9,6%	7,1%	9,3%	10,6%	13,1%
Poprawa sytuacji materialnej	5,4%	5,6%	3,4%	5,5%	5,4%	7,6%	6,5%	5,6%	3,5%
Utrzymanie miejsca pracy	4,6%	2,8%	7,1%	3,5%	4,9%	4,2%	4,0%	4,1%	6,3%
Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	3,5%	5,6%	3,9%	3,1%	3,4%	1,9%	3,9%	2,3%	3,5%
Zmiana pracy	2,4%	1,8%	1,6%	1,6%	3,3%	3,9%	2,4%	1,9%	2,7%
Awans w ówczesnym miejscu pracy	2,1%	3,2%	2,8%	1,2%	1,4%	2,1%	1,8%	2,6%	2,3%
Żadne z powyższych	0,5%	1,1%	0,3%	0,2%	0,5%	0,5%	0,7%		0,2%
Podstawa	2238	379	534	530	341	455	1131	376	677

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co do wskazań na potrzebę zdobywania nowych kwalifikacji i wiedzy jako najważniejszej, to wyróżnia się nieco tylko Kraków większą częstością wymieniania tej potrzeby, 58%. W pozostałych podregionach wskazania są częste, podobnie liczne i zawierają się pomiędzy 49% a 55%. W Krakowie mamy do czynienia z pewną koncentracją osób, które wprawdzie mają kwalifikacje na poziomie średnim i wyższym, ale korzystają ze szkoleń dla potrzeb pracodawców, którzy pragną przygotować swych pracowników do wymogów wynikających z programów modernizacji przedsiębiorstw.

Co do wskazań na potrzebę znalezienia i podjęcia pracy, to jako najważniejsza jest ona wskazywana najrzadziej w Krakowie, tylko przez 8% badanych, natomiast w pozostałych regionach wskazuje na nią od 18% (oświęcimskie) do 25% (nowosądeckie) uczestników.

Potrzeba kontaktu z ludźmi jest najważniejsza dla uczestników projektów w Krakowie – 16% wskazań, natomiast w pozostałych regionach wskazuje na nią od 7% do 11%. Obserwacja ta jest zgodna z tym, co podpowiada socjologia miasta na temat atomizacji społeczności wielkomiejskich i izolacji jako cechy wykluczenia w wielkim mieście.

Wszystkie pozostałe potrzeby rzadko wymieniane są jako najważniejsze, wobec czego i zróżnicowanie jest niewielkie i nieistotne faktycznie statystycznie.

Sumując, wyjąwszy Kraków, gdzie niezbyt silnie zaznacza się specyficzny stosunek do trzech wskazanych wyżej potrzeb, to w podregionach bardzo podobnie typuje się najważniejsze potrzeby.

Jak się okazuje, także zróżnicowanie opinii co do tego, które potrzeby są najważniejsze, ze względu na wielkość miejscowości, jest niewielkie. Tylko jeśli chodzi o potrzebę znalezienia i podjęcia pracy, widać wyraźnie różnicę pomiędzy miejscowościami o ludności 100 tys.+ a wszystkimi pozostałymi. W pierwszych tylko 11% wskazuje na znalezienie i podjęcie pracy jako potrzebę najważniejszą, a w pozostałych 19% do 20%. Niewielką różnicę widać w przypadku potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy. W miejscowościach powyżej 100 tys. ludności uważa ją za najważniejszą 58%. W pozostałych jest to 51% do 54%, a więc niewiele mniej.

Co do pozostałych potrzeb, frakcje wskazujących je jako najważniejsze są zbyt nieliczne, by dało się analizować sensownie zróżnicowanie w podregionach i według wielkości miejscowości.

Przejdźmy do zróżnicowania wskazań na najważniejsze potrzeby ze względu na płeć i wiek.

Tabela 18. Najważniejsza potrzeba dla uczestników w kategoriach płci i wieku

Najważniejsza potrzeba w związku z udziałem w projekcie	Ogółem	Płeć		Wiek						
		Kobieta	Mężczyzna	15-24	25-34	35-44	45-54	55+	50+	45+
Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	53,1%	50,9%	57,6%	50,3%	57,5%	51,3%	52,3%	49,4%	49,5%	51,7%
Podjęcie pracy, znalezienie pracy	17,7%	20,0%	12,8%	26,8%	15,4%	20,5%	13,2%	14,3%	12,9%	13,5%
Możliwość kontaktu z ludźmi	10,7%	12,1%	7,9%	10,4%	5,9%	10,9%	14,2%	18,7%	17,4%	15,2%
Poprawa sytuacji materialnej	5,4%	5,3%	5,7%	4,3%	5,0%	5,1%	6,7%	5,8%	6,4%	6,5%
Utrzymanie miejsca pracy	4,6%	4,7%	4,3%	1,2%	2,8%	4,2%	8,5%	6,2%	8,3%	8,0%
Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	3,5%	2,7%	5,2%	5,0%	4,8%	3,6%	1,7%	2,0%	2,0%	1,7%
Zmiana pracy	2,4%	1,9%	3,3%	1,6%	4,4%	2,0%	1,5%		0,9%	1,1%
Awans w ówczesnym miejscu pracy	2,1%	2,0%	2,3%	0,5%	3,5%	1,8%	1,7%	2,7%	2,0%	1,9%
Żadne z powyższych	0,5%	0,3%	0,9%		0,8%	0,7%	0,2%	1,0%	0,6%	0,3%
Podstawa	2238	1516	722	318	652	548	568	152	427	720

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

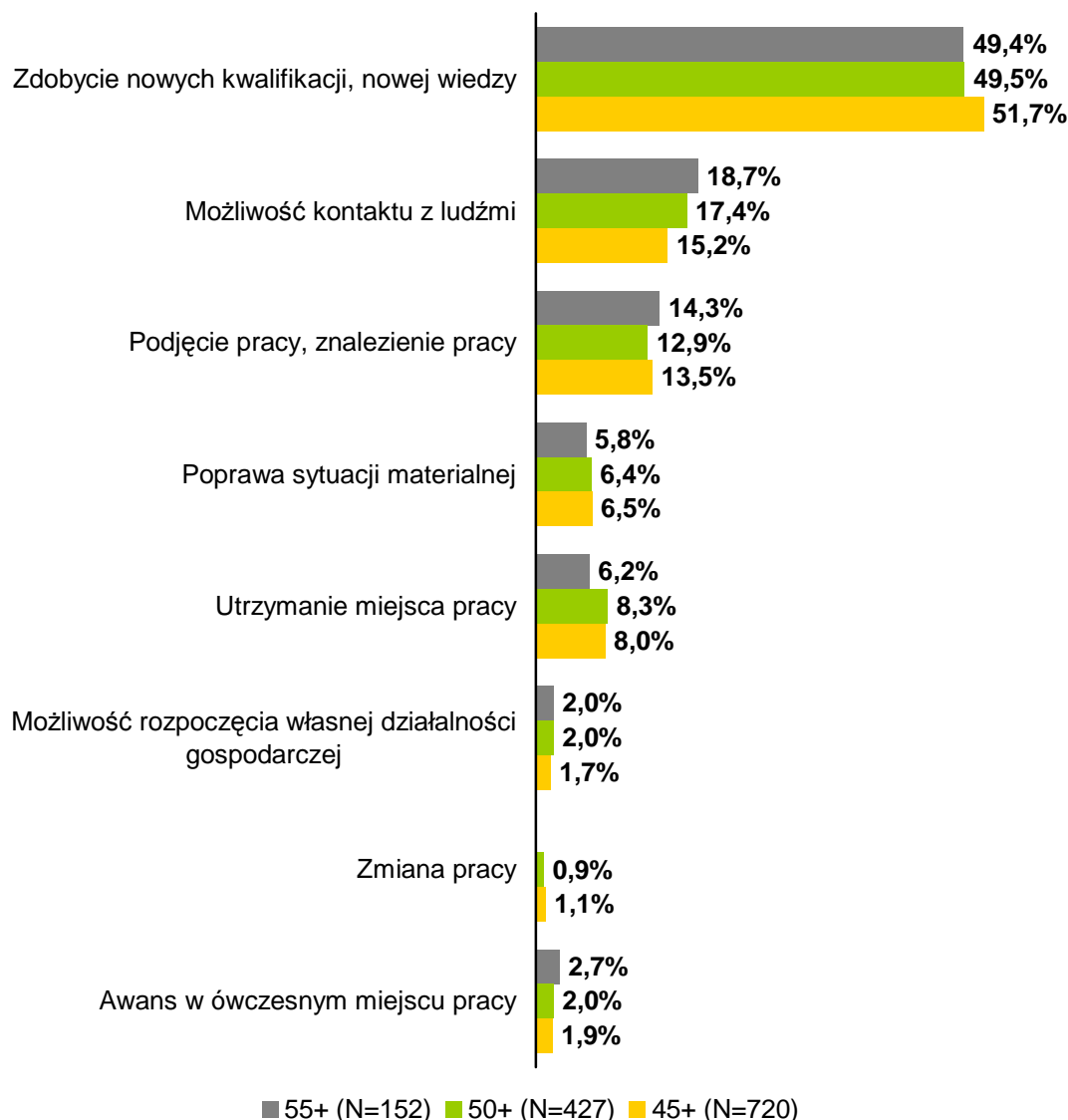
Nie ma powodów teoretycznych, by się dziwić, iż preferencje mężczyzn i kobiet co do ważności potrzeb, które tu analizujemy, prawie się nie różnią. Mężczyźni i kobiety często wskazują na potrzebę zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy, jako najważniejszą, odpowiednio 58% i 51%, ale różnica

7%, choćby i istotna statystycznie, nie ma wielkiego praktycznego znaczenia, a takich różnic szukamy ze względu na charakter tych badań.

Natomiast w wypadku jednej potrzeby – znalezienia i podjęcia pracy – znajdujemy ważną różnicę: za najważniejszą uważa ją 20% kobiet i 13% mężczyzn. Jest to odbicie znanego faktu, iż bezrobocie bardziej nęka kobiety, zwłaszcza najmłodsze, niż mężczyzn.

Wykres 17. Najważniejsze potrzeby uczestników projektów w kategoriach wiekowych 55+, 50+ i 45+

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co do pozostałych potrzeb, frakcje osób, które je wskazały jako najważniejsze są tak niewielkie, że szczegółowa analiza nie jest potrzebna, odpowiednie dane zawiera powyższa tabela.

Zróżnicowanie w przypadku tych, którzy wskazują na potrzebę zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy jako najważniejszą, według wieku jest bardzo małe. Jedynie grupa wiekowa 25 – 34 lat nieco

częściej wskazuje na tę potrzebę jako najważniejszą – 58%. W pozostałych grupach liczebności zawierają się pomiędzy 49% a 52%.

Nieco wyraźniejsze jest zróżnicowanie w przypadku potrzeby znalezienia i podjęcia pracy. Najczęściej tę potrzebę określają jako najważniejszą członkowie grupy 15 do 24 lat – 27%. W pozostałych grupach częstości wskazań tego rodzaju zamykają się pomiędzy 13% a 21%. W grupach 55+, 50+ i 45+ częstości wyboru mieszczą się pomiędzy 13% a 14%.

Warto jeszcze wspomnieć, że co do potrzeby kontaktu z ludźmi, to jest ona nieco częściej wskazywana w grupach wiekowych od 45 lat wzwyż: od 14% do 19%. Natomiast wśród młodszych potrzebę tę wskazywano jako najważniejszą nieco rzadziej, od 6% do 11%.

W przypadku pozostałych potrzeb wskazywano je jako najważniejsze rzadko, zawsze poniżej 10%, pomijamy więc tutaj szczegółową analizę.

Powyższy Wykres 17 pozwala jeszcze raz przyjrzeć się trzem szczególnie interesującym grupom wiekowym, 55+, 50+ i 45+. Jest rzeczą bardzo wartą uwagi, że te trzy grupy, każda z osobna i jako całość praktycznie nie różnią się pomiędzy sobą i od grup młodszych pod względem swego stosunku do potrzeby zdobywania nowych kwalifikacji i wiedzy oraz do innych potrzeb. Znaczenie praktyczne tego wyniku jest istotne. Grupom starszym należy oferować takie projekty, jak grupom młodszym.

Odmienne niż w przypadku poprzednio branych do analizy zmiennych niezależnych, zmienna wykształcenie różnicuje silnie.

Tabela 19. Najważniejsza potrzeba dla uczestników w kategoriach wykształcenia

Najważniejsza potrzeba w związku z udziałem w projekcie	Wykształcenie				
	Ogółem	Podst., gimn., zsz	Średnie zawodowe	Średnie ogólnokształcące	Wyższe
Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	53,1%	34,3%	52,0%	54,1%	66,5%
Podjęcie pracy, znalezienie pracy	17,7%	32,0%	17,1%	18,7%	7,8%
Możliwość kontaktu z ludźmi	10,7%	14,3%	11,5%	10,3%	7,8%
Poprawa sytuacji materialnej	5,4%	11,0%	5,3%	4,8%	1,9%
Utrzymanie miejsca pracy	4,6%	3,1%	6,1%	5,5%	3,6%
Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	3,5%	1,8%	2,5%	3,8%	5,6%
Zmiana pracy	2,4%	1,3%	3,0%	1,8%	2,8%
Awans w ówczesnym miejscu pracy	2,1%	0,8%	2,0%	0,9%	3,7%
Żadne z powyższych	0,5%	1,3%	0,4%		0,2%
Podstawa	2238	479	708	353	698

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Na baczność uwagę zasługuje fakt, że osoby najniżej wykształcone (wykształcenie podstawowe, gimnazjalne, zasadnicze zawodowe) najrzadziej wskazują na zdobycie nowych kwalifikacji i wiedzy jako najważniejszą potrzebę (34%). Wśród mających wykształcenie średnie zawodowe jest to 52%, wśród mających wykształcenie średnie ogólnokształcące to 54%, a wśród dysponujących wykształceniem wyższym 67% uważa, że zdobycie nowych kwalifikacji i wiedzy jest ich najważniejszą potrzebą. Te różnice są istotne statystycznie, są także interesujące jako socjologiczne zjawisko, ale przede wszystkim mają praktyczną wagę. Dane te pozwalają twierdzić, że prawdopodobieństwo wykluczenia jest najwyższe w grupie najmniej wykształconych. Chodzi nie tylko o to, że ich zasoby w postaci kwalifikacji i wiedzy są ubogie już teraz. I nie tylko o to, że z upływem czasu i postępem procesów modernizacji i rozwoju technologii takie zasoby będą coraz bardziej niewystarczające jako instrumentarium

przystosowania się do wymogów rynku pracy, ale przede wszystkim o to, że ci ludzie mają prawdopodobnie słabą motywację do kształcenia się. Powinni być więc obiektem przede wszystkim działań promujących kształcenie się, rozwijających motywację do uczenia się.

Zwróćmy w tej sprawie jeszcze uwagę na to, że jest to liczna grupa. W naszej próbie stanowi ona 21%. Natomiast ci, którzy nie dostrzegają, że zdobycie nowych kwalifikacji i wiedzy jest obiektywnie ich najważniejszą potrzebą stanowią w całej zbadanej populacji 14%. To bardzo dużo!

Nie ma tu miejsca na szerokie omówienie genezy tego zjawiska, kilka słów jednak jest konieczne, bo to nam pozwoli wyprowadzić jeszcze jeden wniosek o praktycznym znaczeniu.

Ludzie o takich postawach to nie są koniecznie osoby mało uzdolnione z powodów genetycznych. To są przede wszystkim ci, których zaniedbywały rodziny, w których szkoła zabiła wiarę w ich możliwości uczenia się i nie rozwinęła żadnych zainteresowań, ci którzy stali się ofiarami odsiewu i których pozostawiono samym sobie, kiedy zaczęli mieć trudności w nauce. Są to także ofiary niskiego poziomu nauczania w szkołach zasadniczych zawodowych i ofiary tego, że zasadnicze szkoły zawodowe są pułapkami edukacyjnymi.

Niemcy, którzy już kilkadziesiąt lat temu zdali sobie sprawę z tego, że jeśli pozwolą na utrzymywanie się lub wzrost tej grupy w ich społeczeństwie, to będą produkować i reprodukować w nieskończoność grupę, którą Florian Znaniecki nazwał „beznadziejnymi proletariuszami”, a których można także nazwać skazanymi na bezrobocie, zbudowali złożony system kształcenia pozaszkolnego, wieczorowego, zaocznego i złożony system zachęt i reedukacji, odbudowujący motywację do uczenia się i prowadzący tę grupę wykluczonych do kształcenia się i zdobywania kwalifikacji. Inni członkowie Unii Europejskiej podążają w tym samym kierunku. Nie mamy lepszej drogi niż ich naśladować, im szybciej, tym lepiej.

Jest rzeczą charakterystyczną, że właśnie ta grupa wskazuje najczęściej znalezienie pracy i podjęcie pracy jako swą najważniejszą potrzebę – 32%. Grupy o średnim wykształceniu wymieniają tę potrzebę jako najważniejszą o wiele rzadziej, 17%-19%, a grupa z wyższym wykształceniem bardzo rzadko, 8%. Jednocześnie, jak to pokazaliśmy wyżej, grupy o średnim i wyższym wykształceniu częściej i często uważają zdobycie nowych kwalifikacji i wiedzy za ich najważniejsze potrzeby. Im wyższe wykształcenie, tym niższe prawdopodobieństwo wykluczenia.

Rzecz charakterystyczna, że grupa z najniższym wykształceniem wskazuje na potrzebę kontaktu z ludźmi jako najważniejszą dla niej – 14% wskazań – częściej niż inni. Osoby z wyższym wykształceniem wskazują na tę potrzebę jako najważniejszą niemal dwukrotnie rzadziej – 8%. Grupy o średnim wykształceniu wskazują na tę potrzebę jako najważniejszą na poziomie 10%-12%. Może to być ślad, w przypadku najniżej wykształconych, pewnej formy wykluczenia – izolacji społecznej.

Kilka interesujących obserwacji przynosi analiza danych w tabeli poniżej (Tabela 20). Są to wybory najważniejszych potrzeb według sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu.

To uderzające (por. pierwszy wiersz tabeli), że bezrobotni, długotrwale bezrobotni, zarejestrowani w UP jako poszukujący pracy, niezatrudnieni ani niezarejestrowani w UP o wiele rzadziej wskazują potrzebę zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy jako najważniejszą (od 26% do 35%), niż zatrudnieni, zatrudnieni, ale zagrożeni utratą pracy, odbywający staże, prowadzący własną firmę, uczący się i studiujący, a nawet pracujący w gospodarstwie rolnym (od 47% do 85%). Można powiedzieć tak, że prawdopodobnie utrata zatrudnienia nie mobilizuje, lecz demobilizuje, jeśli chodzi o dążenie do zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy, a w każdym razie tego rodzaju potrzeba jest spychana na plan drugi przez potrzebę znalezienia i podjęcia pracy. W przypadku bowiem tej potrzeby jest dokładnie odwrotnie niż w przypadku poprzedniej. Okazuje się bowiem, że bezrobotni, długotrwale bezrobotni, zarejestrowani w UP jako poszukujący pracy, niezatrudnieni ani niezarejestrowani w UP o wiele częściej wskazują na znalezienie i podjęcie pracy jako najważniejszą potrzebę (27% do

53%) niż zatrudnieni, zatrudnieni zagrożeni, odbywający staż, uczący się i studiujący, pracujący w gospodarstwie rolnym (1% do 20%).

Tabela 20. Najważniejsza potrzeba dla uczestników według sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu

Najważniejsza potrzeba w związku z udziałem w projekcie	Ogółem	Sytuacja na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu									
		Bezrobotny	Długotrwale bezrobotny	Zarej. w UP jako posz. pracy	Niezatr. ani zarej. w UP	Zatrudniony	Zatrudniony zagrożony	Odb. staż /przyg. zaw.	Prow. własną firmę	Uczyłem(am) się, stud.	Praca w gosp. rolnym
Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	53,1%	26,2%	31,8%	27,8%	35,3%	68,6%	54,6%	61,4%	84,5%	50,2%	47,4%
Podjęcie pracy, znalezienie pracy	17,7%	50,7%	45,2%	53,1%	27,2%	1,4%	5,3%	9,4%		19,0%	20,3%
Możliwość kontaktu z ludźmi	10,7%	5,1%	9,5%	8,9%	20,9%	10,2%	6,2%	4,9%	6,9%	18,7%	13,4%
Poprawa sytuacji materialnej	5,4%	7,9%	9,2%	4,8%	8,3%	4,2%	2,8%	5,4%		2,4%	12,8%
Utrzymanie miejsca pracy	4,6%	0,3%	1,0%	0,6%		6,3%	17,9%			0,4%	
Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	3,5%	8,8%	2,3%	2,9%	4,6%	2,5%	1,9%		1,8%	9,2%	4,6%
Zmiana pracy	2,4%	0,5%	0,3%	1,2%	2,1%	2,3%	9,2%	18,9%	6,9%		1,5%
Awans w ówczesnym miejscu pracy	2,1%					4,1%	2,1%				
Żadne z powyższych	0,5%	0,5%	0,6%	0,6%	1,5%	0,4%					
Podstawa	2238	171	276	138	182	1083	167	17	23	130	52

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co do potrzeby kontaktu z ludźmi, to najczęściej jest ona wskazywana jako najważniejsza przez trzy grupy. Pierwsza to niezatrudnieni i niezarejestrowani w UP (21%), druga to uczący się lub studiujący (19%). Trzecia to zatrudnieni (10%). W pozostałych grupach potrzeba ta jest wskazywana jako najważniejsza przez nieliczne zbiorowości osób, poniżej 10%.

Wbrew panującym w tych kwestiach stereotypom, poprawę sytuacji materialnej jako najważniejszą wskazywało tylko od 3% do 13% badanych. Wśród nieposiadających pracy było to od 5% do 9%. Wśród pozostałych, zatrudnionych, zatrudnionych zagrożonych, odbywających staże, uczących się było to 2% do 5%. Najczęściej wskazywali potrzebę poprawy sytuacji materialnej pracujący w gospodarstwach rolnych, 13%. To, że tylko 9% długotrwale bezrobotnych nie wskazuje na potrzebę poprawy warunków materialnych, jako najważniejszą, zwraca uwagę i zastanawia. A może mamy tu do czynienia z ludźmi, którzy na legalnym rynku pracy są bezrobotnymi, a pracują na drugim, szarym rynku pracy? A może jest tak, że tak wielu ludzi przywykło do skromnego życia w oparciu o tzw. „so-cjał” i rzeczywiście poprawa materialnych warunków życia nie jest dla nich najważniejsza? A może prawdziwa jest hipoteza już sformułowana wcześniej, że brak pracy jest tak silnie przeżywany, że potrzeba warunków materialnych występuje na planie dalszym? Nie bez wpływu na wyniki badań w tym fragmencie jest to, że pytano o jedną najważniejszą potrzebę. Jednakże odpowiedzi na pytanie o wszystkie potrzeby nasuwają te same dylematy. Sondażowe badania ewaluacyjne, poświęcone tak zróżnicowanej zbiorowości, nawet przy dużych próbach nie mogą w tej sprawie przynieść rozstrzygnięć ostatecznych. Do tego trzeba badań przy pomocy kwestionariuszy pogłębionych i metody ob-

serwacji, badań antropologiczno-kulturowych i psychosocjologicznych, które należałoby realizować przed badaniami ewaluacyjnymi.

Jeśli chodzi o pozostałe potrzeby, to były wskazywane jako najważniejsze przez frakcje znacznie poniżej 10% i głębsza analiza nie jest możliwa.

6.7.1 Skuteczność projektów w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji

W tym podrozdziale zajmiemy się analizą wyników pozwalających ocenić, jaka była skuteczność projektów w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy, w świetle opinii badanych. W analizie tej uwzględnimy kilka zmiennych niezależnych, tj. Priorytety, okres udziału w projekcie oraz rodzaj działania i poddziałania. Zaczniemy od zmiennej Priorytety i zmiennej okres od udziału w projekcie.

Tabela 21. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji według Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie

W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?	Ogółem	Priorytet			Okres od udziału w projekcie		
		VI - Rynek pracy	VII – Integracja	VIII - Kadry	3 mce	6 mcy	12 mcy
W bardzo dużym stopniu	13,7%	15,0%	13,0%	13,8%	16,9%	14,2%	12,2%
W dużym stopniu	45,7%	46,4%	37,3%	48,0%	49,3%	46,1%	44,0%
W średnim stopniu	31,3%	27,2%	35,9%	30,3%	27,5%	29,8%	33,6%
W małym stopniu	4,9%	5,7%	6,4%	4,4%	4,1%	5,5%	4,7%
W ogóle się nie przyczynił	4,4%	5,7%	6,7%	3,5%	2,2%	4,1%	5,3%
Trudno powiedzieć	0,1%		0,7%			0,2%	0,2%
Podstawa	1188	74	253	861	194	427	566

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W przypadku projektów w ramach Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” 89% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji.

Co do projektów w ramach Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej” 86% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji.

W przypadku projektów w ramach Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki” 92% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji.

Są to bardzo dobre wyniki, zwłaszcza że w tych sumarycznych rezultatach największą część stanowią oceny „w dużym stopniu”, a oceny „w średnim stopniu” stanowią tylko od 27% do 36%.

Oceny skuteczności zmieniają się nieco w zależności od upływu czasu od udziału w projekcie, nie są to jednak zmiany drastyczne czy dramatyczne, można z przekonaniem powiedzieć, że oceny uczestników są stabilne.

Jeśli chodzi o oceny „w bardzo dużym stopniu”, to ich liczba maleje nieco, im dłuższy okres upłynął od uczestnictwa w projekcie; liczba tych ocen po 3 miesiącach wynosi 17%, po 6 miesiącach 14%, po 12 miesiącach 12%.

Jeśli chodzi o oceny „w dużym stopniu”, ich liczba także nieco maleje z upływem czasu, ale te zmiany też nie są drastyczne; liczba tych ocen po 3 miesiącach wynosi 49%, po 6 miesiącach 46%, po 12 miesiącach 44%.

Jeśli natomiast chodzi o oceny „w średnim stopniu”, to ich liczba z upływem czasu nieco rośnie, ale i w tym przypadku, zmiany nie są znaczne; liczba tych ocen po 3 miesiącach wynosi 28%, po 6 miesiącach 30%, a po 12 miesiącach 34%.

Wyniki powyższe nie zmieniają wymowy łącznych ocen podanych w poszczególnych Priorytetach. Oceny są pozytywne i stabilne w czasie, **co przemawia za twierdzeniem o trwałości efektów uzyskanych poprzez projekty.**

Tabela 22. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji według działania i poddziałania

W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?	Ogółem	Działanie lub poddziałanie								
		P 6.1.1	D 6.2	P 7.1.1	P 7.1.2	P 7.2.1	P 7.2.2	P 8.1.1	P 8.1.2	P 8.2.1
W bardzo dużym stopniu	13,7%	14,6%	20,0%	11,5%	19,4%	12,0%	16,7%	14,1%	7,5%	5,6%
W dużym stopniu	45,7%	46,2%	50,0%	36,3%	38,9%	36,8%	45,8%	47,6%	55,0%	66,7%
W średnim stopniu	31,3%	28,5%	10,0%	35,4%	33,3%	38,3%	25,0%	30,3%	31,3%	22,2%
W małym stopniu	4,9%	5,4%	10,0%	5,3%	5,6%	7,5%	8,3%	4,4%	3,8%	5,6%
W ogóle się nie przyczynił	4,4%	5,4%	10,0%	10,6%	2,8%	4,5%	4,2%	3,6%	2,5%	
Trudno powiedzieć	0,1%			0,9%		0,8%				
Podstawa	1188	69	5	101	33	107	12	822	31	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 23. Oceny skuteczności projektu w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji

Skrót	Określenie działania (D) lub poddziałania (P)	Oceny pozytywne łącznie w %	Oceny negatywne łącznie w %
P 6.1.1	Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe	89	11
D 6.2	Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia	80	20
P 7.1.1	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej - projekty systemowe	83	16
P 7.1.2	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiat. centra pomocy rodzinie	92	8
P 7.2.1	Aktywizacja zawodowa i społ. osób zagrożonych wykluczeniem społ. – proj. konkursowe	87	12
P 7.2.2	Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe	88	12
P 8.1.1	Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo	92	8
P 8.1.2	Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – proj. konkursowe	94	6
P 8.2.1	Wsparcie dla współpracy sfery nauki i przedsiębiorstw – projekty konkursowe	95	5

Odpowiedzi w wierszach nie muszą się sumować do 100%, bo wyłączono kategorię „trudno powiedzieć”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji według działania i poddziałania są bez wyjątku wysokie. Łącznie oceny w bardzo dużym stopniu, w dużym stopniu i w średnim stopniu dla poszczególnych działań i poddziałań mieszczą się w przedziale od 80% do 95%.

6.7.2 Skuteczność projektów w realizacji potrzeby podjęcia pracy

W tym podrozdziale zajmiemy się analizą wyników pozwalających ocenić, jaka była skuteczność projektów w realizacji potrzeby znalezienia i podjęcia pracy, w świetle opinii badanych. W analizie tej uwzględnimy kilka zmiennych niezależnych, tj. Priorytety, okres od udziału w projekcie, oraz rodzaj działania i poddziałania.

Tabela 24. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby podjęcia pracy według Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie

W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?	Ogółem	Priorytet			Okres od udziału w projekcie		
		VI - Rynek pracy	VII – Integracja	VIII - Kadry	3 mce	6 mcy	12 mcy
W bardzo dużym stopniu	10%	6%	10%	11%	8%	12%	6%
W dużym stopniu	31%	29%	30%	38%	33%	30%	30%
W średnim stopniu	28%	32%	28%	24%	30%	26%	31%
W małym stopniu	10%	14%	9%	12%	10%	9%	11%
W ogóle się nie przyczynił	20%	18%	22%	13%	18%	22%	19%
Trudno powiedzieć	1%		2%	2%	1%	0%	3%
Podstawa	395	49	298	47	49	212	134

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W przypadku projektów w ramach Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” 67% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby znalezienia i podjęcia pracy.

Co do projektów w ramach Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”, 68% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby znalezienia i podjęcia pracy.

W przypadku projektów w ramach Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki” 73% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby znalezienia i podjęcia pracy.

Są to dobre wyniki, choć nie tak dobre, jak w przypadku poprzednio analizowanej grupy projektów i potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy. Dodajmy, że w tych sumarycznych rezultatach największą część stanowią oceny „w dużym stopniu”, a oceny „w średnim stopniu” stanowią tylko od 24% do 32%.

Oceny skuteczności zmieniają się nieco w zależności od upływu czasu od udziału w projekcie, nie są to jednak zmiany znaczne, można powiedzieć, że oceny uczestników są stabilne.

Jeśli chodzi o oceny „w bardzo dużym stopniu”, to ich liczba maleje nieco im dłuższy okres upłynął od uczestnictwa w projekcie; liczba tych ocen po 3 miesiącach wynosi 8%, po 6 miesiącach wzrasta do 12%, po 12 miesiącach maleje do 6%.

Jeśli chodzi o oceny „w dużym stopniu”, ich liczba nieco maleje z upływem czasu, ale te zmiany też nie są drastyczne; liczba tych ocen po 3 miesiącach wynosi 33%, po 6 miesiącach 30%, po 12 miesiącach nadal 30%.

Jeśli natomiast chodzi o oceny „w średnim stopniu”, to ich liczba jest stabilna w czasie; liczba tych ocen po 3 miesiącach wynosi 30%, po 6 miesiącach 26%, a po 12 miesiącach 31%.

Wyniki powyższe nie zmieniają wymowy łącznych ocen podanych w poszczególnych Priorytetach. Oceny są pozytywne i stabilne w czasie, co **przemawia za twierdzeniem o trwałości efektów uzyskanych poprzez projekty.**

Tabela 25. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby podjęcia pracy według działania i poddziałania

W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?	Działanie lub poddziałanie*						
	Ogółem	P 6.1.1	P 7.1.1	P 7.1.2	P 7.2.1	P 8.1.1	P 8.1.2
W bardzo dużym stopniu	9,8%	6%	10%	15%	10%	17%	2%
W dużym stopniu	30,5%	31%	29%	27%	31%	56%	12%
W średnim stopniu	28,3%	33%	28%	19%	31%	11%	43%
W małym stopniu	9,7%	14%	9%	8%	8%	11%	14%
W ogóle się nie przyczynił	20,4%	17%	22%	31%	19%	6%	25%
Trudno powiedzieć	1,3%		2%		1%		4%
Podstawa	395	47	175	24	97	28	19

*Usunięto dane dla działań i poddziałań, które były reprezentowane przez mniej niż 10 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 26. Oceny skuteczności projektu w realizacji potrzeby znalezienia i podjęcia pracy

Skrót	Określenie działania (D) lub poddziałania (P)	Oceny pozytywne łącznie w %	Oceny negatywne łącznie w %
P 6.1.1	Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe	70	30
P 7.1.1	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej – projekty systemowe	67	31
P 7.1.2	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiat. centra pomocy rodzinie	61	39
P 7.2.1	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym – projekty konkursowe	72	27
P 8.1.1	Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo	84	17
P 8.1.2	Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie – projekty konkursowe	57	39

Usunięto dane dla działań i poddziałań, które były reprezentowane przez mniej niż 10 osób. Odpowiedzi w wierszach nie muszą sumować się do 100%, bowiem wyłączone kategorię „trudno powiedzieć”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby znalezienia i podjęcia pracy są bez wyjątku dość wysokie, choć nie tak wysokie, jak w przypadku ocen projektów dotyczących potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji. Różnica jest wyraźna i niewątpliwie istotna statystycznie. Łącznie oceny „w bardzo dużym stopniu”, „w dużym stopniu” i w średnim stopniu” dla poszczególnych działań i poddziałań mieszczą się w przedziale od 57% do 84%. Najwyżej oceniono projekty w poddziałaniu 8.1.1 „Wspieranie rozwoju i kwalifikacji zawodowych i doradztwo” (84% pozytywnych ocen). Najniżej oceniono projekty w poddziałaniu P 8.1.2 (57% ocen pozytywnych).

6.7.3 Skuteczność projektów w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi

W tym podrozdziale zajmiemy się analizą wyników pozwalających ocenić, jaka była skuteczność projektów w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi, w świetle opinii badanych.

Tabela 27. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi według Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie

W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?	Ogółem	Priorytet			Okres od udziału w projekcie		
		VI - Rynek pracy	VII - Integracja	VIII - Kadry	3 mce	6 mcy	12 mcy
W bardzo dużym stopniu	10,8%	13,4%	16,5%	4,5%	1,5%	11,6%	12,1%
W dużym stopniu	42,2%	41,2%	42,1%	42,5%	47,5%	42,9%	40,3%
W średnim stopniu	38,0%	40,9%	34,0%	41,8%	32,7%	35,8%	41,5%
W małym stopniu	6,6%	4,6%	5,2%	8,4%	18,3%	7,5%	3,0%
W ogóle się nie przyczynił	1,4%		1,5%	1,4%		2,3%	0,8%
Trudno powiedzieć	1,0%		0,8%	1,4%			2,3%
Podstawa	240	12	116	112	26	108	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Co do projektów w ramach Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich”, 96% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby zdobycia kontaktów z ludźmi.

W przypadku projektów w ramach Priorytetu VII „Promocja integracji społecznej”, 93% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby zdobycia kontaktów z ludźmi.

Co do projektów w ramach Priorytetu VIII „Regionalne kadry gospodarki”, 89% uczestników stwierdziło, że udział w projekcie łącznie w średnim, w dużym i w bardzo dużym stopniu przyczynił się do realizacji ich potrzeby zdobycia kontaktów z ludźmi.

Są to bardzo dobre wyniki, tak dobre jak w przypadku poprzednio analizowanej grupy projektów i potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy. Dodajmy, że w tych sumarycznych rezultatach największą część stanowią oceny „w dużym stopniu”, a oceny „w średnim stopniu” stanowią tylko od 34% do 42%, czyli mniej niż łącznie oceny w „bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”.

Oceny skuteczności zmieniają się nieco w zależności od upływu czasu od udziału w projekcie, nie są to jednak zmiany znaczne, można z przekonaniem powiedzieć, że oceny uczestników są stabilne.

Wyniki powyższe nie zmieniają wymowy łącznych ocen podanych w poszczególnych Priorytetach. Oceny są bardzo pozytywne i stabilne w czasie, co **przemawia za twierdzeniem o trwałości efektów uzyskanych poprzez projekty.**

Tabela 28. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi według działania i poddziałania

W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?	Ogółem	Działanie lub poddziałanie*				
		P 6.1.1	P 7.1.1	P 7.1.2	P 7.2.1	P 8.1.1
W bardzo dużym stopniu	10,8%	10,0%	14,6%	11,5%	20,0%	4,3%
W dużym stopniu	42,2%	45,0%	39,6%	42,3%	45,0%	42,0%
W średnim stopniu	38,0%	40,0%	37,5%	38,5%	28,3%	42,0%
W małym stopniu	6,6%	5,0%	4,2%	7,7%	5,0%	8,7%
W ogóle się nie przyczynił	1,4%		2,1%		1,7%	1,4%
Trudno powiedzieć	1,0%		2,1%			1,4%
Podstawa	240	11	43	24	48	108

*Usunięto dane dla działań i poddziałań, które były reprezentowane przez mniej niż 10 osób.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 29. Oceny skuteczności projektu w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi

Skrót	Określenie działania (D) lub poddziałania (P)	Oceny pozytywne łącznie w %	Oceny negatywne łącznie w %
P 6.1.1	Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na regionalnym rynku pracy – projekty konkursowe	91	8
P 7.1.1	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej – projekty systemowe	92	6
P 7.1.2	Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiat. centra pomocy rodzinie	92	8
P 7.2.1	Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społ. – projekty konkursowe	93	7
P 8.1.1	Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo	88	10

Usunięto dane dla działań i poddziałań, które były reprezentowane przez mniej niż 10 osób. Odpowiedzi w wierszach nie muszą sumować się do 100%, bowiem wyłączone z obliczeń kategorię „trudno powiedzieć”.

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi są bez wyjątku bardzo wysokie, i wyższe niż wypadku poprzednich potrzeb. Łącznie oceny w bardzo dużym, w dużym i w średnim stopniu dla poszczególnych działań i poddziałań mieszczą się w przedziale od 88% do 93%. W sytuacji tak wysokich ocen i tak niewielkiego ich zróżnicowania nie ma potrzeby wyróżniać projektów najlepiej lub najgorzej ocenionych.

6.7.4 Inne oczekiwania

W odpowiedzi na pytanie, czego jeszcze oczekiwano po udziale w projekcie badani najczęściej twierdzili, że nie ma nic takiego – 64% ogółu badanych. Natomiast uzyskane odpowiedzi zwykle dotyczyły kwestii, które wcześniej wskazano w pytaniu zamkniętym. Najczęściej były związane z potrzebami zdobycia nowych umiejętności oraz otrzymania lub pomocą w znalezieniu pracy. Rzadko uzyskano wskazania na inne oczekiwania – wsparcie finansowe, zwiększenie pewności siebie, asertywności, indywidualne doradztwo. Pojawiły się ponadto wypowiedzi związane ściśle z organizacją projektu – dłuższy czas trwania, więcej zajęć praktycznych, większa różnorodność szkoleń.

Tabela 30. Dodatkowe oczekiwania odnośnie udziału w projekcie

	Ogółem	Priorytet VI: Rynek pracy	Priorytet VII: Integracja	Priorytet VIII: Kadry
Nabycie nowych umiejętności/podniesienie, zmiana kwalifikacji	11%	7%	8%	13%
Otrzymania pracy/pomocy w znalezieniu pracy	7%	12%	15%	3%
Większej ilości, różnorodności szkoleń/dłuższego czasu trwa	7%	3%	4%	9%
Większej ilości zajęć praktycznych	3%	3%	2%	4%
Czegoś więcej niż otrzymałem	2%	3%	1%	3%
Kontakt z ludźmi	2%	2%	3%	2%
Wsparcie finansowe	1%	6%	0%	1%
Zwiększenie pewności siebie/asertywności	1%	1%	2%	1%
Indywidualnego doradztwa	1%	1%	1%	1%
Podwyżki/awansu/zmianę pracę	1%		0%	1%
Inne	3%	4%	3%	2%
Nie wiem/trudno powiedzieć	1%		1%	1%
Niczego więcej	64%	62%	64%	65%
Podstawa	2238	175	770	1294

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.8 Ocena skuteczności pomocy

Około połowy badanych przyznaje, że uzyskana pomoc była bardzo skuteczna lub skuteczna, jeśli chodzi o zmiany w ich życiu zawodowym – 15% ocenia pomoc jako bardzo skuteczną. Negatywne oceny wyraża 17% badanych – 9% ocenia pomoc jako bardzo nieskuteczną, a 8% jako nieskuteczną. Występują różnice między ocenami uczestników działań w ramach różnych Priorytetów – najniższe oceny skuteczności można odnotować w przypadku Priorytetu VI⁵, najwyższe w przypadku Priorytetu VIII, przy czym istotnie statystycznie różni się tylko średnia ocen działań w priorytecie VI od działań w pozostałych Priorytetach⁶.

Nie obserwuje się znaczących różnic w ocenie skuteczności wsparcia w zależności od okresu, jaki upłynął od momentu zakończenia udziału w projekcie, co świadczy o trwałości ocen.

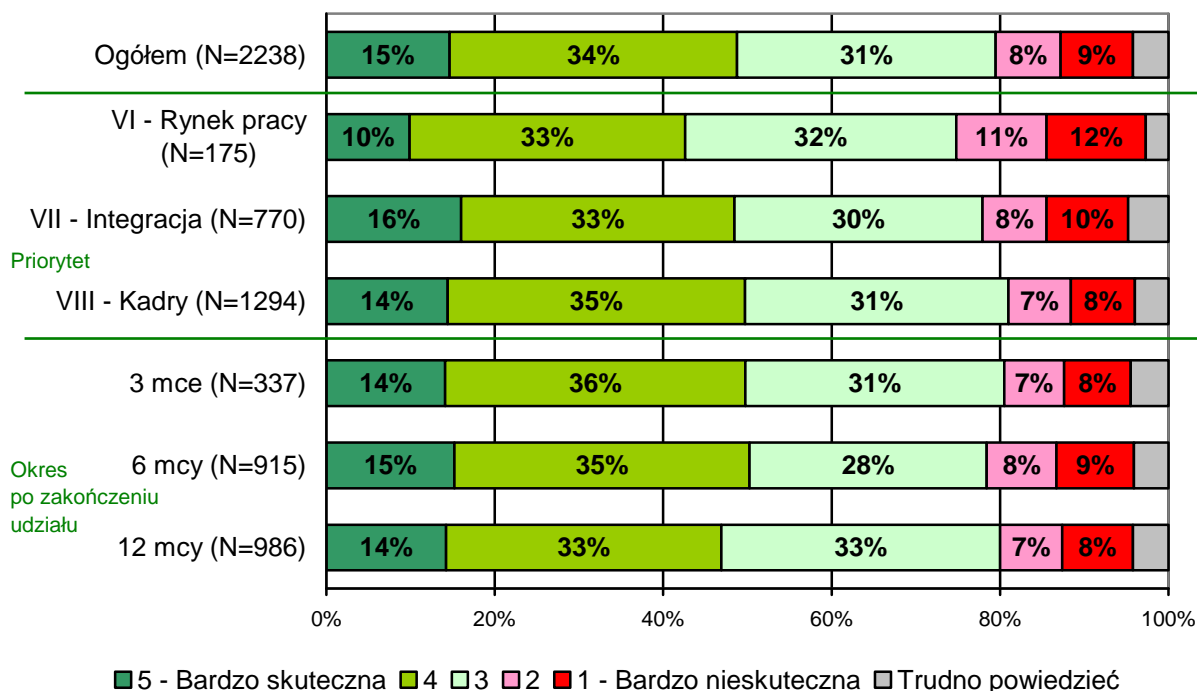
Na wykresie poniżej (Wykres 19) przedstawiono średnie ocen skuteczności udzielonego wsparcia wśród osób biorących udział w projektach w ramach różnych działań (skala od 1 do 5, gdzie 1 oznacza, że pomoc była bardzo nieskuteczna, a 5, że była bardzo skuteczna). Najwyższe średnie oceny, na poziomie 3,5 punktu, uzyskały projekty w ramach poddziałania 7.1.1 (Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej – projekty systemowe) oraz poddziałania 8.1.2 (Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie). Zbliżone do nich średnie ocen (3,4 punktu) uzyskały projekty w ramach poddziałania 7.2.2 (Wsparcie ekonomii społecznej) oraz 8.1.1 (Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw). Najniższą średnią ocenę odnotowano w przypadku działania 6.2 – Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia (por. przypis 5), gdzie średnia ocena skuteczności wyniosła 2,7 punktu. Średnia ta różni się istotnie statystycznie od pozostałych, z wyjątkiem średniej oceny poddziałania 8.2.1.

⁵ Na oceny projektów w ramach Priorytetu VI ma wpływ ocena działania 6.2, która z kolei jest związana ze składem próby badawczej – osoby, które znalazły się w próbie – ukończyły udział w projekcie – często nie są to osoby, które otrzymały dotację na działalność gospodarczą, co było ich celem. Wynika to z harmonogramu projektów w ramach tego działania, z którego wynika, że znaczna część osób, które dotację otrzymały lub mają otrzymać nie kwalifikowała się do udziału w badaniu, ponieważ nie należała do kategorii uczestników, które ukończyły udział w projekcie.

⁶ Istotność różnic liczono przy pomocy analizy wariancji.

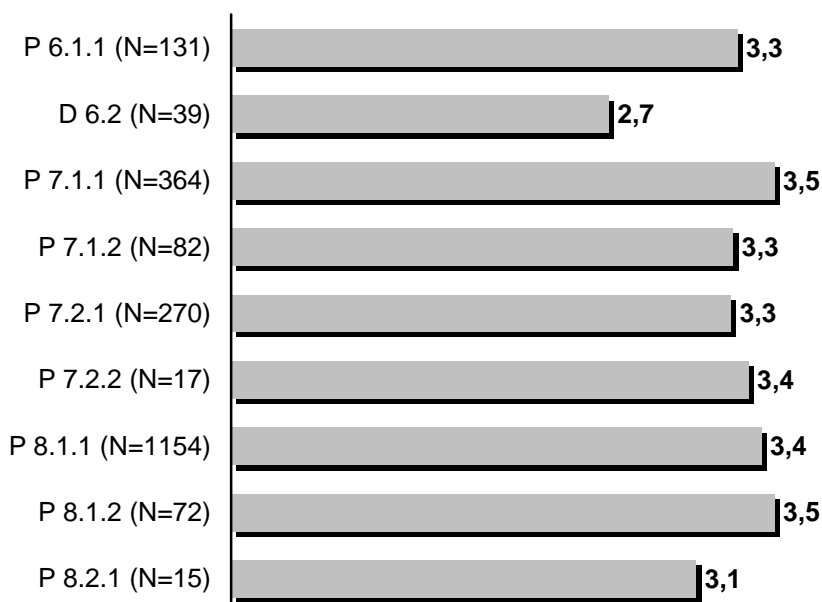

Wykres 18. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? (wg Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

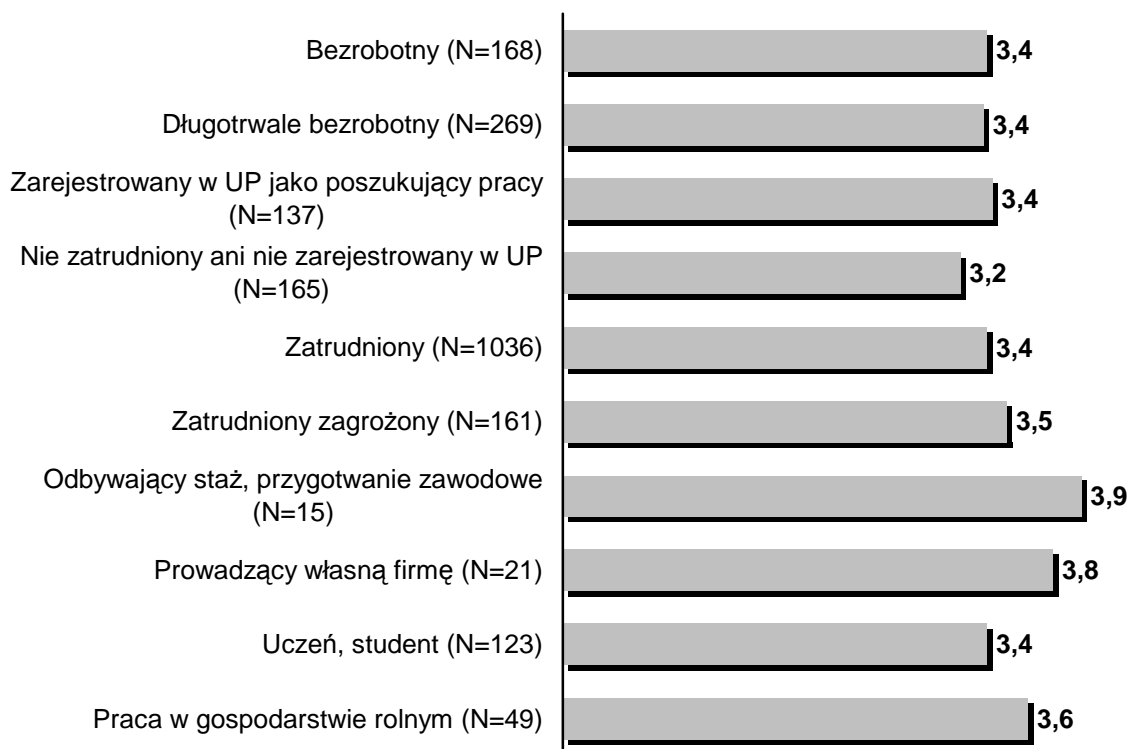
Wykres 19. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? (średnie ocen w skali 1-5, wg działań)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Średnie ocen skuteczności uzyskanego wsparcia wobec zmian w życiu zawodowym nie różnią się w sposób istotny statystycznie pomiędzy osobami o różnej sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu. Niemniej jednak niemożność wykazania istotności różnic może wynikać z faktu, że niektóre kategorie osób były słabo reprezentowane w próbie. Na przykład, najwyższą średnią ocenę skuteczności otrzymanego wsparcia obserwuje się dla kategorii osób, które odbywały staż lub przygotowanie zawodowe, ale kategoria ta jest reprezentowana w próbie przez 15 osób. Również druga kategoria, w której przypadku obserwuje się wyraźnie wyższą średnią ocenę, prowadzący własną działalność gospodarczą, reprezentowana jest tylko przez 21 osób.

Wykres 20. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? (średnie ocen w skali 1-5, wg sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Średnie ocen skuteczności w powiatach wahają się od 3,08 punktu w powiecie proszowickim do 3,81 punktu w powiecie myślenickim. W tabeli poniżej powiaty przedstawiono w kolejności od tego, w którym odnotowano najwyższą średnią ocenę skuteczności do tego, w którym odnotowano najniższą ocenę. Średnie powyżej 3,5 uzyskano w powiatach myślenickim, brzeskim, wielickim, nowotarskim i suskim. Najniższe oceny odnotowano w powiatach proszowickim, limanowskim, chrzanowskim, krakowskim i olkuskim. Różnice średnich nie są istotne statystycznie. Nie ma także znaczących różnic, jeśli oceny porówna się w podregionach województwa, ani w kategoriach zróżnicowanych przez wielkość miejscowości.

Tabela 31. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia w powiatach

Powiat	Średnia	N	Powiat	Średnia	N
myślenicki	3,81	52	oświęcimski	3,40	88
brzeski	3,77	77	miechowski	3,38	18
wielicki	3,63	73	tatrzański	3,35	22
nowotarski	3,54	69	tarnowski	3,34	170
suski	3,51	26	m. Kraków	3,34	499
bocheński	3,45	42	m. Nowy Sącz	3,33	68
dąbrowski	3,45	55	olkuski	3,31	90
nowosądecki	3,44	169	krakowski	3,27	151
gorlicki	3,43	124	chrzanowski	3,24	62
m. Tarnów	3,43	139	limanowski	3,23	62
wadowicki	3,42	60	proszowicki	3,08	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 32. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia w regionie

Podregion	Średnia	N
tarnowski	3,46	440
krakowski	3,43	365
nowosądecki	3,41	513
oświęcimski	3,36	328
Kraków	3,34	499
Ogółem	3,40	2144

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Średnie ocen skuteczności wszystkich form wsparcia, z których korzystano najczęściej, wahają się w granicach 3,4-3,6 punktu. Najwyższą średnią ocenę uzyskały kursy zawodowe techniczne – 3,6 punktu. W ramach szerszej kategorii szkoleń/warsztatów/kursów najniżej oceniono kursy językowe – 3,2 punktu. Najwyższe spośród wszystkich średnich odnotowano w przypadku zatrudnienia socjalnego oraz w przypadku dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej – 3,9 punktu. Niemniej jednak obie te formy wsparcia były oceniane przez nieliczne kategorie osób, które z nich korzystały. Najniższą średnią ocen odnotowano w przypadku środków na rozwój przedsiębiorczości – 3,12 punktu, ale i ta forma oceniana była przez nieliczną grupę osób.

Tabela 33. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia wg form wsparcia

Forma wsparcia	Średnia	N
Doradztwo	3,44	394
Indywidualne Plany Działań	3,41	29
Poradnictwo zawodowe	3,52	259
Pośrednictwo pracy	3,43	19
Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe	3,53	101
Zatrudnienie subsydiowane	3,69	5
Szkolenia/warsztaty/kursy	3,42	1 872
Kursy zawodowe techniczne	3,60	730
Kursy zawodowe inne i umiejętności miękkich	3,36	672
Kursy informatyczne	3,39	439
Kursy językowe	3,20	401
Środki na rozwój przedsiębiorczości	3,12	15
Jednorazowe dodatki relokacyjne	3,63	4
Dofinansowanie kosztów dojazdów	3,56	19
Zatrudnienie socjalne	3,94	12
Kontrakt socjalny	3,50	23
Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej	3,90	12
Inne	3,37	36

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Nie obserwuje się znaczących różnic między ocenami skuteczności uzyskanej pomocy między kobietami i mężczyznami. Podobnie w przypadku kategorii wiekowych – osoby w różnym wieku dość podobnie, przeciętnie, oceniają skuteczność uzyskanej pomocy w związku z jej wpływem na sytuację zawodową. Wyróżnia się natomiast kategoria osób z najniższym wykształceniem – nie wyższym niż zasadnicze zawodowe – która ocenia skuteczność uzyskanej pomocy wyżej niż pozostałe kategorie wykształcenia i ta różnica jest istotna statystycznie. Generalnie, można zaobserwować, że wraz ze wzrostem wykształcenia uczestników, ich poziom ocen skuteczności wsparcia spada.

Tabela 34. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia wg płci, wieku i wykształcenia

Kategorie demograficzne	Średnia	N
Płeć		
Kobieta	3,41	1451
Mężczyzna	3,37	693
Wiek		
15-24	3,47	311
25-34	3,39	633
35-44	3,39	527
45-54	3,39	538
55+	3,36	136
50+	3,39	393
45+	3,38	674
Wykształcenie		
Podstawowe, gimnazjalne, zasadnicze zawodowe	3,59	458
Średnie zawodowe	3,40	681
Średnie ogólnokształcące	3,36	339
Wyższe	3,28	667

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.8.1 Dodatkowe korzyści z udziału w projekcie

łącznie jedna trzecia wszystkich badanych nie dostrzega żadnych dodatkowych korzyści wynikających z udziału w projekcie. Częściej twierdzili tak uczestnicy Priorytetów VI i VIII. Najczęściej pojawiały się natomiast wypowiedzi związane ze zdobyciem nowych umiejętności i wiedzy – 29% badanych. Dodatkowo wymieniano uzyskanie dodatkowych kwalifikacji (6%), zdobycie nowych uprawnień (1%), zdobycie prawa jazdy (1%). Druga grupa wypowiedzi dotyczyła korzyści społeczno-psychologicznych. Najczęściej wymieniano możliwość kontaktu z innymi (14%), ale także zdobycie pewności siebie (9%), satysfakcję (5%), podniesienie motywacji, podniesienie umiejętności w poszukiwaniu pracy, możliwość wyjścia z domu, wymianę doświadczeń z osobami w podobnej sytuacji, lepsze samopoczucie psychiczne (po 1%).

Tabela 35. Dodatkowe korzyści wynikające z udziału w projekcie

	Ogółem	Priorytet VI: Rynek pracy	Priorytet VII: Integracja	Priorytet VIII: Kadry
Brak dodatkowych korzyści	35%	40%	29%	37%
Zdobycie nowych umiejętności, wiedzy, doświadczenia	29%	26%	29%	30%
Kontakt z ludźmi; nawiązanie nowych kontaktów	14%	20%	20%	10%
Pewność siebie; asertywność	9%	8%	13%	7%
Kwalifikacje; podniesienie kwalifikacji; dodatkowe kwalifikacje	6%	4%	4%	7%
Satysfakcja	5%	2%	2%	7%
Korzyści finansowe; poprawa sytuacji materialnej; pomoc finansowa	4%	2%	6%	4%
Otrzymanie pracy; pomoc w znalezieniu pracy; staż	3%	4%	4%	2%
Zdobycie nowych uprawnień; uzyskanie certyfikatu	2%	2%	1%	3%
Rozpoczęcie działalności gospodarczej	2%	1%	1%	3%
Prawo jazdy	1%	4%	2%	1%
Lepsza orientacja na rynku pracy; umiejętność poszukiwania pracy	1%	3%	3%	0%
Pomoc psychologa, lepsze samopoczucie psychiczne	1%	1%	3%	1%
Motywacja (do nauki, o działania)	1%	1%	1%	1%
Możliwość wyjazdu; wyjście z domu; możliwość odebrania się;	1%	1%	2%	0%
Wymiana doświadczeń z ludźmi w podobnej sytuacji	1%	2%	1%	1%
Inne	3%	2%	4%	2%
Trudno powiedzieć	1%	2%	1%	0%
Podstawa	2238	175	770	1294

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.9 Zmiana sytuacji na rynku pracy – sytuacja przed i po udziale w projekcie

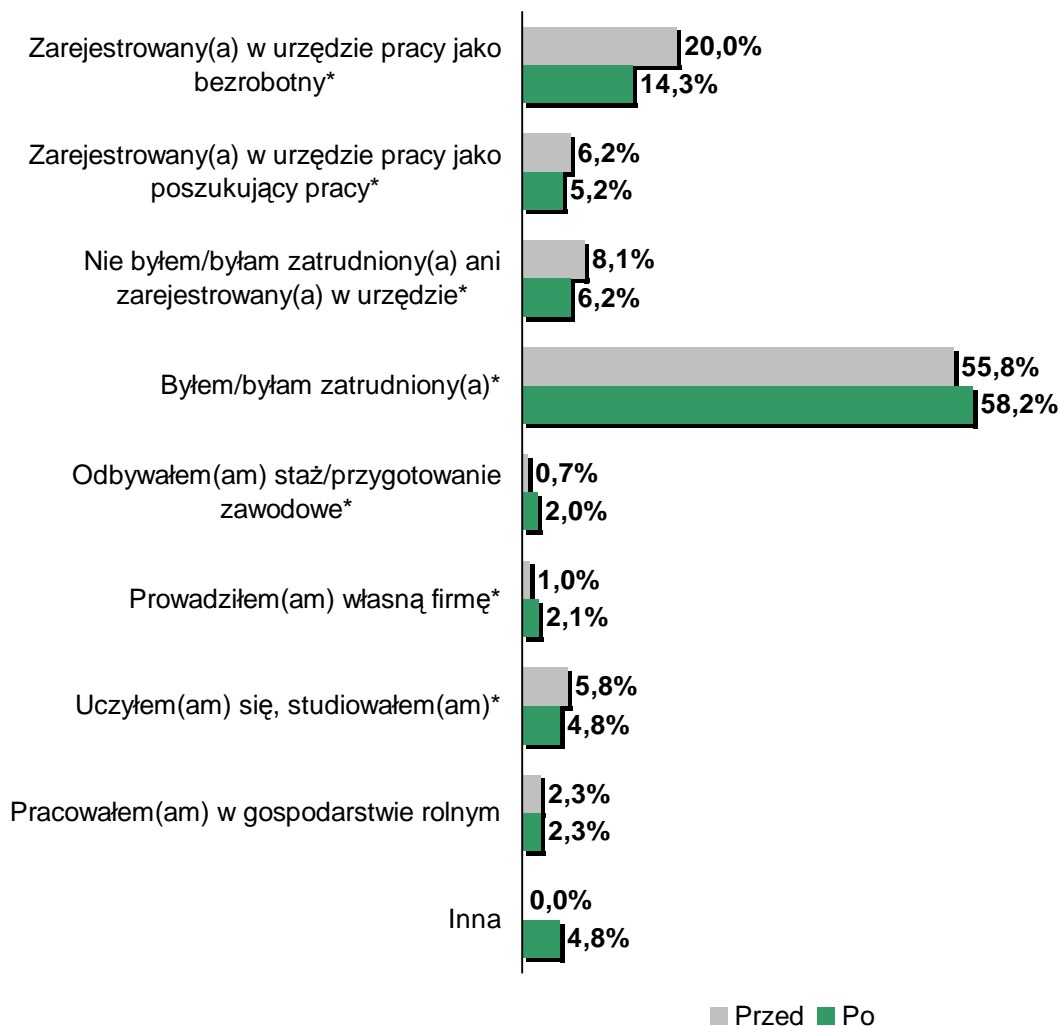
Dwie najliczniejsze grupy objęte badaniem to pracujący i bezrobotni. Stąd interesujące jest pytanie, jakie zmiany zaszły w sytuacji na rynku pracy tych dwóch grup uczestników projektów. Przed udziałem w projekcie 20,0% badanych uczestników było zarejestrowanych w urzędach pracy jako bezrobotni. Po zakończeniu udziału w projektach odsetek bezrobotnych spada do 14,3%. Różnica jest istotna statystycznie⁷. Z kolei udział zatrudnionych wzrósł z 55,8% do 58,2% i ta zmiana także jest istotna statystycznie.

Porównanie samych rozkładów zmiennych opisujących sytuację uczestników przed i po udziale w projekcie nie pokazuje rzeczywistych zmian, jakie miały miejsce na rynku pracy. W tabeli poniżej zestawiono sytuacje uczestników po zakończeniu udziału w projekcie w kategoriach ich sytuacji sprzed przystąpienia do projektu. Widać, że spośród osób zarejestrowanych jako bezrobotni przed przystąpieniem do projektów, status ten utrzymało tylko 56,7% bezrobotnych. Pozostali zmienili swoje położenie – 17,0% zostało zatrudnionych, 2,9% rozpoczęło działalność gospodarczą, 6,1% odbywało staż lub przygotowanie zawodowe, 4,7% było zarejestrowanych w urzędzie pracy jako poszukujący pracy, 6,1% nie było zatrudnionych ani zarejestrowanych, 2,0% uczyło się lub studiowało, a 1,1% pracowało w gospodarstwie rolnym. Mimo że spośród bezrobotnych przed udziałem w projekcie tylko nieco ponad połowa zachowała ten status, do kategorii tej dołączyły inne osoby, które przez udziałem w projekcie nie były zarejestrowane jako bezrobotne. Najczęściej kategorię tę zasili ci, którzy przed udziałem w projekcie nie byli zatrudnieni ani zarejestrowani w urzędzie pracy oraz ci, którzy byli zatrudnieni.

⁷ Zastosowano test McNemara.

Wykres 21. Sytuacja na rynku pracy przed i po udziale w projekcie

* Zmiany istotne statystycznie (test McNemara)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 36. Sytuacja uczestników na rynku pracy przed i po udziale w projekcie

Sytuacja zawodowa po zakończeniu udziału w projekcie	Sytuacja zawodowa przed udziałem w projekcie								Ogółem
	Zarej. w UP jako bezrob.	Zarej. w UP jako posz. pracy	Nie zatrudnieni zarej. w UP	Zatrudniony(a)	Odb. staż /przyg. zaw.	Prow. własną firmę	Uczyłem(am) się, stud.	Praca w gosp. rolnym	
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny	56,7%	4,4%	11,0%	2,0%	27,8%		7,0%	3,9%	14,3%
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy	4,7%	59,9%	3,3%	0,5%			0,8%	2,0%	5,2%
Nie byłem/byłam zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie pracy	6,1%	5,8%	42,5%	1,0%	5,6%		8,5%	2,0%	6,2%
Byłem/byłam zatrudniony(a)	17,0%	16,1%	13,8%	91,8%	33,3%	13,0%	12,4%	9,8%	58,2%
Odbywałem(am) staż/przygotowanie zawodowe	6,1%	3,6%	0,6%	0,5%	27,8%		0,8%		2,0%
Prowadziłem(am) własną firmę	2,9%	1,5%	0,6%	0,8%		82,6%	1,6%	2,0%	2,1%
Uczyłem(am) się, studiowałem(am)	2,0%	2,9%	2,2%	0,5%			65,1%		4,8%
Pracowałem(am) w gospodarstwie rolnym	1,1%	2,2%	1,7%					80,4%	2,3%
Inna	3,4%	3,6%	24,3%	2,9%	5,6%	4,3%	3,9%	0,0%	4,8%
Podstawa	446	137	181	1250	18	23	129	51	2235

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W tabeli poniżej zestawiono informacje na temat sytuacji na rynku pracy przed i po udziale w projekcie bezrobotnych oraz pracujących w 3, 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału. Pozostałe kategorie zawodowe zostały w tej analizie pominięte z powodu względnie małych liczebności tych grup po zastosowaniu dodatkowej zmiennej niezależnej, tj. okresu od zakończenia udziału w projekcie. Spośród bezrobotnych pytanych o ich sytuację zawodową w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie, 48,3% nadal pozostawało bezrobotnymi. Wśród pytanych o to w 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie bezrobotni stanowili 63,3%, a wśród pytanych w 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, 51,1%. Nie można tu zatem mówić o występowaniu tendencji rosnącej lub malejącej. Natomiast w kategorii osób pracujących przed przystąpieniem do projektów, udział zatrudnionych w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu projektu jest w każdej z tych kategorii większy – im dłuższy okres od zakończenia udziału w projekcie, tym większy odsetek zachowujących status zatrudnionych.

Tabela 37. Sytuacja uczestników na rynku pracy przed i w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie

Sytuacja na rynku pracy po zakończeniu udziału w projekcie	Sytuacja zawodowa przed udziałem w projekcie		Ogółem
	Zarej. w UP jako bezrob.	Zatrudniony(a)	
3 miesiące po zakończeniu udziału			
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny	48,3%	4,6%	12,4%
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy	6,9%	0,0%	4,1%
Nie byłem/byłam zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie	3,4%	2,0%	6,2%
Byłem/byłam zatrudniony(a)	17,2%	88,3%	57,4%
Odbywałem(am) staż/przygotowanie zawodowe	8,6%	1,0%	3,6%
Prowadziłem(am) własną firmę	6,9%	2,5%	6,2%
Uczyłem(am) się, studiowałem(am)	1,7%	0,0%	2,1%
Pracowałem(am) w gospodarstwie rolnym	0,0%		3,8%
Inna	6,9%	1,5%	4,1%
Podstawa	58	197	338
6 miesięcy po zakończeniu udziału			
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny	63,3%	2,1%	18,2%
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy	5,1%	0,7%	8,1%
Nie byłem/byłam zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie	5,6%	1,6%	8,0%
Byłem/byłam zatrudniony(a)	13,0%	90,2%	49,5%
Odbywałem(am) staż/przygotowanie zawodowe	6,0%	0,5%	2,1%
Prowadziłem(am) własną firmę	1,9%	0,7%	1,2%
Uczyłem(am) się, studiowałem(am)	1,4%	0,5%	4,6%
Pracowałem(am) w gospodarstwie rolnym	0,9%		2,1%
Inna	2,8%	3,9%	6,4%
Podstawa	215	437	918
12 miesięcy po zakończeniu udziału			
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny	51,1%	1,1%	11,3%
Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy	3,4%	0,5%	2,9%
Nie byłem/byłam zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie	7,5%	0,3%	4,6%
Byłem/byłam zatrudniony(a)	21,8%	94,0%	66,4%
Odbywałem(am) staż/przygotowanie zawodowe	5,7%	0,5%	1,7%
Prowadziłem(am) własną firmę	2,3%	0,3%	1,4%
Uczyłem(am) się, studiowałem(am)	2,9%	0,6%	5,9%
Pracowałem(am) w gospodarstwie rolnym	1,7%		2,1%
Inna	3,4%	2,6%	3,6%
Podstawa	174	618	987

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.10 Ocena wystarczalności pomocy

Zdecydowana większość uczestników (84,9%) przyznaje, że otrzymana pomoc była dla nich wystarczająca. Za niewystarczającą uznało ją 11,6% badanych. Oceny różnią się w zależności od działań i poddziałań. Najmniej osób, które przyznają, że pomoc była wystarczająca, odnotować można wśród uczestników działania 6.2 (Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia). Co prawda, niewiele osób korzystało ze wsparcia w ramach tego działania, ale tylko niewiele ponad połowa z nich uznała otrzymane wsparcie za wystarczające (por. przypis 5, s. 77).

Największy udział osób twierdzących, że wsparcie było wystarczające (91,7%) jest obserwowany w kategorii osób korzystających ze wsparcia w ramach poddziałania 7.2.2 (Wsparcie ekonomii społecznej – projekty konkursowe). Podobnie wysoko oceniono wsparcie w ramach poddziałania 8.1.1 (Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw – projekty konkursowe) – 87,5% uczestników twierdzi, że wsparcie było wystarczające. Ogólnie, oceny tego, czy

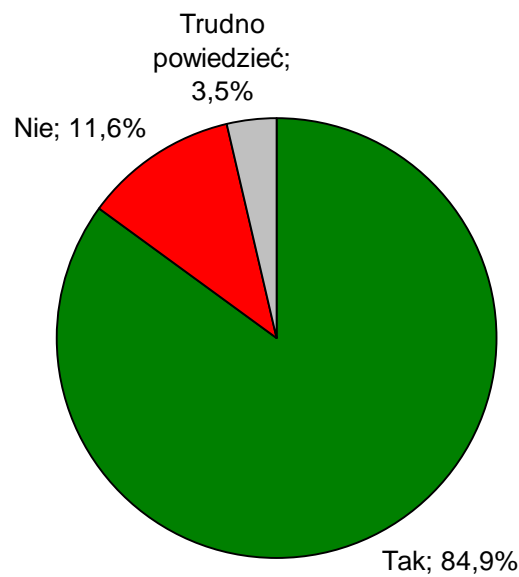

otrzymana pomoc była wystarczająca różnią się w ramach Priorytetów. Najmniejszy odsetek przyznających, że pomoc była wystarczająca jest obserwowany w ocenie działań Priorytetu VI, a najwięcej w ocenie działań w ramach Priorytetu VIII.

Ocena tego, czy otrzymana pomoc była wystarczająca nie zależy od okresu po zakończeniu udziału w projekcie – we wszystkich trzech kategoriach utrzymuje się na podobnym poziomie.

Najczęściej wykorzystywana forma wsparcia, szkolenia/kursy/warsztaty, była oceniana jako wystarczająca przez 85,2% uczestników, przy czym częściej pozytywne oceny dawali uczestnicy kursów zawodowych technicznych niż uczestnicy pozostałych form szkolenia w ramach tej kategorii. Najrzadziej jako wystarczającą pomoc ocenili uczestnicy kursów językowych.

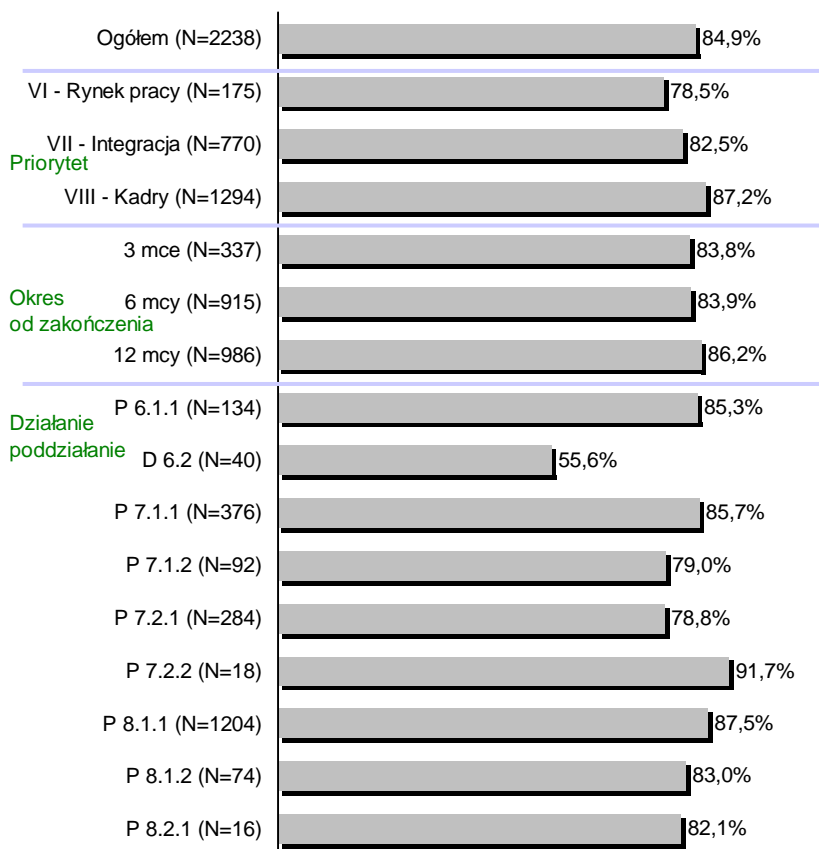
Wykres 22. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 23. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie i działania/poddziałania)

Tabela 38. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (wg formy wsparcia i powiatu)

Forma wsparcia	Tak
Ogółem (N=2238)	84,9%
Doradztwo (N=411)	80,0%
Indywidualne Plany Działań (N=29)	80,4%
Poradnictwo zawodowe (N=268)	81,9%
Pośrednictwo pracy (N=19)	82,9%
Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe (N=102)	85,6%
Zatrudnienie subsydiowane (N=5)	79,4%
Szkolenia/warsztaty/kursy (N=1959)	85,2%
Kursy zawodowe techniczne (N=748)	90,9%
Kursy zawod. inne i kursy umiejętności miękkich (N=707)	82,8%
Kursy informatyczne (N=460)	83,9%
Kursy językowe (N=429)	81,1%
Środki na rozwój przedsiębiorczości (N=15)	70,5%
Jednorazowe dodatki relokacyjne (N=4)	87,4%
Dofinansowanie kosztów dojazdów (N=19)	86,2%
Zatrudnienie socjalne (N=12)	86,7%
Kontrakt socjalny (N=23)	77,0%
Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (N=12)	83,4%

Powiat	Tak
bocheński (N=43)	90,4%
brzeski (N=77)	92,3%
chrzanowski (N=65)	82,5%
dąbrowski (N=56)	97,2%
gorlicki (N=127)	88,4%
krakowski (N=156)	83,7%
limanowski (N=62)	81,6%
miechowski (N=18)	87,8%
myślenicki (N=54)	90,7%
nowosądecki (N=178)	84,7%
nowotarski (N=71)	91,8%
olkuski (N=93)	78,1%
oświęcimski (N=93)	87,2%
proszowicki (N=30)	82,3%
suski (N=28)	88,2%
tarnowski (N=176)	86,5%
tatrzański (N=22)	74,0%
wadowicki (N=63)	85,2%
wielicki (N=76)	88,4%
m. Kraków (N=534)	80,0%
m. Nowy Sącz (N=69)	91,9%
m. Tarnów (N=146)	84,6%

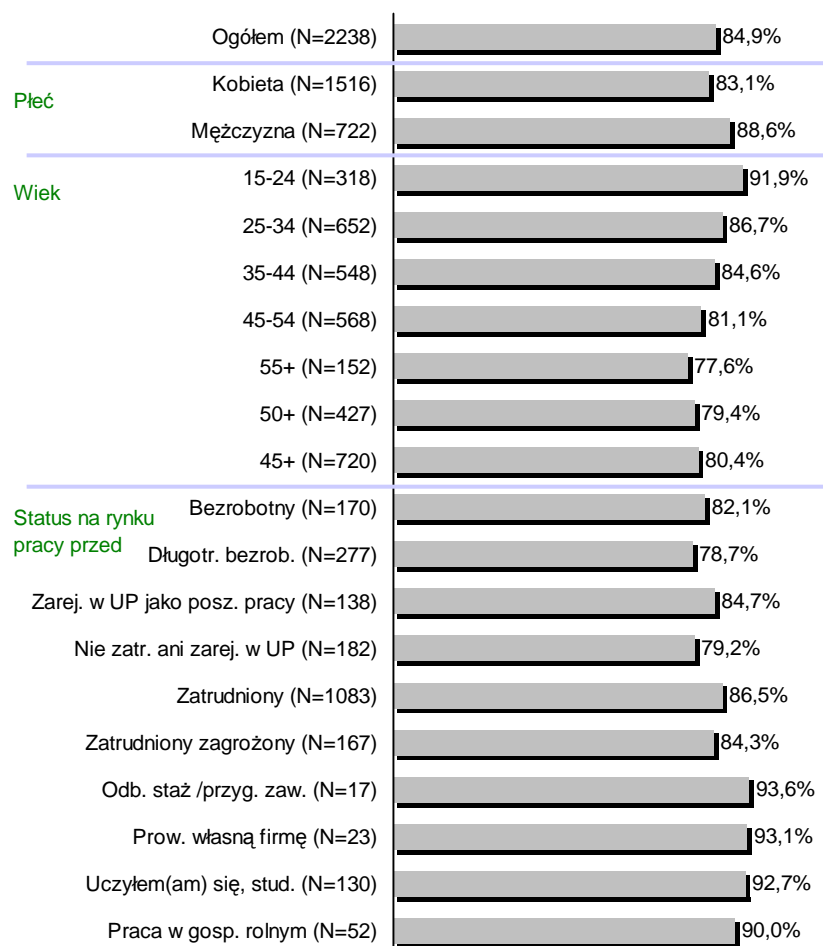
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Jako wystarczającą otrzymaną pomoc częściej oceniają mężczyźni (88,6%) niż kobiety (83,1%). Wyraźnie także widać związek oceny wystarczalności pomocy z wiekiem uczestników – im starsza osoba, tym rzadziej przyznaje, że pomoc była wystarczająca. Podczas gdy w najmłodszej kategorii wiekowej, do 24 lat, aż 91,9% uczestników twierdzi, że otrzymali wystarczającą pomoc, to w najstarszej kategorii wiekowej, powyżej 55. roku, odsetek osób, którzy uznali pomoc za wystarczającą spada do 77,6%.

Biorąc pod uwagę sytuację na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu, najrzadziej jako wystarczającą ocenili otrzymaną pomoc długotrwale bezrobotni – tylko 78,7% spośród nich uznało pomoc za wystarczającą. Nie jest to jednak wcale niski wskaźnik. Długotrwale bezrobotni to osoby o niskich zasobach własnych, więc także efekt synergii i kumulacji tych zasobów ze wsparciem musi być niższy niż w innych grupach.

Wykres 24. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (wg płci, wieku i sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu)

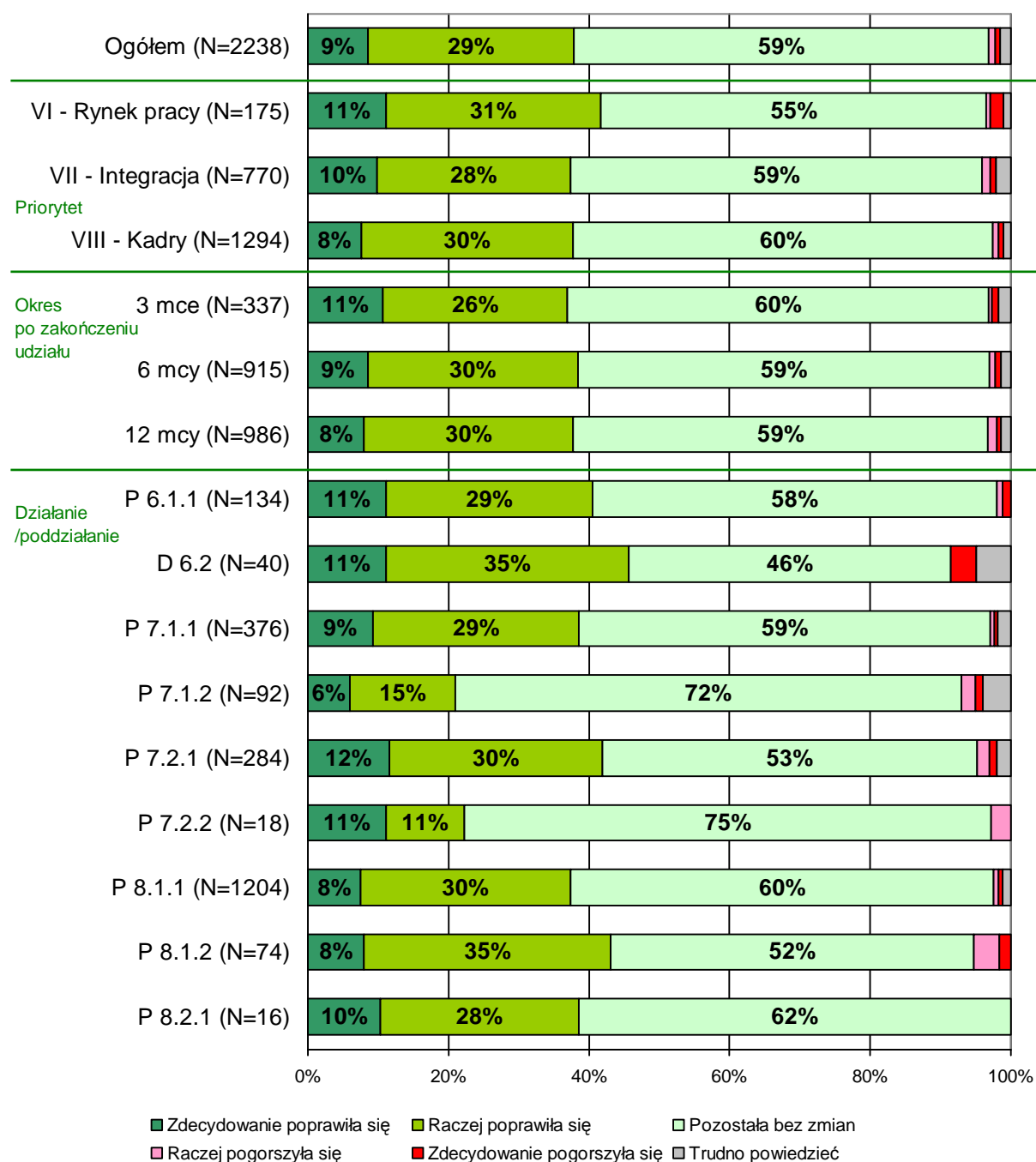
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.11 Ocena sytuacji zawodowej po zakończeniu udziału w projekcie

Wśród uczestników projektów najczęściej pojawia się opinia, że ich sytuacja zawodowa w 3, 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu do sytuacji sprzed udziału w projekcie pozostała bez zmian – reprezentuje ją 59% badanych uczestników projektów. W sumie 38% respondentów przyznało jednak, że ich sytuacja zawodowa poprawiła się. Opinie o pogorszeniu się sytuacji zawodowej pojawiają się marginalnie.

Wykres 25. Sytuacja zawodowa po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie, działania/poddziałania)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

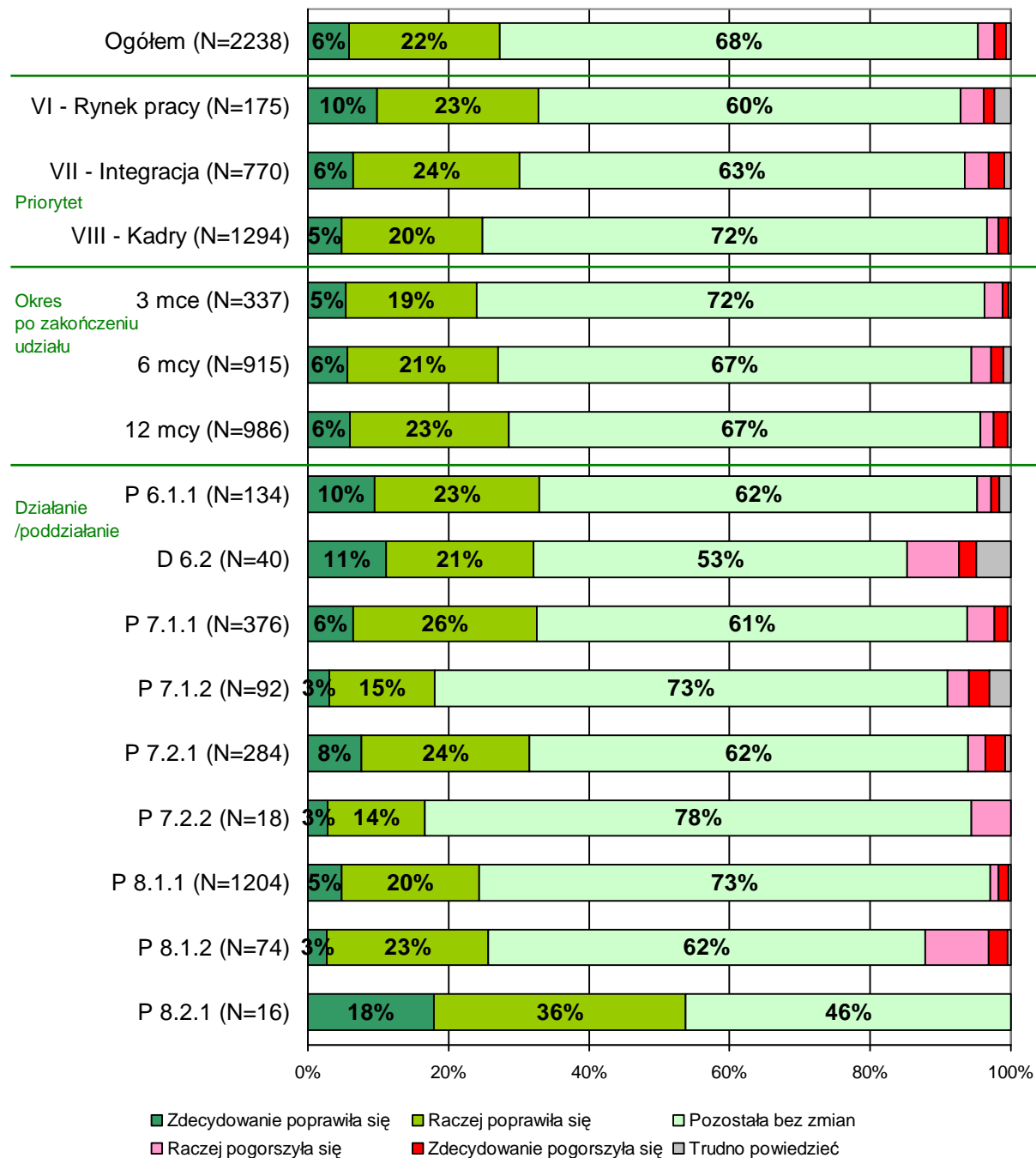

Częściej poprawę deklarują uczestnicy projektów w ramach Priorytetu VI niż Priorytetów VII i VIII. Oceny sytuacji w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie nie odbiegają znacznie od siebie, co świadczy o trwałości zmiany. Najczęściej poprawę sytuacji zawodowej deklarują uczestnicy działania 6.2 oraz poddziałań 8.1.2 oraz 7.2.1. Najrzadziej poprawę dostrzegają uczestnicy poddziałań 7.1.2 oraz 7.2.2.

6.12 Ocena sytuacji materialnej po zakończeniu udziału w projekcie

Większość badanych uczestników indywidualnych twierdzi, że ich sytuacja materialna po zakończeniu udziału w projekcie nie zmieniła się w stosunku do sytuacji sprzed przystąpienia do projektu – 68% w próbie ogółem. Najmniejszy wpływ na sytuację materialną uczestników miały działania prowadzone w ramach Priorytetu VIII, największe działania prowadzone w ramach Priorytetu VI. Można także zauważyć poprawę sytuacji materialnej wraz z upływem czasu od zakończenia udziału w projekcie – w kategorii badanych pytanych o ich sytuację w 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie odsetek dostrzegających poprawę jest nieco większy niż w kategorii osób, które były pytane o ich sytuację materialną w 3 lub 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Różnią się także oceny osób korzystających ze wsparcia w różnych działaniach i poddziałaniach, przy czym interpretując je należy pamiętać, że mamy tu do czynienia z różnymi liczebnie reprezentacjami uczestników. Największy odsetek osób, których sytuacja materialna poprawiła się odnotować można wśród korzystających ze wsparcia w ramach poddziałania 8.2.1. Natomiast najmniejsze odsetki tych, którym sytuacja materialna się poprawiła, występują w kategoriach uczestników poddziałań 7.2.2 i 7.1.2.

Wykres 26. Sytuacja materialna po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie, działania/poddziałania)

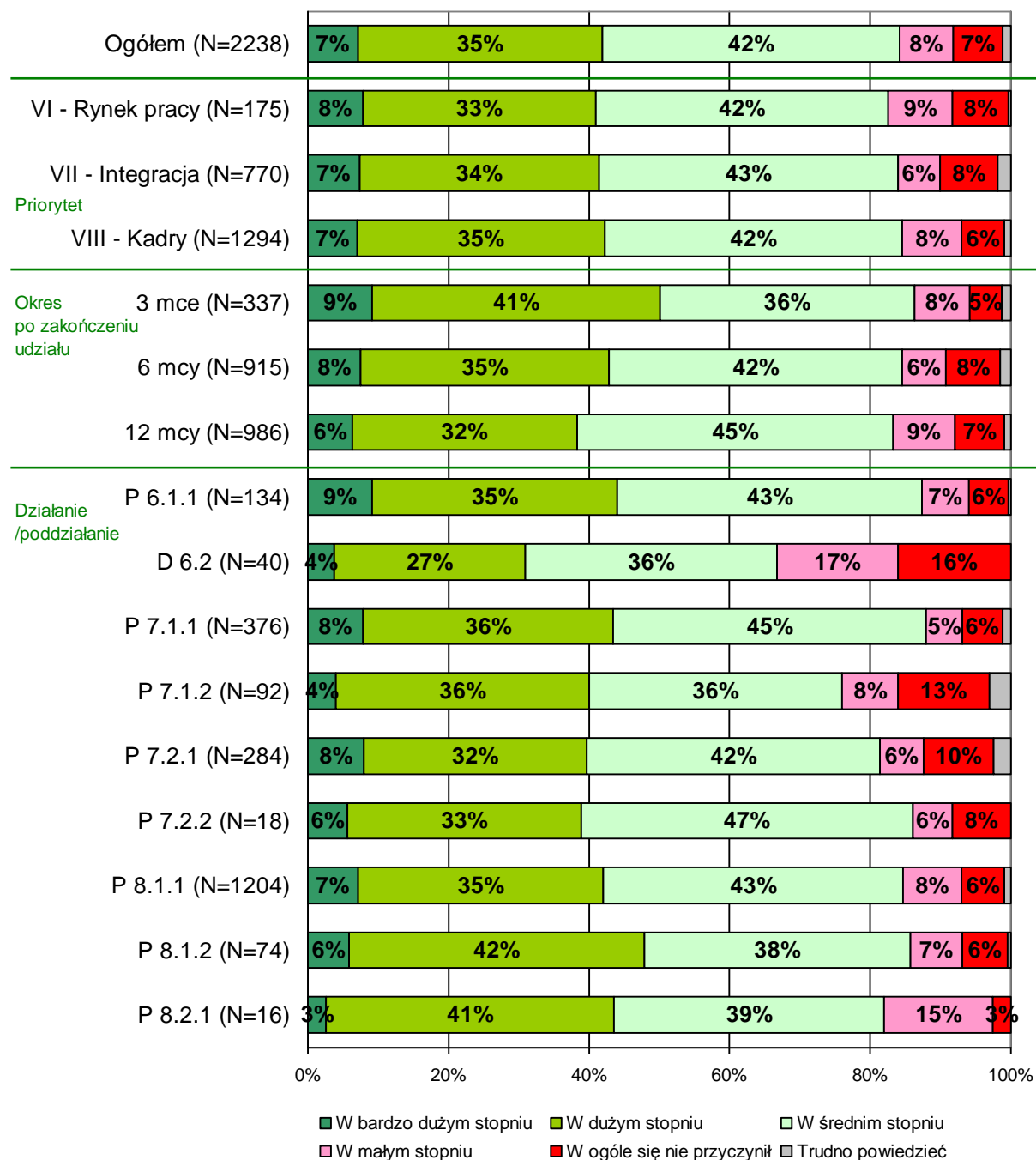
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.13 Udział w projekcie a wzbogacenie doświadczeń zawodowych

Nieco mniej niż połowa (42%) uczestników ocenia, że udział w projekcie w bardzo dużym lub dużym stopniu przyczynił się do wzbogacenia ich doświadczeń zawodowych. Rozkłady ocen są bardzo

zbliżone wśród uczestników wszystkich trzech Priorytetów, choć można zauważyć pewne zróżnicowanie w przypadku poszczególnych działań i poddziałań. Względnie w najmniejszym stopniu swoje doświadczenia zawodowe wzbogacili uczestnicy projektów w ramach działania 6.2, w największym stopniu uczestnicy projektów w ramach poddziałań 8.1.2 i 7.1.1. Wraz z upływem czasu ocena wpływu projektów na doświadczenia zawodowe spada.

Wykres 27. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do wzbogacenia Pana(i) doświadczeń zawodowych? (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie, działania/poddziałania)

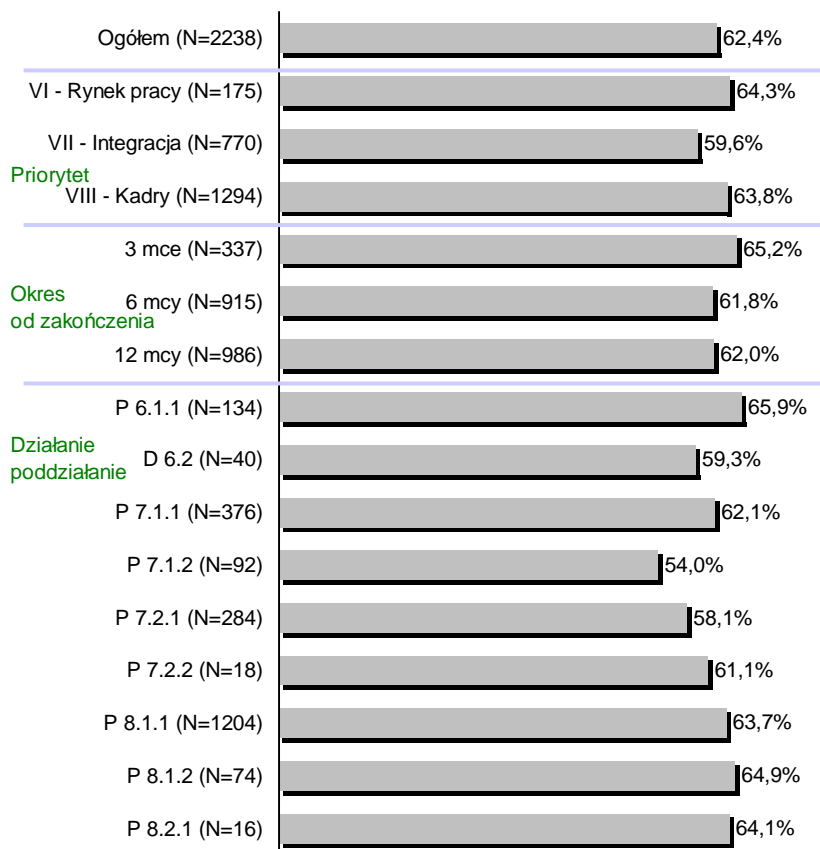
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

6.14 Samoocena zaradności zawodowej

Ponad połowa uczestników (62,4%) twierdzi, że po zakończeniu projektu radzi sobie w życiu zawodowym lepiej niż przed przystąpieniem do projektu. Nieco częściej przyznają to uczestnicy projektów w ramach Priorytetów VI i VIII niż Priorytetu VII. Najrzadziej przyznawali to uczestnicy projektów w ramach poddziałania 7.1.2 (Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie) – tylko 54% uczestników. Częściej niż uczestnicy należący do innych kategorii osoby odbywające przed przystąpieniem do projektu staż lub przygotowanie zawodowe przyznawały, że po zakończeniu udziału w projekcie radzą sobie lepiej. Również często przyznawały to osoby prowadzące działalność gospodarczą oraz zatrudnione zagrożone utratą pracy. Najrzadziej poprawę pod tym względem odczuwają osoby nie zatrudnione i nie zarejestrowane w urzędach pracy.

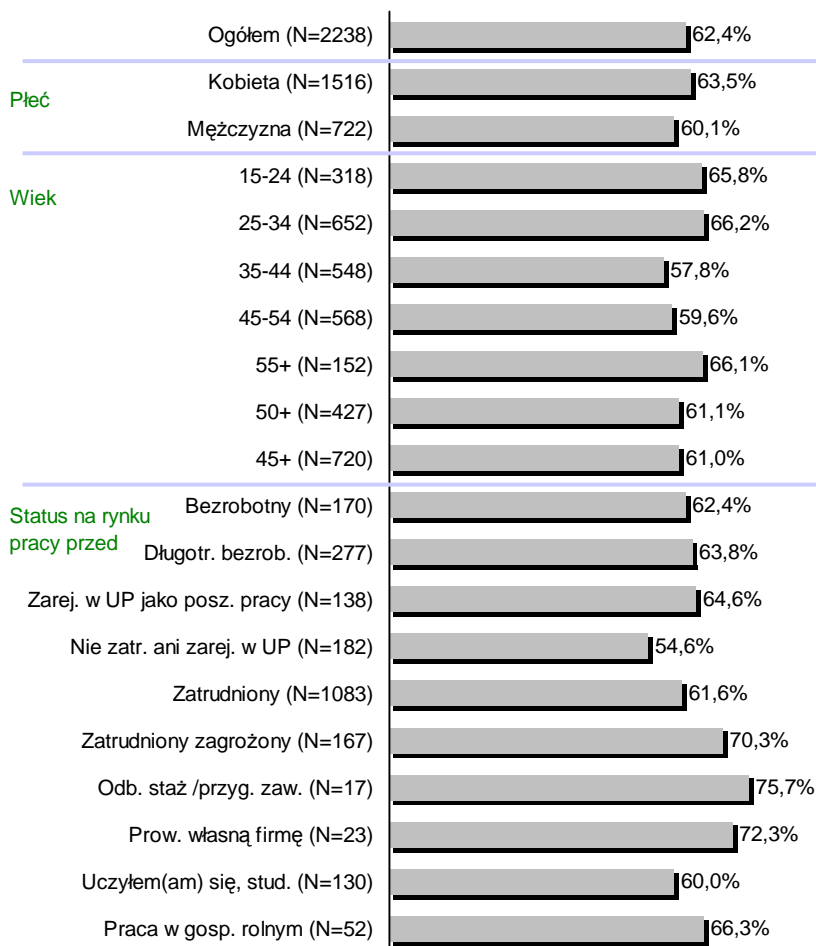
Wykres 28. Czy odczuwa Pan(i), że po zakończeniu udziału w projekcie lepiej radzi(a) sobie Pan(i) w życiu zawodowym niż przed przystąpieniem do tego projektu? Odpowiedzi „tak” (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie i działania/poddziałania)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 29. Czy odczuwa Pan(i), że po zakończeniu udziału w projekcie lepiej radzi(a) sobie Pan(i) w życiu zawodowym niż przed przystąpieniem do tego projektu? Odpowiedzi „tak” (wg płci, wieku i sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

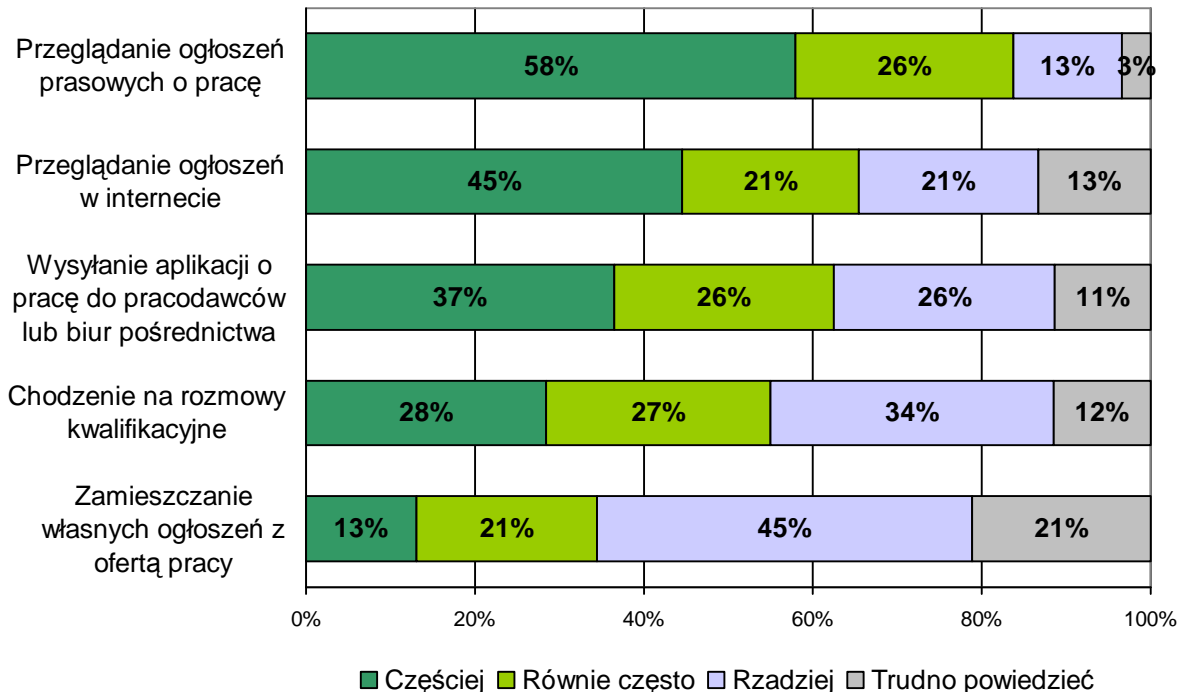
6.15 Aktywizacja bezrobotnych

Osoby, które były bezrobotne przed przystąpieniem do projektu zostały zapytane o to, czy po zakończeniu udziału w projekcie zwiększyły swoje wysiłki w zakresie poszukiwania pracy. W szczególności zapytano je o pięć rodzajów aktywności, które zostały wymienione w tabeli poniżej.

W oparciu o deklaracje badanych można przyjąć, że około połowa z nich po zakończeniu udziału w projekcie częściej przegląda oferty pracy w prasie i w internecie, około 1/3 częściej wysyła aplikacje i chodzi na rozmowy kwalifikacyjne, lecz tylko co dziesiąty częściej zamieszcza własne ogłoszenia. Biorąc pod uwagę, że znaczna część tej grupy badanych ma niskie wykształcenie i pozbawiona jest określonych kwalifikacji zawodowych, trudno się dziwić, że nie dają ogłoszeń o własnej ofercie.

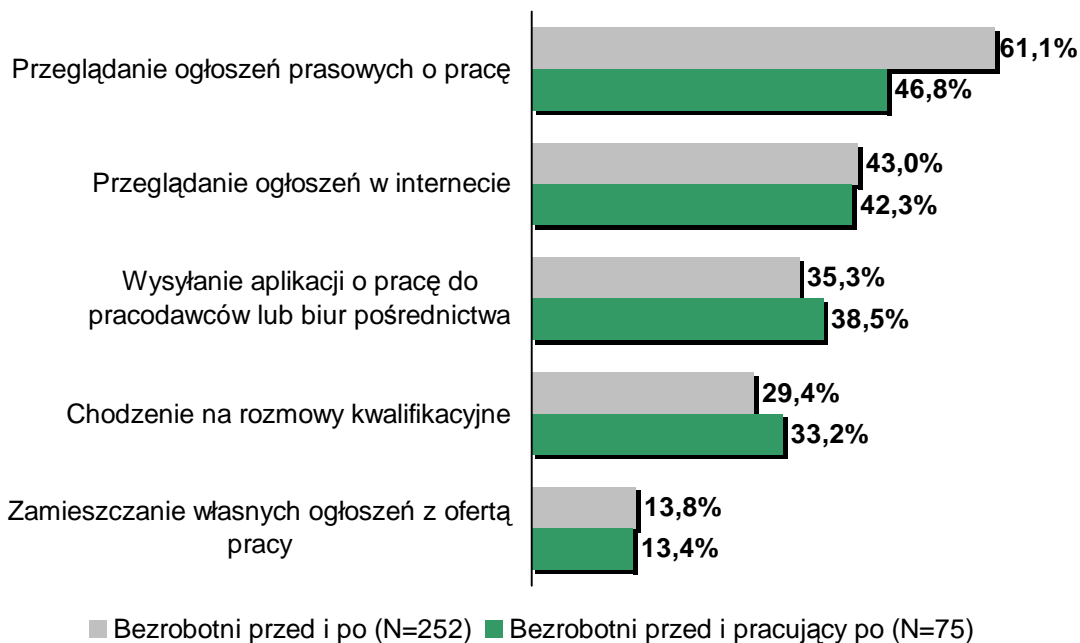

Wykres 30. Czy po zakończeniu udziału w projekcie zwiększył(a) Pan(i) swoje wysiłki w zakresie poszukiwania pracy? (N=441, osoby zarejestrowane jako bezrobotne przed przystąpieniem do projektu)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 31. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu w podziale na tych, którzy znaleźli pracę i tych, którzy pozostali bezrobotnymi – odsetki wskazań „częściej”

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Dane powyższe mogą stanowić podstawę do twierdzenia, że wysyłający aplikacje do pracodawców i chodzący na rozmowy kwalifikacyjne nieco podnoszą swe szanse uzyskania pracy.

Tabela 39. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu – odsetki wskazań „częściej” (wg Priorytetu i okresu od zakończenia projektu)

Bezrobotni przed i po udziale w projekcie	Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy	Ogółem	Priorytet*		Okres od zakończenia udziału		
			VI - Rynek pracy	VII - Integracja	3 mce	6 mcy	12 mcy
	Przeglądanie ogłoszeń prasowych o pracę	61,1%	56,8%	61,9%	52,8%	65,0%	57,9%
	Przeglądanie ogłoszeń w internecie	43,0%	42,4%	42,4%	63,6%	36,2%	46,8%
	Wysyłanie aplikacji o pracę do pracodawców lub biur pośrednictwa	35,3%	28,3%	35,8%	45,9%	28,4%	42,3%
	Chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne	29,4%	28,3%	29,0%	35,2%	30,2%	26,4%
	Zamieszczanie własnych ogłoszeń z ofertą pracy	13,8%	8,9%	14,5%	20,9%	13,3%	12,4%
	Żadne z powyższych	25,6%	31,0%	24,9%	31,7%	24,6%	25,2%
	Podstawa	252	30	217	28	135	89

*Pominięto dane na temat Priorytetu VIII ze względu na małą liczbę przypadków (N=5).

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W grupie tych, którzy byli bezrobotni przed i po udziale w projekcie wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wzrastały znacząco – tak można powiedzieć o 75% ogółem. W przypadku uczestniczących w projektach z Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” częściej korzysta z różnych form poszukiwania pracy 69%, w przypadku uczestniczących w projektach z Priorytetu VII „Promocja integracji...” częściej korzysta z różnych form poszukiwania pracy 75%. Zmienną ukrytą, która decyduje o tych różnicach prawdopodobnie jest poziom wykształcenia beneficjentów w poszczególnych Priorytetach.

We wszystkich Priorytetach najczęściej wskazywano na częstsze korzystanie z ogłoszeń prasowych. Wyraźne są różnice pomiędzy uczestnikami projektów z różnych Priorytetów, jeśli chodzi o wysyłanie aplikacji o pracę do pracodawców lub biur pośrednictwa. Najrzadziej twierdzą, że wysyłają je obecnie częściej uczestnicy projektów z Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty dla wszystkich” 28%, natomiast beneficjenci projektów z Priorytetu VII „Promocja integracji...” – 36%. Podobnie jest w przypadku chodzenia na rozmowy kwalifikacyjne, odpowiednio: 28% i 29%.

W przypadku zamieszczania ogłoszeń z ofertą w prasie, ogólnie niewielu twierdzi, że w rezultacie uczestnictwa w projektach częściej czyni tego rodzaju starania – 14%, a w Priorytetach wyniki mieszczą się w przedziale od 9% do 15%, uczestnicy projektów w Priorytecie VII – 15%, w priorytecie VI mniej – 9%.

Dynamika zachowania w czasie różni się w zależności od formy poszukiwania. Co do ogłoszeń prasowych o pracę, to wraz z upływem czasu wzrasta nieco liczba osób oświadczających, że częściej je przeglądają. Z upływem czasu dość wyraźnie maleje liczba osób przeglądających ogłoszenia w internecie, ale i tak pozytywny efekt uczestnictwa w projekcie nie jest całkowicie zanegowany, po 3 miesiącach czyni to 64%, po 6 miesiącach 36%, a po 12 miesiącach 47%. Upływ czasu nie wydaje się mieć zasadniczego wpływu na wysyłanie aplikacji, po 3 miesiącach robi to 46%, a po 12 miesiącach 42%. Co do chodzenia na rozmowy kwalifikacyjne, to upływ czasu powoduje zmniejszenie się liczby osób powiadających, że częściej stosują tę formę poszukiwania pracy, spadek z 35% do 26%, ale nie przekreśla efektu powstałego w wyniku uczestnictwa w projekcie. Podobny efekt występuje w przypadku zamieszczania własnych ogłoszeń.

Tabela 40. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu – odsetki wskazań „częściej” (wg podziałania i formy wsparcia)

Bezrobotni przed i po udziale w projekcie	Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy	Ogółem	Poddziałyania (najczęstsze)			Formy wsparcia (najczęstsze)						
			P 6.1.1	P 7.1.1	P 7.2.1	Doradztwo	Po-radn. zawodowe	Staże /prakt. /przyg. zawod.	Szkol. warszt. kursy	Kursy zawod. techn.	Kursy inne i umiej. miękk.	Kursy informat.
	Przeglądanie ogłoszeń prasowych o pracę	61,1%	68,1%	63,1%	56,2%	57,4%	64,6%	65,4%	61,6%	66,5%	54,6%	62,0%
	Przeglądanie ogłoszeń w Internecie	43,0%	46,8%	37,5%	57,5%	41,8%	42,1%	51,8%	39,7%	35,5%	41,8%	48,0%
	Wysyłanie aplikacji o pracę do pracodawców lub biur pośrednictwa	35,3%	31,9%	33,1%	45,2%	36,9%	36,7%	53,7%	32,6%	34,1%	29,3%	35,1%
	Chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne	29,4%	31,9%	28,8%	31,5%	28,3%	32,7%	38,3%	26,6%	27,1%	22,6%	30,2%
	Zamieszczanie własnych ogłoszeń z ofertą pracy	13,8%	10,6%	16,9%	12,3%	15,6%	17,7%	15,2%	14,2%	17,4%	9,1%	11,3%
	Żadne z powyższych	25,6%	21,3%	26,3%	21,9%	27,2%	25,9%	29,2%	25,4%	21,8%	28,7%	26,4%
	Podstawa	252	25	143	59	93	77	26	199	119	90	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Poddziałyania:

P 6.1.1 „Wsparcie osób pozostających bez zatrudnienia na region. rynku pracy”;

P 7.1.1 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez OPS”;

P 7.2.1 „Aktywizacja zawodowa i społ. Osób zagrożonych wykluczeniem społecznym”.

Wpływ uczestnictwa w projektach na stosowanie wymienionych w tabeli form poszukiwania pracy:

- ogłoszenia prasowe: badani częściej stosują tę formę poszukiwania pracy po uczestnictwie we wszystkich rodzajach projektów w wymienionych wyżej poddziałach i formach wsparcia. Wyniki mieszczą się w przedziale od 56% do 68%.
- przeglądanie ofert w internecie: w każdej z grup wymienionych w tabeli ta forma poszukiwania była częściej stosowana, a wyniki mieszczą się w przedziale od 36% do 52%. Najczęściej mówiono o częstszym stosowaniu tego rodzaju poszukiwania pracy w kategorii poddziałania 7.1.1, a najczęściej w kategorii poddziałania 7.2.1.
- wysyłanie aplikacji o pracę: w każdej z grup wymienionych w tabeli ta forma poszukiwania była stosowana częściej niż przed udziałem w projekcie, a wyniki mieszczą się w przedziale od 29% do 54%. Najczęściej mówiono o częstszym stosowaniu tego rodzaju poszukiwania pracy w grupie „kursy inne...” – 29% , a najczęściej w grupie „Staże, praktyka zawodowa” – 54%.
- chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne: w każdej z grup wymienionych w tabeli ta forma poszukiwania była stosowana częściej, a wyniki mieszczą się w przedziale od 23% do 38%. Najczęściej mówiono o częstszym stosowaniu tego rodzaju poszukiwania pracy w grupie „kursy inne...” – 23% , a najczęściej w grupie „Staże, praktyka zawodowa” – 38%.
- zamieszczanie własnych ogłoszeń z ofertą pracy: w każdej z grup wymienionych w tabeli ta forma poszukiwania była stosowana częściej, a wyniki mieszczą się w przedziale od 9% do 18%. Najczęściej mówiono o częstszym stosowaniu tego rodzaju poszukiwania pracy w grupie „kursy inne...” – 9% , a najczęściej w grupie „Poradnictwo zawodowe” – 17%.

Natomiast od 21% do 29% bezrobotnych nie wymienia żadnej z powyższych form poszukiwania pracy jako częściej stosowanych.

Tabela 41. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu – odsetki wskazań „częściej” (wg płci i wieku)

Bezrobotni przed i po udziale w projekcie	Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy	Ogółem	Płeć		Wiek						
			Kobie- ta	Męż- czyzna	15-24	25-34	35-44	45-54	55+	50+	45+
	Przeglądanie ogłoszeń prasowych o pracę	61,1%	61,2%	60,9%	79,1%	58,3%	56,2%	60,7%	52,8%	56,1%	59,6%
	Przeglądanie ogłoszeń w internecie	43,0%	42,4%	45,0%	58,5%	41,3%	43,7%	39,5%	5,5%	32,7%	34,8%
	Wysyłanie aplikacji o pracę do pracodawców lub biur pośrednictwa	35,3%	34,6%	37,7%	37,2%	35,7%	33,7%	37,8%	23,2%	32,2%	35,8%
	Chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne	29,4%	27,7%	35,7%	30,6%	30,9%	26,8%	28,8%	40,8%	35,2%	30,5%
	Zamieszczanie własnych ogłoszeń z ofertą pracy	13,8%	14,5%	11,3%	7,9%	12,3%	10,3%	21,7%	29,6%	23,8%	22,8%
	Żadne z powyższych	25,6%	26,9%	20,7%	9,5%	27,4%	29,4%	28,2%	29,6%	22,8%	28,4%
	Podstawa	252	200	53	39	61	84	59	10	35	69

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W sprawie wpływu płci, co najwyżej możemy stwierdzić, że mężczyźni (36%) zwiększyli częstość chodzenia na rozmowy kwalifikacyjne w porównaniu z kobietami (28%). Wiek różnicuje nieco częstość odpowiedzi „częściej”, ale niezbyt silnie. Najbardziej w sprawie przeglądania ogłoszeń prasowych zaktywizowała się najmłodsza grupa wiekowa – 15-24 lata – 79% wskazań. Najrzadziej robi to natomiast grupa najstarszych, 55+ – 53%. Trzeba jednak zawsze pamiętać, że informacje dotyczące tej grupy wymagają ostrożnego traktowania, bo liczyła ona tylko 10 osób. W pozostałych grupach wyniki mieszczą się w przedziale od 56% do 61%.

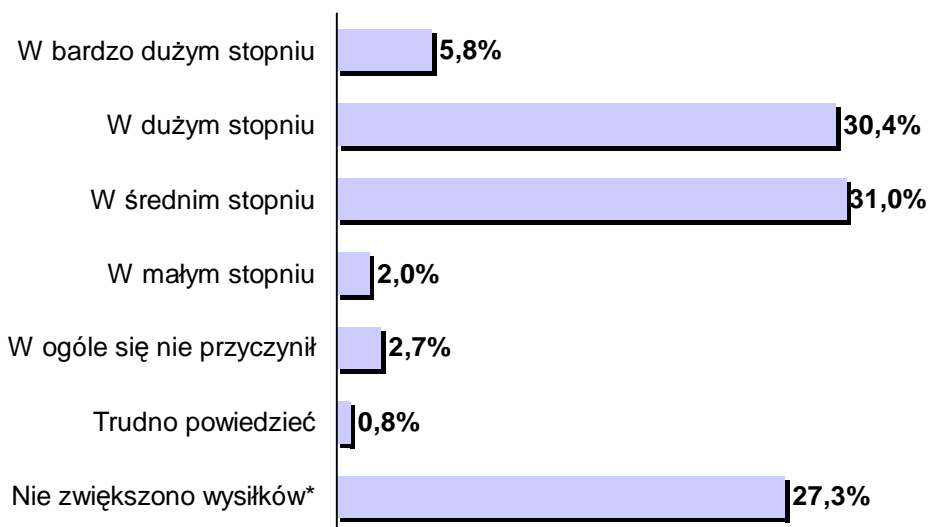
Jeśli chodzi o przeglądanie ogłoszeń w internecie, to znowu najbardziej aktywna jest tu najmłodsza grupa wiekowa – 59% twierdzi, że obecnie robi to częściej. Najmniej zaktywizowała się natomiast grupa najstarszych, 55+, 6%. W pozostałych grupach wyniki mieszczą się w przedziale od 33% do 44%.

W przypadku wysyłania aplikacji o pracę do pracodawców lub biur pośrednictwa, także najmłodsza grupa wiekowa najczęściej wymieniła tę formę poszukiwania jako „częściej” przez nich stosowaną po uczestnictwie w projekcie – 37%, często wymienia ją także grupa wiekowa 45-54 lata – 38%. Najrzadziej natomiast grupa najstarszych, 55+ – 23%. W pozostałych grupach wyniki mieszczą się w przedziale od 32% do 36%.

Zróznicowanie grup jest niewielkie, jeśli weźmie się pod uwagę chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne – wszystkie wartości mieszczą się w przedziale 27% do 35%. Wyjątek stanowi grupa najstarszych, 55+ – 41%, trzeba jednak pamiętać o naszej wcześniejszej uwadze o potrzebie ostrożnego traktowania informacji o tej grupie, bowiem podstawa obliczeń stanowi tu tylko 10 osób.

Własne ogłoszenia częściej po uczestnictwie w projekcie zamieszczają osoby należące do kategorii 55+. Najrzadziej pod tym względem zaktywizowała się najmłodsza grupa.

Wykres 32. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (N=441, bezrobotni przed udziałem w projekcie)

* Osoby, które w poprzednim pytaniu o wysiłki w kilku określonych zakresach nie wybrały ani raz „częściej”.
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Uzyskana pomoc doprowadziła do zwiększenia aktywności w poszukiwaniu pracy 67% bezrobotnych (łączna wartość odpowiedzi w bardzo dużym stopniu, w dużym stopniu, w średnim stopniu). Nie zwiększyło wysiłków 27% spośród 441 osób – bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu.

Tabela 42. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (wg Priorytetu i okresu od zakończenia projektu)

Bezrobotni przed udziałem w projekcie	Ogółem	Priorytet			Okres od zakończenia udziału		
		VI - Rynek pracy	VII - Integracja	VIII - Kadry	3 mce	6 mcy	12 mcy
W bardzo dużym stopniu	5,8%	6,3%	4,8%	16,4%	7,0%	6,5%	4,5%
W dużym stopniu	30,4%	30,5%	29,7%	38,3%	41,3%	27,6%	30,2%
W średnim stopniu	31,0%	25,8%	34,2%	4,1%	14,7%	37,6%	28,3%
W małym stopniu	2,0%	4,7%	1,7%			2,7%	1,9%
W ogóle się nie przyczynił	2,7%	3,0%	2,3%	6,8%	2,1%	2,2%	3,6%
Trudno powiedzieć	0,8%		1,0%		1,4%	0,8%	0,5%
Nie zwiększono wysiłków	27,3%	29,7%	26,3%	34,3%	33,5%	22,7%	31,0%
Podstawa	441	68	344	29	58	213	170

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Odpowiedzi pozytywne (w bardzo dużym stopniu, w dużym stopniu i w średnim stopniu) łącznie stanowią w przypadku Priorytetu VI „Rynek pracy otwarty...” 63%, w przypadku Priorytetu VII „Promocja integracji...” 69%, w przypadku Priorytetu VIII „Kadry regionalne...” 59%. W przypadku Priorytet VIII „Kadry...” zwraca uwagę większa niż w innych Priorytetach liczba tych, którzy udzielili odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu”. Odpowiedzi „w dużym stopniu” i „w bardzo dużym stopniu” stanowią w każdym Priorytecie 34% do 55%. Ten wysoki procent, 55%, dotyczy Priorytetu VIII „Kadry...”, co warto zaznaczyć.

Zmienność tych ocen w czasie nie jest wielka i nie przekreśla znaczenia uzyskanych efektów, choć niewątpliwie z czasem nieco maleje liczba udzielających odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i w „dużym stopniu”, a rośnie liczba odpowiedzi „w średnim stopniu”. Oceny pozytywne należy uznać za dominujące i stabilne.

Tabela 43. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (wg poddziałania i formy wsparcia)

Bezrobotni przed udziałem w projekcie	Ogółem	Poddziałania (najczęstsze)			Formy wsparcia (najczęstsze)						
		P 6.1.1	P 7.1.1	P 7.2.1	Doradztwo	Po-radn. zawodowe	Staże /prakt. /przyg. zawod.	Szkol. warszt. kursy	Kursy zawod. techn.	Kursy inne i umiej. miękk.	Kursy informat.
W bardzo dużym stopniu	5,8%	7,5%	5,8%	3,1%	6,0%	8,3%	11,2%	5,4%	6,2%	2,1%	5,9%
W dużym stopniu	30,4%	34,9%	28,8%	32,8%	33,7%	33,7%	37,5%	28,2%	30,6%	25,0%	32,2%
W średnim stopniu	31,0%	29,2%	34,6%	34,4%	31,3%	31,9%	20,3%	32,5%	33,6%	34,0%	27,4%
W małym stopniu	2,0%	5,7%	1,7%	1,5%	1,0%	1,5%	1,1%	2,1%	0,9%	3,8%	2,5%
W ogóle się nie przyczynił	2,7%	1,9%	2,5%	2,3%	1,4%	1,4%	2,9%	3,2%	2,5%	3,9%	3,3%
Trudno powiedzieć	0,8%		0,4%	1,5%	0,6%	1,3%		0,8%	0,9%	0,6%	1,0%
Nie zwiększono wysiłków	27,3%	20,8%	26,3%	24,4%	26,0%	21,8%	27,0%	27,8%	25,3%	30,6%	27,6%
Podstawa	441	56	215	105	159	126	49	341	190	155	90

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

We wszystkich poddziałaniach i formach wsparcia zdecydowanie dominują oceny pozytywne, gdy łączymy trzy najwyższe oceny (w bardzo dużym stopniu, w dużym stopniu, w średnim stopniu). Także gdy łączymy tylko dwie najwyższe oceny (w bardzo dużym stopniu i w dużym stopniu), jest ich o wiele więcej niż ocen negatywnych (w małym stopniu i w ogóle się nie przyczynił).

Tabela 44. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (wg płci i wieku)

Bezrobotni przed udziałem w projekcie	Ogółem	Płeć		Wiek						
		Kobie-ta	Męż-czyzna	15-24	25-34	35-44	45-54	55+	50+	45+
W bardzo dużym stopniu	5,8%	6,3%	3,9%	5,7%	8,5%	2,7%	5,3%	13,4%	10,2%	6,9%
W dużym stopniu	30,4%	29,7%	33,0%	39,3%	34,1%	27,2%	25,6%	14,2%	21,4%	23,3%
W średnim stopniu	31,0%	32,2%	26,4%	36,7%	26,0%	35,1%	25,5%	30,7%	30,7%	26,6%
W małym stopniu	2,0%	2,1%	1,5%	3,7%	1,7%	1,1%	1,6%	4,0%	2,4%	2,1%
W ogóle się nie przyczynił	2,7%	2,0%	5,2%	1,6%	1,7%	2,5%	5,0%	3,6%	3,3%	4,7%
Trudno powiedzieć	0,8%	1,0%			0,8%	1,2%	1,0%			0,8%
Nie zwiększono wysiłków	27,3%	26,6%	30,0%	12,9%	27,2%	30,2%	35,9%	34,1%	32,0%	35,6%
Podstawa	441	349	92	88	111	131	88	22	61	110

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Płeć jako zmienna niezależna nie różnicuje odpowiedzi. Co do funkcji wieku jako zmiennej niezależnej, to można wskazać tylko na jedną silną prawidłowość: najmłodszy, 15–24 lat, najczęściej twierdzili, że uzyskana pomoc zwiększyła ich aktywność w poszukiwaniu pracy – 81% wskazań. Natomiast grupy najstarsze od 45 lat wprawdzie rzadziej wymieniały trzy rodzaje najwyższych ocen, ale i tak w każdej grupie było to więcej niż 55%, nieco tylko niżej niż w pozostałych grupach, jeśli się wyliczy najmłodszych.

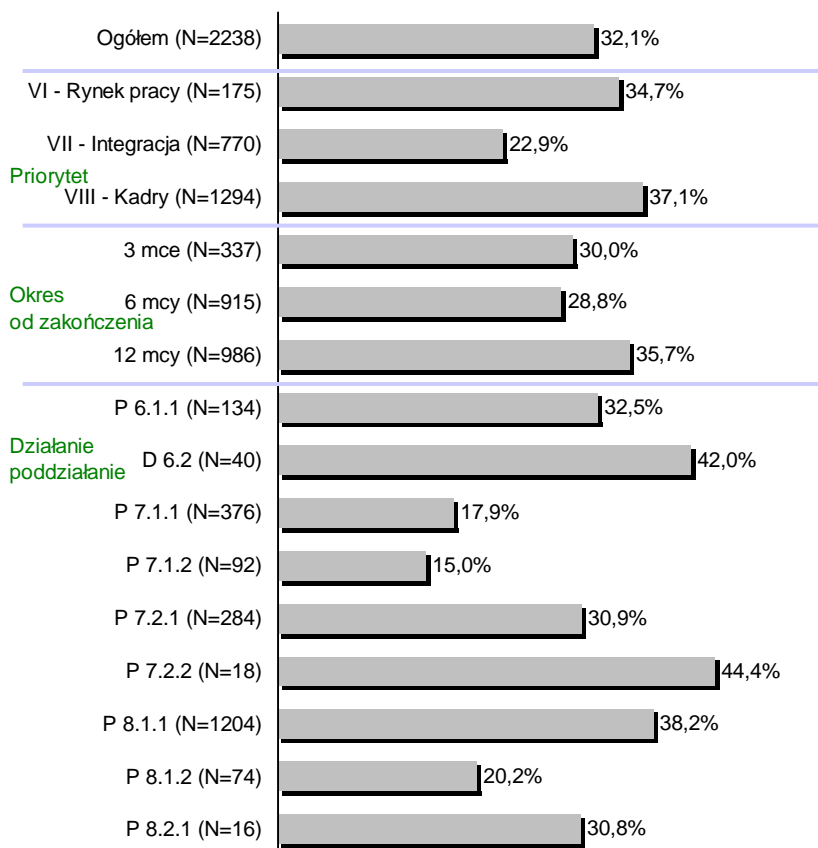

6.16 Kontynuacja podnoszenia kwalifikacji

Uczestników projektów zapytano, czy po zakończeniu udziału w projekcie podejmowali jakieś działania w celu podniesienia swoich kwalifikacji, np. czy brali udział w kolejnych szkoleniach lub kursach. Co trzeci badany uczestnik projektów przyznaje, że podejmował takie kroki. Najczęściej robili to uczestnicy projektów organizowanych w ramach Priorytetu VIII, a najrzadziej uczestnicy projektów w Priorytecie VII. Jeśli chodzi o różnice wyników w zależności od działania i poddziałania, to najczęściej dodatkowe kroki w celu podniesienia kwalifikacji podejmowały osoby, które uczestniczyły w projektach w ramach poddziałania 7.2.2 i działania 6.2. Najrzadziej uczestnicy poddziałań 7.1.2 i 7.1.1. Względnie rzadko także uczestnicy poddziałania 8.1.2.

Jeśli chodzi o uczestników korzystających z różnych form wsparcia, to względnie często kontynuację podnoszenia kwalifikacji deklarowali uczestnicy szkoleń/kursów/warsztatów, przy czym najczęściej osoby uczestniczące w kursach językowych, a nieco rzadziej uczestnicy kursów zawodowych technicznych. Względnie rzadko natomiast do kontynuowania podnoszenia kwalifikacji przyznawali się uczestnicy staży/praktyk/przygotowania zawodowego⁸.

Wykres 33. Czy po zakończeniu udziału w projekcie podjął/podjęła Pan(i) kroki w celu podniesienia swoich kwalifikacji, np. brał(a) udział w kolejnych szkoleniach, kursach? Odpowiedzi „tak” (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie i działania/poddziałania)

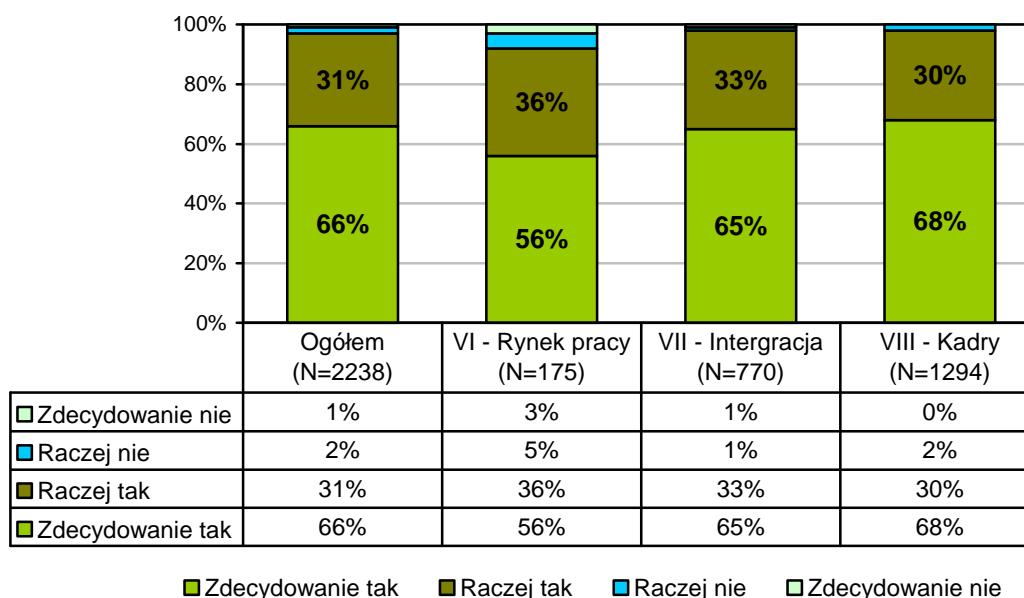
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

⁸ W porównaniu pomijamy uczestników form, które były nielicznie reprezentowane w próbie.

6.17 Ogólna ocena zadowolenia z udziału w projektach PO KL

W całej badanej próbie aż 97% osób deklaruje zadowolenie z udziału w projektach PO KL, należy przy tym zwrócić uwagę, że 66% badanych wskazuje na zdecydowane zadowolenie. Osoby deklarujące opinię przeciwną największy udział stanowią wśród uczestników projektów w ramach Priorytetu VI, gdzie udział niezadowolonych wynosi 8%, w szczególności w działaniu 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia” (por. przypis 5, s. 77), w którym odsetek badanych krytycznie podchodzących do projektu zbliża się do 20%. Badani ci, uczestniczący w dużej części w procesie pozyskiwania dotacji, najczęściej narzekali na zasady otrzymania dotacji, biurokrację, rozciągnięcie w czasie całego procesu wnioskowania i szkolenia oraz zmiany zasad udzielania dotacji w trakcie trwania projektu. Najbardziej uwagi krytyczne pojawiały się wśród osób zatrudnionych i zarejestrowanych w urzędach pracy jako poszukujące zatrudnienia.

Wykres 34. Czy jest Pan(i) zadowolony(a) z udziału w projekcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Najsilniejszym punktem projektów, według badanych, była najczęściej kadra prowadząca i sam sposób prowadzenia (29%) projektów. Aspekty te najczęściej wymieniali uczestnicy wsparcia z Priorytetu VIII. W następnej kolejności pojawiły się wskazania związane ze zdobyciem nowej wiedzy i umiejętności (16%) i dodatkowo podniesieniem kwalifikacji (7%). Doceniano także praktyczną stronę projektów – ćwiczenia i warsztaty (5%), a także ich zakres i tematykę (5%) oraz ogólnie organizację (5%). Podkreślano też kwestie związane z finansowaniem szkoleń – bezpłatne, dofinansowane (5%). Najczęściej pojawiały się one jednak w związku ze szkoleniami w ramach Priorytetu VIII. Pojawiały się także różne wypowiedzi związane ze stroną organizacyjną projektów – materiały i dostęp do materiałów (3%), godziny kursów (1%), czas trwania (1%), lokalizacja kursu (1%), mała liczba osób w grupie (1%) oraz związane z kontaktami z innymi ludźmi – poznanie nowych ludzi (4%), możliwość wymiany doświadczeń z osobami w podobnej sytuacji (2%). Jako mocny punkt wskazywano także spotkania ze specjalistami – spotkania z doradcą i ogólnie doradztwo (4%) oraz spotkania z psychologiem, pomoc psychologa (4%).

Tabela 45. Najmocniejsze punkty w projekcie

	Ogółem	Priorytet VI: Rynek pracy	Priorytet VII: Integracja	Priorytet VIII: Kadry
Profesjonalni prowadzący, kadra, sposób prowadzenia	29%	20%	19%	37%
Zdobyta wiedza; pogłębienie wiedzy; nabycie nowych umiejętności	16%	15%	15%	16%
Zajęcia praktyczne; warsztaty; ćwiczenia; praktyka	10%	8%	7%	11%
Podniesienie, zdobycie nowych kwalifikacji, umiejętności	7%	6%	8%	7%
Kursy, zajęcia (ogólnie)	5%	7%	7%	4%
Dobra organizacja	5%	4%	4%	7%
Zakres szkoleń, zakres materiału, tematyka	5%	7%	6%	5%
Bezpłatne szkolenie; atrakcyjna cena; dofinansowanie do kursu	5%	1%	1%	8%
Doradztwo; spotkania z doradcą	4%	7%	9%	1%
Kontakt z ludźmi; poznanie nowych ludzi	4%	7%	6%	3%
Porady, pomoc psychologa; zajęcia z psychologiem	4%	2%	9%	1%
Podjęcie prowadzących do uczestników	3%	2%	3%	4%
Wykłady; część teoretyczna	3%	2%	2%	4%
Materiały pomocnicze; dostęp do materiałów	3%	1%	2%	4%
Możliwość wymiany doświadczeń z ludźmi w podobnej sytuacji;	3%	4%	4%	2%
Ogólnie dobrze; ogólnie się podobało; wszystko	2%	3%	3%	2%
Możliwość udziału w kursie, w projekcie; dostępność kursu	2%	1%	1%	3%
Przygotowanie do szukania pracy, do rozpoczęcia działalności	2%	6%	3%	1%
Miła atmosfera	2%	2%	2%	2%
Kursy związane z komunikacją interpersonalną, asertywnością	2%	2%	3%	1%
Mobilizacja do działania, do nauki; aktywizacja uczestników	1%	1%	2%	1%
Dogodne godziny szkolenia	1%	1%	1%	2%
Nabycie wiary w siebie; poczucie pewności siebie	1%	1%	2%	1%
Liczba godzin; intensywność szkoleń	1%	0%		2%
Dofinansowanie; pomoc finansowa	1%	2%	0%	1%
Mała grupa	1%	1%	0%	1%
Możliwość podjęcia pracy, stażu, praktyki	1%	1%	2%	0%
Dobry dojazd, blisko	1%		0%	1%
Inne	4%	5%	5%	4%
Brak mocnych stron	2%	4%	2%	2%
Nie wiem/trudno powiedzieć	5%	6%	7%	4%
Podstawa	2238	175	770	1294

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Duża część osób, bo aż 45% wszystkich badanych, nie dostrzega słabych punktów projektu, w którym brali udział. Krytyczne uwagi najczęściej dotyczyły czasu trwania projektu oraz częstotliwości spotkań – 13% badanych. Zwracano też uwagę na brak lub za mało zajęć praktycznych – 6%. Część badanych była niezadowolona z konkretnych kursów lub zajęć – 3%. Pojawiały się też inne krytyczne uwagi związane z merytoryczną stroną projektów – odnośnie kompetencji i poziomu prowadzących (3%), zakresu tematycznego i programu (3%), materiałów szkoleniowych (3%) oraz uwagi związane z kwestiami organizacyjnymi – ogólnie zła organizacja (3%), terminy i godziny zajęć (3%), lokalizacja (3%), warunki lokalowe i wyżywienie (1%), sposób organizacji grup (1%).

Tabela 46. Najsłabsze punkty w projekcie

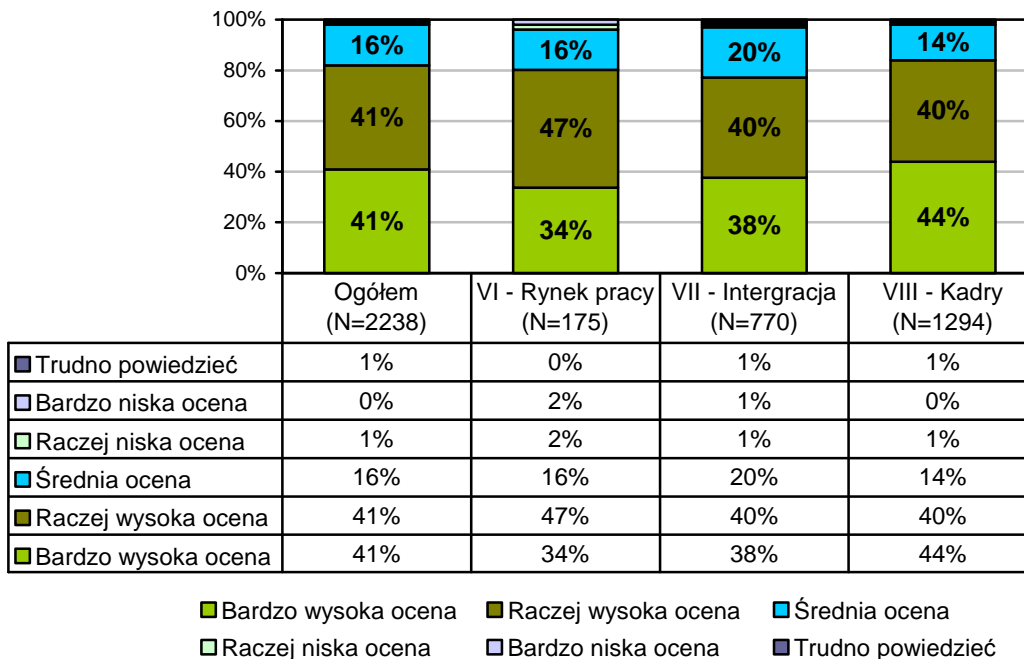
	Ogółem	Priorytet VI: Rynek pracy	Priorytet VII: Integracja	Priorytet VIII: Kadry
Brak słabych punktów	45%	41%	48%	43%
Czas trwania, częstotliwość spotkań	13%	11%	10%	14%
Brak, mało ćwiczeń praktycznych, brak praktyk	6%	3%	5%	8%
Konkretne kursy, wykłady, zajęcia	3%	5%	5%	2%
Niekompetentna kadra; poziom szkolenia; podejście prowadzący	3%	6%	3%	4%
Zakres tematyczny, zakres wiedzy, program	3%	7%	3%	3%
Godziny, terminy kursu/zajęć	3%	0%	1%	5%
Zła organizacja	3%	4%	1%	4%
Daleko; koszt dojazdu; trudny dojazd	3%	3%	2%	3%
Materiały szkoleniowe; brak sprzętu technicznego	2%		1%	3%
Brak propozycji pracy po kursie; brak gwarancji pracy; brak	2%	4%	3%	1%
Brak kontynuacji; można skorzystać tylko z jednego kursu	2%		1%	2%
Organizacja grup - duże, zróżnicowane	1%	2%	1%	2%
Warunki lokalowe, catering	1%	1%	1%	2%
Mała dostępność kursów; trudno się dostać	1%	0%	1%	1%
Doradztwo; brak doradztwa zawodowego	1%	1%	2%	0%
Nie dostosowany do uczestników	1%	1%	1%	0%
Inne	5%	9%	5%	4%
Nie wiem, trudno powiedzieć	8%	11%	12%	6%
Podstawa	2238	175	770	1294

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Łącznie 82% badanych wskazuje, że uczestnictwo w tego typu projektach ma sens. Wskazania wprost negatywne pojawiają się w tym przypadku rzadko, niemniej jednak aż 16% na pytanie o sens uczestnictwa wskazuje na ocenę średnią. Najwięcej takich sceptycznych ocen możemy zauważyć wśród uczestników projektów w ramach Priorytetu VII, w szczególności poddziałań 7.1.2 „Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez powiatowe centra pomocy rodzinie” i 7.2.2 „Wsparcie ekonomii społecznej”, gdzie średnie lub niskie oceny wskazuje odpowiednio co trzeci i co czwarty uczestnik projektów. Konsekwentnie również wśród uczestników działania 6.2 „Wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia” pojawiło się 36% głosów nisko lub średnio oceniających sens uczestnictwa. Najmniej sceptycznych ocen w tej kwestii pojawia się wśród uczestników kursów językowych, korzystających z pośrednictwa pracy i doradztwa. Można również zauważyć, że skłonność do sceptycznej oceny sensu uczestnictwa rośnie wraz z wiekiem badanych, od 11% w najmłodszej badanej grupie wiekowej do 26% wśród osób powyżej 54. roku życia. Ponadto nie sposób pominąć korelacji tej zmiennej z wykształceniem. Osoby z wyższym wykształceniem skłonne są wyżej oceniać sens uczestnictwa w projektach w porównaniu do osób z wykształcenie podstawowym.

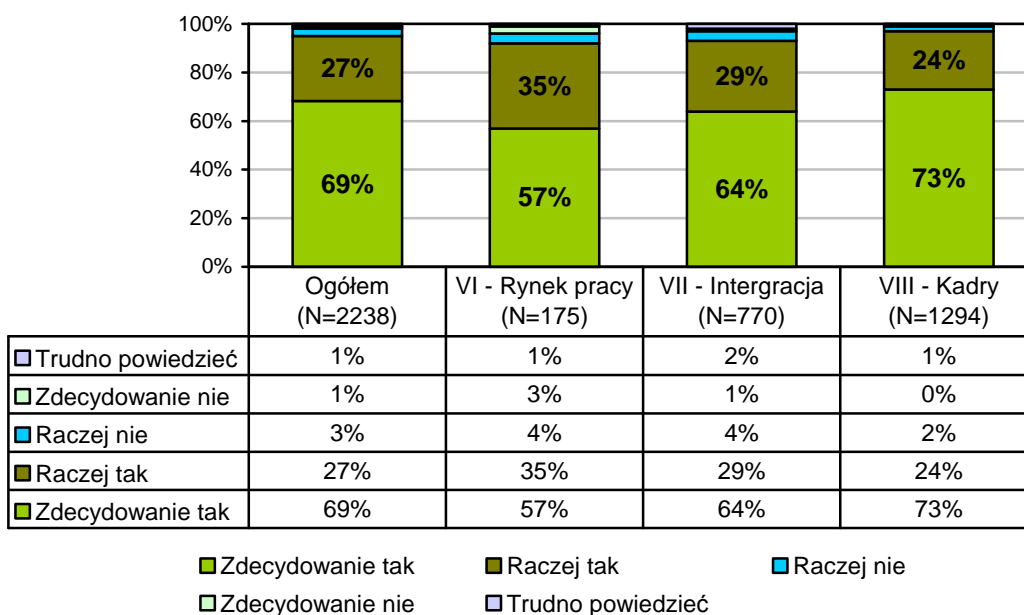
Wykres 35. Jak ogólnie ocenia Pan(i) sens uczestnictwa w tego typu projektach?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Zdecydowana większość przystąpiłaby do innych projektów w ramach PO KL. Najmniej wątpliwości w tej kwestii mają uczestnicy projektów w ramach Priorytetu VIII, głównie dzięki uczestnikom kursów językowych, którzy z chęcią skorzystaliby z możliwości kontynuowania nauki. Najbardziej sceptyczni w tej kwestii są znowu uczestnicy projektów w działaniu 6.2 oraz poddziałaniu 7.1.2.

Wykres 36. Czy gdyby zaistniała taka możliwość w przyszłości przystąpił(a)by Pan(i) do innego projektu w ramach PO KL?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wśród badanych, którzy wskazali, że nie zamierzają w przyszłości uczestniczyć w innych projektach PO KL, 44% uznało, że projekty, w których uczestniczyli dotychczas, nie przyniosły oczekiwanych przez nich korzyści („*Nic mi nie dało, strata czasu. Nadzieja ale nic z tego.*”, „*Nic nowego nie wnoszą, są zbyt ogólne*”, „*Szkoda na to czasu, skoro nie ma ofert pracy*”), że nie są one efektywne („*Za dużo wykładów z psychologii, a za mało praktyki*”, „*Źle prowadzone programy, strata czasu*”, „*Mam wrażenie że nie są one robione na potrzeby uczestników, a organizatorów*”) lub wyraziło swój negatywny stosunek do sposobu ich realizacji („*Strata czasu, ponieważ czas trwania takich kursów jest zdecydowanie za krótki*”, „*Nie wierzę w skuteczność projektów – decyzje o tym, kto dostanie dofinansowanie są podejmowane odgórnie, bez względu na to, kto jaki biznes plan przedstawi*”). Dalsze 28% badanych z analizowanej grupy uznało, że uczestnictwo w projektach nie jest im już potrzebne, np. ze względu na wiek lub fakt pozyskania zatrudnienia, lub wyraziło brak wiary w możliwość osiągnięcia przez siebie pozytywnych rezultatów. Pozostali tłumaczyli się brakiem czasu, ewentualnie zbyt dużym wysiłkiem związanym z uczestnictwem w projektach (organizacyjnym lub psychicznym).

7. WYNIKI BADAŃ – UCZESTNICY INSTYTUCJONALNI

7.1 Charakterystyka badanych uczestników instytucjonalnych

Udział dużych i średnich przedsiębiorstw wśród instytucji uczestniczących w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki jest znacznie większy niż udział tych przedsiębiorstw w populacji generalnej przedsiębiorstw województwa małopolskiego. Wśród uczestników instytucjonalnych projektów duże przedsiębiorstwa stanowią bowiem 5%, natomiast średnie 12%. Udział firm mikro nieznacznie przekracza połowę (55%).

Większość badanych przedsiębiorstw prowadzi działalność usługową (59%), przy czym charakter działalności bardzo wyraźnie związany jest z wielkością przedsiębiorstwa — przedsiębiorstwa jednoosobowe to głównie firmy usługowe (72%), natomiast wśród firm największych (średnich i dużych) ponad 40% to firmy produkcyjne.

Jedna trzecia przedsiębiorstw, w których przeprowadzono wywiady, należy do sekcji PKD obejmującej pozostałą działalność usługową, przy czym sekcja ta ma większy udział w kategoriach przedsiębiorstw mniejszych (mikro i małych). W małych firmach znaczący udział posiadają przedsiębiorstwa z branży gastronomiczno-noclegowej (22%). Z kolei 40% średnich firm oraz co czwarte duże przedsiębiorstwo zajmuje się przetwórstwem przemysłowym.

Zasięg działania co trzeciej instytucji uczestniczącej w PO KL nie przekracza granic województwa małopolskiego. Tylko 20% przedsiębiorstw działa na rynku europejskim lub światowym. Terytorialny zakres działalności bezpośrednio związany jest z wielkością instytucji. Najwięcej również przedsiębiorstw, które działają na rynkach zagranicznych, zlokalizowanych jest w Krakowie oraz pozostałych dużych miastach województwa.

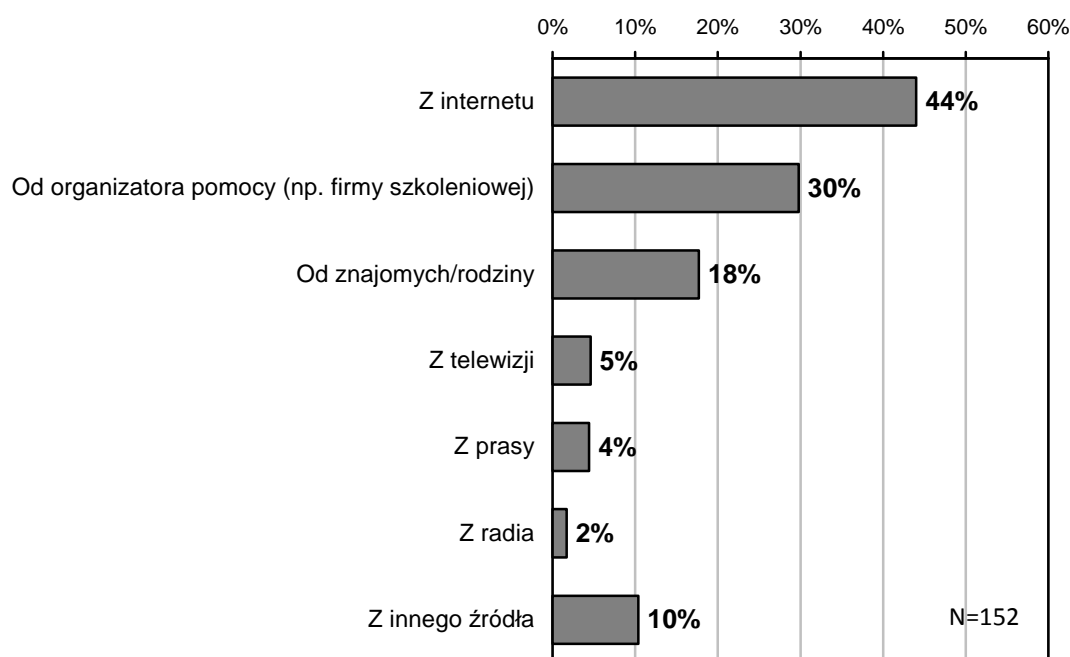
Należy również odnotować, że prawie połowa instytucji korzystających z PO KL zlokalizowana jest w Krakowie, a dalsze 20% w Tarnowie lub Nowym Sączu. Zaledwie co trzecie badane przedsiębiorstw rekrutuje się z mniejszych miejscowości.

7.2 Dostępność informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki

Prawie połowa badanych instytucji uzyskała informację na temat możliwości pozyskania wsparcia za pośrednictwem internetu. Sami organizatorzy pomocy dość aktywnie działają również na rzecz upowszechniania informacji o obsługiwanych przez nich formach wsparcia. Aż co trzecia badana instytucja wskazuje bowiem, że informacje o możliwości skorzystania ze wsparcia przekazała im bezpośrednio organizator pomocy. Dobrym źródłem wiedzy w tym zakresie są również znajomi bądź rodzina, najczęściej zatrudnieni w innych instytucjach, do których dotarła informacja o możliwościach skorzystania ze wsparcia. Rozwój tego kanału informacji będzie świadczyć o upowszechnianiu się wiedzy na temat możliwości ubiegania się o wsparcie. Znacznie rzadziej informacje docierały do instytucji za pośrednictwem mediów publicznych, takich jak telewizja, radio czy prasa.

Wykres 37. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich?

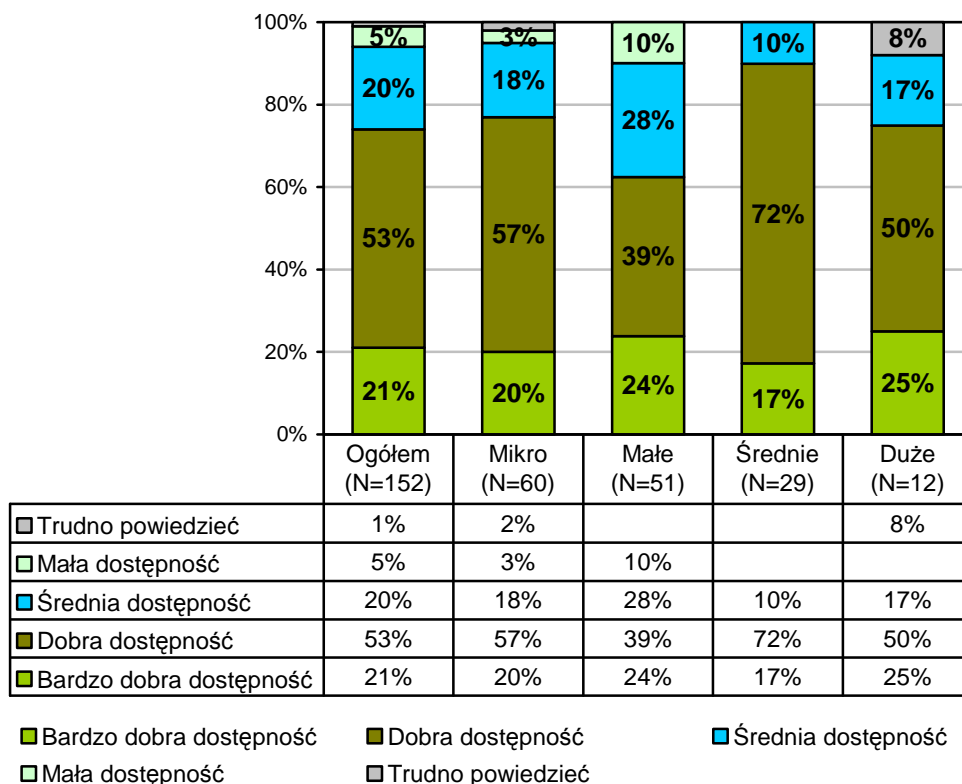
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Ocena dostępności informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów PO KL przeważnie jest wysoka. Co piąty instytucjonalny uczestnik tych projektów ocenia ją bardzo dobrze, a dalsze 53% badanych określa ją jako dobrą. Opinię przeciwną deklaruje tylko 6% badanych, przy czym należy zauważyć, że wskazania na niską dostępność informacji pojawiają się wyłącznie wśród firm mikro i małych. Znaczną, dwudziestoprocentową, grupę stanowią również badani, którzy określają dostęp do informacji jako średni, co wskazuje raczej na brak pozytywnej oceny w tej kwestii. Z danych tych wynika więc, że zastrzeżenia co do dostępności informacji formułuje co czwarty badany.

Poziom oceny tego aspektu nie jest związany z miejscem, w którym zlokalizowana jest instytucja korzystająca z pomocy. Wśród instytucji krakowskich 69% badanych określa dostęp do informacji jako bardzo dobry lub dobry. Analogiczny wskaźnik dla badanych z instytucji zlokalizowanych w dużych miastach województwa małopolskiego, Nowym Sączu i Tarnowie, oraz w mniejszych miejscowościach wynosi łącznie dla Nowego Sącza i Tarnowa 77%, a dla mniejszych miejscowości 80%. Paradoksalnie więc możemy zaobserwować, że korelacja między wielkością miejscowości, w której zlokalizowana jest instytucja korzystająca z pomocy, a oceną poziomu dostępności do informacji jest ujemna. Należy jednak wziąć pod uwagę, że zrealizowana próba jest zbyt mała, aby można było wnioskować o istnieniu istotnej statystycznie zależności w populacji generalnej.

Wykres 38. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

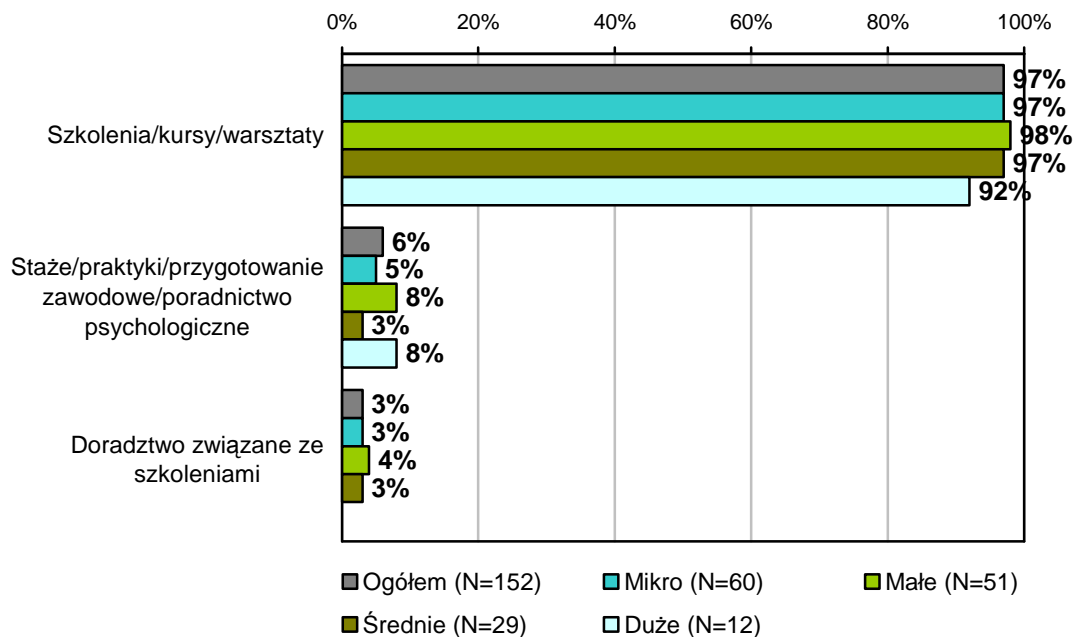
7.2.1 Wykorzystane formy wsparcia

Dominująca większość instytucji w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki korzystała ze szkoleń, kursów bądź warsztatów. Wykorzystanie tej formy deklaruje 97% badanych respondentów; 6% badanych korzystało ze wsparcia w ramach staży, praktyk, przygotowania zawodowego lub poradnictwa psychologicznego, a zaledwie 3% z doradztwa związanego ze szkoleniami. Wszystkie instytucje, które skorzystały z tej ostatniej formy pomocy uczestniczyły następnie w szkoleniach lub kursach, natomiast wśród instytucji, które brały udział w stażach lub praktykach zawodowych połowa skorzystała również ze szkoleń.

Wśród 9 instytucji korzystających ze wsparcia w ramach staży, praktyk, przygotowania zawodowego lub poradnictwa psychologicznego 3 realizowały staże bądź praktyki w branży prawniczej. W przypadku pozostałych instytucji staże lub praktyki realizowane były w zróżnicowanych sektorach: działalność ekonomiczno-biurowa, turystyka, branża medialna, kosmetyczna, przemysłowa (spawanie), usługi pralnicze.

Wykres 39. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystało Państwa przedsiębiorstwo?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Z danych tych wynika, że szkolenia nakierowane na rozwój umiejętności technicznych prowadzone były w mniej niż 10% badanych instytucji. Generalnie, w większości uczestnicy projektów korzystali z zajęć doskonalących umiejętności miękkie i twarde.

Wśród tematyki kursów lub szkoleń najliczniejszą grupę (16%) stanowią zajęcia nakierowane na rozwój miękkich umiejętności personalnych, takich jak techniki sprzedaży, obsługi klienta czy negocjacji. W większych przedsiębiorstwach częściej korzystano z kursów przygotowujących do zadań audytorskich lub dotyczących wdrażania Systemów Zarządzania Jakością (12% w całej próbie instytucji korzystających z kursów lub szkoleń). W zbliżonym stopniu jako popularną tematykę należy wskazać marketing i reklamę (w mniejszych przedsiębiorstwach) oraz zagadnienia z zakresu IT i zarządzanie przedsiębiorstwem (nieco częściej w większych instytucjach). Ponadto kursy i szkolenia, w których brały udział badane przedsiębiorstwa, dotyczyły następujących obszarów: nauka języków obcych (głównie angielski), szkolenia techniczne (np. spawalnicze, gastronomiczne), zagadnienia prawne, zarządzanie kapitałem ludzkim w przedsiębiorstwie, pozyskiwanie środków z UE i zagadnienia związane z księgowością bądź finansami.

Tabela 47. Tematyka szkoleń/warsztatów/kursów

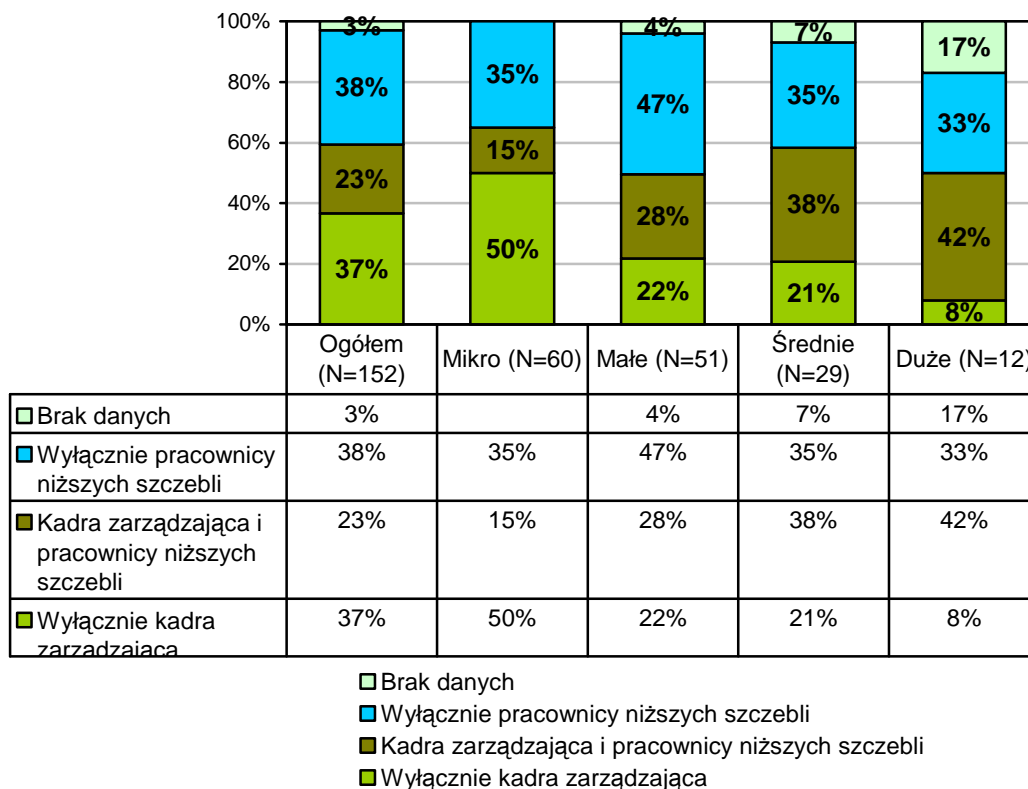
	Ogółem	Mikro	Małe	Średnie	Duże
Sprzedaż, obsługa klienta	16%	12%	20%	25%	9%
ISO, audytyng	12%	10%	10%	18%	27%
Marketing, reklama	11%	16%	10%		
Informatyka	10%	10%	8%	7%	27%
Zarządzanie przedsiębiorstwem	10%	7%	10%	18%	18%
Kursy językowe	9%	9%	4%	21%	9%
Szkolenia techniczne	8%	5%	16%	7%	
Prawo	7%	7%	10%		
Zarządzanie ludźmi	6%	9%	4%	4%	
Pozyskiwanie środków z UE	4%	7%			9%
Księgowość, finanse	3%	2%	6%		
Brak danych	4%	7%	2%		
Podstawa (N)	147	58	50	28	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W 37% instytucji w projektach wzięli udział wyłącznie przedstawiciele kadry zarządzającej. Sytuacja taka ma miejsce w co piątym małym i średnim przedsiębiorstwie. W przypadku mikro przedsiębiorstw analogiczny odsetek rośnie do 50% jednak jest to naturalną konsekwencją faktu, że duża część tych podmiotów to przedsiębiorstwa jednoosobowe. W co piątej badanej instytucji w projektach uczestniczyli zarówno przedstawiciele kadry zarządzającej jak i pracownicy szeregowi. Sytuacja taka nieco częściej ma miejsce w firmach dużych i średnich. W 38% instytucji w projektach brali udział wyłącznie pracownicy szeregowi.

Prawie 90% przedstawicieli instytucji deklaruje, że wzięli udział w projektach PO KL z własnej inicjatywy. Odsetek ten jest zbliżony we wszystkich grupach instytucji wyodrębnionych ze względu na liczbę pracowników. Jedynie wśród dużych przedsiębiorstw wynosi on 100%. Tylko 4% respondentów wskazuje, że otrzymali oni zachętę do wzięcia udziału w projekcie ze strony jednostki nadrzędnej, natomiast w co dziesiątym przypadku badani wskazują na istotny wpływ organizatora pomocy. Generalnie więc, udział w projektach jest wynikiem niezależnych decyzji przedsiębiorstw wspartych niekiedy zachętą ze strony organizatorów pomocy.

Wykres 40. Kto korzystał ze wsparcia?

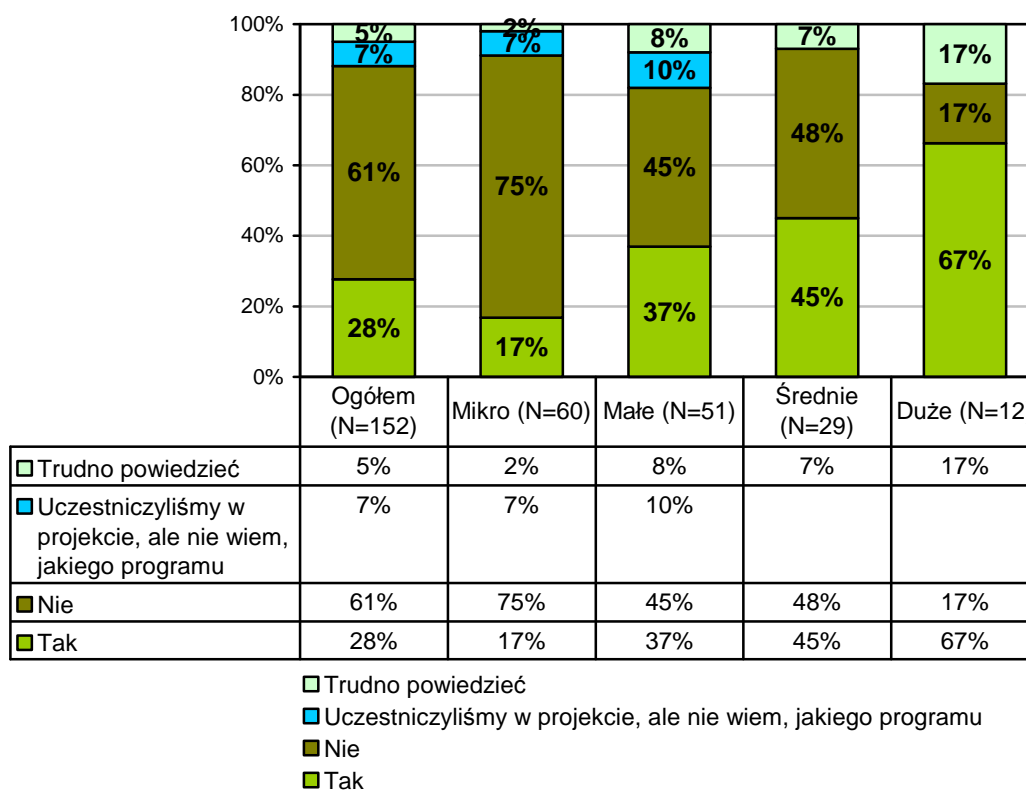
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Fakt uczestnictwa w innych projektach PO KL ściśle związany jest z wielkością badanej instytucji. Im większą liczbę pracowników przedsiębiorstwo zatrudnia, tym większe równocześnie prawdopodobieństwo, że korzystało z więcej niż jednego projektu oraz że częstotliwość korzystania jest wyższa. I tak wśród przedsiębiorstw dużych odsetek uczestniczących w innych projektach PO KL wynosi aż 67% i przedsiębiorstwa z tej grupy, które korzystały z więcej niż jednego projektu, uczestniczyły w średnio 4 projektach. Analogiczne dane dla pozostałych przedsiębiorstw wynoszą odpowiednio: przedsiębiorstwa średnie – 45% udziału i średnio 3,5 projektu na przedsiębiorstwo, przedsiębiorstwa małe – 37% udziału i średnio 3,0 projektu na przedsiębiorstwo; przedsiębiorstwa mikro – 17% udziału i średnio 1,5 projektu na przedsiębiorstwo.

Częstsze doświadczenia związane z uczestnictwem w projektach w ramach PO KL mają też przedsiębiorstwa o rozleglejszym geograficznym zakresie działalności oraz te zlokalizowane w Krakowie. Ponadto wpływ na to zagadnienie ma również charakter działalności. Przedsiębiorstwa produkcyjne częściej korzystają z większej liczby projektów niż handlowe i znacznie częściej niż usługowe (38% korzystających z innych projektów PO KL wśród przedsiębiorstw produkcyjnych wobec 32% wśród handlowych i 24% wśród usługowych).

Wykres 41. Czy Państwa przedsiębiorstwo uczestniczyło w innych projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

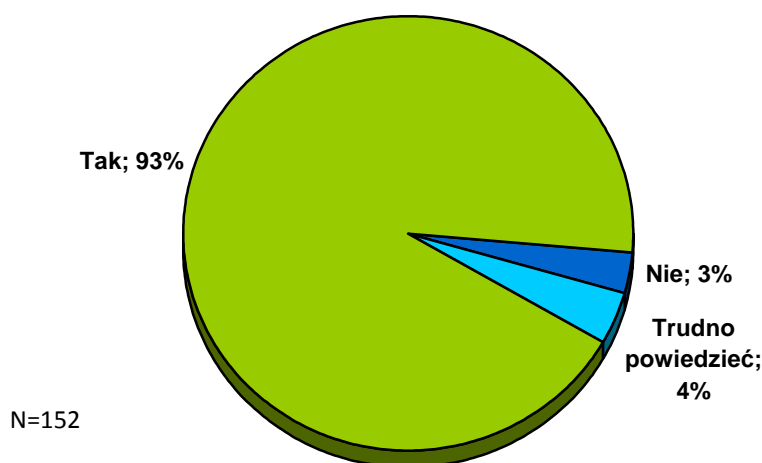

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Przedstawiciele badanych instytucji chętnie skorzystaliby z możliwości ponownego uczestnictwa w projektach w ramach PO KL. Deklarację taką składa aż 93% uczestników. Pojedynczy respondenci, którzy wskazali na brak chęci uczestnictwa w kolejnych projektach, z reguły tłumaczą tę decyzję zbyt dużym, ich zdaniem, obciążeniem czasowym związanym z aplikowaniem bądź samym uczestnictwem w PO KL.

Wykres 42. Czy gdyby zaistniała taka możliwość w przyszłości Pana(i) przedsiębiorstwo przystąpiłoby do innego projektu w ramach PO KL?

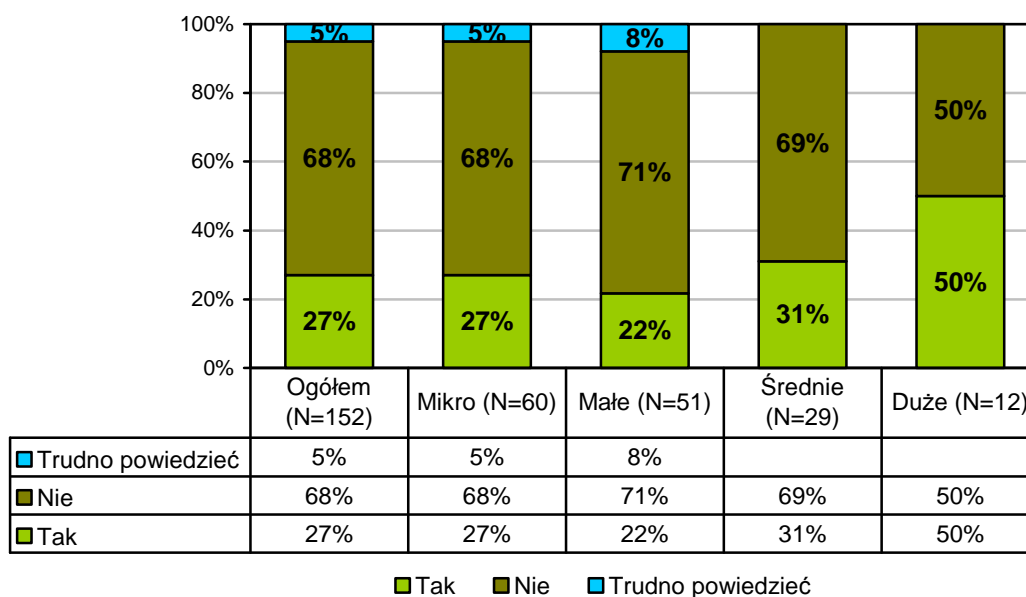
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

7.2.2 Wpływ udziału w projektach na rozwiązywanie problemów uczestniczących instytucji

Jednym z celów badań było wyjaśnienie, czy decyzja o uczestnictwie w projekcie zdeterminowana była zdiagnozowanym w instytucji problemem oraz określenie, w jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do rozwiązania tego problemu. Dane wskazują, że zaledwie w 27% przypadków przedsiębiorstwa przystępowały do udziału w projekcie z myślą o rozwiązaniu zidentyfikowanego wcześniej konkretnego problemu. Można odnotować, że częściej takie podejście prezentowały przedsiębiorstwa duże, gdyż reprezentant aż co drugiego z nich przyznał, że po udziale w projekcie spodziewano się rozwiązania problemu przedsiębiorstwa.

Przedsiębiorstwa, które korzystały z tematyki kursów związanej z zagadnieniami informacyjnymi, marketingiem i reklamą oraz zagadnieniami prawnymi nieco częściej niż pozostałe skłonne są przyznać, że przystąpienie do projektu poprzedzone było zidentyfikowaniem przez przedsiębiorstwo konkretnego problemu. Z kolei w przypadku instytucji uczestniczących w kursach księgowych czy językowych uczestnictwo w projekcie miało być przeważnie formą doskonalenia pewnych posiadanych już umiejętności.

Wykres 43. Czy udział Państwa przedsiębiorstwa w projekcie miał rozwiązać jakiś problem przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Tabela 48. Czy udział Państwa przedsiębiorstwa w projekcie miał rozwiązać jakiś problem przedsiębiorstwa?

Tematyka szkoleń/warsztatów/kursów, w których uczestniczyło przedsiębiorstwo	Tak	Nie	Nie wiem	Podstawa (N)
Informatyka	43%	42%	15%	15
ISO, audyting	15%	80%	5%	17
Marketing, reklama	53%	38%	8%	17
Zarządzanie przedsiębiorstwem	29%	65%	6%	14
Zarządzanie ludźmi	15%	85%		9
Kursy językowe	5%	95%		13
Kursy księgowość		100%		5
Szkolenia techniczne	19%	74%	7%	12
Sprzedaż, obsługa klienta	36%	58%	6%	23
Prawo	43%	57%		10
Pozyskiwanie środków z UE	32%	68%		6
Brak danych		100%		6
Ogółem	27%	68%	5%	147

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Poniżej przedstawiono listę problemów wskazywanych przez instytucje biorące udział w poszczególnych rodzajach kursów lub szkoleń.

Tabela 49. Problemy przedsiębiorstw przystępujących do projektów

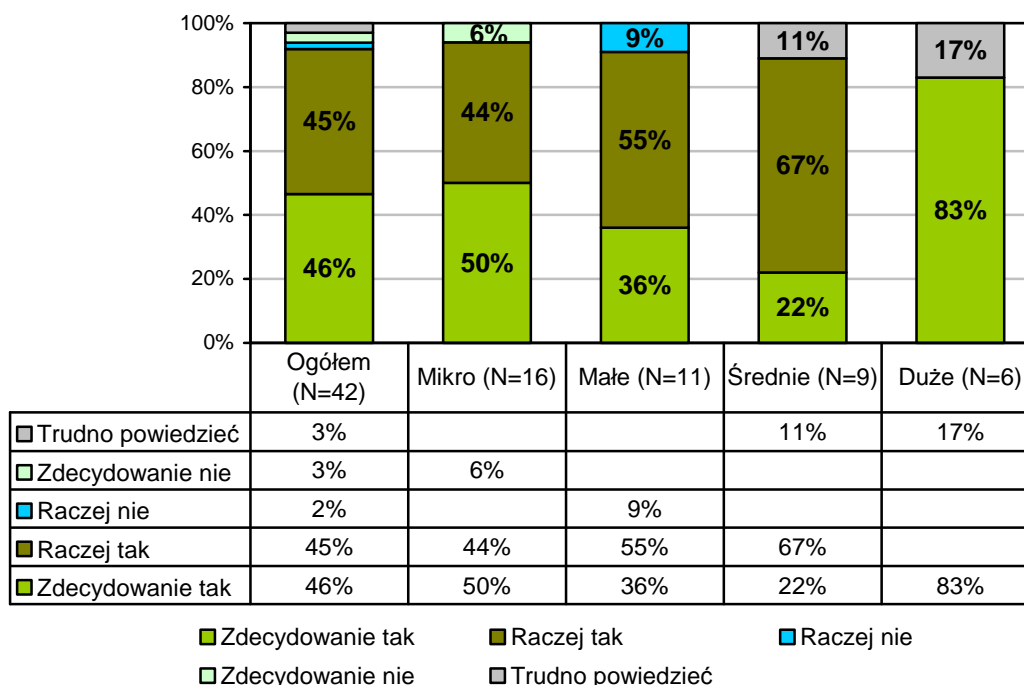
Tematyka szkoleń	Problemy przedsiębiorstw (pojedyncze wskazania)
Informatyka	<ul style="list-style-type: none"> – Zbyt niskie kompetencje pracowników w zakresie zagadnień informatycznych – Pozyskanie umiejętności przygotowania i wysyłki newslettera w internecie – Konieczność wdrożenia nowych technologii – Problem organizacyjny w zarządzaniu i przepływie informacji w sieci – Obsługa komputera – Zdefiniowanie wartości jaką dostarcza dział informatyki przedsiębiorstwu – Poznanie oprogramowania 3D
ISO, audyting	<ul style="list-style-type: none"> – Poznanie zasad audytu wewnętrznego – Przygotowanie do wdrożenia ISO – Przybliżenie Systemu Zarządzania Jakością osobie, która miałaby z nim pracować
Kursy językowe	<ul style="list-style-type: none"> – Poszerzenie znajomości języka angielskiego
Marketing, reklama	<ul style="list-style-type: none"> – Wprowadzenie produktu firmy na rynek polski – Problem sprzedaży produktu – Problem reklamy firmy za pośrednictwem internetu – Wzbogacenie wiedzy z zakresu reklamy – Rozwiązywanie problemów marketingowych – Zwiększenie konkurencyjności w sieci – Zwiększyć, poprawić marketing w internecie – Podniesienie kwalifikacji w zakresie reklamy
Pozyskiwanie środków z UE	<ul style="list-style-type: none"> – Brak funduszy na zakup sprzętu – Konieczność przeprowadzenia restrukturyzacji i zmniejszenia zatrudnienia
Prawo	<ul style="list-style-type: none"> – Zwiększenie kompetencji pracowników w zakresie zagadnień prawnych – Umocnienie pozycji na rynku, zapewnienie specjalisty wyposażonego w wiedzę z zakresu prawa europejskiego – Zdobyć nowych umiejętności w celu posiadania bardziej konkurencyjnej pozycji na rynku
Sprzedaż, obsługa klienta	<ul style="list-style-type: none"> – Brak inicjatywy pracowników w kontakcie z klientem – Niskie kompetencje trenerów, zarządzających projektami, kadry sprzedażowej – Słaba jakość obsługi klientów – Słabe standardy w obsłudze klientów – Radzenie sobie z trudnymi klientami – Problem zbyt niskiej sprzedaży – Niskie umiejętności interpersonalne pracowników – Podniesienie kwalifikacji pracowników, poprawa sytuacji zakładu – Budowanie relacji z klientami

Tematyka szkoleń	Problemy przedsiębiorstw (pojedyncze wskazania)
Szkolenia techniczne	<ul style="list-style-type: none"> – Problemy z utrzymaniem ciągłości ruchu produkcji piekarniczej – Podniesienie kwalifikacji zawodowych i uzyskanie dodatkowych uprawnień – Podnoszenie kwalifikacji
Zarządzanie ludźmi	<ul style="list-style-type: none"> – Problem z zarządzaniem personelem
Zarządzanie przedsiębiorstwem	<ul style="list-style-type: none"> – Konieczność zmian organizacyjnych, wyszkolenie kadry – Konieczność zmiany formy zarządzania przedsiębiorstwem – Niskie kwalifikacje zarządcze w różnych działach – Problem związany z motywowaniem i zarządzaniem

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Dominująca część badanych spośród tych, którzy zidentyfikowali problem instytucji przed przystąpieniem do projektu, uważa, że udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem. Prawie połowa badanych z tej grupy wskazuje nawet, że projekt zdecydowanie przyczynił się do rozwiązania problemu. Jedynie w przypadku przedsiębiorstw, które korzystały ze szkoleń w zakresie pozyskiwania środków z UE oraz kursów w dziedzinie doskonalenia technik sprzedaży i obsługi klienta pojawiły się pojedyncze odpowiedzi wskazujące, że udział w projekcie nie pomógł rozwiązać zidentyfikowanego problemu.

Wykres 44. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać problem przedsiębiorstwa?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

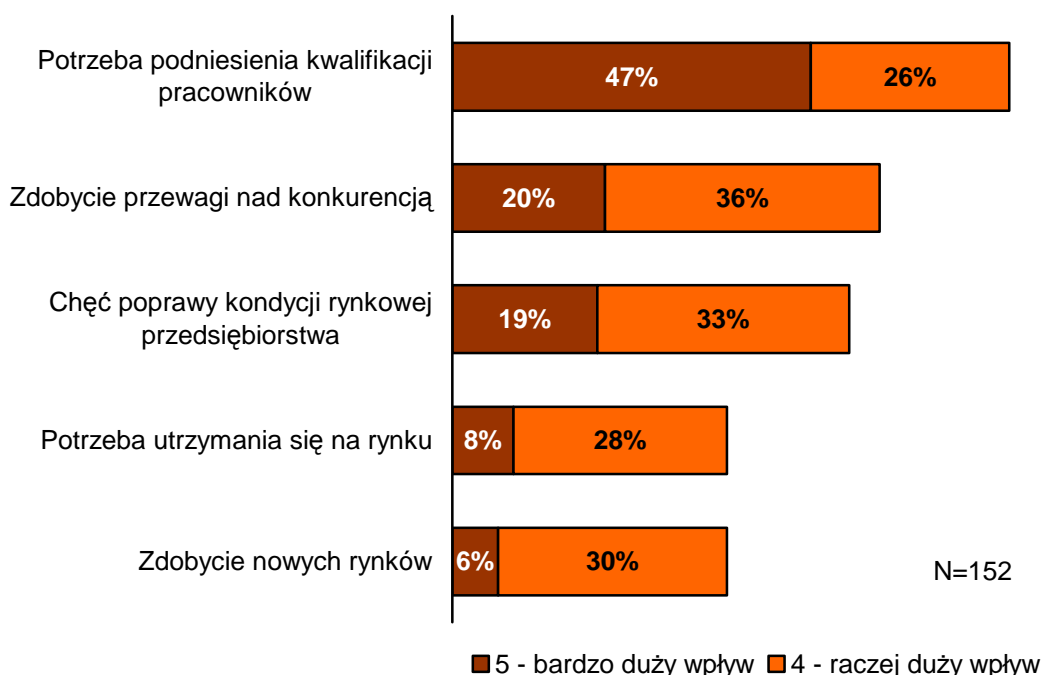

7.3 Potrzeby uczestników instytucjonalnych

Badani przedstawiciele firm pytani byli o to, w jakim stopniu niektóre ich potrzeby miały wpływ na udział w projekcie. Oceniano znaczenie pięciu potencjalnych potrzeb przedsiębiorstw. Półgłosowano się skalą od 5 (bardzo duży wpływ) do 1 (nie miało wpływu).

Generalnie, największy wpływ na udział w projekcie miała potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników. Wynik ten nie zaskakuje wzięwszy pod uwagę strukturę analizowanych projektów w ramach poddziałań 8.1.1 i 8.1.2, wśród których dominują szkolenia różnego typu. W sumie 73% badanych przedsiębiorstw deklaruje, że potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników miała bardzo duży (47%) lub raczej duży (26%) wpływ na udział w projekcie. Ponad połowa badanych przyznaje, że mieli potrzebę zdobycia przewagi nad konkurencją. Około połowy też wskazuje na chęć poprawy kondycji rynkowej przedsiębiorstwa. Znacznie rzadziej respondenci przyznawali, że ich przedsiębiorstwa miały potrzebę utrzymania się na rynku lub potrzebę zdobycia nowych rynków. Innymi słowy, przedsiębiorstwa uczestniczące w projektach w ramach poddziałań 8.1.1 i 8.1.2 rzadko znajdują się w trudnej sytuacji, ale też względnie rzadko są w fazie ekspansji na nowe rynki.

Wykres 45. Znaczenie potrzeb dla decyzji o udziale w projekcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Potrzebę podniesienia kwalifikacji pracowników najczęściej wyrażali przedstawiciele największych przedsiębiorstw – generalnie, im większe przedsiębiorstwa, tym częściej wskazywano na potrzebę podniesienia kwalifikacji pracowników (choć należy oczywiście pamiętać o ograniczonej możliwości porównania poszczególnych kategorii przedsiębiorstw ze względu na nieliczne reprezentacje w próbie przedsiębiorstw dużych i średnich). Z kolei potrzeba zdobycia przewagi nad konkurencją jest rzadziej deklarowana w przedsiębiorstwach największych. Podobnie chęć poprawy kondycji rynkowej przedsiębiorstwa czy potrzeba utrzymania się na rynku. W przypadku największych przedsiębiorstw można także zauważyć nieco częściej wyrażaną potrzebę ekspansji na nowe rynki niż zachowania lub poprawy aktualnej pozycji rynkowej.

Tabela 50. Znaczenie potrzeb w kategoriach przedsiębiorstw według wielkości

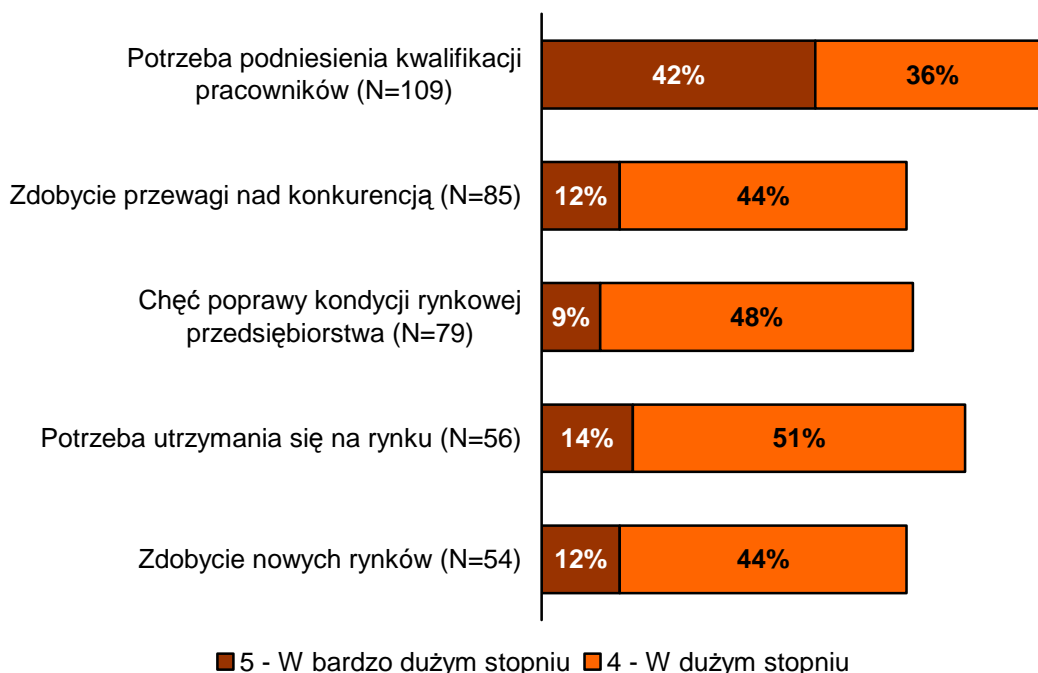
	Ogółem (N=152)	Mikro (N=60)	Mała (N=51)	Średnia (N=29)	Duża (N=12)
Potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników	72%	65%	77%	86%	92%
Zdobycie przewagi nad konkurencją	56%	58%	59%	45%	33%
Chęć poprawy kondycji rynkowej przedsiębiorstwa	52%	55%	51%	55%	17%
Potrzeba utrzymania się na rynku	37%	35%	41%	41%	17%
Zdobycie nowych rynków	36%	40%	29%	35%	25%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Jeśli spojrzeć na zróżnicowanie potrzeb przedsiębiorstw ze względu na ich lokalizację, rysuje się tylko wniosek, że firmy zlokalizowane w powiatach poza największymi miastami (Kraków, Nowy Sącz, Tarnów) w ogóle rzadziej przyznawały, że analizowane potrzeby miały wpływ na ich udział w projektach. Tak jak w przypadku ogółu firm, dla tych także największe znaczenie miała potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników. Potrzeba zdobycia przewagi nad konkurencją nabiera większego znaczenia wraz ze zwiększeniem obszaru działania – najrzadziej występuje wśród przedsiębiorstw o lokalnym lub wojewódzkim zasięgu działania (49%), a najczęściej wśród przedsiębiorstw o zasięgu działania europejskim lub światowym (67%).

Badani, którzy wskazali na występowanie powyższych potrzeb, tzn. przyznali, że w bardzo dużym lub dużym stopniu potrzeby te wpłynęły na udział w projekcie, ocenili, w jakim stopniu udział ten przyczynił się do zaspokojenia tych potrzeb. Wykres poniżej zawiera zestawienie ocen w przypadku poszczególnych potrzeb. Zdecydowana większość osób, które przyznały, że ich przedsiębiorstwa miały potrzebę podniesienia kwalifikacji pracowników uważa, że udział w projekcie przyczynił się do zaspokojenia tej potrzeby. Analizowane projekty wyraźnie w mniejszym stopniu wykazywały zdolność zaspokajania takich potrzeb jak: zdobycie przewagi nad konkurencją, poprawa kondycji rynkowej przedsiębiorstwa, potrzeba utrzymania się na rynku czy potrzeba zdobycia nowych rynków. Niemniej jednak, wzięwszy pod uwagę, że najczęściej oceniano jednak udział w szkoleniach, częstość stwierdzeń, że udział w tych przedsięwzięciach w dużym stopniu przyczynił się do realizacji tych potrzeb jest znaczący – sięga nawet 50% wskazań osób, które zgłaszały poszczególne potrzeby.

Wykres 46. Skuteczność projektów w zakresie realizacji potrzeb

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W uzupełnieniu do pytania o znaczenie wybranych potrzeb dano respondentom możliwość wyrażenia innych potrzeb, którymi mogli się kierować przystępując do udziału w projekcie. Na pytanie otwarte padło 25 odpowiedzi, które przedstawiono poniżej. Jak widać, część spośród wymienionych potrzeb da się zakwalifikować do kategorii podniesienia kwalifikacji pracowników (np. pogłębienie wiedzy, zdobycie nowych informacji, rozwój kompetencji, rozwój osobisty). Dwie trzecie osób, które wymieniły jakieś inne potrzeby stwierdziło, że udział w projekcie w bardzo dużym lub dużym stopniu przyczynił się do realizacji tych potrzeb.

- *Chceliśmy poznać coś nowego, nowe trendy.*
- *Chęć nauczenia się, jak się rozreklamować, zaistnieć w branży dzięki reklamom.*
- *Chęć pogłębienia wiedzy z różnych dziedzin.*
- *Chęć poznania z bliska i otrzymanie informacji branżowych.*
- *Chęć zdobycia nowych informacji.*
- *Chęć zdobycia nowych kontaktów.*
- *Dotacje na rozszerzenie działalności.*
- *Efektywne zarządzanie zespołami, podniesienie efektywności.*
- *Konieczność zrozumienia partnera biznesowego.*
- *Nauka obsługi internetu.*
- *Otwarcie sklepu internetowego, działalność sieci.*
- *Poprawa komunikacji wewnątrz firmy.*
- *Poprawienie efektywności funkcjonowania sklepu.*
- *Poszukiwanie nowych sposobów zachęcających do współpracy.*
- *Potrzeba posiadania formalnego zaświadczenia.*
- *Potrzeba uzyskania informacji dotyczących dotacji.*
- *Powiększenie firmy, zatrudnienie nowych pracowników.*

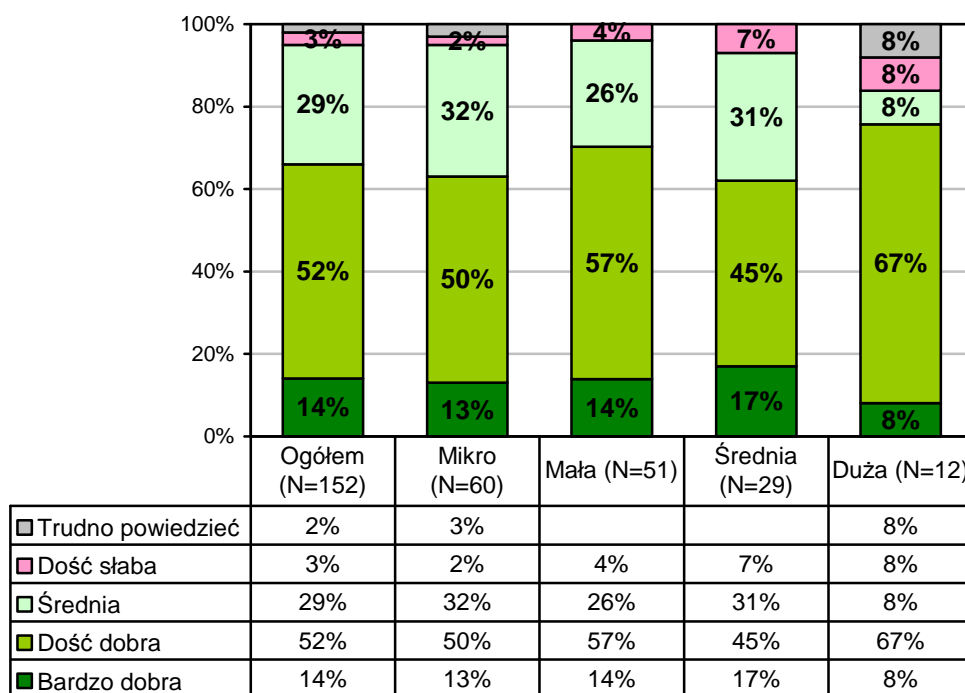
- *Przede wszystkim konfrontacja z innymi uczestnikami, co oni myślą na te tematy, wymiana myśli.*
- *Przeprowadzenia szkoleń.*
- *Przetestowanie unijnych projektów.*
- *Rozwój kompetencji pracowniczych.*
- *Rozwój osobisty (właściciela).*
- *Rozwój osobisty.*
- *Ugruntowanie systemu bezpieczeństwa wewnątrz organizacji.*
- *Zaznajomienie się z technologiami informatycznymi, z produktów, z zakresu których było szkolenie.*

7.4 Ocena sytuacji przedsiębiorstwa

Wśród badanych przedsiębiorstw dominuje „dość dobra” ocena sytuacji rynkowej przedsiębiorstwa – taką opinię deklaruje 52% respondentów. Tylko 14% badanych oceniło sytuację jako bardzo dobrą, a 29% jako średnią. Sporadycznie pojawiły się „dość słabe” oceny i nikt nie ocenił sytuacji jako „bardzo słabej”. Ocena sytuacji badanych przedsiębiorstw w różnych częściach Małopolski jest zbliżona. Co prawda, reprezentanci przedsiębiorstw z Krakowa nieco częściej ocenili sytuację przedsiębiorstwa jako bardzo dobrą (18%) niż reprezentanci pozostałych przedsiębiorstw (9% przedsiębiorstwa z Tarnowa lub Nowego Sącza, 11% przedsiębiorstwa z pozostałych powiatów), ale te różnice w ocenach nie są istotne statystycznie.

Ponieważ jednym z celów badania było stwierdzenie, jak udział w projektach wpłynął na sytuację uczestników w 3, 6 i 12 miesięcy po jego zakończeniu, baza respondentów została podzielona na kategorie oceniające sytuację w tych trzech okresach po zakończeniu udziału w zależności od tego, jak dawno przedsiębiorstwo zakończyło udział w projekcie (przyjęto przy tym zasadę, żeby nie pytać o zbyt odległy odstęp czasu).

Wykres 47. Jak ocenia Pan(i) sytuację rynkową przedsiębiorstwa przed przystąpieniem do projektu?

■ Bardzo dobra   ■ Dość dobra   ■ Średnia   ■ Dość słaba   ■ Trudno powiedzieć

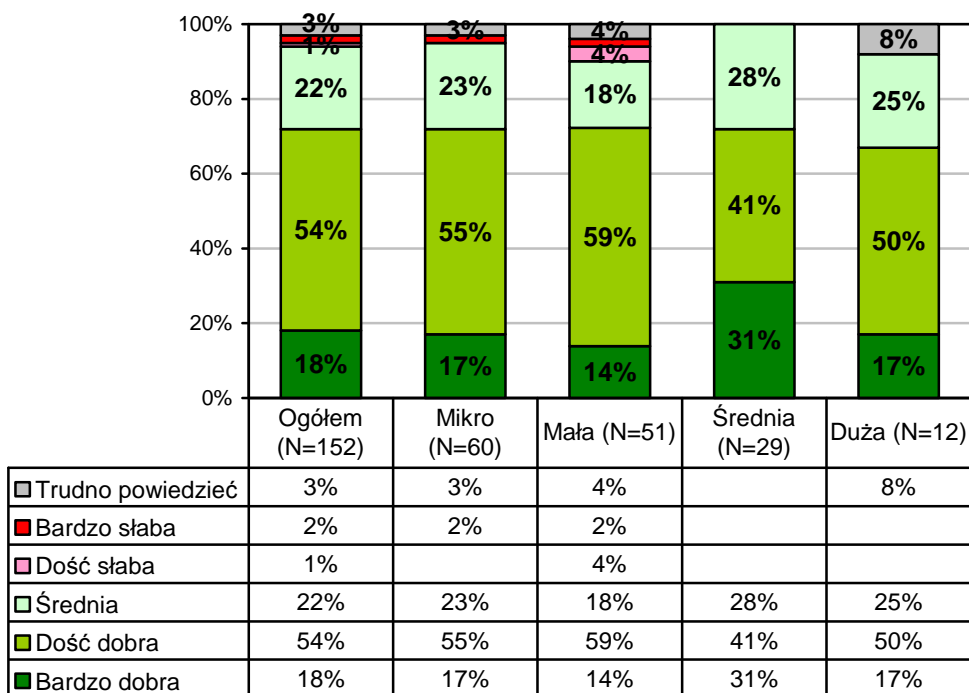
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Generalnie, rozkład wszystkich odpowiedzi na pytanie o ocenę sytuacji przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie jest zbliżony do rozkładu ocen sytuacji sprzed udziału w projekcie. Największe różnice rozkładów są obserwowane w przypadku przedsiębiorstw średnich i dużych, przy czym należy tu mieć na uwadze, że liczebności próbek w tych kategoriach są nieduże.

Na wykresie poniżej (Wykres 48) zestawiono oceny sytuacji przedsiębiorstwa po udziale w projekcie w kategoriach ocen sytuacji sprzed udziału. W grupie przedsiębiorstw, które oceniły sytuację przedsiębiorstwa przed udziałem w projekcie jako bardzo dobrą, 71% nadal ocenia sytuację po zakończeniu udziału w projekcie jako bardzo dobrą. Można odnieść wrażenie, że stosunkowo znaczny jest udział firm, których sytuacja uległa pogorszeniu, ale należy pamiętać, że ta kategoria (oceniający sytuację przedsiębiorstwa sprzed udziału w projekcie jako bardzo dobrą) jest nieliczna (21 osób), dlatego każda opinia znacząco waży na rozkładzie odpowiedzi. Natomiast wśród tych, którzy ocenili sytuację przedsiębiorstwa sprzed udziału w projekcie jako dość dobrą, 75% pozostała przy tej ocenie, 13% dostrzega poprawę sytuacji, a 11% ocenia tę sytuację niżej. Wśród tych, którzy ocenili sytuację jako średnią widać przesunięcie ocen w kierunku wyższych. Bardziej szczegółowa analiza zmian oceny sytuacji przedsiębiorstwa zostanie przeprowadzona na danych nieważonych z uwagi na konieczność odniesienia się do liczebności bezwzględnych).

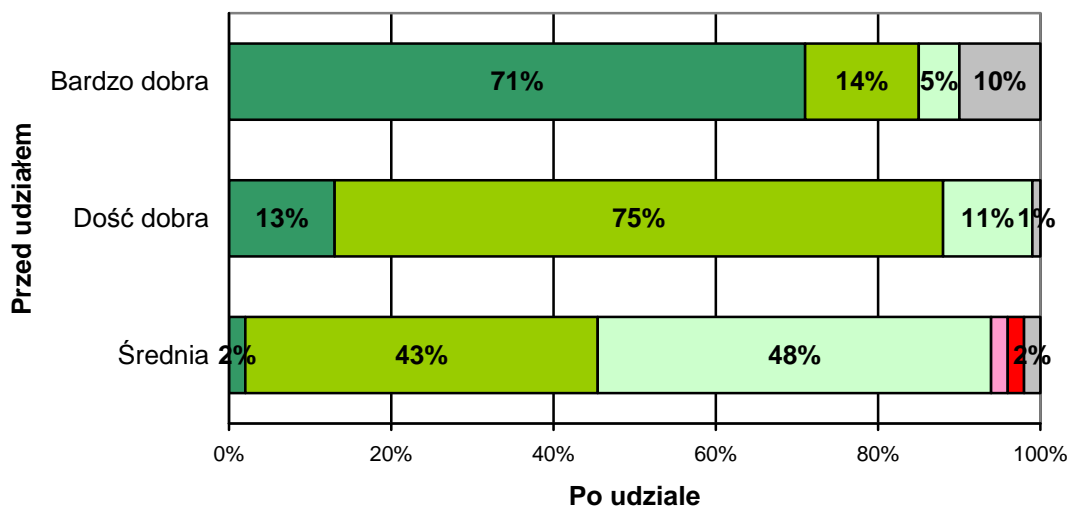
Wykres 48. Jak ocenia Pan(i) sytuację rynkową przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie?

■ Bardzo dobra ■ Dość dobra ■ Średnia ■ Dość słaba ■ Bardzo słaba ■ Trudno powiedzieć

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 49. Ocena sytuacji rynkowej przedsiębiorstw przed i po udziale w projekcie

■ Bardzo dobra ■ Dość dobra ■ Średnia ■ Dość słaba ■ Bardzo słaba ■ Trudno powiedzieć

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W tabeli poniżej zestawiono liczby respondentów ze względu na ich ocenę sytuacji przedsiębiorstwa przed udziałem w projekcie oraz po zakończeniu udziału w projekcie. Przedsiębiorstwa zostały podzielone na dwie kategorie ze względu na okres od zakończenia udziału w projekcie: pierwsza to przedsiębiorstwa oceniające swoją sytuację 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie, druga kategoria to łącznie osoby oceniające sytuację przedsiębiorstwa 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie⁹. W tabeli oznaczono kolorami przepływy między ocenami sytuacji przedsiębiorstwa – zielonym kolorem oznaczono komórki, w których są liczby osób, które nie zmieniły oceny sytuacji, niebieskim kolorem oznaczono komórki, w których znajdują się liczby osób, których oceny wzrosły, a w różowych komórkach są liczebności osób, których oceny obniżyły się. Jak widać, w przypadku oceny sytuacji przedsiębiorstw w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie 59 osób zachowało ocenę sytuacji, 4 osoby oceniły sytuację przedsiębiorstw jako gorszą, a 18 osób oceniło sytuację przedsiębiorstw jako lepszą niż przed udziałem w projekcie. W przypadku ocen na stan 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie, 39 osób zachowało swoją ocenę, 10 osób dało ocenę niższą, a 14 osób dało ocenę wyższą. **W obu przypadku bilans ocen jest dodatni.**

Tabela 51. Zestawienie przedsiębiorstw oceniających sytuację przedsiębiorstwa przed udziałem w projekcie oraz po zakończeniu udziału

Ocena sytuacji po zakończeniu udziału		Ocena sytuacji sprzed udziału w projekcie					Ogółem
		Bardzo dobra	Dość dobra	Średnia	Dość słaba	Trudno powiedzieć	
3 miesiące po	Bardzo dobra	9	6	1	0	0	16
	Dość dobra	1	38	9	1	0	49
	Średnia	0	1	12	1	0	14
	Dość słaba	0	0	1	1	0	2
	Bardzo słaba	0	0	0	1	0	1
	Trudno powiedzieć	2	1	1	0	1	5
	Ogółem	12	46	24	4	1	87
6 lub 12 miesięcy po	Bardzo dobra	7	5	0	0	0	12
	Dość dobra	1	22	7	1	1	32
	Średnia	1	7	10	1	1	20
	Bardzo słaba	0	0	1	0	0	1
	Ogółem	9	34	18	2	2	65

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

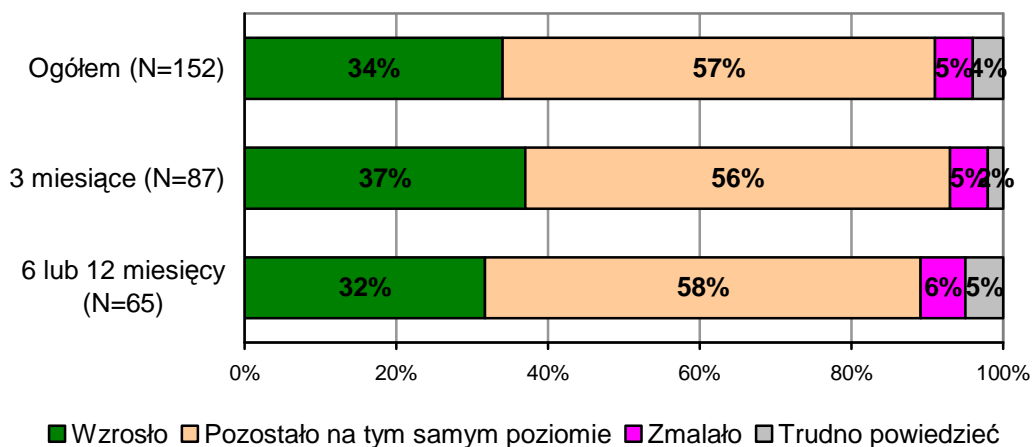
7.5 Dynamika zatrudnienia

W co trzecim badanym przedsiębiorstwie zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wzrosło, w ponad połowie pozostało na tym samym poziomie i tylko w 5% przedsiębiorstw spadło (4% respondentów nie umiało odpowiedzieć na to pytanie). Wśród badanych przedsiębiorstw nieco częściej odnotowywano wzrost zatrudnienia w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie niż w 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału, niemniej jednak, zależność nie jest istotna statystycznie.

⁹ Kategorie te zostały połączone ze względu na nieliczną grupę respondentów, którzy oceniali sytuację przedsiębiorstwa 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie (7 osób).

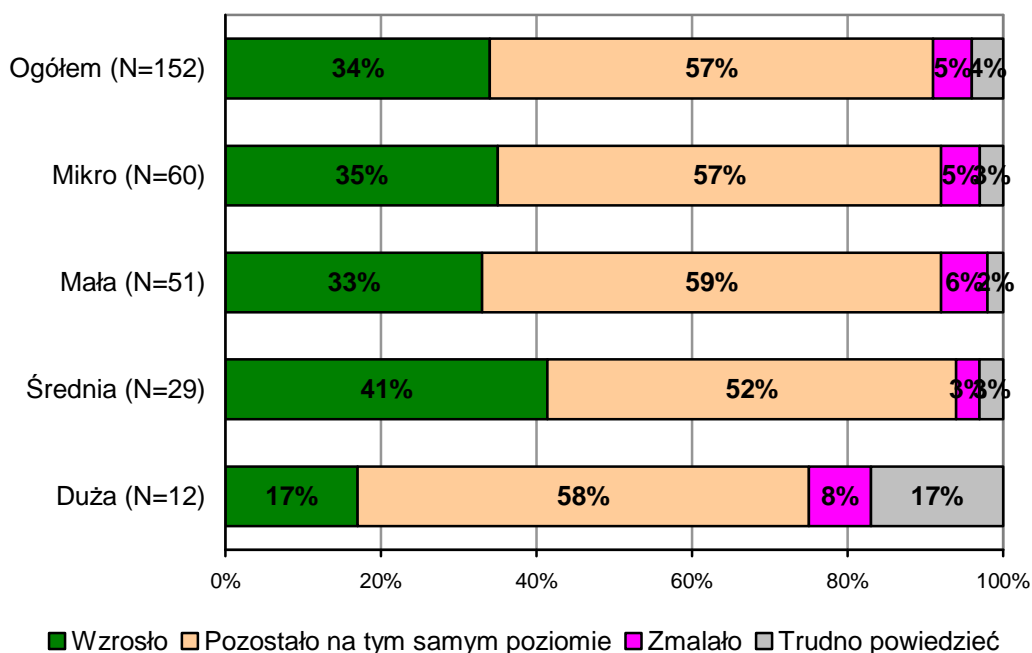

Wykres 50. Zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wg okresu od zakończenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 51. Zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wg wielkości przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

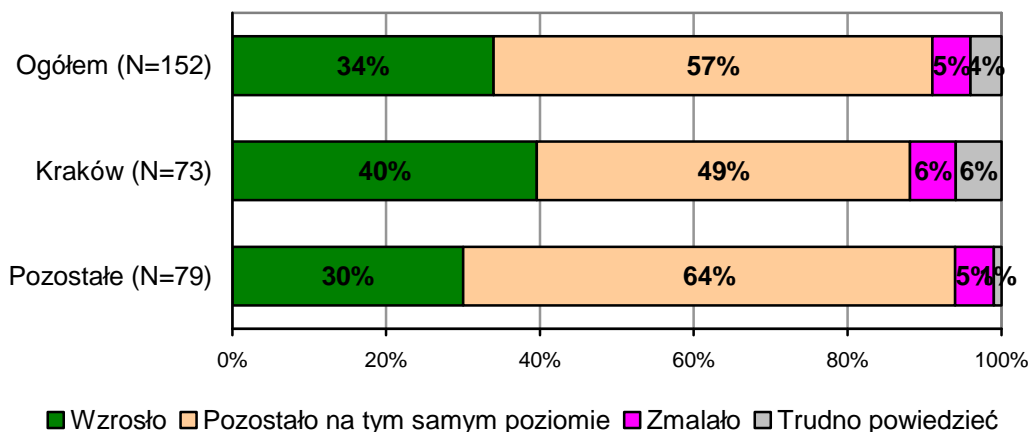
We wszystkich badanych kategoriach wielkości przedsiębiorstw częstość wskazywania na ten sam poziom zatrudnienia po zakończeniu udziału w projekcie co przed przystąpieniem do projektu jest podobna i waha się między 52% a 59%. W mikro i małych przedsiębiorstwach podobnie często wskazywano na wzrost zatrudnienia. Najczęściej wzrost zatrudnienia odnotowały jednak przedsiębiorstwa średnie, a najrzadziej przedsiębiorstwa duże (choć możemy tu mówić tylko o zjawiskach dotyczących badanych przedsiębiorstw bez uprawnień do wnioskowania na szerszą populację).

Wśród badanych przedsiębiorstw można także zauważyć różnice między firmami zlokalizowanymi w Krakowie i tymi z pozostałych powiatów: 40% przedstawicieli firm krakowskich twierdzi, że

w ich przedsiębiorstwach zatrudnienie w stosunku do okresu przed udziałem w projekcie wzrosło, podczas gdy analogiczny udział firm spoza Krakowa wynosi 30% (znów wnioski można ograniczyć tylko do badanej próby).

Wykres 52. Zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wg lokalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Można także zauważyć, że firmy o szerszym zasięgu działania częściej niż firmy działające lokalnie odnotowują wzrost zatrudnienia. Częściej również zatrudnienie rosło w firmach o charakterze usługowym niż w firmach produkcyjnych lub handlowych.

Tabela 52. Czy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie zatrudnienie w Państwa przedsiębiorstwie wzrosło, zmalało, czy pozostało na tym samym poziomie co przed przystąpieniem do projektu?

	Ogółem	Zasięg działania			Rodzaj działalności		
		Lokalny, wojewódzki	Ponadregionalny	Europejski, światowy	Produkcja	Handel	Usługi
Wzrosło	34%	25%	42%	33%	27%	30%	38%
Pozostało na tym samym poziomie	57%	66%	47%	62%	67%	47%	56%
Zmalało	5%	5%	7%	2%	5%	14%	3%
Trudno powiedzieć	4%	4%	4%	3%	2%	9%	3%
Ogółem	152	47	67	38	37	25	90

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Natomiast ogólne spostrzeżenie, jakie wynika z odpowiedzi badanych, jest takie, że we wszystkich kategoriach przedsiębiorstw bilans zatrudnienia jest dodatni – we wszystkich kategoriach przedsiębiorstw udział tych, w których zatrudnienie wzrosło przewyższa udział tych, w których zatrudnienie spadło.

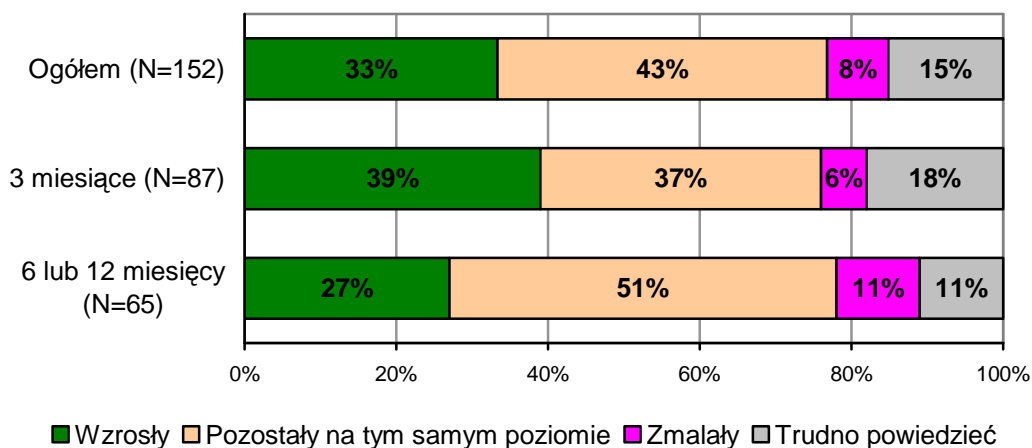
7.6 Dynamika obrotów

Generalnie, rozkłady odpowiedzi na pytanie o dynamikę obrotów przedsiębiorstw po zakończeniu udziału w projekcie są zbliżone do rozkładów odpowiedzi na pytanie o dynamikę zatrudnienia i ogólny wniosek jest taki, że wśród badanych przedsiębiorstw obserwujemy dodatni bilans w zakresie udziału firm, w których obroty wzrosły w stosunku do tych, w których obroty spadły.

Podobnie jak w przypadku zatrudnienia, większy odsetek firm odnotowało wzrost obrotów w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie niż w 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału. Zależność nie jest jednak istotna statystycznie.

Nie ma liniowej zależności między wielkością przedsiębiorstwa a osiągniętymi obrotami, niemniej jednak znaczne wahania mogą tu być wynikiem nielicznych reprezentacji firm dużych i średnich.

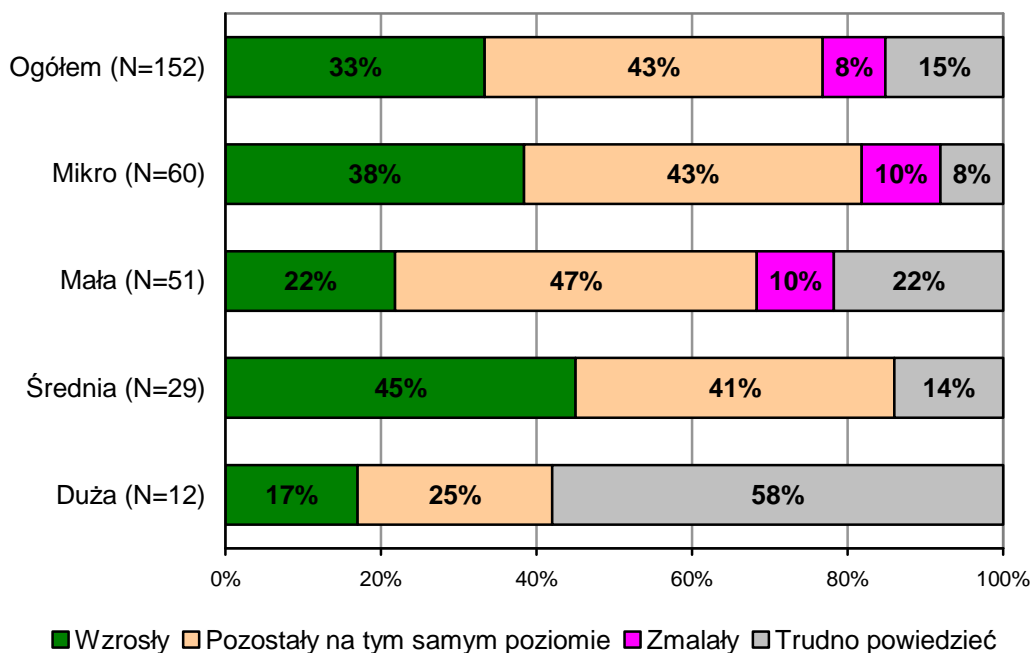
Wykres 53. Obroty po zakończeniu udziału w projekcie wg okresu od zakończenia

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

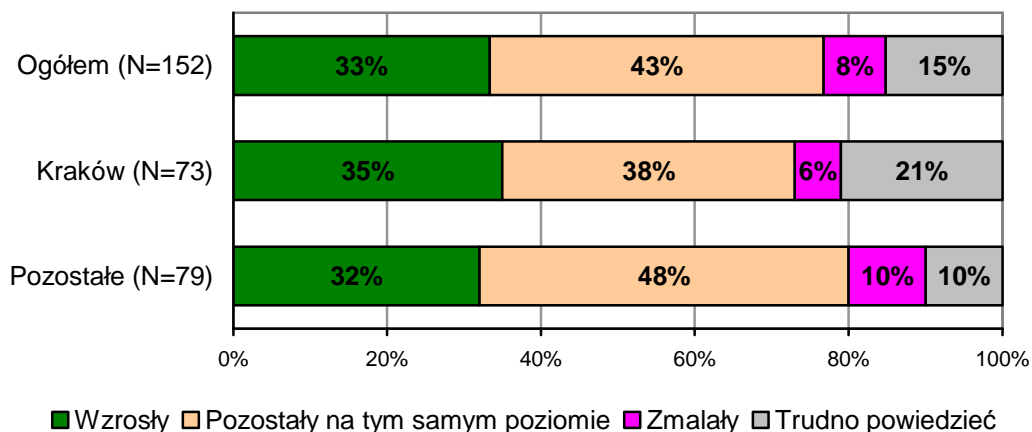

Wykres 54. Obroty po zakończeniu udziału w projekcie wg wielkości przedsiębiorstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 55. Obroty po zakończeniu udziału w projekcie wg lokalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Najbardziej korzystną sytuację w zakresie obrotów odnotowały firmy o europejskim lub światowym zakresie działania, najrzadziej do wzrostu obrotów przyznawały się firmy o lokalnym charakterze. Rzadziej wzrost obrotów odnotowywano w firmach produkcyjnych niż handlowych i usługowych.

Tabela 53. Czy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie obrotu Państwa przedsiębiorstwa wzrosły, zmalały, czy pozostały na tym samym poziomie co przed udziałem w projekcie?

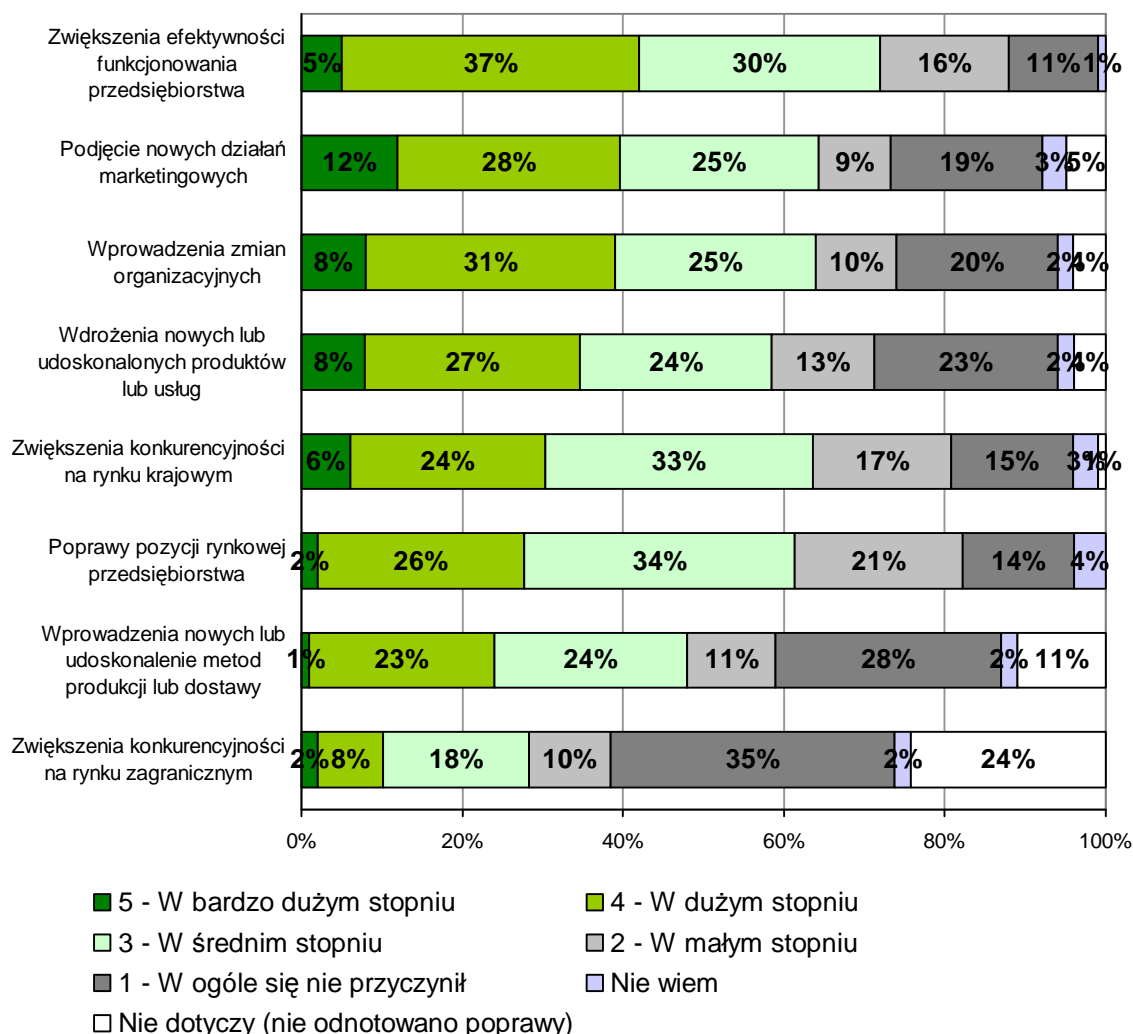
	Ogółem	Zasięg działania			Rodzaj działalności		
		Lokalny, wojewódzki	Ponadregionalny	Europejski, światowy	Produkcja	Handel	Usługi
Wzrosły	33%	30%	34%	38%	24%	36%	36%
Pozostały na tym samym poziomie	43%	51%	40%	38%	52%	36%	42%
Zmalały	8%	11%	9%	3%	7%	20%	6%
Trudno powiedzieć	15%	8%	18%	22%	17%	9%	16%
Ogółem	152	47	67	38	37	25	90

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

7.7 Ocena wpływu projektów na sytuację przedsiębiorstwa

Respondentów zapytano o to, w jakim stopniu projekt przyczynił się do poprawy sytuacji przedsiębiorstwa ze względu na osiem aspektów. Wyniki zestawiono na wykresie poniżej. Najwięcej pozytywnych ocen odnotowano w przypadku zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa. Łącznie około 40% respondentów przyznało, że udział w projekcie w bardzo dużym lub dużym stopniu do tego się właśnie przyczynił. Kolejne 30% przyznaje, że udział w projekcie przyczynił się do tego tylko w średnim stopniu. Również około 40% badanych przyznaje, że projekt w bardzo dużym lub dużym stopniu przyczynił się do podjęcia nowych działań marketingowych i podobny udział badanych wskazuje na wprowadzenie zmian organizacyjnych. Najrzadziej udział w projekcie wpływał na poprawę sytuacji przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych, co związane jest z zasięgiem działania przedsiębiorstw. Jeśli bowiem weźmiemy tylko te przedsiębiorstwa, które deklarują europejski lub światowy zasięg działania, to co trzecie z nich przyznaje, że udział w projekcie w bardzo dużym lub dużym stopniu przyczynił się do zwiększenia konkurencyjności na rynku zagranicznym. Względnie rzadko natomiast respondenci przyznawali, że projekty przyczyniały się do wprowadzenia innowacji procesowych, choć i tak co czwarty badany widzi taki wpływ.

Wykres 56. W jakim stopniu projekt przyczynił się do...

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

W przypadku niemal wszystkich analizowanych aspektów, reprezentanci przedsiębiorstw, którzy oceniali wpływ projektu na sytuację firmy, częściej dostrzegali wpływ projektu w 3 miesiące po zakończeniu udziału niż w 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Tylko w przypadku zwiększenia efektywności funkcjonowania w przypadku obu okresów częstość ocen jest podobna. Można zatem wnioskować, że efekty udziału w projekcie są częściej dostrzegane w krótkim okresie po zakończeniu udziału niż w okresie późniejszym, niemniej jednak utrzymują się one także po 6 miesiącach¹⁰. Największą różnicę w ocenie wpływu widać w przypadku wdrożenia nowych lub udoskonalonych produktów lub usług. W trzy miesiące po zakończeniu udziału w projekcie 44% badanych twierdzi, że projekt przyczynił się do wprowadzenia innowacji produktowych, podczas gdy wśród pytanych o okres 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie tylko 22% przyznaje, że projekt przyczynił się do wprowadzenia innowacji produktowych.

¹⁰ Z powodu małej liczby przedsiębiorstw, które były pytane o efekty po 12 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie, nie można tego wniosku rozciągnąć na ten okres.

Wykres 57. W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) w zależności od okresu, który upłynął od zakończenia udziału w projekcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Jak już kilkakrotnie podkreślano, wnioskowanie na temat różnych kategorii przedsiębiorstw ma bardzo ograniczony charakter z uwagi na nieliczne reprezentacje tych kategorii w próbie badawczej. Stąd i w tym miejscu wnioski mogą ograniczać się do opisywanej próby. Jeśli chodzi o ocenę efektów udziału w projekcie w kategoriach wielkości przedsiębiorstw, wyróżniają się firmy duże. W przypadku większości aspektów, o które pytano, przedstawiciele dużych przedsiębiorstw rzadziej przypisują wpływ udziałowi w projektach niż ma to miejsce w przedsiębiorstwach mniejszych. Nikt spośród badanych reprezentantów dużych przedsiębiorstw nie przyznał, że udział w projekcie miał istotny wpływ na poprawę sytuacji rynkowej przedsiębiorstwa. Natomiast większość z nich przyznała, że udział ten miał bardzo duży lub duży wpływ na wprowadzenie zmian organizacyjnych.

Tabela 54. W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) wg wielkości przedsiębiorstwa i lokalizacji

	Ogółem	Wielkość przedsiębiorstwa				Lokalizacja		
		Mikro	Mała	Średnia	Duża	Kraków	Tarnów /Nowy Sącz	Pozostałe
Zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa	42%	45%	39%	41%	33%	47%	33%	41%
Poprawy pozycji rynkowej przedsiębiorstwa	27%	30%	24%	35%		30%	21%	27%
Zwiększenia konkurencyjności na rynku krajowym	30%	30%	33%	35%	8%	33%	28%	29%
Zwiększenia konkurencyjności na rynku zagranicznym	10%	8%	10%	17%	17%	16%	5%	5%
Wdrożenia nowych lub udoskonalonych produktów lub usług	34%	33%	37%	35%	25%	43%	29%	25%
Wprowadzenia zmian organizacyjnych	39%	33%	39%	48%	83%	39%	35%	43%
Wprowadzenia nowych lub udoskonalenie metod produkcji lub dostawy	24%	23%	24%	24%	33%	24%	28%	21%
Podjęcie nowych działań marketingowych	40%	42%	47%	31%	8%	43%	40%	36%
Ogółem	152	60	51	29	12	73	29	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Badani mieli możliwość wskazania innych zmian w firmie, jeśli były one wynikiem udziału w projekcie. Na pytanie otwarte odpowiedziało 27 osób (18%). Pozostali stwierdzili, że nie odnotowali innych zmian. Jak widać, wymieniane zmiany są często powtórzeniem, innymi słowami, tych uwzględnionych wcześniej w pytaniu zamkniętym.

- *Drobna reorganizacja, prowadząca do ciągłości produkcji.*
- *Inne spojrzenie na pracowników, większe wykorzystywanie informacji zwrotnej, inne podejście do motywowania.*
- *Integracja pracowników.*
- *Lepsza obsługa klienta.*
- *Nacisk na internet*
- *Podniesienie kwalifikacji personelu.*
- *Poprawa jakości obsługi klienta.*
- *Poprawa jakości sprzętu.*
- *Poprawił komunikację interpersonalną.*
- *Pozycjonowanie, poprawienie funkcjonowania sklepu.*
- *Promocja w sieci.*
- *Reklama.*
- *Udoskonalenie działalności firmy poprzez internet, reklamę w nim.*
- *Usprawnienie organizacji.*
- *Usprawnienie procesów przeprowadzania audytów wewnętrznych.*
- *Uzyskanie wskazówek w tym zakresie szkolenia.*
- *Większa dojrzałość technologiczna przedsiębiorstwa.*

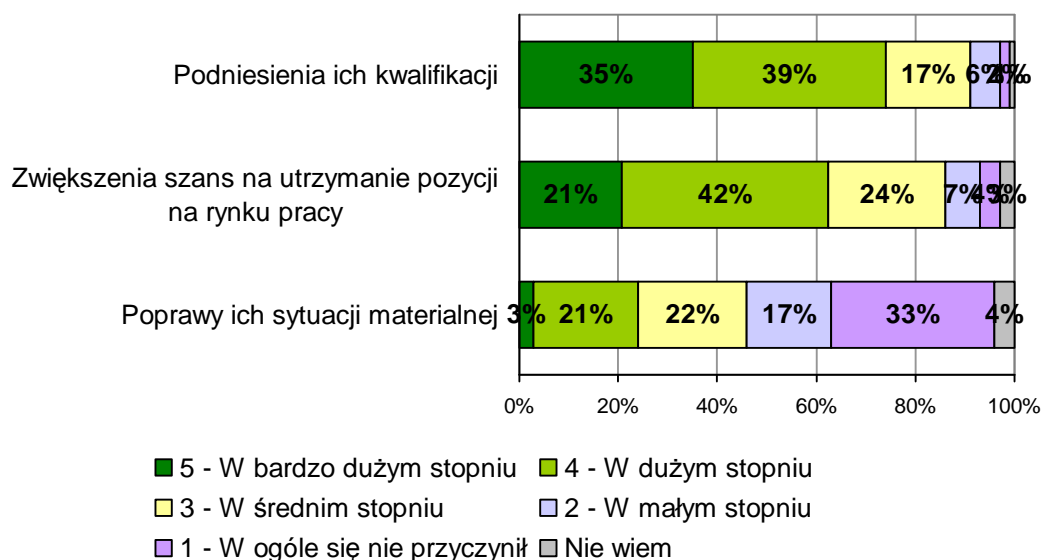
- Większa samowystarczalność firmy pod względem systemu zarządzania jakością.
- Większe korzystanie z wiedzy i prawa Unii Europejskiej.
- Większy udział w szkoleniach.
- Zaplanowanie strategii wnioskowania o dotacje, poszerzenie wiedzy.
- Zmiana podejścia do pracowników.
- Zmiany estetyczne, inne podejście do personelu.
- Zmiany infrastrukturalne.
- Zmiany organizacyjne.
- Zmiany w zatrudnieniu.
- Zwiększyło efektywność i świadomość kadry.

7.8 Wpływ udziału w projekcie na indywidualnych uczestników

Zdaniem większości badanych (75%) udział w projekcie w bardzo dużym lub dużym stopniu przyczynił się do podniesienia kwalifikacji pracowników, którzy byli uczestnikami projektów. Są oni także w większości zgodni, że zwiększyły się szanse na utrzymanie przez uczestników pozycji na rynku pracy. Natomiast podniesienie kwalifikacji nie poszło w parze z poprawą sytuacji materialnej pracowników – połowa badanych uważa, że udział w projekcie w małym stopniu lub w ogóle nie przyczynił się do poprawy sytuacji materialnej pracowników, natomiast pozytywny wpływ dostrzega 24% badanych.

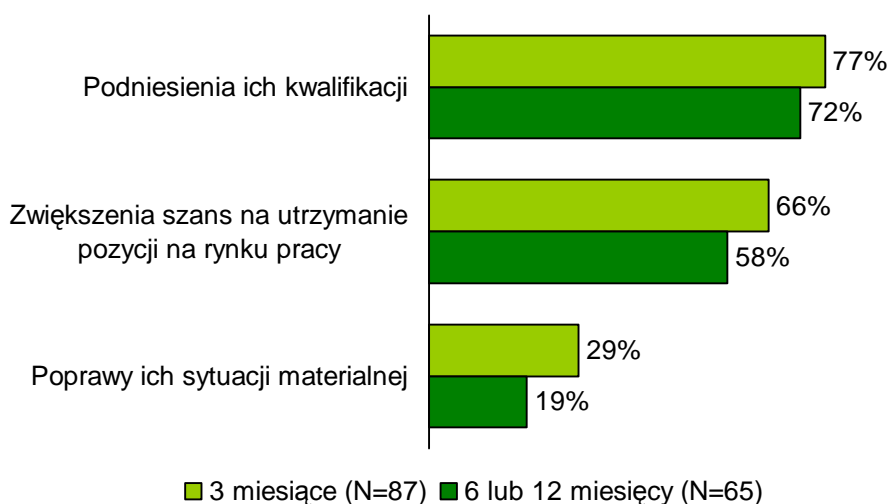
Efekty wsparcia dla uczestników indywidualnych są lepiej widoczne w krótszym okresie od zakończenia udziału w projekcie, niemniej jednak różnice wskazań między tymi, którzy oceniali efekty w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie i tymi, którzy je oceniali w 6 lub 12 miesięcy od udziału w projekcie są nieznaczne, co może wskazywać na względnie trwałe oddziaływanie projektów na ich beneficjentów ostatecznych.

Wykres 58. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie? W jakim stopniu projekt przyczynił się do...

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wykres 59. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie? W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) w zależności od okresu, który upłynął od zakończenia udziału w projekcie

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Podniesienie kwalifikacji pracowników i zwiększenie ich szans na utrzymanie pozycji na rynku pracy jest szczególnie widoczne w przypadku pracowników dużych przedsiębiorstw – prawie wszyscy badani uznali, że udział w projekcie miał bardzo duży lub duży wpływ na te aspekty zawodowe pracowników uczestniczących w projektach. Nikt natomiast nie przyznał, że udział w projekcie przyczynił się w istotny sposób do poprawy sytuacji materialnej pracowników.

Tabela 55. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie? W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) wg wielkości przedsiębiorstwa i lokalizacji

	Ogółem	Wielkość przedsiębiorstwa				Lokalizacja		
		Mikro	Mała	Średnia	Duża	Kraków	Tarnów /Nowy Sącz	Pozostałe
Podniesienia ich kwalifikacji	75%	70%	78%	79%	92%	78%	66%	75%
Zwiększenia szans na utrzymanie pozycji na rynku pracy	63%	62%	55%	72%	92%	71%	60%	52%
Poprawy ich sytuacji materialnej	25%	32%	14%	28%		29%	23%	20%
Ogółem	152	60	51	29	12	73	29	50

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

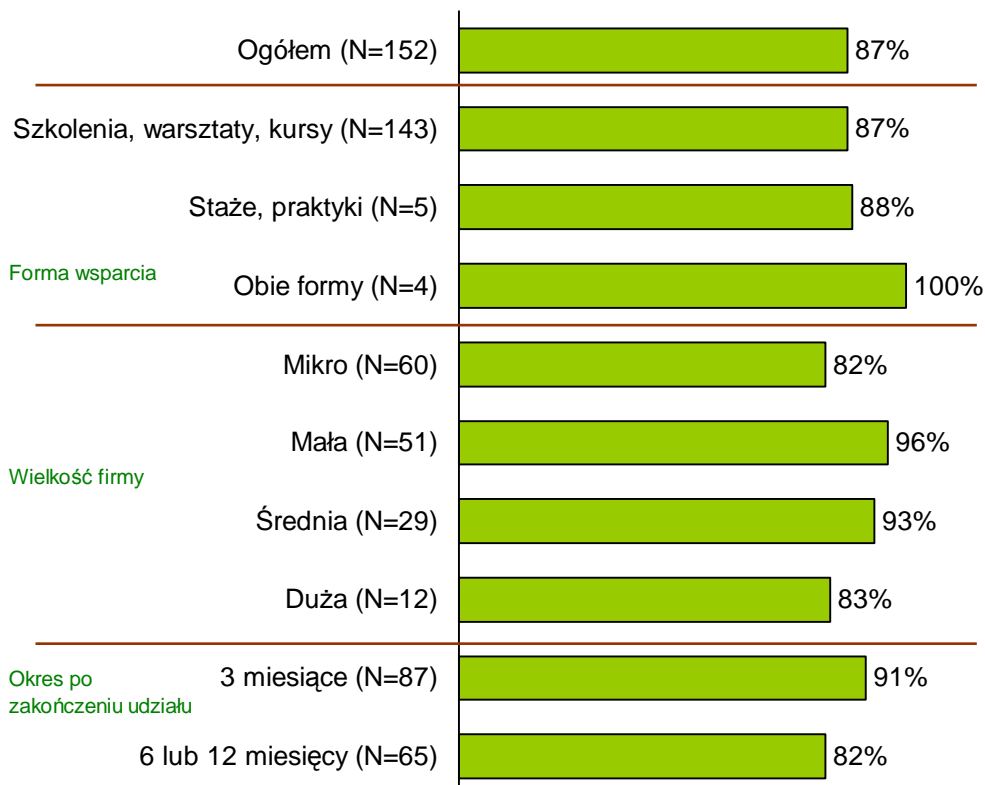

7.9 Wykorzystanie efektów projektu w działalności przedsiębiorstwa

Zdecydowana większość badanych (87%) twierdzi, że w działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji. Z uwagi na niezróżnicowane formy wsparcia, z których korzystali uczestnicy, nie ma podstaw do wnioskowania o większej lub mniejszej skuteczności którejs z form. Możemy jedynie przyznać, że wszyscy przedstawiciele czterech firm, których pracownicy uczestniczyli zarówno w szkoleniach jak i stażach lub praktykach przyznali, że efekty projektów zostały wykorzystane w praktyce przedsiębiorstwa.

Najczęściej pozytywne efekty udziału w projekcie dostrzegają przedstawiciele firm małych i średnich, rzadziej firm mikro i dużych¹¹. Efekty są też częściej dostrzegane w krótszym okresie od zakończenia udziału w projekcie – 3 miesiące – niż w okresie dłuższym. Zależność jest istotna statystycznie. Istotna statystycznie jest również różnica między częstością wskazywania na pozytywne praktyczne efekty projektów pomiędzy przedsiębiorstwami zlokalizowanymi w dużych miastach (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz) a przedsiębiorstwami zlokalizowanymi w pozostałych powiatach. W przedsiębiorstwach zlokalizowanych poza największymi miastami regionu wykorzystanie informacji i umiejętności zdobytych podczas udziału w projektach jest mniejsze.

Wykres 60. Czy w działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji? (w kategoriach uzyskanych form wsparcia, wielkości firmy i okresu po zakończeniu udziału w projekcie)

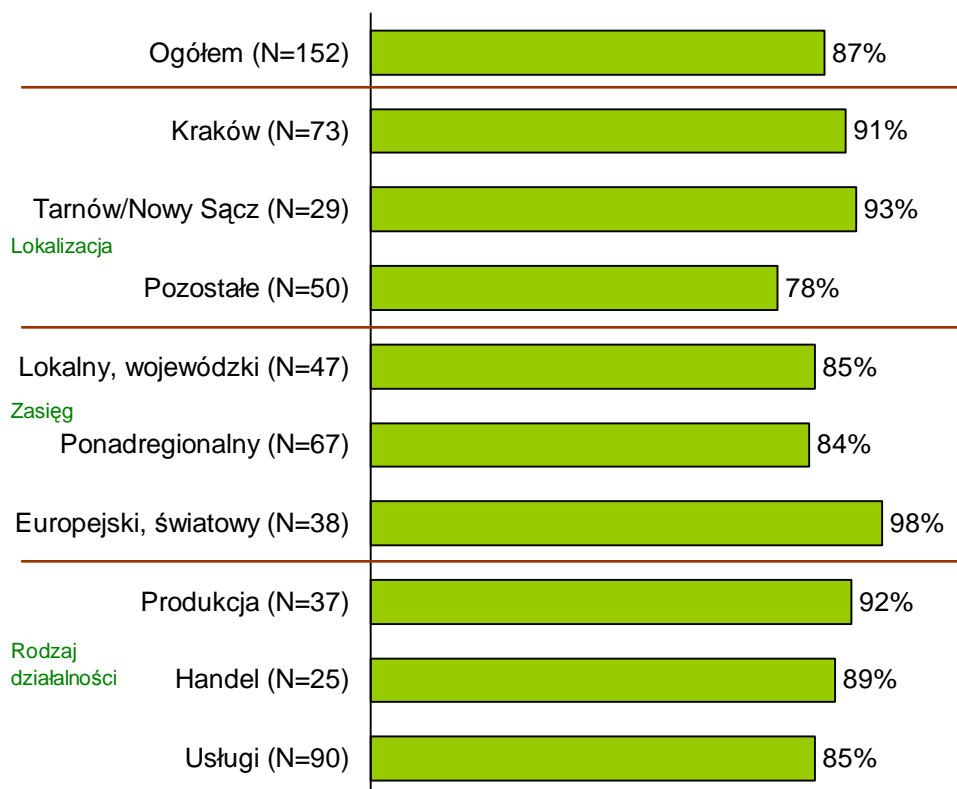
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

¹¹ Nie można za wiążący uznać wyniku testu istotności z uwagi na zbyt dużą liczbę komórek z liczebnościami oczekiwanymi poniżej 5.

Praktyczne wykorzystanie informacji i umiejętności nabytych w trakcie uczestnictwa w projekcie nieco częściej deklarowali przedstawiciele firm produkcyjnych niż usługowych lub handlowych, ale zależność nie jest istotna statystycznie.

Wykres 61. Czy w działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji? (w kategoriach lokalizacji, zasięgu działania i rodzaju działalności)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

7.10 Ocena oddziaływania PO KL na gospodarkę Małopolski

Respondenci z reguły wysoko oceniają sens uczestnictwa w projektach PO KL. Aż 86% reprezentantów badanych instytucji ocenia sens uczestnictwa wysoko lub bardzo wysoko. Poziomy oceny sensu uczestnictwa w tego typu projektach nie wykazuje związku z analizowanymi zmiennymi niezależnymi.

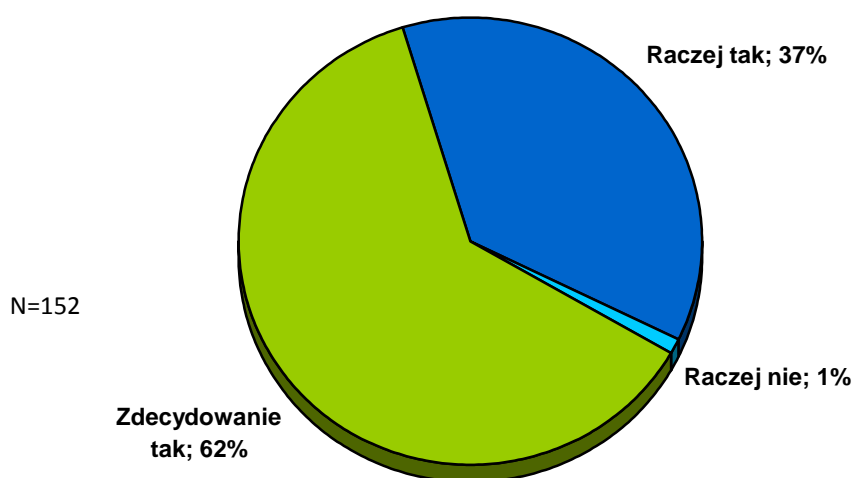
Wykres 62. Jak ogólnie ocenia Pan(i) sens uczestnictwa w tego typu projektach?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Wyniki zrealizowanych badań nie pozostawiają wątpliwości, że z punktu widzenia przedsiębiorców, wsparcie oferowane w ramach PO KL może być istotnym czynnikiem rozwoju kadr regionu i postępu gospodarczego. Ponad 60% respondentów jest w pełni przekonanych co do wpływu tego rodzaju wsparcia na kondycję gospodarki województwa, a dalszych 37% badanych przychyliło się do tej opinii. Wśród wszystkich badanych instytucji zaledwie w jednym przypadku udzielono w tej kwestii odpowiedzi negatywnej.

Wykres 63. Czy z punktu widzenia rozwoju gospodarki Małopolski tego rodzaju wsparcie może być ważnym czynnikiem rozwoju kadr regionu i postępu gospodarczego?

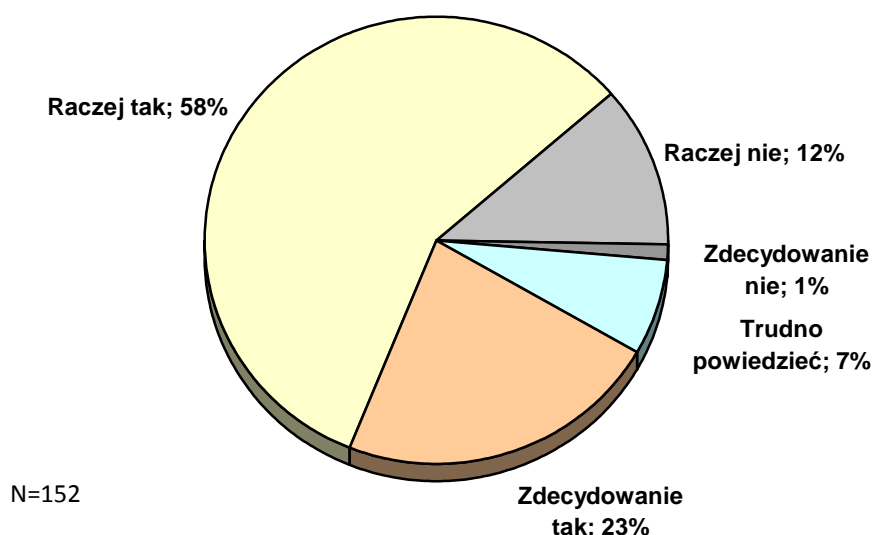

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Według większości badanych reprezentantów instytucjonalnych uczestników PO KL, przedsiębiorstwa chętnie korzystają z dostępnych form wsparcia. Analizując dane w grupach przedsiębiorstw wyznaczonych ze względu na liczbę pracowników, można zaobserwować nieznaczny trend do umacniania się tej opinii wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa. Opinie negatywne w tej kwestii nie pojawiły się wśród największych przedsiębiorstw.

Wśród przedsiębiorstw, których przedstawiciele uznali, że przedsiębiorstwa niezbyt chętnie korzystają z dostępnych form pomocy, wskazuje się najczęściej, że przedsiębiorstwa generalnie zainteresowane są przede wszystkim bezpośrednim dofinansowaniem przedsięwzięć nakierowanych na rozwój i podnoszenie kwalifikacji.

Wykres 64. Czy Pana(i) zdaniem przedsiębiorstwa chętnie korzystają z dostępnych form wsparcia?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

7.11 Mocne i słabe strony PO KL w opinii ich uczestników

Badani najczęściej wskazywali, że najmocniejszym elementem projektu, w którym uczestniczyli, były wysokie kompetencje i profesjonalizm prowadzących zajęcia (35% wskazań). Respondenci wskazywali, że prowadzący realizowali zajęcia w ciekawy sposób angażujący słuchaczy, potrafili przekazać nową wiedzę i wskazać jej wartość praktyczną.

Co piąta osoba zwróciła uwagę na praktyczny charakter zajęć, praktyczną naukę nowych umiejętności, która pozwala wykorzystać nową wiedzę w codziennej działalności instytucji, z której rekrutował się respondent. Zbliżony odsetek badanych wskazuje bezpośrednio na nabycie nowej wiedzy bądź umiejętności.

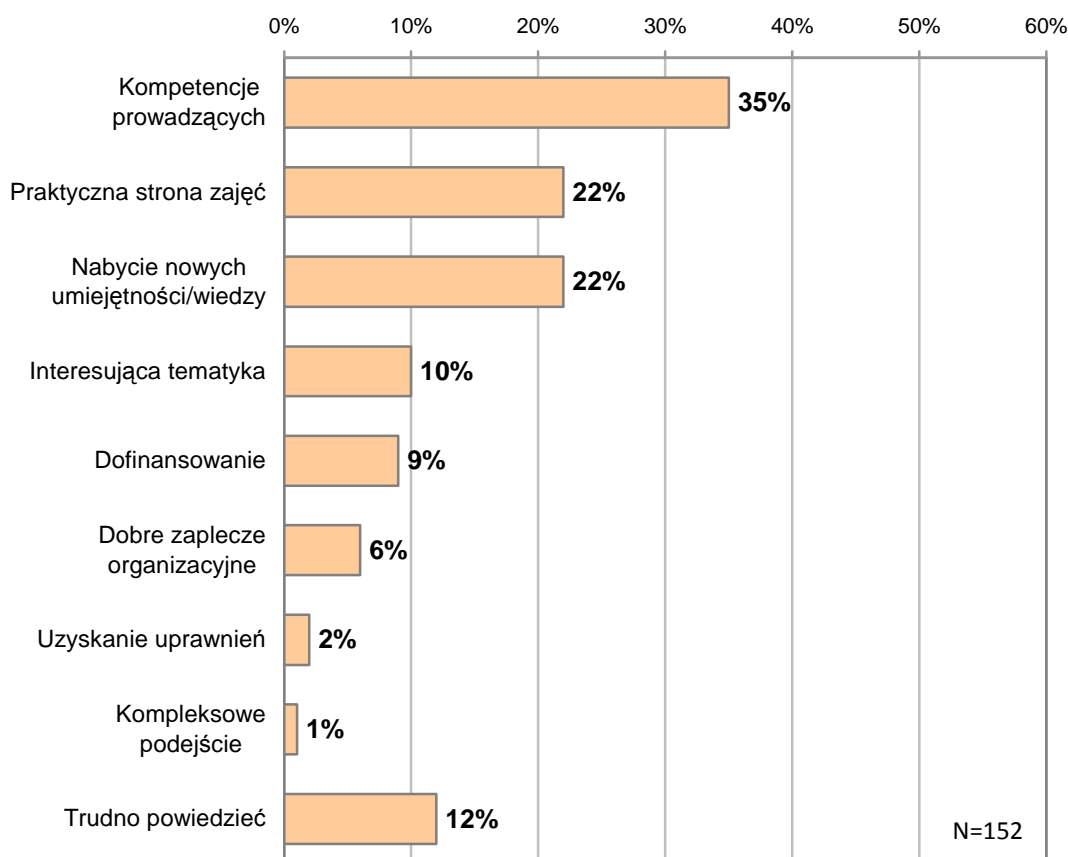
Co dziesiąty badany uznał za najmocniejszą stronę projektu tematykę zajęć, w których uczestniczył. Tematykę określano jako interesującą, dostosowaną do potrzeb uczestników, obejmującą zagadnienia związane z codzienną praktyką zawodową.

Wśród mocnych stron projektu pojawiają się wskazania związane z faktem, że zajęcia zostały dofinansowane, stąd nie były obciążeniem dla przedsiębiorstwa. Rzadziej poruszano tematy związane

z właściwą organizacją zajęć, logistyką, warunkami technicznymi. Dla kilku respondentów podstawową korzyścią było uzyskanie niezbędnych uprawnień zawodowych. W kilku przypadkach jako zaletę wskazywano kompleksowość rozwiązań oferowanych przez projekt, w postaci np. równoczesnego objęcia sprofilowanymi zajęciami szkoleniowymi różnych grup pracowniczych.

Wykres 65. Co Pana(i) zdaniem było najmocniejszym punktem w tym projekcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

Ponad połowa badanych (57%) bądź to nie potrafi wskazać żadnych słabych stron projektu, bądź wręcz wskazuje, że takowych nie było. Wśród pozostałych najczęściej podnoszoną kwestią jest zbyt krótki okres realizacji projektu. Respondenci zwracają uwagę, że czas realizacji projektu nie pozwolił na pełne wykorzystanie i przyswojenie informacji lub innych wartości, które projekt oferował. Uwagi związane z czasem realizacji zgłosił co dziesiąty badany przedstawiciel uczestników instytucjonalnych; 9% badanych jako słaby punkt wskazało złą organizację projektu, z tym że pojęcie to obejmuje dość zróżnicowany zakres zagadnień. W ramach uwag do organizacji wymieniano takie elementy jak złe warunki lokalowe, nieodpowiednia lokalizacja, źle dobrane materiały, nieodpowiednie godziny szkoleń lub bałagan organizacyjny narażający uczestników na stratę czasu.

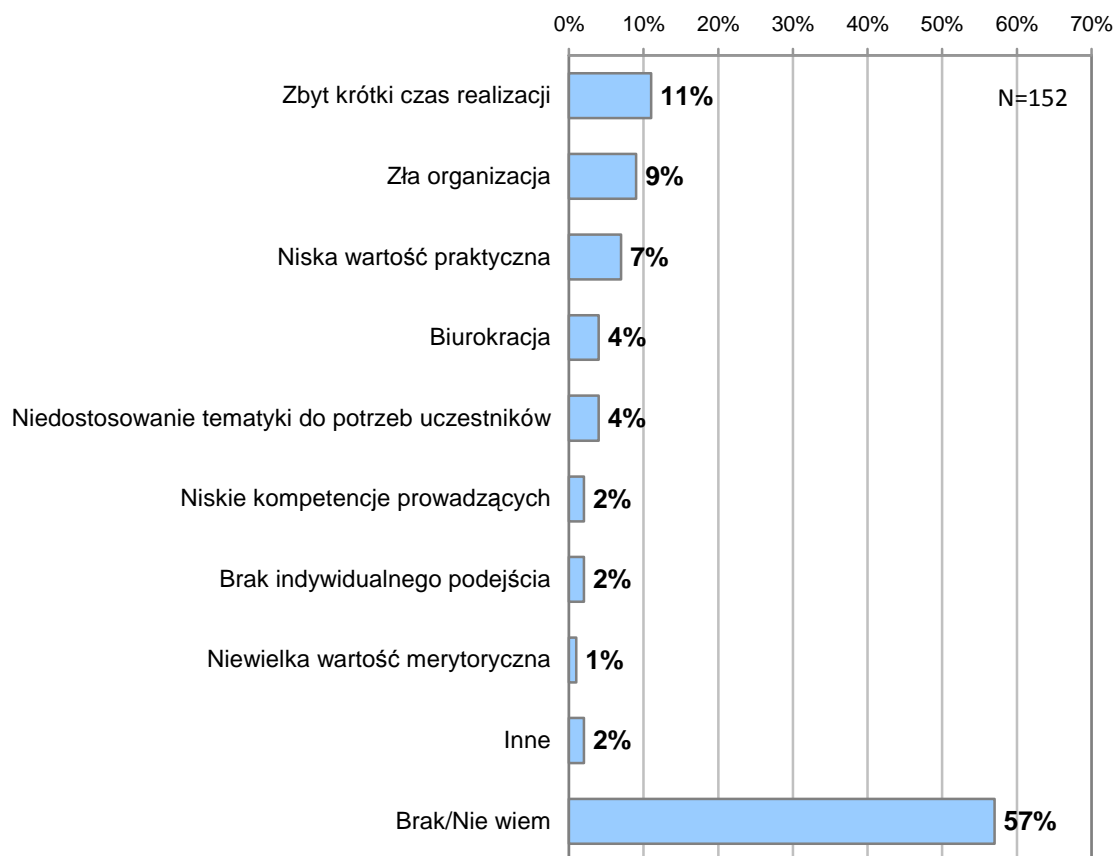
Część respondentów (7%) słabych stron projektu upatrywała w małych, ich zdaniem, walorach praktycznych projektów. Wskazywano, że nabyta wiedza ogranicza się do sfery teoretycznej i nie ma przełożenia na codzienną praktykę zawodową; 4% badanych uznało z kolei, że tematyka lub pewna część zakresu tematycznego projektu nie była dostosowana do indywidualnych potrzeb instytucji, którą reprezentują. Pojawiły się również głosy wskazujące na potrzebę położenia większego nacisku na indywidualne podejście do poszczególnych uczestników.

Tylko 4% badanych uznało, że słabym punktem projektów jest konieczność realizacji wielu obciążających uczestników biurokratycznych procedur, którymi obwarowane jest uczestnictwo w projektach.

Pojawiły się również pojedyncze wskazania dotyczące małej wartości merytorycznej zajęć czy niskich kompetencji prowadzących zajęcia.

Wykres 66. Co Pana(i) zdaniem było najslabszym punktem w tym projekcie?

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badań.

8. DZIAŁANIA ODDOLNE

8.1 Wprowadzenie

W tej części analizy przedstawiona zostanie charakterystyka form wsparcia realizowanych w zakresie podnoszenia poziomu aktywności zawodowej, aktywizacji i integracji małych społeczności lokalnych (wsie i małe miasta do 25 tys. ludności) oraz samoorganizacji i tworzenia lokalnych inicjatyw ukierunkowanych na rozwój edukacji i podnoszenia poziomu wykształcenia mieszkańców obszarów wiejskich w ramach Działań 6.3, 7.3, 9.5.

Teoretycznie społeczności lokalne małych rozmiarów (wsie i małe miasteczka) mogą, aczkolwiek nie jest to zjawisko konieczne, mieć pewne właściwości wyróżniające wspólnoty w stosunku do społeczeństw miejskich i wielkomiejskich. Konsekwencją takiego stanu, jeśli ma miejsce, może być:

- względna łatwość komunikowania się jednostek i podmiotów instytucjonalnych (samorząd lokalny, szkoła, inne instytucje),
- względna łatwość obserwowania jednostek i grup o niskim poziomie przygotowania do aktywności zawodowej i społecznej, diagnozowania zjawisk wykluczenia, identyfikowania potrzeb ludzi,
- względna łatwość podejmowania działań mobilizujących jednostki, grupy i instytucje do współdziałania na rzecz aktywizacji zawodowej i podnoszenia poziomu edukacji i kwalifikacji.

Wspólnoty mogą mieć wykształcone lokalne autorytety i elity społeczne, których zaangażowanie, podejmowanie inicjatyw informacyjnych, szkoleniowych, doradczych, mobilizujących na rzecz aktywności zawodowej i edukacyjnej może mieć istotne znaczenie w życiu tych wspólnot.

W rzeczywistości tego rodzaju aktywne wspólnoty, zorientowane na rozwój i poprawę istniejącego stanu rzeczy, na działania opiekuńcze wobec słabszych, źle radzących sobie lub nie radzących sobie na rynku pracy stanowią tylko część zbioru wsi i małych miasteczek. Na drugim krańcu kontinuum są zbiorowości tkwiące w apatii i bezruchu, nie rozwijające się, niezdolne do realizowania działań opiekuńczych wobec biernych i wykluczonych, pozbawione aktywnych elit, zdolnych do odkrywania i poszukiwania zasobów, które można wykorzystać na rzecz aktywizacji zawodowej, społecznej i edukacyjnej ludności.

Stąd zasadnicze zagadnienie do zbadania to przede wszystkim stwierdzenie, czy realizowane projekty przyczyniają się w jakimś stopniu do ożywiania interesujących nas wspólnot, aktywizowania ich autorytetów i elit, dostarczania im środków działania, a w rezultacie tych działań do aktywizowania zawodowego i edukacyjnego, jak też zapobiegania apatyzacji i wykluczeniu.

Podjęcie powyższego zagadnienia wymaga związku zdefiniowania i skomentowania zjawiska wykluczenia w warunkach wsi.

Przez wykluczenie w warunkach wsi uważamy taką sytuację jednostek lub grup, kiedy mają one trudności lub wręcz nie mogą pełnić ról, które umożliwiają uczestniczenie w życiu wspólnoty lub społeczności, a w związku z tym nie mogą (lub mają trudności) zdobywać dóbr ekonomicznych, kulturowych i innych zasobów, które pozwalają żyć godnie. Życie godne pojmujemy relatywistycznie – jako takie, jakie prowadzi większość ludzi w społecznościach tego typu w danym kraju.

Analiza tematyki projektów realizowanych w ramach Działania 6.3 wskazuje, że aktywizują społeczności lokalne i przyczyniają się do rozwijania aktywności społeczno-zawodowej ludności, przy-

czynią się także do wzmocnienia lokalnych więzi. Jednakże należy wskazać, że inicjatywa w przypadku tych działań i projektów, wydaje się leżeć bardziej i częściej po stronie podmiotów wykonawczych mających siedziby w miastach, w sporej części w Krakowie i średnich miastach. Jednak realizacja projektów w części prowadzi do zaangażowania lokalnych zasobów inteligencji, aktywizowania ich i zachęcania do podejmowania podobnych inicjatyw o własnych siłach. Tym samym można przypuszczać, że na skali wspólnota – społeczność dokonuje się przesunięcie w kierunku wspólnot. Warto także wspomnieć, że wśród projektów znajdują się także takie, które polegają na udzielaniu wsparcia niepełnosprawnym. To bardzo wartościowe inicjatywy, bowiem w środowisku wiejskim niepełnosprawni mogą się czuć często wykluczonymi. Pewnym zauważalnym niedostatkim zrealizowanych działań jest to, że w znacznej części koncentrują się one w obszarze wokół miast i obejmują często wysoce zurbanizowane wsie. Niewątpliwie pożądane wydaje się rekomendowanie, by zwiększać ilość działań w obszarach wyraźnie rolniczych i znajdujących się w oddaleniu od ośrodków miejskich.

Z socjologicznego punktu widzenia jednym z najistotniejszych warunków realizacji Priorytetu VII, a także IX, jest promowanie integracji społecznej. W pewnym skrócie i uwzględniając kontekst, chodzi tu o to, by w miarę realizacji projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki powodować przesuwanie się interesujących nas wspólnot na kontinuum, które wspomniano poprzednio, tj. od stanu bierności i apatyzacji do stanu aktywności, mobilizacji, współpracy różnych indywidualnych i grupowych oraz instytucjonalnych podmiotów na rzecz podnoszenia aktywności zawodowej, edukacyjnej i społecznej ludności, jak też podnoszenia zdolności do zapobiegania wykluczeniu jednostek i grup. Projekty w ramach Działania 7.3 są bardzo zróżnicowane pod względem ich treści, co ich nie dyskryminuje, ale bardzo utrudnia sporządzenie typologii i ewaluowanie następnie użyteczności i efektywności z punktu widzenia integracji. Trudno bowiem porównać i następnie ocenić z jednej strony moduł szkoleniowo-doradczy (zarządzanie zespołem i mobilizowanie ludzi do działań) dla 60 sołtysów z terenu całego powiatu (projekt wydaje się bardzo efektywny), a z drugiej strony wspólne zajęcia dla dziadków i wnuków z kilku sąsiadujących wsi (projekt także wartościowy). Pierwsze powinno być niewątpliwie bardzo wysoko ocenione, drugie natomiast – budzi zaciekawienie i sympatię. Jedno i drugie ma coś wspólnego z procesami integracyjnymi, ale w tak różny sposób, że porównanie ich ze sobą i ocenienie, co jest bardziej pożyteczne i efektywne, jest po prostu niemożliwe. Analiza projektów w ramach Działania 7.3 wykazuje, że oprócz kilku wyjątków, wszystkie projekty można uznać za pożyteczne i warte wspierania. Nasuwają się jednak dwie uwagi krytyczne. Po pierwsze, ma miejsce, jeśli chodzi o częstość pojawiania się poszczególnych typów projektów, pewna nierównowaga. Liczne są projekty psychologiczno-terapeutyczne, a raczej nieliczne projekty mające na celu motywowanie społeczności lokalnych do integracji społecznej (tworzenie partnerstw i programów, przygotowywanie liderów integracji, kursy na temat pozyskiwania, wykorzystywania i rozliczania pomocy unijnej dla działających na rzecz integracji i rozwoju wsi i miasteczek) oraz projekty z zakresu przywództwa (typu – „Ja – lider”) i działania społecznego, także wspomagające powstawanie lokalnych organizacji pozarządowych. Ten drugi typ projektów może być bardzo przydatny dla potencjalnych liderów w środowiskach wiejskich i małomiasteczkowych, bardzo sensowny z punktu widzenia procesów integracji wsi i mobilizacji do społecznego działania. Powinno być ich zdecydowanie więcej. Wydaje się także, że jest pożądane przyjęcie określonej strategii, wyróżniającej pewne rodzaje projektów, a pozostałe traktującej jako pożądane i użyteczne, ale nie pierwszorzędne z punktu widzenia celu zasadniczego – pobudzania integracji środowisk wiejskich. Po drugie, prawie całkiem brak projektów, które by szkoliły samorządowców i lokalną inteligencję wiejską w zakresie działań organizacyjnych na rzecz integracji środowiska wiejskiego. Tymczasem wydaje się, z socjologicznego punktu widzenia, że to powinien być strategiczny cel w tej grupie działań.

W ramach Działania 9.5 realizowana jest największa liczba projektów. Z gospodarczego punktu widzenia najwyżej ocenić można pod względem użyteczności i efektywności działania te projekty, które mają na celu upowszechnianie nowoczesnej wiedzy na temat rolnictwa (w tym np. na temat upraw ekologicznych), agroturystyki i turystyki, wspomaganie opracowywania planów rozwoju go-

spodarstw. Tego rodzaju działania z jednej strony dostosowane są do potrzeb ludności wiejskiej, z drugiej strony dostosowane są do specyfiki regionu. Rozwijając tego rodzaju działania można się spodziewać w efekcie zdynamizowania aktywności zawodowej rolników i podniesienia jej na wyższy poziom. Wysoko ocenić można również działania, których celem jest zachęcanie do kształcenia się, oraz projekty zorientowane na zakładanie lokalnych organizacji pozarządowych stawiających sobie cele edukacyjne i zachęcanie do kształcenia się. Ponadto istotne są projekty mające na celu motywowanie ludzi do działalności społecznikowskiej i kulturalnej w skali lokalnej. Pozostałe projekty są bardzo zróżnicowane, jednakże w absolutnej większości tworzą warunki do uczenia się przez uczestników, mieszkańców wsi, wiedzy przydatnej w różnych dziedzinach ich życia. Zwraca uwagę obecność projektów mających na celu propagowanie idei równości płci, tolerancji wobec innych, kooperacji itd. Znaczna jest liczba projektów mających na celu wspomaganie procesów uczenia się dzieci opóźniających się w nauce. To z pewnością jest sensowne zapobieganie wykluczeniu we wczesnej fazie rozwoju dzieci i młodzieży. Należy także bardzo pozytywnie ocenić fakt, że sporo jest projektów mających na celu powoływanie kół zainteresowań różnymi dziedzinami kultury i nauki, oraz zainteresowań ludową tradycją kulturową.

Zróżnicowanie projektów w analizowanych Działaniach utrudnia jednoznaczne wskazywanie tych, które w najwyższy sposób przyczyniają się do realizacji założonych celów. W dalszej części opracowania przeanalizowano więc dziewięć przykładowych projektów pod kątem celów przyświecających projektodawcom oraz potrzeb i efektów dla ich uczestników.

8.2 Działanie 6.3: Projekt „Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości”

8.2.1 Projekt

Projekt realizowany był w gminie Dębno w postaci cyklu szkoleniowego z zakresu zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej. Uczestnikami były kobiety poniżej 55. roku życia, rekrutujące się z różnych grup wiekowych, w większości posiadające wykształcenie średnie zawodowe lub ogólne, niepracujące lub zarejestrowane jako pracujące w rolnictwie. Projekt objął 20 osób. Przebadało 12 uczestników.

8.2.2 Geneza projektu

Projektodawca

Stwierdzono, że projekt spotkał się z dość dużym zainteresowaniem mieszkańców, chętnych było dwa razy więcej. Wpisywano ich na listę rezerwową. Końcowi użytkownicy nie mieli natomiast bezpośredniego wpływu na to, jaki projekt jest realizowany. Organizatorzy informacje o lokalnych potrzebach czerpali od instytucji, które działają w obszarze pomocy społecznej albo na lokalnym rynku pracy. Partnerem społecznym, który wprawdzie nie odgrywał większej roli w samym projekcie, było stowarzyszenie Rodzina Kolpinga (lokalne stowarzyszenia wchodzące w skład organizacji katolickiej Dzieło Kolpinga). Poprzez to stowarzyszenie do projektu trafiło kilka osób.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników za pośrednictwem urzędu gminy oraz ulotek i ogłoszeń w sklepach i kościele. Uczestnicy wysoko ocenili dostępność informacji, choć wśród badanych znalazło się po jednej osobie, które określiły tę dostępność jako średnią i niską.

Większość uczestników projektu „Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości” wskazuje, że jego pomysłodawcą byli pracownicy Urzędu Gminy Dębno, najczęściej wymieniano tutaj sekretarza gminy. Spośród 12 badanych uczestników tę opcję wskazało aż 8. Jeden z badanych przy-

znał, że należał do grona pomysłodawców tego projektu, a 3 uczestników zaliczyło do nich swoich znajomych lub rodzinę; 5 uczestników deklarowało, że w organizację projektu zaangażowana była lokalna organizacja, wskazując na stowarzyszenie działające na zamku w Dębnie. Połowa uczestników deklaruje, że decyzję o udziale w projekcie podjęli samodzielnie, pozostali konsultowali ten krok z innymi osobami.

Tylko 2 uczestników projektu twierdzi, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Odbyło się to za pośrednictwem ankiety. Jeden z uczestników korzystał ponadto z doradztwa. Część uczestników (3 osoby) wskazuje, że pozostali uczestniczący zgłaszali jakieś potrzeby. Część osób przyznała również (także 3 osoby), że mieli wpływ jako przyszli uczestnicy projektu na wybór jego tematyki, w efekcie aż 11 na 12 badanych uczestników wskazuje, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.2.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Uznano, że gdyby celem projektu było założenie działalności gospodarczej, to cel taki mógłby nie zostać osiągnięty. Tymczasem cel zorientowany był na przekazanie wiedzy, uświadomienie możliwości, zniwelowanie barier i został on zrealizowany.

Za zachęcające uznano realne korzyści dla uczestników szkoleń, które można uzyskać z uczestnictwa w projekcie, np. konkretne kompetencje, kwalifikacje (zmiana kwalifikacji lub nabycie nowych), możliwość odbycia stażu po projekcie, a także komplet materiałów i książek na temat otwierania działalności.

Bardzo zachęcające do uczestnictwa jest partnerstwo, na przykład z lokalnymi firmami, gdzie można by było właśnie uzyskać doświadczenie przedsiębiorcze, a nawet pracę.

Respondent nie wskazał słabych stron projektu. Za trudność związaną z realizacją tego typu projektów uznano absencję uczestników, która niekiedy ma miejsce. W trakcie opisywanego projektu z uczestnictwa w nim zrezygnowały 2 osoby. Za słabą stronę przedstawiciel gminy uznał tylko to, że projekt był skierowany do 20 osób. Równocześnie jednak zwrócono uwagę na ryzyko zbytniego rozbudzania entuzjazmu, nadziei. Ważne jest wskazywanie także na niebezpieczeństwa, słabe strony, trudności.

Stwierdzono, że mieszkańców terenów wiejskich od udziału w projektach ukierunkowanych na aktywizację zawodową powstrzymuje brak wiary w to, że szkolenie coś zmieni. Powodzeniem cieszą się projekty oferujące uczestnikom wsparcie finansowe. Drugą barierą jest to, że wartość szkoleń jest „niematerialna, nienamacalna”, a i ich efekty są odroczone w czasie.

Stwierdzono także, że sukces jednych generalnie działa zachęcająco na innych i uruchamia ich pozytywne myślenie o własnej działalności („Jeżeli komuś się udało, to mi też może się udać”). Przyznano także, że aktywność urzędu gminy, czy lokalnych przedsiębiorców w zakresie realizacji projektów finansowanych z funduszy unijnych zwiększa poziom zaufania mieszkańców gminy do udziału w szkoleniach i innych działaniach realizowanych w ramach takich projektów.

Uczestnicy

Zrealizowany projekt traktowany był przez większość uczestników jako szansa na rozwiązanie problemu zidentyfikowanego wśród społeczności lokalnej, który równocześnie był problemem osobistym badanych. Problem ten najczęściej określano jako brak pracy, a szansą na jego rozwiązanie zakładanie działalności gospodarczej. Aż 8 z 12 badanych potraktowało uczestnictwo w projekcie jako szansę na rozwiązanie problemu właśnie poprzez założenie własnej firmy.

Wśród potrzeb, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie, większość badanych wskazuje na aktywizację zawodową, uzyskanie nowych kwalifikacji, które dadzą możliwość rozpoczęcia pracy. Najczęściej jako najważniejszą potrzebę wskazywano założenie własnej działalności gospodarczej. W hierarchii potrzeb najrzadziej wymieniano wśród najważniejszych poprawę sytuacji materialnej oraz możliwość kontaktu z innymi ludźmi, choć ta ostatnia kwestia była istotna aż dla 8 z 12 uczestników.

Spśród 12 uczestników analizowanego projektu 5 uznało, że przyczynił się on do realizacji ich potrzeb. Pozostali raczej sceptycznie wypowiadają się o efektach – 5 badanych określa wpływ projektu na ich potrzeby jako średni, a pozostałych 2 jako niski i żaden.

Głównym celem projektu było doprowadzenie do aktywizacji zawodowej jego uczestników. W 4 przypadkach uczestnicy projektu oceniają pomoc uzyskaną w projekcie jako skuteczną, natomiast 3 badanych uznało, że projekt nie przyniósł zmian w ich życiu zawodowym. Pozostałych 5 uczestników określiło skuteczność projektu posługując się skalą 1-5 na 3, co generalnie wskazuje na sceptyczny stosunek do jego efektów. Z kolei, wśród 8 osób, które traktowały uczestnictwo w projekcie jako sposób na rozwiązanie swojego osobistego problemu, tylko 3 uznały, że projekt rzeczywiście przyczynił się do poprawy sytuacji.

Prawie wszyscy uczestnicy projektu, z wyjątkiem jednej osoby, deklarują zadowolenie z udziału. Jako mocną stroną projektu uczestnicy uznali jego praktyczne walory w postaci nabycia umiejętności przygotowania biznesplanu. Badani szeroko wskazywali także na dodatkowe korzyści wynikające z uczestnictwa w projekcie w postaci pozyskania wiedzy, nabycia pewności siebie, otwarcia na nowych ludzi i generalnie satysfakcji wynikającej z uczestnictwa w nowej formie aktywności. Wśród minusów pojawiły się pojedyncze wskazania na zbyt obszerną część teoretyczną oraz brak przygotowania uczestników kursu do prowadzenia własnej działalności od strony psychologicznej.

8.2.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Przedstawiciel gminy Dębno, która realizowała projekt „Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości” przyznał, że efekty realizacji projektu nie są dokładnie znane, ponieważ projekt nie uwzględniał ich monitorowania po jego zakończeniu.

Stwierdzono, że choć nie był to efekt założony w projekcie, to wiadomo że jedna z 20 uczestniczek założyła działalność gospodarczą. Inna złożyła wniosek o dotację 40 000 zł na rozpoczęcie działalności, ale pomimo szans na uzyskanie dotacji ostatecznie zrezygnowała z pomysłu zakładania przedszkola, gdy okazało się w tej samej miejscowości ktoś inny jest już bardziej zaawansowany w przygotowaniach do otwarcia takiej instytucji. Rezygnację zdefiniowano także jako efekt uzyskania podczas projektu wiedzy na temat barier przedsiębiorczości.

Organizator projektu stwierdził, że ważny pozytywny skutek projektu to przede wszystkim „pokonywanie barier i mitów dotyczących przedsiębiorczości na wsi”. Uznał, że z pewnością cel projektu, czyli podniesienie wśród kobiet wiedzy na temat przedsiębiorczości został uzyskany. Uczestniczki uzyskały informacje na temat zakładania firmy, procedury rejestracji, wyboru formy opodatkowania, przepisów ZUS i szeregu pokrewnych kwestii, które są pierwszymi barierami dla osób chcących założyć firmę. Drugą ważną barierą jest obawa, że firma nie utrzyma się na rynku.

Zwrócono także uwagę na fakt, że efekty uczestnictwa mogą być bardzo różne i może ich być bardzo dużo. W przypadku omawianego projektu okazało się, że duża część uczestniczek była żonami mężczyzn, którzy prowadzą działalność gospodarczą. Zauważono, że podczas szkoleń zadawały wiele pytań dotyczących aktualnych problemów związanych z firmami prowadzonymi przez ich mężów.

Przyznano także, że szereg kobiet uczestniczących w projekcie miało realne pomysły na własną działalność gospodarczą. Miały gotowy biznesplan i jeśli sytuacja na rynku byłaby bardziej sprzyjająca, jeśli „miałyby trochę odwagi”, jeśli miałyby wsparcie finansowe, to „mogłyby wystartować”. Przeprowadzony projekt dostarczał wiedzy, która umożliwiała im założenie firmy.

Uczestnicy

Generalnie samoocena obecnej sytuacji zawodowej uczestników jest negatywna. Zaledwie 1 na 12 uczestników wskazuje na poprawę w tym aspekcie w porównaniu z sytuacją sprzed uczestnictwa w projekcie. Z drugiej strony, aż 9 badanych deklaruje, że po zakończeniu uczestnictwa lepiej radzili sobie w życiu zawodowym.

Wśród uczestników projektu panuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (10 odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (9 odpowiedzi pozytywnych); 8 uczestników wskazuje, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Zbliżony odsetek badanych twierdzi, że tego typu projekty są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości.

Większość uczestników zadeklarowała, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności – wskazywano na wartość, polegającą na umożliwieniu części uczestników założenia własnych firm, co wpłynęło na zredukowanie poziomu bezrobocia w gminie. Pojawiły się także głosy dotyczące nabycia nowej wiedzy, która pozwoli uczestnikom projektu edukować i pomagać w zakresie działalności gospodarczej pozostałym mieszkańcom miejscowości. Co więcej, 11 na 12 badanych uczestników zadeklarowało, że zamierza w przyszłości angażować się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

8.3 Działanie 6.3: Projekt „Sołecki Klub Aktywności Zawodowej w gminie Trzebinia”

8.3.1 Projekt

Projekt realizowany był w gminie Trzebinia w postaci cyklu szkoleniowego dla osób bezrobotnych z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy, treningu interpersonalnego, przygotowania do rozmów kwalifikacyjnych. Realizacja projektu zakładała również utworzenie i wdrożenie do działalności doradczej Sołeckiego Klubu Aktywności Zawodowej. W celu obsługi Klubu przeszkolono dwie osoby w charakterze Lidera/liderki Aktywności Zawodowej. Projekt objął 122 osoby. Przebadało 5 uczestników.

8.3.2 Geneza projektu

Projektodawca

Stwierdzono, że mieszkańcy nie mieli bezpośredniego wpływu na kształt projektu. Niemniej jednak, Urząd Pracy przeprowadza ankiety ewaluacyjne z uczestnikami szkoleń, których opinie są uwzględniane przy konstruowaniu kolejnych projektów. Ankiety takie wykonano z uczestnikami pierwszej edycji.

Respondent zapytany o gotowość mieszkańców gminy do uczestnictwa w projekcie przyznał, że w stosunku do pierwszej edycji zanotowano „znaczną” poprawę. Dzięki pierwszej edycji mieszkańcy przekonali się jednak do projektu. Największe zainteresowanie uczestnictwem wykazały osoby ze średnim wykształceniem. Zainteresowanie projektem zwiększyła trudna sytuacja na rynku. Udział w projekcie mieszkańcy postrzegali jako szansę, by zdobyć doświadczenie, czy rozwijać się zawodowo.

Za podstawowe bariery utrudniające mieszkańcom udział w projektach uznano przede wszystkim bariery psychologiczne (brak zaufania, ogólny pesymizm, niska świadomość społeczna). Dlatego uznano, że cenne może być zaoferowanie warsztatów aktywizacyjnych.

Najważniejszą zachętą do udziału w projekcie przez bezrobotnych jest szansa znalezienia pracy. Stwierdzono, że cenny byłby dostęp Sołectkiego Klub Aktywności Zawodowej do ofert pracy, co spowodowałoby, że mógłby funkcjonować jak „*mini urząd pracy*”. W takiej sytuacji klub cieszyłby się większym powodzeniem.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do większości uczestników za pośrednictwem urzędu pracy, 2 osoby natknęły się na nią w internecie. Jeśli chodzi o ocenę dostępności informacji, to głosy badanych podzielone są po połowie na oceny niskie i wysokie.

Większość uczestników projektu „Sołectki Klub Aktywności Zawodowej w gminie Trzebinia” wymienia jako pomysłodawcę Urząd Pracy w Chrzanowie. Jeden z badanych przyznał, że należał do grona pomysłodawców tego projektu, wskazując również jako pomysłodawców na swoich znajomych. Badani stwierdzili, że w organizację projektu nie była zaangażowana żadna lokalna organizacja. 4 z 5 badanych uczestników deklaruje, że decyzję o udziale w projekcie podjęli samodzielnie.

Wszyscy uczestnicy projektu twierdzą, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Odkryło się to za pośrednictwem ankiety. Żaden z badanych nie zgłosił jednak uwag, nic nie wiedzą także o tym, aby inni uczestnicy takie uwagi zgłaszali. Tylko jedna osoba przyznała, że miała jako przyszły uczestnik projektu wpływ na wybór jego tematyki; 3 na 5 badanych uczestników wskazuje, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.3.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Za mocne strony uznano przełamanie barier utrudniających dostęp do oferty urzędu pracy. Uczestnictwo w projekcie wiązało się z obecnością w Trzebini, kontaktem z trenerkami, które pochodzą też ze środowiska, w którym mieszkają bezrobotni. Oddziaływanie takich osób mogło zniwelować ich obawy, przełamać bariery psychologiczne, wzbudzić zaufanie. Dlatego za atrakcyjny element uznano ofertę warsztatów aktywizacyjnych.

Zwrócono uwagę na paradoks polegający na tym, że dla niektórych bezrobotnych konieczność udania się, współpracowania w projekcie z osobą, którą znają, choćby z widzenia, jest barierą w konsekwencji utrudniającą podjęcie prób poszukiwania pracy.

Uczestnicy

Zrealizowany projekt traktowany był przez większość uczestników jako szansa na rozwiązanie problemu osobistego badanych. Problem ten to brak pracy; 2 badanych oceniło, że problem bezrobocia jest problemem całej społeczności lokalnej. Dla 4 badanych uczestnictwo w projekcie miało na celu znalezienie pracy, dla 1 osoby celem było utrzymanie pracy. Wśród potrzeb, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie badani wskazują więc głównie na aktywizację zawodową, 3 wymienia uzyskanie nowych kwalifikacji, które dadzą możliwość rozpoczęcia pracy; 2 badanych wskazało na chęć założenia własnej działalności gospodarczej, a 1 osoba na potrzebę kontaktu z ludźmi. Niemniej jednak, najważniejsze jest pozyskanie lub utrzymanie pracy.

Badani raczej sceptycznie wypowiadają się o efektach uczestnictwa w projekcie – 3 z 5 badanych określa wpływ projektu na realizację ich potrzeb jako średni, a pozostali jako niski i żaden, co

w konsekwencji powoduje, że oceniają wpływ uzyskanej pomocy na ich życie zawodowe jako umiarkowanie skuteczny (3 osoby) lub wręcz nieskuteczny (2 osoby). Z kolei, wśród 4 osób, które traktowały uczestnictwo w projekcie jako sposób na rozwiązanie swojego osobistego problemu, 2 uznały, że projekt rzeczywiście przyczynił się do poprawy sytuacji.

Prawie wszyscy uczestnicy projektu, z wyjątkiem jednej osoby, deklarują zadowolenie z udziału. Jako mocną stroną projektu uczestnicy uznali jego praktyczne walory w postaci nabycia umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Pojawiło się również wskazanie na wysokie kompetencje prowadzących. Wśród minusów pojawiły się wskazania na zbyt ogólny charakter zajęć.

8.3.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Za podstawową miarę efektywności uznano zatrudnienie w ramach umowy, rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej i podjęcie pracy w ramach robót publicznych przez kilka osób uczestniczących w projekcie. Ze 150 osób, które wzięły udział w zajęciach Sołeckiego Klubu 15 podjęło zatrudnienie, a 2 osoby rozpoczęły działalność gospodarczą.

Uczestnicy

Zaledwie 2 na 5 uczestników wskazuje na poprawę w aspekcie obecnej sytuacji zawodowej w porównaniu z sytuacją sprzed rozpoczęcia projektu; 3 badanych deklaruje ponadto, że po zakończeniu uczestnictwa lepiej radzili sobie w życiu zawodowym.

Tylko 2 uczestników projektu twierdzi, że udział w nim poprawił komfort ich życia, korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości oraz miał wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Również tylko 2 badanych twierdzi, że tego typu projekty są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości.

Tylko 1 uczestnik projektu zadeklarował, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności. Również zaledwie 1 badany stwierdził, że zamierza w przyszłości angażować się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

8.4 Działanie 6.3: Projekt „Przez warsztaty do aktywności zawodowej”

8.4.1 Projekt

Projekt realizowany był na terenie miasta i gminy Brzesko w postaci cyklu warsztatów z zakresu doradztwa zawodowego, treningu interpersonalnego, obsługi komputera. Uczestniczkami warsztatów były kobiety powyżej 25 lat mające problemy w poszukiwaniu pracy lub problemy z powrotem na rynek pracy. Projekt objął 20 kobiet. Przebadano 10 osób.

8.4.2 Geneza projektu

Projektodawca

Stwierdzono, że projekt jest o tyle efektem inicjatywy oddolnej, że jego twórcy wsłuchują się w sygnały płynące z lokalnej społeczności uzyskane w wyniku rozmowy z mieszkańcami podczas zebrania wiejskiego, rozmów z księdzem oraz rozmów prowadzonych w gabinecie lekarskim przez prezes stowarzyszenia, która jest lekarzem. Respondent twierdził, że otrzymywał informacje, na temat tego, jakie treningi, porady byłyby mieszkańcom najbardziej potrzebne (*„Dużo było sygnałów takich, żeby otrzymali trochę informacji, jak się ubrać, jak się uczesać, jak przygotować dokumenty do Urzędu Pracy, czy do pracodawcy. Wsłuchujemy się w to i tak korzystamy z tego. Do tego to doradztwo za-*

wodowe funkcjonowało i w formie wykładów, czego się w zasadzie nie robi, ale tutaj podobało mi się podejście WUP, bo zaakceptowali doradztwo zawodowe w formie wykładów.”).

Organizatorzy przyznali także, że społeczność lokalna wykazuje duże zainteresowanie uczestnictwem w proponowanych przez Stowarzyszenie projektach, a ich uczestnicy deklarują chęć wzięcia udziału w kolejnych („Są zainteresowani, bardzo chętni. Mało tego, wręcz mówią, że jeżeli coś będzie, to bardzo chętnie.”).

Do elementów zachęcających do uczestnictwa zaliczono możliwość spotkania się z innymi ludźmi (uczestnikami i prowadzącymi projekt), możliwość zdobycia wiedzy i doświadczenia, możliwość nawiązania nowych kontaktów, możliwość skorzystania z porady psychologa.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników za pośrednictwem urzędu pracy oraz poprzez znajomych lub rodzinę. Informacje można też było znaleźć w internecie oraz w ośrodku pomocy społecznej. Jeśli chodzi o ocenę dostępności informacji, to większość badanych kobiet oceniła ją wysoko.

Uczestnicy projektu „Przez warsztaty do aktywności zawodowej” jako pomysłodawcę wskazują Stowarzyszenie Pomocna Dłoń, psychologa w Ośrodku Pomocy Społecznej oraz urząd pracy. Jeden z badanych przyznał, że należał do grona pomysłodawców tego projektu, wskazując również jako pomysłodawców na swoich znajomych. Prawie wszyscy uczestnicy deklarują, że decyżę o udziale w projekcie podjęli samodzielnie, zaledwie jedna osoba konsultowała ten krok z kimś innym.

Tylko 3 uczestników projektu twierdzi, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Odbyło się to za pośrednictwem ankiety lub możliwości zgłaszania uwag w trakcie konsultacji z pracownikami urzędu pracy. Nikt badanych nie skorzystał z tej opcji, jednak 2 osoby stwierdziły, że inni uczestnicy zgłaszali swoje potrzeby przed rozpoczęciem projektu.

Mniej niż połowa badanych (3 osoby) wskazała, że mieli wpływ jako przyszli uczestnicy projektu na wybór jego tematyki, ale wszyscy uczestnicy wskazują, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.4.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Za ważne zalety realizowanego projektu jego organizatorzy uznali: trening kształcący kompetencje społeczne uczestników, wsparcie psychologiczne dla uczestników projektu, wykorzystanie metody wideo treningu, doradztwo zawodowe, kształcenie kompetencji zawodowych.

Organizatorzy zapytani o słabe strony projektu wskazali na trud aktywizacji najbardziej potrzebujących, czyli długotrwale bezrobotnych znajdujących się poza ewidencją urzędów pracy. Niekiedy osoby te nauczyły się funkcjonować bazując na niewielkich środkach, które otrzymują z pomocy społecznej i nie dążą do zmiany tej sytuacji.

Za cenne uznano stworzenie mechanizmów umożliwiających przekazywanie uczestnikom choćby minimalnych wypłat za uczestnictwo w projekcie, to mogłoby zachęcić najbardziej odporne grupy do uczestnictwa, a tym samym umożliwić wyrwanie z marazmu, w którym tkwią.

Zwrócono uwagę, że uczestnictwo w projekcie wiąże się dla uczestników z określonymi kosztami, które muszą wydać na dojazd, ubranie itp.

„Żeby przyjechać na projekt, trzeba o siebie zadbać, trzeba się ubrać, kościółkowe ubranie, którego szkoda. Natomiast jak on siedzi w domu, to on mniej wydaje. To jest logiczne, bo nie

musi mieć na ten bilet, nie musi zadbać o siebie. I gdyby wesprzeć takie osoby, to wtedy ich mamy, bo oni przyjdą, bo im są pieniądze potrzebne.”

Niechęć do uczestnictwa związana jest także z brakiem wiary w to, że projekt może coś zmienić, może ułatwić znalezienie pracy

„Wydaje mi się, że brak wiary w to, że to wszystko ma sens. Bo co z tego, że ja przyjdę na zajęcia, co z tego, że nawet mi zapłacicie za dojazd, co z tego, że będę mieć poczęstunek, jak i tak pracy mi nie dacie.”

Za trudność uznano także niekorzystne rozwiązania systemowe prowadzące do tego, że instytucje prowadzące szkolenia zaczynają sobie „wyrwać uczestników”. Zwrócono uwagę na elastyczność i wyczulenie organizatorów na trudności w docieraniu uczestników projektu na spotkania.

Niekiedy elementem zniechęcającym do uczestnictwa mogą być wysokie koszty dojazdu na spotkania projektowe, co występuje właśnie na terenach wiejskich. Dodatkowym utrudnieniem jest zwracanie kosztów dojazdu na podstawie przedstawionych biletów, a nie ryczałtu.

Uczestnicy

Uczestnictwo w projekcie traktowano raczej jako szansę na rozwiązanie swoich osobistych problemów zawodowych, bez wpisywania ich w kontekst problemów lokalnej społeczności. Wśród potrzeb, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie, ośmiu badanych wskazuje na pozyskanie pracy, a dwoje na założenie własnej działalności gospodarczej. Dla większości badanych istotną kwestią było również nawiązanie kontaktów z ludźmi.

Na dziesięciu badanych uczestników analizowanego projektu sześciu uznało, że przyczynił się on do realizacji ich potrzeb. Dalszych trzech badanych określa wpływ projektu na ich potrzeby jako średni, a jedna osoba jako niski.

Podobnie jak w przypadku innych projektów Działania 6.3, głównym celem było doprowadzenie do aktywizacji zawodowej jego uczestników. W siedmiu przypadkach uczestnicy projektu oceniają pomoc uzyskaną w projekcie jako skuteczną, natomiast dwóch badanych uznało, że projekt nie przyniósł zmian w ich życiu zawodowym, jedna osoba oceniła tę pomoc umiarkowanie. Z kolei, wśród sześciu osób, które traktowały uczestnictwo w projekcie jako sposób na rozwiązanie swojego osobistego problemu, aż pięcioro uznało, że projekt rzeczywiście przyczynił się do poprawy sytuacji.

Wszyscy uczestnicy projektu deklarują zadowolenie z udziału. Jako mocną stroną projektu uczestnicy uznali umiejętności pozyskane w trakcie zajęć z psychologiem, nabranie wiary we własne możliwości, szkolenie w zakresie technik interpersonalnych. Wskazywano także na nabycie umiejętności posługiwania się komputerem. Wśród minusów pojawiły się pojedyncze wskazania na zbyt ograniczony zakres szkolenia komputerowego.

8.4.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Przedstawiciel Stowarzyszenia Pomocna Dłoń stwierdził na podstawie kilkuletnich doświadczeń w realizacji projektów dofinansowanych z programu operacyjnego Kapitał Ludzki, że *„około dwadzieścia procent uczestników uzyskuje pracę, albo w trakcie trwania projektu, albo niedługo po zakończeniu projektu”*. Podobnie oszacowano poziom skuteczności projektu *„Przez warsztaty do aktywności zawodowej”*. Zwrócono jednak uwagę, że omawiany projekt jest *„nastawiony na zatrudnienie, a i tak skuteczność jest porównywalna z projektami, w których jest głównym kierunkiem zatrudnienie”*.

Podczas wywiadu zwrócono także uwagę na fakt, że trwałym efektem deklarowanym przez uczestników realizowanych projektów jest często ich chęć kontynuowania uczestnictwa. Problemem jest jednak brak środków na opłacenie takiego kontynuowania.

„Kończą się dwa projekty, jeden to jest 9.5., drugi to jest 7.3. Jeden to jest koło KGW ‘Szansa edukacyjna i społeczna, a drugi to jest projekt Klub 50+ ‘Razem łatwiej’. I z jednej grupy i z drugiej grupy po więcej niż trzy czwarte uczestniczących osób chciałoby dalej uczestniczyć. Koło Gospodyń Wiejskich i Klub Seniora będą dalej funkcjonować, tylko że pojawia się pewien problem. My dysponujemy własnymi, prywatnymi lokalami, możemy udostępnić te zasoby do tego, żeby się te osoby mogły spotykać w ramach tego Klubu Seniora i KGW, ale pytanie, co ja mam z tego? Muszę udostępnić lokal, muszę zapłacić za media i nie mam możliwości tego odzyskać. W związku z tym, ważne byłoby wsparcie na kontynuację. Bo przez jakiś czas my jesteśmy w stanie to utrzymać, ale jeżeli gmina nie dołoży na przykład do Koła Gospodyń Wiejskich, żeby choć za media zapłacić, za sprzętanie i podobnie do Klubu Seniora, no to wyjdzie kłapa po jakimś czasie. I temu by trzeba przeciwdziałać, to jest bardzo ważne uważam”.

Za kluczowe uznano, by projekt przynosił uczestnikom trwałe korzyści w postaci konkretnych wartości, umiejętności, których można się nauczyć podczas uczestnictwa (np. obsługa komputera). Bardzo ważne są także korzyści psychologiczne, które stają się udziałem uczestników szkolenia. Uczestnicy otwierają się, nabierają pewności siebie, przyswajają nową wiedzę, potrafią rozwiązać niektóre z problemów, z którymi się borykają, nawiązują relacje z innymi. Wszystkie te elementy mają wpływ na większą aktywność i skuteczność w poszukiwaniu pracy. Ważnym kryterium ewaluacji jest także chęć podtrzymywania więzi przez uczestników. Zaletą projektu jest także wzmocnienie więzi w obrębie grupy uczestników, które mogą skutkować kolejnymi pozytywnymi inicjatywami.

Uczestnicy

W przypadku większości badanych samoocena obecnej sytuacji zawodowej uczestników wskazuje na brak zmian. W trzech przypadkach deklarowano poprawę sytuacji zawodowej w porównaniu z okresem przed rozpoczęciem projektu. Aż ośmiu badanych deklaruje, że po zakończeniu uczestnictwa lepiej potrafi radzić sobie w życiu zawodowym.

Wśród uczestników projektu panuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (osiem odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (dziewięć odpowiedzi pozytywnych). Prawie wszyscy twierdzą też, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności oraz że tego typu projektu są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości.

Większość uczestników zadeklarowała, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności (osiem osób) – wskazywano na wartość, polegającą na otwarciu się uczestników projektu na innych ludzi, nabycie pewności siebie, co może mieć pozytywne skutki dla całej lokalnej społeczności; ośmiu na dziesięciu badanych uczestników zadeklarowało, że zamierza w przyszłości angażować się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

8.5 Podsumowanie: Działanie 6.3

Analizując trzy projekty zrealizowane w ramach Działania 6.3 można wskazać, że uczestnicy wywierają niewielki wpływ na ich ostateczny przebieg. Pomysł na projekt ani sposób jego organizacji nie wynika bowiem bezpośrednio z aktywności uczestników, ale wręcz przeciwnie, wymaga często dużej aktywności ze strony organizatora, aby członków lokalnej społeczności do uczestnictwa w projekcie zachęcić. Sytuacja ta wynika jednak bezpośrednio z charakteru grupy docelowej Działania 6.3. Mamy tutaj bowiem do czynienia z osobami, których istotną cechą jest brak aktywności, co prawda

w sensie zawodowym, ale w praktyce często również w życiu społecznym. Celem projektu jest więc aktywizacja uczestników na różnych polach działania.

We wszystkich trzech analizowanych projektach wpływ uczestników na ich ostateczny kształt oceniony został jako umiarkowany. Z jednej strony, uczestnicy w praktyce nie kształtują formy ani treści projektów, projektodawcy jednak zawsze dają im możliwość wyrażenia własnej opinii i przedstawienia potrzeb i oczekiwań. Inną kwestią jest to, w jakim stopniu projektodawcy stymulują te działania. Ich efekt jest jednak skromny, gdyż większość uczestników nie korzysta z tej możliwości.

Jak już wspomniano wyżej, głównym celem projektów w ramach Działania 6.3 jest aktywizacja zawodowa jego uczestników. Mierząc efektywność zrealizowanych projektów twardą miarą zmian w sytuacji zawodowej uczestników projektu po jego zakończeniu, można ocenić tę efektywność jako raczej niską lub umiarkowaną. Z drugiej strony w każdym ze zrealizowanych projektów można wskazać przynajmniej jedną osobę, której sytuacja zawodowa poprawiła się znacznie, czyli pozyskała ona pracę lub założyła działalność gospodarczą. Nie jest to jedyny wymierny efekt realizowanych projektów. Nie do przecenienia jest bowiem ich wpływ na aktywizację zarówno zawodową i społeczną uczestników.

W przypadku dwóch z trzech analizowanych projektów wpływ na aktywizację społeczną uczestników ocenić można jako wysoki. W przypadku tych projektów, wiedza i umiejętności przekazane uczestnikom mają szansę na dyfuzję wśród pozostałych członków lokalnej społeczności. Uczestnicy tych projektów wskazują, że projekt miał wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnego środowiska, a umiejętności w nim uzyskane owocują lepszymi relacjami interpersonalnymi z innymi członkami lokalnej społeczności. Wszystkie te elementy wprowadzają zmiany w życiu społeczności, pokazując dobre wzorce (nawet wtedy, jeśli zaledwie jeden z uczestników osiągnie sukces) i umożliwiając jej członkom otwarcie się na nowe wyzwania, pozyskanie pewności siebie i przełamanie barier psychicznych, co w efekcie doprowadza do aktywizacji nie tylko w dziedzinie zawodowej. W trzecim analizowanym projekcie czynnik ten raczej nie zadziałał. Odmienność tego projektu w stosunku do dwóch pozostałych polegała na tym, że kierowany on był do bardzo szerokiej grupy osób reprezentujących prawdopodobnie różne lokalne środowiska, co mogło spowodować, że nie doszło do efektu dyfuzji wiedzy.

W tabeli poniżej zebrano oceny trzech analizowanych aspektów relacji uczestnik-projekt w przypadku każdego z trzech projektów uzupełnione o uzasadnienie ocen.

Tabela 56. Ocena elementów projektów – Działanie 6.3

Projekt I	Lokalne szanse – kobiece warsztaty przedsiębiorczości	
Grupa docelowa	Kobiety nieaktywne zawodowo z terenu gminy Dębno	
Projektodawca	Gmina Dębno	
Cel projektu	Aktywizacja zawodowa	
Liczba uczestników	20	
Liczba badanych	12	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Umiarkowana	Tylko 2 uczestników projektu twierdzi, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Z drugiej strony, część uczestników wskazuje, że pozostali uczestniczący zgłaszali swoje potrzeby co do tematyki projektu. Ponadto 1 z badanych przyznał, że należał do grona pomysłodawców tego projektu, a 3 uczestników zaliczyło do nich swoich znajomych lub rodzinę.
Ocena realizacji celu	3 – Umiarkowana	Zaledwie 1 na 12 uczestników wskazuje na poprawę w tym aspekcie w porównaniu z sytuacją sprzed uczestnictwa w projekcie. Z drugiej strony, aż 9 badanych deklaruje, że po zakończeniu uczestnictwa lepiej radzili sobie w życiu zawodowym.

Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	5 – Bardzo wysoka	Wśród uczestników projektu panuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (10 odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (9 odpowiedzi pozytywnych). 8 uczestników wskazuje, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Większość uczestników zadeklarowała, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności w postaci np. wiedzy, którą uczestnicy mogą podzielić się z innymi mieszkańcami.
Projekt II	Sołecki Klub Aktywności Zawodowej w gminie Trzebinia	
Grupa docelowa	Osoby bezrobotne (z przewagą kobiet) z gminy miejsko-wiejskiej Trzebinia	
Projektodawca	Powiat Chrzanowski - Powiatowy Urząd Pracy w Chrzanowie	
Cel projektu	Aktywizacja zawodowa bezrobotnych	
Liczba uczestników	122	
Liczba badanych	5	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Umiarkowana	Wszyscy uczestnicy projektu twierdzą, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Odkryto to za pośrednictwem ankiety. Niemniej jednak nikt nie skorzystał z tej możliwości. Tylko jedna osoba przyznała, że miała jako przyszły uczestnik projektu wpływ na wybór jego tematyki. Tylko 3 na 5 badanych uczestników wskazuje, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom; 1 uczestnik wskazał na siebie jako inicjatora projektu.
Ocena realizacji celu	2 – Raczej niska	3 z 5 badanych określa wpływ projektu na realizację ich potrzeb jako średni, a pozostali jako niski i żaden, co w konsekwencji powoduje, że oceniają wpływ uzyskanej pomocy na ich życie zawodowe jako umiarkowanie skuteczny (3 osoby) lub wręcz nieskuteczny (2 osoby)
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	2 – Raczej niska	Tylko 1 badany uczestnik projektu zadeklarował, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności. Również zaledwie 1 badany stwierdził, że zamierza w przyszłości angażować się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.
Projekt III	Przez warsztaty do aktywności zawodowej	
Grupa docelowa	Kobiety nieaktywne zawodowo z terenu gminy Gnojnik	
Projektodawca	Stowarzyszenie Pomocna Dłoń	
Cel projektu	Aktywizacja zawodowa nieaktywnych zawodowo	
Liczba uczestników	20	
Liczba badanych	10	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Umiarkowana	Tylko 3 uczestników projektu twierdzi, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Mniej niż połowa badanych (3 osoby) wskazała, że mieli wpływ jako przyszli uczestnicy projektu na wybór jego tematyki.
Ocena realizacji celu	3 – Umiarkowana	W 7 przypadkach uczestnicy projektu oceniają pomoc uzyskaną w projekcie jako skuteczną, natomiast 2 badanych uznało, że projekt nie przyniósł zmian w ich życiu zawodowym, pozostała 1 osoba oceniła tę pomoc umiarkowanie. Z kolei wśród 6 osób, które traktowały uczestnictwo w projekcie jako sposób na rozwiązanie swojego osobistego problemu, aż 5 uznało, że projekt rzeczywiście przyczynił się do poprawy sytuacji. W przypadku większości badanych samoocena obecnej sytuacji zawodowej uczestników wskazuje na brak zmian. W 3 przypadkach jednak zadeklarowano poprawę sytuacji zawodowej w porównaniu z okresem przed rozpoczęciem projektu.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	5 – Bardzo wysoka	Wśród uczestników projektu panuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości. Prawie wszyscy twierdzą też, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Większość uczestników zadeklarowała, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności (8 osób) – wskazywano na wartość, polegającą na otwarciu się uczestników projektu na innych ludzi, nabycie pewności siebie, co może mieć pozytywne skutki dla całej lokalnej społeczności.

8.6 Działanie 7.3: Projekt „Mogę więcej – aktywizacja kobiet zrzeszonych w kołach gospodyń wiejskich z terenu Gminy Grybów”

8.6.1 Projekt

Projekt organizowany przez Stowarzyszenie „Nasza Ziemia Grybowska” skierowany do 40 kobiet zrzeszonych w Kołach Gospodyń Wiejskich z terenu Gminy Grybów. Zakres projektu obejmował moduły: szkoleniowo-doradczy z zakresu: „Moje środowisko lokalne”, „Projektowanie, zarządzanie oraz skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych”, moduł doradczy wyjazdowy. Projekt objął 40 osób. Przebadano 16 uczestników.

8.6.2 Geneza projektu

Projektodawca

Projektodawca przyznał, że przed uruchomieniem projektu przeprowadzono badanie, którego celem było otrzymanie informacji zwrotnej na temat oczekiwań przyszłych uczestniczek kursu.

„My przeprowadzaliśmy badanie. Było spotkanie przed realizacją projektu. Panie wypisywały, co najbardziej chcą, jakie mają największe problemy. I z tego wyszedł projekt.”

Przyznano, że po ogłoszeniu naboru projekt wzbudził duże zainteresowanie – „miejsca zapelniały się w ciągu 2 godzin” i około 20 osób nie mogło w nim uczestniczyć z powodu braku miejsc. Z uwagi na duże zainteresowanie organizatorzy zezwolili części kobiet z listy rezerwowej, by także przychodziły na zajęcia, choć nie zapewniono im materiałów.

Projektodawca zapytany o bariery utrudniające uczestnictwo w projekcie wskazał na obowiązki (brak czasu) związane z prowadzeniem gospodarstwa rolnego przez kobiety mieszkające na wsi, brak możliwości dojazdu (brak środków na dojazd) – dlatego w projekcie zadbano o możliwość zwrotu kosztów dojazdu i opieki „nad osobą zależną”. Do udziału w projekcie bardzo chętnie zgłaszały się osoby aktywne, które posiadają chęć działania na rzecz lokalnej społeczności, a dzięki udziałowi w szkoleniu miały nadzieję tę misję zrealizować.

„Uczestniczkami są takie kobiety, liderki, które chciałyby coś zrobić dla swojej wsi, chciały się dowiedzieć, jak pozyskać środki unijne na rozwój. Na przykład chciały zrobić coś dla swojego społeczeństwa, wiele osób się interesowało agroturystyką.”

Sformułowano także generalną uwagę, że do udziału w projektach zawsze zachęca możliwość podniesienia swoich kwalifikacji przez uczestników i dzięki temu zwiększenie szans na znalezienie pracy.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników za pośrednictwem urzędu gminy oraz kół gospodyń wiejskich. Uczestniczki wysoko oceniły dostępność informacji, choć wśród szesnastu badanych znalazła się jedna osoba, która określiła ją jako niską i trzy, które określiły ją jako średnią.

Uczestniczki projektu w większości przypadków jako głównego pomysłodawcę wskazują bądź przewodniczącego Stowarzyszenia Ziemia Grybowska (5 osób na 16 badanych wymienia go z nazwiska), bądź osoby związane z kołami gospodyń wiejskich. Niektórzy wskazywali, że do głównych pomysłodawców należały osoby z gminy. Spośród badanych osób 5 uczestniczek twierdzi, że należały do grona pomysłodawców projektu, a 4 że do tego grona należeli ich znajomi lub ktoś z rodziny. Prawie wszystkie uczestniczki mówią, że w przygotowanie projektu były zaangażowane organizacje lokalne, kółka lub stowarzyszenia (14 osób, a 2 nie wiedziały). Większość osób wskazuje tu koła gospodyń

wiejskich, a kilka Stowarzyszenie Ziemi Grybowskiej. Na 16 badanych uczestniczek 7 twierdzi, że decyżę o udziale w projekcie podjęły samodzielnie, a 9 że wspólnie z inną osobą.

Więcej niż połowa uczestniczek twierdzi, że przed rozpoczęciem projektu miały możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Odbywało się podczas zebrań. Jedna z uczestniczek wymieniła ankietę. Jednak tylko jedna z tych osób twierdzi, że zgłaszała jakieś swoje potrzeby, ale już 5 przyznaje, że inni uczestnicy zgłaszali takie potrzeby. Trzy panie miały wpływ na wybór tematyki projektu, a 13 wskazało że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.6.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Projektodawca przyznał, że podstawową zaletą jest już samo zaoferowanie kobietom z terenów wiejskich możliwości wyjścia z domu i wzięcia udziału w projekcie, by w ten sposób zdobyć wiedzę i nowe doświadczenia. Za ważne uznano dostarczenie uczestniczkom szkolenia narzędzi i wiedzy pozwalającej im działać na rzecz środowiska lokalnego.

Nawiązanie relacji pomiędzy kobietami z różnych wsi, które łączy podobna aktywna postawa wpłynęło pozytywnie na integrację tego środowiska. Uwzględnienie w programie wyjazdu integracyjnego pozytywnie wpłynęło na integrację grupy. Za mankament organizatorzy uznali to, że nie wszyscy chętni mogli wziąć udział w projekcie z powodu jego ograniczeń finansowych.

Uczestnicy

Zrealizowany projekt traktowany był przez większość uczestniczek jako szansa na rozwiązanie problemu zidentyfikowanego wśród społeczności lokalnej, przy czym różne osoby inaczej widziały problemy lokalne. Wymieniano mobilizację i integrację środowiska, pozyskiwanie funduszy na działalność kół gospodyń lub działalność gospodarczą, zdobycie nowych wiadomości lub umiejętności. Siedem na dziewięć osób przyznało, że projekt pomógł rozwiązać ten problem. Tylko jedna osoba stwierdziła, że udział w projekcie miał rozwiązać jakiś jej problem – zmotywowanie do wyjścia z domu i projekt spełnił swoją rolę.

Wśród potrzeb, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie większość badanych wskazuje na możliwość kontaktu z ludźmi (12 na 16 wskazań) oraz na zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy (9 osób). Jako najważniejsza potrzeba także rysuje się możliwość kontaktu z ludźmi.

Oceny tego, w jakim stopniu projekt przyczynił się do realizacji głównych potrzeb są dość sceptyczne: 2 osoby mówią, że w bardzo dużym stopniu, 4, że w dużym, ale już 5, że w średnim i 3, że w małym. Można powiedzieć, że opinie pozytywne i negatywne rozłożyły się mniej więcej po połowie.

Wszystkie uczestniczki są zadowolone z udziału w projekcie, a 14 twierdzi, że „zdecydowanie tak”. Do mocnych stron projektu zaliczono przede wszystkim możliwość uzyskania nowej wiedzy oraz kompetencje osób prowadzących szkolenia. Większość respondentek nie dostrzega żadnych słabych stron projektu. W wypowiedziach dwóch osób pojawia się wskazanie na trudność w samym przygotowaniu wniosku („Bez pomocy z gminy nie byłobyśmy w stanie same napisać takiego projektu, to jest bardzo trudne”, „Dużo papierów – trudno w tym odnaleźć odpowiednie informacje”).

8.6.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Za pozytywny efekt zrealizowanego projektu w ramach Działania 7.3 PO KL uznano chęć udziału w kolejnym projekcie, który zaproponowano uczestniczkom (projekt w ramach Działania 9.5). Organizatorzy uznali, że uczestniczki kursu dzięki projektowi uzyskały zarówno wiedzę na temat pozyskiwania środków z funduszy, jak i zdobyły szereg kompetencji psychologicznych ułatwiających im podjęcie aktywności na rzecz integracji środowiska, z którego się wywodzą. Stwierdzono, że uczestniczki projektu potrafiły wejść w rolę liderek społecznych, które prężnie działają, organizują imprezy, spotkania, zbiórki pieniędzy, pokazy.

„Skutkiem jest aktywność, integracja. Mamy liderki, które robią coś dla swoich społeczności.”

Projektodawca oszacował, że ¾ uczestniczek nadal współpracuje ze sobą. Dzięki ich aktywności zawiązało się także „takie jakby stowarzyszenie”, czyli zaistniały procesy integracji grupy liderek, które pochodzą z różnych wsi.

„Myślę, że panie dużo się dowiedziały. Wyszły do ludzi. Te panie są bezrobotne. Dowiedziały się, że są możliwości pozyskania funduszy na różne działania. Wydaje mi się, że teraz panie szukają, same próbują coś w tym kierunku zrobić. Integracja. Wydaje mi się, że to jest nie tylko dla nich, ale dla społeczeństwa, dla środowiska, w którym żyją. Także wyszkoliliśmy – można tak powiedzieć – liderki społeczne.”

Uczestnicy

Połowa uczestniczek projektów ocenia na 4 lub 5 punktów skuteczność projektu w generowaniu zmian w ich życiu zawodowym. Niskie oceny dały tylko 3 osoby, 3 oceniły tę skuteczność na poziomie średnim, a 2 nie dały oceny. Sześć osób powiedziało, że projekt nie przyniósł im żadnych dodatkowych korzyści, ale pozostałe wymieniły m.in. zdobycie nowej wiedzy, nawiązanie nowych znajomości, podniesienie kwalifikacji.

Sytuacja zawodowa większości uczestniczek (13) pozostała bez zmian, choć jednocześnie 9 uczestniczek twierdzi, że obecnie radzi sobie w życiu zawodowym lepiej niż przed przystąpieniem do projektu.

Wśród części uczestniczek projektu panuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (10 na 16 odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (15 odpowiedzi pozytywnych); 14 uczestniczek wskazuje, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Natomiast 11 uczestniczek twierdzi, że tego typu projektu są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości.

Tylko niemal połowa uczestniczek (7 osób) zadeklarowała, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności – wskazywano na wartości związane z nawiązywaniem nowych znajomości, więzi.

8.7 Działanie 7.3: Projekt „Zróbmy to razem”

8.7.1 Projekt

Projekt organizowany przez Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń” skierowany do 30 mieszkańców obszarów wiejskich Miasta i Gminy Stary Sącz, głównie Sołectw: Skrudzina i Gaboń-Praccka mający na celu przygotowanie i wystawienie spektaklu teatralnego. Projekt objął 30 osób. Przebadano 12 uczestników.

8.7.2 Geneza projektu

Projektodawca

Mieszkańcy wsi na początku reagowali z dystansem na propozycje udziału w projekcie, co spowodowane było tym, że taka inicjatywa pojawiła się tam po raz pierwszy. Reakcją najpierw było wyczekiwanie opisane przez projektodawcę słowami „niech inni spróbują, ja zobaczę, a najwyżej się potem włączę”. Ostatecznie zgłosiły się dwie osoby więcej niż planowano, a po wykrystalizowaniu się składu grupy, nikt nie zrezygnował z uczestnictwa w projekcie, co zdaniem projektodawców potwierdza atrakcyjność przedsięwzięcia dla mieszkańców.

Projektodawca zapytany, czy mieszkańcy mieli wpływ na kształt projektu przyznał, że w ramach stowarzyszenia (22 członków) dyskutowano na temat zawartości przygotowywanej oferty projektowej. Równocześnie zwrócono uwagę, że członkowie stowarzyszenia wywodzą się z miejscowości, w której realizowano projekt – „są więc przedstawicielami właśnie tej społeczności”.

Projektodawcy za najtrudniejszą barierę dla organizatorów przedsięwzięcia uznali dystans miejscowej ludności, liczenie się z opinią innych mieszkańców wsi („oglądanie się na sąsiadów”, „jak sąsiad, to ja też”).

Stwierdzono, że ważnym demotywatorem może być także interferowanie pracy w projekcie z cyklem prac rolnych. Ważna jest także pora roku i moment zapadania zmroku. Stwierdzono, że do udziału w projektach tego typu zachęcają także informacje o tym, że „ktoś już z tego skorzystał”, czy potwierdzenie tego, że w projekcie „na pewno wszystko jest za darmo”.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników za pośrednictwem urzędu gminy lub od sołtysa. Dostępność informacji o projekcie została oceniona bardzo wysoko – jako bardzo dobra lub dobra przez 11 na 12 badanych uczestników.

Jako głównego pomysłodawcę projektu wymienia się albo sołtysa, albo zarząd stowarzyszenia. Tylko 1 na 12 uczestników twierdzi, że należał do grona pomysłodawców projektu, ale już 6 osób przyznaje, że należeli do niego znajomi, sąsiedzi lub rodzina. Większość badanych (8 na 12) mówi, że w przygotowanie projektu były zaangażowane organizacje lokalne i wymieniają oni Stowarzyszenie, choć nie wszyscy dokładnie podają jego nazwę.

Tylko 4 na 12 osób twierdzi, że przed przystąpieniem do projektu mieli możliwość zgłaszania swoich potrzeb lub problemów podczas zebrań lub konsultacji. Nikt jednak, spośród badanych, takich potrzeb nie zgłaszał, a jedna osoba twierdzi, że inni uczestnicy zgłaszali. Dwie osoby twierdzą, że miały wpływ na wybór tematu projektu, a wszyscy, że tematyka im odpowiadała. Siedem osób podjęło decyzję o udziale samodzielnie, a 5 wspólnie z inną osobą.

8.7.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Uczestnictwo w projekcie dało uczestnikom możliwość poznania się, spotkania, wspólnego pracowania przy przygotowywaniu spektaklu. Dla kobiet uczestniczenie w projekcie umożliwiło im „wyjście z domów” i doświadczenie uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych, które nigdy wcześniej nie były ich udziałem. Dzięki uczestnictwu w zajęciach ludzie mogli zrewidować swoją, pełną leku i obaw, początkową postawę, która po zakończeniu projektu całkowicie zmieniła swój wektor.

Uczestnicy narzekali na to, że projekt skończył się zbyt szybko. Deklarowano chęć uczestnictwa w kontynuacji, twierdzono że projekt mógłby mieć ciąg dalszy.

Uczestnicy

Tylko 4 na 12 osób twierdzi, że projekt miał rozwiązać jakiś problem społeczności lokalnej, a tym problemem była integracja społeczności wiejskiej. Osoby te uważają, że projekt pomógł rozwiązać ten problem. Tylko dla jednej osoby projekt miał być środkiem rozwiązania jakiegoś własnego problemu („zrobienie czegoś dla siebie, wyjście do społeczności”) i projekt spełnił tę rolę.

Wśród potrzeb, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie większość badanych wskazuje na możliwość kontaktu z ludźmi (10 na 12 wskazań) oraz na zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy (4 osoby).

Większość uczestników (9 na 12) uważa, że udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby w bardzo dużym lub dużym stopniu, trzy uważają, że w średnim stopniu. Kilka osób wymienia także dodatkowe korzyści z udziału w projekcie, np. nabycie pewności siebie.

Wszyscy uczestnicy są zadowoleni z udziału w projekcie (7 zdecydowanie). Mocną stroną projektu był osiągnięty cel, czyli integracja mieszkańców i umożliwienie im kontaktów. Większość nie dostrzega żadnych ujemnych stron. Jedna osoba wspomniała tylko kwestie organizacyjne – trudność zgrania terminów 30 osób.

8.7.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

W ramach projektu wystawiono spektakl teatralny pod tytułem „Pchła szachrajka” Jana Brzechwy. Doświadczenie uczestnictwa było dla osób biorących udział w projekcie bardzo ważne i wyjątkowe.

Projektodawca za trwałe efekty projektu uznał nawiązanie przez uczestników bezpośrednich relacji, które zaowocowały dużym zintegrowaniem środowiska lokalnego. Za ważne uznano zmniejszenie znaczenia dzielących uczestników projektu różnic międzypokoleniowych. Po zakończeniu projektu jego uczestnicy „*chcą się spotykać, chcą razem dalej coś robić*”. Projektodawcy zwrócili uwagę na fakt, że więzi zawiązane podczas realizacji spektaklu są w dalszym ciągu podtrzymywane. Co więcej, przygotowywane są kolejne wystawienia spektaklu.

Uczestnicy

Połowa uczestników projektu ocenia na 4 lub 5 punktów skuteczność projektu w generowaniu zmian w ich życiu zawodowym. Niskie oceny dały tylko 3 osoby, 1 oceniła tę skuteczność na poziomie średnim, a 3 nie dały oceny. Udział w projekcie generalnie nie wpłynął na sytuację zawodową uczestników, ale 7 osób twierdzi, że po udziale w projekcie radzi sobie lepiej w życiu zawodowym.

Wśród uczestników projektu dominuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (10 na 12 odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (12 odpowiedzi pozytywnych); 10 uczestników wskazuje, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Natomiast 12 uczestników (wszyscy badani) twierdzi, że tego typu projekty są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości. Zdecydowana większość (10 na 12 osób) deklaruje, że zamierza w przyszłości angażować się w organizację projektów zorientowanych na potrzeby społeczności lokalnej.

Wszyscy badani uczestnicy (12 osób) zadeklarowali, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności – przede wszystkim w postaci integracji mieszkańców oraz integracji między wioskami, ale wskazywano także na nawiązanie współpracy międzynarodowej.

8.8 Działanie 7.3: Projekt „Akademia sołtysów”

8.8.1 Projekt

Projekt organizowany przez Stowarzyszenie Sołtysów Ziemi Sądeckiej skierowany do 60 sołtysów z terenu powiatu nowosądeckiego, chcących podnosić swoje kompetencje oraz kwalifikacje zawodowe. Projekt zawierał: moduły szkoleniowo-doradcze obejmujące m.in. tematykę: Zarządzanie zespołem, Mobilizowanie ludzi do działań, Procedury zakładania i działania organizacji pozarządowych, Budowanie partnerstwa lokalnego, publiczno-prywatnego, Projektowanie, zarządzanie oraz skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych; Utworzenie Lokalnej Grupy Działania i opracowanie wniosku grantowego. Projekt objął 60 osób. Przebadano 22 uczestników.

8.8.2 Geneza projektu

Projektodawca

Projektodawca zadeklarował, że przygotowując projekt przeprowadzono diagnozę potrzeb grupy docelowej, do której dostosowano tematykę projektu. Grupę uczestników projektu stanowiło 60 sołtysów pragnących podnosić swoje kompetencje oraz kwalifikacje zawodowe. Diagnoza obejmowała przeprowadzenie konsultacji i wywiadów z reprezentantami tej grupy docelowej.

Dodatkowo uczestnicy szkolenia mieli wpływ na jego kształt i harmonogram już w trakcie trwania projektu. Zanotowano duże zainteresowanie uczestnictwem w projekcie, a liczba chętnych przekroczyła o 30 liczbę dostępnych miejsc.

Za zachęcające do udziału w projekcie uznano możliwości zdobycia konkretnych kompetencji i uprawnień. Stwierdzono także, że cennym rozwiązaniem, które może być uwzględniane w tego typu projektach jest powoływanie do istnienia struktury, która zajęłaby się indywidualnym doradztwem uczestnikom szkolenia, tak by mieli oni możliwość indywidualnych konsultacji.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników za pośrednictwem urzędu gminy/starostwa/od wójta/sołtysa lub ze stowarzyszenia. Dostępność do informacji o projekcie została oceniona wysoko – jako bardzo dobra lub dobra przez 15 na 22 badanych uczestników, a przez 6 jako średnia.

Opinie o tym, kto był głównym pomysłodawcą projektu dzielą się na te wskazujące starostwo lub kogoś ze starostwa oraz te wskazujące stowarzyszenie sołtysów. Trzech na 22 badanych uczestników twierdzi, że należeli do grona pomysłodawców, pięciu mówi, że to tego grona należeli ich znajomi, 12 przyznaje, że w przygotowanie projektu były zaangażowane organizacje lokalne i wymieniają przede wszystkim stowarzyszenie sołtysów, ale pojawiają się także pojedyncze wskazania na stowarzyszenie hafciarstwa i koronkarstwa czy stowarzyszenie osób niepełnosprawnych.

Większość uczestników twierdzi, że przed przystąpieniem do projektu mieli możliwość zgłaszania swoich potrzeb lub problemów (14 na 22) i miało to miejsce na spotkaniach i zebraniach. Trzy osoby wskazały też ankiety. Siedmiu uczestników zgłaszało jakieś potrzeby lub problemy przed rozpoczęciem projektu, a 10 przyznaje, że inni uczestnicy takie problemy zgłaszali. Mniejszość (7 na 22) przyznaje, że mieli wpływ na wybór tematyki projektu. Tematyka projektu odpowiadała większości uczestników, choć zdecydowanie tak twierdzi 6 osób, a raczej tak 13.

8.8.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Za zaletę uznano to, że w ramach realizacji projektu udało się dotrzeć do konkretnej grupy docelowej (60 sołtysów), która była zainteresowana zaplanowaną tematyką. Pozytywnie oceniono kompetencje, które zdobyli uczestnicy. Zwrócono generalnie uwagę na duży potencjał imprez integracyjnych organizowanych dla uczestników szkoleń. Za przynoszące trwałe rezultaty w zakresie oddolnej aktywizacji ludności społeczności lokalnych uznano także szkolenia zawodowe.

Nie wskazano słabych stron projektu. Zwrócono jedynie uwagę na potrzebę kontynuowania go i rozszerzenie grupy docelowej o członków rad gmin. Propozycję tę zgłosili sołtysi, którzy brali udział w projekcie. Propozycję uzasadniali tym, że muszą współpracować z radami gmin i „jak sami stwierdzili, ciężko im w tej chwili rozmawiać o czymś, czego druga strona nie wie”.

Uczestnicy

Większość osób (14 na 22) twierdzi, że projekt miał rozwiązać jakiś problem społeczności lokalnej, przy czym głównym problemem jest zdobycie umiejętności pozyskiwania środków finansowych dla miejscowości/gminy. Większość spośród tych, którzy taki problem widzieli, twierdzi, że projekt pomógł go rozwiązać (12 osób). Tylko trzy osoby mówią, że projekt miał służyć rozwiązaniu jakichś ich własnych problemów, ale rozumieją przez to np. zdobycie środków unijnych na budowę dróg, ale takich problemów projekt nie rozwiązał.

Wśród potrzeb, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie najczęściej wymienia się zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy (11 osób) oraz możliwość kontaktów z ludźmi (10 osób), przy czym ta druga częściej wymieniana jest jako najważniejsza. Dość często pojawił się także motyw poprawy sytuacji materialnej, choć w kontekście tego projektu mogła odnosić się ona do kondycji gminy czy społeczności. Większość uczestników uważa, że udział w projekcie tylko w średnim stopniu przyczynił się do realizacji ich głównych potrzeb. Wśród innych wymienianych potrzeb przewija się potrzeba zdobycia środków finansowych (unijnych) i potrzeba nabycia umiejętności pozyskiwania tych środków. I w tym przypadku projekt tylko w średnim stopniu przyczynił się do ich realizacji.

Na pytanie o dodatkowe korzyści udziału w projekcie 14 osób twierdzi, że niczego takiego nie było, ale kilka osób wskazuje na zdobycie nowej wiedzy, jeden wspomina naprawę nadbrzeża rzeki i jeden pozyskanie środków w ramach projektu.

Jako mocną stroną projektu najczęściej wymienia się zdobycie przez uczestników nowej wiedzy i umiejętności. Kilka osób chwaliło kwalifikacje wykładowców. Na pytanie o słabe strony projektu większość odpowiada, że ich nie było, a inne nieliczne wypowiedzi odnoszą się raczej do poczucia niedosytu, że projekt nie jest kontynuowany.

8.8.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Projektodawca zapytany o efekty wsparcia oferowanego w ramach projektu „Akademia Sołtysów” wyjaśnił, że wyniki przeprowadzonych badań ewaluacyjnych były pozytywne. Uczestnicy projektu wypełniali ankiety, które badały zarówno poziom wiedzy, którą przekazywano podczas szkoleń (testy ze szkoleń), jak i pozwoliły na wyrażenie opinii na temat szkolenia. Dodatkowo za kryterium oceny projektu uznano fakt opracowania 3 wniosków aplikacyjnych dla obszarów wiejskich, które zostały przygotowane w trakcie zajęć.

Uczestnicy

Generalnie udział w projekcie nie miał wielkiego wpływu na zmiany w życiu zawodowym uczestników, ale większość uważa, że po zakończeniu udziału radzi sobie lepiej w życiu zawodowym niż wcześniej.

Wśród uczestników projektu dominuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (17 na 22 odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (18 odpowiedzi pozytywnych); 19 uczestników wskazuje, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Natomiast już tylko 9 uczestników twierdzi, że tego typu projekty są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości (a 9 przydatność ocenia na średnim poziomie). Większość (14 na 22 osoby) deklaruje, że zamierza w przyszłości angażować się w organizację projektów zorientowanych na potrzeby społeczności lokalnej.

Większość badanych uczestników (14 osób) twierdzi, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności – wymieniano tu głównie inwestycje i rozwój przedsiębiorczości: rozbudowa domu kultury, budowa boiska, otwarcie nowych firm.

8.9 Podsumowanie: Działanie 7.3

W przypadku wszystkich trzech analizowanych projektów poziom wpływu uczestników na ostateczny kształt projektu oceniony został pozytywnie. Przyszli uczestnicy mieli możliwość zgłaszania swoich potrzeb i wprowadzania modyfikacji do projektu i, co istotne, korzystali z tej możliwości. Fakt ten charakteryzuje uczestników jako osoby aktywne, świadome swoich potrzeb i sposobów ich realizacji.

Wspólną cechą trzech analizowanych projektów jest nakierowanie celu realizacji na rozwój lokalnej społeczności. Wśród projektów mamy przykłady prób zaangażowania społeczności we wspólne przygotowanie wydarzenia kulturalnego, w tym wypadku spektaklu teatralnego, wykreowania wśród członkiń Kół Gospodyń Wiejskich liderek, które po zakończeniu uczestnictwa w projekcie będą aktywnie kreować nowe działania i pozyskiwać środki unijne na ich realizację oraz aktywizacji sołtysów do działań na rzecz różnych form organizowania życia społeczności lokalnej i zapewnienia tym przedsięwzięciom finansowania. Cele tych projektów skierowane są na wzmocnienie lokalnej więzi i na tworzenie mechanizmów, które mają stanowić podstawę lokalnego dialogu i kooperacji.

Generalnie panuje opinia, że udział w projektach realizowanych w ramach Działania 7.3 niesie ze sobą długotrwałe efekty dla społeczności lokalnej. Wskazuje się tu przede wszystkim na zaprezentowanie uczestnikom nowych sposobów na rozwiązywanie ich problemów, z naciskiem na wskazanie dróg pozyskania zewnętrznego finansowania zaplanowanych przedsięwzięć. Trwałość efektów można w tym wypadku ocenić wyłącznie na podstawie deklaracji uczestników dotyczących ich przyszłych zamierzeń. Niemniej jednak diagnoza rzeczywistych efektów projektów możliwa jest jedynie na podstawie analizy rzeczywistych działań podejmowanych przez ich uczestników w dłuższej perspektywie czasowej.

Wśród analizowanych projektów najwyższą ocenę w obszarze trwałości otrzymał projekt polegający na organizacji spektaklu teatralnego. W odróżnieniu od pozostałych projektów realizowanych w postaci szkoleń, integrował on różnych członków lokalnej społeczności wokół jednego przedsięwzięcia i kierował ich działania na osiągnięcie wspólnego celu. Prawdopodobnie ta cecha projektu, zaangażowanie uczestników do osiągnięcia wspólnego dla lokalnej społeczności celu, stanowiła o jego pozytywnym efekcie.

W tabeli poniżej zebrano oceny trzech analizowanych aspektów relacji uczestnik-projekt w przypadku każdego z trzech projektów uzupełnione o uzasadnienie ocen.

Tabela 57. Ocena elementów projektów – Działanie 7.3

Projekt I		Mogę więcej – aktywizacja kobiet zrzeszonych w kołach gospodyń wiejskich z terenu Gminy Grybów
Grupa docelowa	Kobiety zrzeszone w Kołach Gospodyń Wiejskich z terenu Gminy Grybów	
Projektodawca	Stowarzyszenie „Nasza Ziemia Grybowska”	
Cel projektu	Podejmowanie wspólnych inicjatyw, wsparcie pozyskiwania środków zewnętrznych	
Liczba uczestników	40	
Liczba badanych	16	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	5 – Bardzo wysoka	Spośród badanych 5 uczestniczek twierdzi, że należały do grona pomysłodawców projektu, a 4 że do tego grona należeli ich znajomi lub ktoś z rodziny. Więcej niż połowa uczestniczek twierdzi, że przed rozpoczęciem projektu miały możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów.
Ocena realizacji celu	4 – Wysoka	Połowa uczestniczek projektów ocenia na 4 lub 5 punktów skuteczność projektu w generowaniu zmian w ich życiu zawodowym. Niskie oceny dały tylko 3 osoby. Prawie wszystkie uczestniczki są zadowolone z udziału w projekcie.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	4 – Wysoka	Wśród części uczestniczek projektu panuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia (10 odpowiedzi pozytywnych) oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości (15 odpowiedzi pozytywnych). 14 uczestniczek wskazuje, że uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności, ale tylko połowa zadeklarowała, że projekt pozostawił trwałe efekty w lokalnej społeczności.
Projekt II		Zróbmy to razem
Grupa docelowa	Mieszkańcy obszarów wiejskich Miasta i Gminy Stary Sącz, głównie Sołectw: Skrudzina i Gaboń-Pracza	
Projektodawca	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Skrudzina „Przyjaźń”	
Cel projektu	Przygotowanie i wystawienie spektaklu teatralnego	
Liczba uczestników	30	
Liczba badanych	12	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Średnia	Jako głównego pomysłodawcę projektu wymienia się albo sołtysa, albo zarząd stowarzyszenia. Tylko 1 na 12 uczestników twierdzi, że należał do grona pomysłodawców projektu, a 6 osób przyznaje, że należeli do niego znajomi, sąsiedzi lub rodzina.
Ocena realizacji celu	5 – Bardzo wysoka	Głównym celem projektu była integracja społeczności i większość badanych wysoko ocenia realizację tego celu.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	5 – Bardzo wysoka	Wśród uczestników projektu dominuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości. Uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Wszyscy twierdzą, że tego typu projektu są przydatne dla mieszkańców ich miejscowości i mają trwałe efekty.
Projekt III		Akademia sołtysów
Grupa docelowa	60 sołtysów z terenu powiatu nowosądeckiego, chcących podnosić swoje kompetencje oraz kwalifikacje zawodowe	
Projektodawca	Stowarzyszenie Sołtysów Ziemi Sądeckiej	
Cel projektu	Moduły szkoleniowo-doradcze obejmujące m.in. tematykę: Zarządzanie zespołem, Mobilizowanie ludzi do działań, Procedury zakładania i działania organizacji pozarządowych, Budowanie partnerstwa lokalnego, publiczno-prywatnego, Projektowanie, zarządzanie oraz skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych; Utworzenie Lokalnej Grupy Działania i opracowanie wniosku grantowego	
Liczba uczestników	60	
Liczba badanych	22	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	4 – Wysoka	Większość uczestników twierdzi, że przed przystąpieniem do projektu mieli możliwość zgłaszania swoich potrzeb lub problemów, choć mniejszość przyznaje, że mieli wpływ na wybór tematyki projektu.

Ocena realizacji celu	3 – Średnia	Większość uczestników uważa, że udział w projekcie tylko w średnim stopniu przyczynił się do realizacji ich głównych potrzeb. Wśród innych wymienianych potrzeb przewija się potrzeba zdobycia środków finansowych (unijnych) i potrzeba nabycia umiejętności pozyskiwania tych środków. I w tym przypadku projekt tylko w średnim stopniu przyczynił się do ich realizacji.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	4 – Wysoka	Wśród uczestników projektu dominuje opinia, że udział w nim poprawił komfort ich życia oraz korzystnie wpłynął na relacje z innymi mieszkańcami miejscowości. Uczestnictwo w projekcie miało wpływ na zwiększenie ich zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Projekt przyniósł trwałe efekty.

8.10 Działanie 9.5: Projekt „Kobieta wiejska XXI wieku”

8.10.1 Projekt

Projekt realizowano w gminie Mszana Dolna w formie warsztatów i zajęć językowych oraz komputerowych. Kierowano go do kobiet mieszkających na wsi, które prowadzą małe gospodarstwa domowe oraz do kobiet bezrobotnych, w wieku od 45 do 50 lat. Przebadano 10 uczestników.

8.10.2 Geneza projektu

Projektodawca

Przyznano, że na początku rekrutacji zainteresowanie projektem „Kobieta wiejska XXI wieku” było umiarkowane. Pojawiły się problemy związane ze sceptycznym i nieufnym podchodzeniem do oferty uczestnictwa. Problem rozwiązano wydłużając czas rekrutacji i uruchamiając dodatkowe sposoby informowania o projekcie – drogą ustną, metodą kuli śnieżkowej. Ostatecznie zgłosiło się więcej chętnych niż było dostępnych miejsc w projekcie.

Przyznano, że być może rozpoznanie rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnej było niewystarczające, bowiem wydaje się, że większym zainteresowaniem mieszkańców gminy cieszyłyby się zajęcia z języka niemieckiego. Lokalnie występuje duże zapotrzebowanie na takie zajęcia, co związane jest z podejmowaniem pracy przez mieszkańców gminy w Niemczech. Zrealizowany projekt obejmował naukę języka angielskiego i spotkał się z zainteresowaniem mieszkańców. Niemniej jednak, zastanawiano się, czy kurs języka niemieckiego nie spotkałby się z jeszcze większym zainteresowaniem („być może, gdyby to był niemiecki, to zainteresowanie byłoby jeszcze dużo większe”).

Zwrócono uwagę na bariery, które często pojawiają się w przypadku podobnych projektów: trudności związane z dotarciem na zajęcia, trudności wygospodarowania czasu na systematyczne uczestnictwo, brak reklamy zachęcającej do uczestnictwa, brak własnych doświadczeń lub doświadczeń bliskich osób, sąsiadów w zakresie uczestnictwa w podobnych projektach.

Natomiast za elementy zachęcające do uczestnictwa uznano nadzieję na „odmianę swojego losu”, chęć znalezienia pracy, chęć zmiany pracy na lepszą, chęć podjęcia nowych wyzwań przez osobę, która całe życie spędziła w domu pracując na gospodarstwie. Stąd za ważne uznano przedstawianie potencjalnych uczestnikom możliwości, które może im dać uczestnictwo w projekcie.

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników przede wszystkim za pośrednictwem Urzędu Gminy oraz ogłoszeń w kościele. Wymieniono też raz urząd pracy i raz znajomych/rodzinę. Połowa badanych (5 osób) dobrze oceniła dostępność informacji. Dwie oceniły ją jako średnią, a trzy jako niską.

Połowa badanych uczestników projektu „Kobieta wiejska XXI wieku” nie wiedziała, kto był jego pomysłodawcą. Druga połowa wskazywała Urząd Gminy Mszana Dolna. Nikt spośród badanych nie należał do grona pomysłodawców tego projektu. Tylko jeden respondent zaliczył do niego swoich znajomych lub rodzinę. Także tylko jeden uczestnik deklarował, że w organizację projektu zaangażowana była lokalna organizacja, wskazując izbę rolną. Większość uczestników deklaruje, że decyzję o udziale w projekcie podjęli samodzielnie, pozostałe dwie osoby konsultowały ten krok z innymi osobami.

Tylko 3 uczestników projektu twierdzi, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Można je było zgłaszać za pośrednictwem ankiety lub na zebraniu wiejskim. Skorzystał z tej możliwości tylko jeden z uczestników. Nikt z badanych nie wskazał, by pozostali uczestniczący zgłaszali jakieś potrzeby. Ponownie jedna tylko osoba przyznała, że miała wpływ jako przyszły uczestnik projektu na wybór jego tematyki. Jednak wszyscy badani przyznali, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.10.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Za zaletę projektu projektodawca uznał przede wszystkim to, że trafił on do osób zagrożonych wykluczeniem oraz to, że oferta dla takich osób generalnie nie jest zbyt obszerna. Podkreślono zadowolenie uczestniczek projektu, które pozytywnie oceniły projekt i sygnalizowały chęć jego kontynuowania – wystosowali pismo z prośbą o kontynuację, które podpisały wszystkie uczestniczki kursu.

„One były po prostu naprawdę tym zachwycone. Dalej pytają, chciałyby kontynuować, czyli po prostu jest to potrzebne. Ta grupa jest jakby troszeczkę zaniedbana i mocną stroną tego projektu było to, że właśnie tę grupę wyłuskaliśmy spośród mieszkańców i również jej udało się coś zaproponować.”

Minusem był także brak możliwości realizowania działań ukierunkowanych na integrację uczestników (przerwa kawowa, miejsca do ćwiczeń przed lub po zajęciach), co mogłoby być dodatkowym atutem projektu.

Uczestnicy

Zrealizowany projekt traktowany był jako szansa na rozwiązanie problemu zidentyfikowanego wśród społeczności lokalnej tylko przez dwóch badanych uczestników. Problem określono jako brak pracy oraz konieczność poszerzenia wiedzy. Jako szansę na rozwiązanie własnego problemu uznawało go 6 z dziesięciu badanych. Przy próbie określenia tego problemu najczęściej podawano potrzeby związane z poszerzeniem wiedzy, zdobyciem nowych umiejętności. Wszystkie te osoby stwierdziły, że projekt pomógł im rozwiązać wymieniony problem.

Głównymi potrzebami, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie, było zdobycie nowej wiedzy, nowych kwalifikacji oraz możliwość kontaktu z ludźmi. Każdą z nich wskazało po 8 z 10 badanych, przy czym pierwszą z wymienionych wskazywano częściej jako ważniejszą.

Więcej niż połowa badanych uczestników (6 osób) analizowanego projektu uznała, że przyczynił się on do realizacji ich potrzeb. Pozostali raczej sceptycznie wypowiadają się o efektach – 3 badanych określa wpływ projektu na ich potrzeby jako średni, a 1 jako niski.

Wszyscy badani deklarują zadowolenie z uczestnictwa w projekcie. Jako mocną stroną projektu uczestnicy uznali kadrę szkolącą i prowadzenie zajęć (4), zdobyte informacje (4) oraz samą możliwość spotkania się z innymi (2). Kilka osób wymieniło również inne korzyści związane z udziałem

w projekcie – zawarcie nowych znajomości, wymianę doświadczeń, pewność siebie, satysfakcję, zdobycie większej liczby ofert pracy. Pozostałe 5 osób nie dostrzega dodatkowych korzyści. Właściwie głównym minusem projektu był dla uczestników czas jego trwania – uznali, że był za krótki. Tylko jedna osoba krytycznie wypowiedziała się o jego organizacji.

8.10.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Projektodawca wprawdzie nie dysponuje wynikami badań, które diagnozowałyby wpływ uczestnictwa w projekcie na jakość życia końcowych uczestników, stwierdził jednak, że większość uczestniczek szkoleń (roczny kurs komputerowy i języka angielskiego), kontynuują naukę języka, co uznano za pozytywny i trwały efekt projektu. Zwrócono także uwagę na konkretne umiejętności, które zdobyły uczestniczki kursu w zakresie obsługi komputera.

„Kobiety praktycznie zaczynały zupełnie od zera i wyszły z określonymi umiejętnościami, które już im w tym momencie pozwalają na korzystanie z takich choćby podstawowych rzeczy, jak poczta, komunikatory, umiejętność szukania pracy, zamieszczania ogłoszeń, to są takie rzeczy, bez których dzisiaj trudno się funkcjonuje”.

Uczestnicy

Opinie odnośnie wpływu projektu na różne aspekty życia jego uczestników były podzielone. Więcej niż połowa badanych (6 osób) odczuwa, że udział w projekcie poprawił komfort ich życia w obecnym miejscu zamieszkania. Pozostali nie odczuli takiej zmiany. Połowa uczestników twierdzi, że udział w projekcie wpłynął na poprawę relacji z innymi mieszkańcami miejscowości. Sześć osób uważa, że udział w projekcie wpłynął na zwiększenie zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności.

Większość badanych pozytywnie ocenia przydatność takich projektów dla mieszkańców ich miejscowości (7 osób). Dwie osoby oceniły ją średnio, a jedna nie potrafiła się wypowiedzieć. Zdania odnośnie pozostawienia przez projekt trwałych efektów dla lokalnej społeczności są podzielone. Połowa badanych twierdzi, że projekt przyniósł takie efekty, a pozostali go nie dostrzegają. Wśród uzyskanych efektów wymieniano mobilizację mieszkańców do poszerzania umiejętności, poszerzenie wiedzy, zachęcenie innych do wzięcia udziału w projektach.

Prawie wszyscy badani stwierdzili natomiast, że w przyszłości zaangażują się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

8.11 Działanie 9.5: Projekt „Kobieta z kasą”

8.11.1 Projekt

Projekt realizowano w gminie Rzeszawa i obejmował szkolenia w zakresie obsługi kasy fiskalnej, spotkania integracyjne z zaproszonymi przedstawicielami różnych grup społecznych, na których prezentowano doświadczenia związane z pracą (przedstawiciel Klubu Pracy, pielęgniarka, kosmetyczka) oraz informowanie o aktualnych ofertach pracy poprzez korzystanie z internetu. Kierowano go do kobiet w wieku powyżej 25. roku życia, zamierzających powrócić do pracy po dłuższej przerwie, ubezpieczonych w KRUS o niskich kwalifikacjach. Przebadano 10 uczestników.

8.11.2 Geneza projektu

Projektodawca

Projektodawca przed przygotowaniem projektu sprawdzał w środowisku potencjalnych uczestniczek to, czego chciałyby one się podczas szkoleń nauczyć. Zwykle także już po rozpoczęciu projektu uczestniczki są dopytywane o to, co oprócz tematów zaproponowanych przez organizatora danego projektu, chciałyby w jego ramach dodatkowo uwzględnić. Organizator pozostawia bowiem możliwość takiego uzupełnienia programu o tematy, które „wychodzą od kursantów”.

Zwrócono uwagę na trudności rekrutacji uczestników związane z tym, że zainteresowanie projektem było duże i do udziału zgłosiło się zbyt wiele osób. By nie dopuścić do sytuacji odmawiania udziału w projekcie mieszkańcom tej samej miejscowości, z której wywodzą się organizatorzy, wprowadzono obok konieczności zameldowania na terenie gminy Rzeszawa także kryterium rekrutowania wyłącznie osób bezrobotnych.

Za istotną barierę zniechęcającą do uczestnictwa w projektach takich jak „kobieta z kasą” uznano obawę przed brakiem akceptacji lokalnego środowiska dla uczestniczenia w takich programach. Postawy rezerwy zaczynają się zmieniać dopiero wtedy, gdy w projekcie zaczynają uczestniczyć inne mieszkanki miejscowości. Równocześnie bardzo pomaga także promocja projektów i pozytywne przykłady uczestnictwa.

Zwrócono uwagę, że niekiedy informowanie o projekcie poprzez wywieszanie plakatów, informacje w lokalnej gazecie, w internecie nie jest wystarczające. Kluczowe bywa ogłoszenie o naborze wyczytane przez księdza w Kościele.

Zachęcić może także informacja, że uczestnicy projektu czegoś konkretnego się nauczą oraz coś konkretnego otrzymają w jego ramach – nie tylko wiedzę, ale będą mieli jakąś „widoczną” korzyść z uczestnictwa.

„W trakcie zajęć integracyjnych panie uczyły się o makijażu, o wizażu. Mogły sobie zrobić nową fryzurę, mogły sobie zrobić paznokcie, nauczyły się robić makijaż, dostały jakiś tam kupon rabatowy na takie usługi – to jest dodatkowy atut i przy kolejnych projektach one już wiedzą, że: fajnie iść, bo tam zawsze coś jeszcze możemy, oprócz wiedzy, dostać.”

Uczestnicy

Informacja o projekcie dotarła do uczestników przede wszystkim od znajomych i członków rodziny oraz za pośrednictwem Urzędu Gminy. Wymieniono też koła zainteresowań, urząd pracy, kościoł i ulotki. Prawie wszyscy (9 z 10 badanych) dobrze ocenili dostępność informacji. Tylko jedna osoba oceniła ją jako średnią.

Większość badanych uczestników projektu „Kobieta z kasą” nie wiedziała, kto był jego pomysłodawcą. Jedna osoba wskazała Urząd Gminy, jedna pracownika biblioteki i jedna prezesa stowarzyszenia. Nikt spośród badanych nie należał do grona pomysłodawców tego projektu. Tylko dwie respondentki zaliczyły do niego swoich znajomych lub rodzinę. Natomiast połowa badanych deklarowała, że w organizację projektu zaangażowana była lokalna organizacja, przy czym konkretne wskazały tylko dwie osoby – koło gospodyń wiejskich i organizację Druga Szansa. Większość uczestników deklaruje, że decyzję o udziale w projekcie podjęli samodzielnie, pozostałe dwie osoby konsultowały ją z innymi osobami.

Tylko 2 uczestniczki projektu twierdziły, że przed jego rozpoczęciem miały możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Można je było zgłaszać za pośrednictwem ankiety lub na spotkaniu. Nikt nie skorzystał z tej możliwości. Tylko jedna osoba wskazała, że pozostali uczestniczący

zgłaszali jakieś potrzeby. Także jedna tylko osoba przyznała, że miała wpływ jako przyszły uczestnik projektu na wybór jego tematyki. Jednak wszyscy badani przyznali, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.11.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Podkreślono, że projekt ukierunkowany był na mieszkanki lokalnego środowiska, które posiadały dłuższą przerwę w zatrudnieniu, dla których projekt to była próba „wyjścia z domu”, zdobycia podstawowych kompetencji niezbędnych do powrotu do pracy.

„Na pewno mocną stroną jest to, że są to małe lokalne środowiska. Te kobiety zaczynają uczestniczyć, przychodzą na szkolenia, więc to ułatwia im takie wyjście z domu. To jest środowisko wiejskie, więc często te panie gdzieś tam przez szereg lat zajmowały się wychowywaniem dzieci, później już tak zostało, bo wydawało im się, że nie są w stanie podjąć pracy, że nie umieją, nie potrafią wyjść do ludzi i właśnie takie szkolenia otwierają drzwi tym osobom.”

Stwierdzono także, że projekty takie jak „Kobieta z kasą” pobudzają aktywność lokalnej społeczności. Przywołano szereg przykładów takowej wygenerowanej m.in. poprzez uczestnictwo w kilku projektach: angażowanie się w życie gminy, w sprawy samorządu, w wybory, kandydowanie do Rady Gminy, próby zmiany Rady Sołeckiej, powstanie koła muzycznego, zawiązanie grupy wokalnemuzycznej.

Zwrócono uwagę na specyficzny typ uczestników projektu, dla których uczestnictwo w kolejnych projektach jest sposobem na życie. Osoby takie często nie zamierzają w ogóle szukać pracy. Organizując projekt należy liczyć się z możliwością zgłaszania się w pierwszej kolejności tych samych osób, dla których kolejny kurs, spotkanie, projekt to „fajna rozrywka”, „sposób na zabicie czasu”. Dlatego organizatorzy wyciągając wnioski z tej obserwacji uznali, że pierwszeństwo przy rekrutacji mają osoby, które dotąd nie uczestniczyły wcześniej w tego typu projektach.

Na pewno słabą stroną jest krótki czas trwania projektu z uwagi na ograniczone środki na realizację godzin szkoleniowych. Niekiedy w trakcie trwania projektu okazuje się, że należałoby zmodyfikować lub rozszerzyć jego program, np. poprzez omówienie dodatkowych kwestii, na co nie ma środków. Problemy tego typu rozwiązywano poprzez proszenie prelegenta, by ten przedłużył nieco swoje wystąpienie i omówił dodatkowe ważne kwestie. Za słabość projektu organizator uznał także fakt, że konieczne jest dokonanie wyboru grupy, której się udziela pomocy. W przypadku omawianego stowarzyszenia beneficjentem są kobiety. Tymczasem także inne grupy pilnie potrzebują pomocy.

Uczestnicy

Zrealizowany projekt traktowany był jako szansa na rozwiązanie problemu zidentyfikowanego wśród społeczności lokalnej przez trzech badanych uczestników. Problem określono jako brak pracy oraz konieczność podniesienia kwalifikacji. Dwie spośród tych osób stwierdziły, że projekt pomógł rozwiązać wskazany problem. Połowa badanych uznawała projekt jako szansę na rozwiązanie własnego problemu. Wszyscy wskazali, że był nim brak pracy. Dwie z tych osób stwierdziły, że projekt pomógł im rozwiązać ten problem.

Wszystkie badane wskazały zdobycie nowej wiedzy, nowych kwalifikacji i prawie wszystkie możliwość kontaktu z ludźmi, jako potrzeby, których zaspokojenia upatrywano w uczestnictwie w projekcie. Pierwsza z wymienionych potrzeb była dla nich ważniejsza.

Połowa badanych uczestników analizowanego projektu uznała, że projekt przyczynił się do realizacji ich potrzeb. Pozostali ocenili wpływ projektu jako średni.

Prawie wszyscy badani deklarują zadowolenie z uczestnictwa w projekcie. Tylko jedna osoba uznała, że jest niezadowolona. Jako mocną stroną projektu uczestnicy uznali zdobycie nowych umiejętności (4), możliwość spotkania z ludźmi (3), a także kadre szkolącą i organizację (po 1). Kilka osób wymieniło również inne korzyści związane z udziałem w projekcie – większą aktywność w poszukiwaniu pracy, „wyjście z domu”, poznanie czegoś nowego. Pozostałe 5 osób nie dostrzega dodatkowych korzyści. Właściwie nie było krytycznych uwag na temat projektu. Tylko jedna osoba stwierdziła, że oczekiwała więcej ofert pracy po jego zakończeniu.

8.11.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Zdaniem projektodawcy spośród 30 kobiet przeszkolonych w ramach projektu kilka podjęło pracę, choć nie jest to wynik, który byłby założony w projekcie („nie było to założone, jako efekt, tylko monitorowałyśmy to dla własnej informacji”). Stwierdzono, że wszystkie uczestniczki otrzymały zaświadczenia i certyfikaty uczestnictwa, nie pojawiły się jakiegokolwiek problemy z zakończeniem projektu.

Bardzo ważnym skutkiem projektu jest powstawanie i integrowanie się nieformalnych grup, które składają się z jego uczestniczek. Zaczynają one mieć pozytywny wpływ na lokalną społeczność, zaczynają działać na jej rzecz. Ponownie zaczynają być kultywowane tradycje gminne, np. dożynki, pozytywnie zmienia się postrzeganie urzędników, pracowników gminy, osób pełniących funkcje społeczne, np. sołtysa, radnego, rady sołeckiej. Zwiększyło się wzajemne zrozumienie.

Ważne są także konkretne korzyści wyniesione przez uczestniczki projektu i to nie tylko te związane na przykład z obsługą kasy fiskalnej, ale także poznanie podstawowych zasad planowania czasu, zagospodarowania wolnego czasu, godzenia różnych obowiązków, i służbowych, i społecznych, i prywatnych. Stwierdzono, że z osobami tak wyedukowanymi „dużo łatwiej jest w przyszłości współpracować”.

Uczestnicy

Połowa badanych odczuwa, że udział w projekcie poprawił komfort ich życia w obecnym miejscu zamieszkania. Mniej niż połowa (4 osoby) uważa, że udział w projekcie wpłynął na zwiększenie zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Natomiast prawie wszyscy (9 osób) twierdzą, że udział w projekcie wpłynął na poprawę relacji z innymi mieszkańcami miejscowości.

Wszyscy pozytywnie oceniają przydatność takich projektów dla mieszkańców ich miejscowości. Większość (8 z 10) uważa też, że projekt pozostawił trwałe efekty dla lokalnej społeczności. Wśród uzyskanych efektów wymieniano znalezienie pracy przez kilka uczestniczek kursu, powstanie koła gospodyń wiejskich, zdobycie nowych umiejętności i wiedzy.

Większość badanych stwierdziła, że w przyszłości zaangażują się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

8.12 Działanie 9.5: Projekt „Mam talent”

8.12.1 Projekt

Projekt był realizowany w gminie Kłaj i obejmował zajęcia dla nauczycieli (z zakresu rozwoju psychicznego dziecka, wychowania fizycznego dziecka przedszkolnego), dla dzieci (zajęcia z ceramiki, plastyki, gimnastyki, teatralne) i dla rodziców (czuwanie nad rozwojem dziecka). Objął nauczycieli przedszkola samorządowego, rodziców dzieci uczęszczających do tego przedszkola i samych przedszkolaków. Projekt objął 130 osób. Przebadano 11 uczestników.

8.12.2 Geneza projektu

Projektodawca

Organizatorzy deklarowali, że projekt spotkał się z dużym zainteresowaniem lokalnej społeczności. Jego specyfiką było to, że uczestniczyli w nim nauczyciele, dzieci i ich rodzice. Stwierdzono, że projekt powstał w wyniku inicjatywy oddolnej rodziców, rady rodziców w szkole, grona pedagogicznego, dyrekcji szkoły, przedszkola. Za element hamujący aktywność mieszkańców i gotowość do uczestnictwa w projektach tego typu uznano brak wiedzy na temat mechanizmów realizacji projektów i związane z tym obawy – ludzie często niedowierzają, że udział w projekcie jest bezpłatny i dopytują „czy to na pewno w 100% będzie bezpłatne, czy nie będzie konieczny jakiś wkład własny”.

Uczestnicy

Większość badanych uczestników projektu, którymi byli rodzice dowiedziała się o projekcie w przedszkolu. Dwie osoby wymieniły też Urząd Gminy, a pojedyncze wskazania pojawiły się na prasę, radio, telewizję i znajomych. Większość (9 z 11 badanych) dobrze oceniła dostępność informacji. Tylko dwie osoby oceniły ją jako średnią.

Więcej niż połowa badanych uczestników projektu „Mam talent” nie wiedziała, kto był jego pomysłodawcą. Dwie osoby wskazały Urząd Gminy w Kłaju, jedna samorząd rodziców i jedna pracownika przedszkola. Nikt spośród badanych nie należał do grona pomysłodawców tego projektu. Trzy osoby zaliczyły do niego swoich znajomych lub rodzinę. Również 3 osoby deklarowały, że w organizację projektu zaangażowana była lokalna organizacja. Wskazywano przedszkole i stowarzyszenie działające na rzecz rozwoju gminy Kłaj. Większość uczestników deklaruje, że decyzję o udziale w projekcie podjęli samodzielnie, jednak pozostałe 4 osoby konsultowały ten krok z innymi osobami.

Tylko 3 uczestników projektu twierdziło, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Można je było zgłaszać za pośrednictwem ankiety lub na spotkaniu w Urzędzie Gminy, spotkaniu w samorządzie. Nikt nie skorzystał z tej możliwości. Tylko jedna osoba wskazała, że pozostali uczestniczący zgłaszali jakieś potrzeby. Nikt natomiast nie miał wpływu jako przyszły uczestnik projektu na wybór jego tematyki. Jednak wszyscy badani przyznali, że tematyka projektu odpowiadała ich potrzebom.

8.12.3 Realizacja projektu

Projektodawca

Za zaletę projektu uznano to, że był on kierowany do trzech grup uczestników i z każdą z nich realizowano atrakcyjne zajęcia. W przypadku zajęć z dziećmi postawiono nacisk na dodatkowe zajęcia i stymulowanie rozwoju dziecka poprzez szereg różnorodnych zajęć. O atrakcyjności świadczy, zdaniem projektodawcy, to że w trakcie trwania projektu rodzice częściej zapisywali dzieci do przedszkola, niż to miało miejsce przed projektem. Wiedzieli, że w przedszkolu są realizowane dodatkowe zajęcia (na przedszkolu był wywieszony baner reklamowy, w prasie lokalnej zamieszczono ogłoszenia i artykuły). W przypadku zajęć z rodzicami za ważne uznano prowadzenie zajęć edukacyjnych, dzięki którym mogli się dowiedzieć m.in. tego, jak intensywnie ich dzieci rozwijają się w wieku 6 lat, poznać szczegóły rozwoju emocjonalnego swoich dzieci. Ważnym elementem ułatwiającym nauczycielom i rodzicom skorzystanie z oferty było zorganizowanie zajęć blisko miejsca zamieszkania, dzięki czemu nie musieli tracić czasu i pieniędzy na dojazd. Z udziału w projekcie skorzystało także przedszkole, które otrzymało pomoce dydaktyczne zakupione dla celów projektu.

Uczestnicy

Zrealizowany projekt traktowany był jako szansa na rozwiązanie problemu zidentyfikowanego wśród społeczności lokalnej przez trzech badanych uczestników. Problem określano jako związany z brakiem rozwijających zajęć z dziećmi. Dwie spośród tych osób stwierdziły, że projekt pomógł rozwiązać wskazany problem. Jako szansę na rozwiązanie własnego problemu projekt uznawały cztery osoby. Wskazywano, że wiązał się on z brakiem pieniędzy na dodatkowe zajęcia dla dziecka, problem związany z uczeniem się dziecka i przystosowaniem do funkcjonowania w grupie, radzenie sobie z problemami dziecka, uzupełnienie wiedzy związanej z wychowaniem dziecka i rozpoznanie talentu. Tylko jedna z tych czterech osób stwierdziła, że projekt nie pomógł rozwiązać wskazanego problemu.

Dla większości badanych główną potrzebą, której zaspokojenia oczekiwano po udziale w projekcie było zdobycie nowej wiedzy, nowych kwalifikacji. Znaczenie miała także możliwość kontaktu z ludźmi, ale ta wskazywana była w drugiej kolejności.

Prawie połowa (5 z 11 osób) badanych uczestników analizowanego projektu uznała, że projekt przyczynił się do realizacji ich potrzeb. Pozostali w większości ocenili wpływ projektu jako średni. Jedna osoba oceniła go nisko.

Wszyscy badani deklarują zadowolenie z uczestnictwa w projekcie. Jako mocną stroną projektu uczestnicy uznali najczęściej zajęcia zorganizowane dla dzieci oraz dobre przygotowanie kursu – merytoryczne i organizacyjne. Kilka osób wymieniło również inne korzyści związane z udziałem w projekcie – związane z rozszerzeniem wiedzy dziecka (4) i zachęceniem do dalszej nauki (1), bezpłatne materiały (1) oraz ułatwienie kontaktu z dzieckiem. Dodatkowych korzyści nie dostrzegą 4 z 11 badanych uczestników. Większość badanych nie miała krytycznych uwag na temat projektu. Trzy osoby zwróciły uwagę na za krótki czas jego trwania. Dla jednej osoby przekazywane informacje były na zbyt ogólnym poziomie.

8.12.4 Trwałe efekty projektu

Projektodawca

Projektodawca przyznał, że wszystkie zaplanowane elementy projektu zostały wykonane. Za najbardziej widoczne efekty uznano rozwój i zadowolenie zarówno rodziców, jak i dzieci z odbytych zajęć. Za bardzo ważny efekt projektu uznano stymulowanie rozwoju dzieci uczestniczących w projekcie dzięki ofercie różnorodnych zajęć. Rodzice deklarowali, że dzieci dzięki urozmaiceniu oferty edukacyjnej bardzo polubiły chodzenie do przedszkola.

Uczestnicy

Połowa badanych (6 z 11 osób) odczuwa, że udział w projekcie poprawił komfort ich życia w obecnym miejscu zamieszkania. Pięć osób twierdzi, że udział w projekcie wpłynął na poprawę relacji z innymi mieszkańcami miejscowości, a cztery uważają, że wpłynął na zwiększenie zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności.

Prawie wszyscy pozytywnie oceniają przydatność takich projektów dla mieszkańców ich miejscowości. Tylko jedna osoba ocenia ją średnio. Większość (8 z 11) uważa też, że projekt pozostawił trwałe efekty dla lokalnej społeczności. Wśród uzyskanych efektów wymieniano podniesienie wiedzy i rozwinięcie umiejętności dzieci, lepszy rozwój dzieci, kontynuację nauki, podniesienie świadomości rodziców, możliwość wymiany doświadczeń oraz uzupełnienie wyposażenia dla przedszkola.

Większość badanych (9 z 11) stwierdziła, że w przyszłości zaangażują się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

8.13 Podsumowanie: Działanie 9.5

W analizowanych projektach w ramach Działania 9.5 jako mankament, podobnie jak to miało miejsce w przypadku projektów realizowanych w Działaniu 6.3, wskazać można na niewielki wpływ uczestników na kształt projektu. Wypowiedzi uczestników wskazują, że bolączką bywa brak dogłębnej analizy potrzeb mieszkańców, a jeśli już taka próba zostaje podjęta, to brakuje intensywnych działań aby zaktywizować potencjalnych uczestników do głębszej analizy swojej sytuacji, w celu wypracowania najlepszej formy i koncepcji projektu. Najczęściej wśród projektodawców kształtują się pewne pomysły na podstawie oceny dostępnych środków i narzędzi i to one oferowane są lokalnej społeczności w takiej postaci, w jakiej zostały sformułowane przez projektodawcę. Dla usprawiedliwienia projektodawców należy wskazać, że potencjalni uczestnicy często mają duże problemy z określeniem i sformułowaniem swoich potrzeb. Wydaje się więc, że należy rozszerzyć konsultacje na inne osoby, które pełnią istotne role w lokalnych społecznościach i które z racji wypełniania tych ról posiadają często szerszy ogląd problemów lokalnej społeczności niż potencjalni uczestnicy. Należy tu wskazać na osoby pełniące takie funkcje, jak lekarz, nauczyciel, sołtys lub wójt, ksiądz, pracownik opieki społecznej działający na tym terenie. Osoby te zwykle dobrze orientują się w problemach trapiących lokalne społeczności, a często również mają pomysły na skuteczne sposoby rozwiązywania zidentyfikowanych problemów. Konieczność przeprowadzania konsultacji z osobami pełniącymi, z punktu widzenia lokalnej społeczności, ważne role powinna więc stać się obowiązkowym wymogiem realizacji projektu i w tych właśnie działaniach upatrywać należy gwarancji, że projekty będą opierać się o inicjatywy oddolne. Sami potencjalni uczestnicy nie mają bowiem możliwości wskazania tych działań, które mogą rozwiązać lub wspomóc rozwiązanie ich problemów. Obecnie wymóg oparcia pomysłu projektu na inicjatywach oddolnych jest często fikcją. Omawiany powyżej postulat dotyczy wszystkich trzech analizowanych działań.

Pomimo opisanych wyżej mankamentów, realizowane projekty przyjmowane są przez przedstawicieli grup docelowych w większości entuzjastycznie. Uczestnicy traktują wiedzę i nowe doświadczenia pozyskane w trakcie realizacji projektu jako cenny nabytek. Analiza danych socjo-demograficznych członków grup docelowych większości projektów wskazuje, że ich potrzeby w zakresie edukacji, szczególnie tych jej form, które wiążą się z dostępem do nowoczesnych technik przekazywania informacji, są bardzo duże. Zadowolenie z uczestnictwa w projektach związane jest z możliwością obcowania podczas realizacji projektu z obszarami, które aktywizują potrzeby w zakresie pozyskiwania nowej wiedzy i nowych umiejętności i dają satysfakcję wynikającą z zaspokajania tych potrzeb. Uczestnicy odkrywają dzięki projektom nowe zainteresowania i aspekty otaczającej ich rzeczywistości, na które wcześniej nie zwracali uwagi, a także nabywają nowych umiejętności, które istotne są z punktu widzenia potrzeb zarówno zawodowych jak potrzeb dnia codziennego.

Duża część uczestników wskazuje, że realizowane projekty przyczyniają się do wzmocnienia więzi lokalnej, a ich efekty są trwałe. Sporo badanych osób deklaruje również, że pragnie angażować się w organizację kolejnych projektów. Wiąże się to często z chęcią kontynuacji zakończonych projektu. Projektodawcy otrzymują nierzadko sygnały, że osoby, które zakończyły już udział w projekcie, pragną kontynuować zajęcia lub naukę i potencjalnie mogą rekrutować kolejnych uczestników. Niewątpliwie działania takie mają istotny wpływ na umacnianie więzi społecznej rozumianej jako integracja wokół wspólnej aktywności, w tym wypadku samodoskonalenia, nauki.

W tabeli poniżej zebrano oceny trzech analizowanych aspektów relacji uczestnik-projekt w przypadku każdego z trzech projektów uzupełnione o uzasadnienie ocen.

Tabela 58. Ocena elementów projektów – Działanie 9.5

Projekt I		Kobieta wiejska XXI wieku
Grupa docelowa	Kobiety mieszkające na wsi, które pracują w małych rodzinnych gospodarstwach domowych oraz kobiety bezrobotne, w wieku od 45 do 50 lat.	
Projektodawca	Gmina Mszana Dolna	
Cel projektu	Podniesienie kwalifikacji kobiet z grupy docelowej	
Liczba uczestników	BD	
Liczba badanych	10	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Umiarkowana	Tylko 3 uczestników projektu twierdzi, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Tylko jedna skorzystała z tej możliwości i nikt nie zna innych osób, które by je zgłaszały. Tylko jedna osoba miała wpływ na tematykę projektu. Nikt z badanych nie był pomysłodawcą projektu i tylko jedna osoba zna kogoś kto znalazł się w gronie pomysłodawców.
Ocena realizacji celu	4 – Raczej wysoka	Wszyscy badani byli zadowoleni z uczestnictwa w projekcie. Większość wskazuje, że zaspokoił on ich potrzeby, które najczęściej definiowano jako poszerzenie wiedzy i zdobycie nowych kwalifikacji, czyli zgodnie z założonymi celami.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	4 – Raczej wysoka	Wpływ projektu na podniesienie komfortu życia w miejscu zamieszkania, poprawę relacji z innymi mieszkańcami i zwiększenie zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności pozytywnie ocenia około połowa badanych (5-6 z 10 uczestników). Połowa uważa także, że projekt pozostawił trwałe efekty dla lokalnej społeczności. Większość (7) pozytywnie ocenia przydatność takich projektów i prawie wszyscy deklarują, że w przyszłości zaangażują się w organizowanie projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.
Projekt II		Kobieta z kasą
Grupa docelowa	Kobiety w wieku powyżej 25 roku życia, zamierzające powrócić do pracy po dłuższej przerwie, ubezpieczonych w KRUS o niskich kwalifikacjach.	
Projektodawca	Gmina Rzeszawa	
Cel projektu	Podniesienie kwalifikacji grupy docelowej	
Liczba uczestników	BD	
Liczba badanych	10	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Umiarkowana	Tylko 2 uczestniczki projektu twierdziły, że przed jego rozpoczęciem miały możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Nikt nie skorzystał z tej możliwości. Tylko jedna osoba wskazała, że pozostali uczestniczący zgłaszali jakieś potrzeby. Także jedna tylko osoba przyznała, że miała wpływ na wybór tematyki projektu. Nikt nie należał do grona pomysłodawców tego projektu. Tylko dwie respondentki zaliczyły do niego swoich znajomych lub rodzinę.
Ocena realizacji celu	4 – Raczej wysoka	Połowa badanych deklaruje, że udział w projekcie przyczynił się do realizacji ich potrzeb związanych z podniesieniem kwalifikacji i zdobyciem nowych umiejętności. Prawie wszyscy badani byli zadowoleni z udziału w projekcie.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	5 – Raczej wysoka	Połowa badanych odczuwa, że udział w projekcie poprawił komfort ich życia w obecnym miejscu zamieszkania. Prawie wszyscy twierdzą, że udział w projekcie wpłynął na poprawę relacji z innymi mieszkańcami miejscowości. Wszyscy pozytywnie oceniają przydatność takich projektów dla mieszkańców ich miejscowości. Większość (8 z 10) uważa też, że projekt pozostawił trwałe efekty dla lokalnej społeczności. Wśród uzyskanych efektów wymieniano znalezienie pracy przez kilka uczestniczek. Większość badanych twierdzi, że w przyszłości zaangażują się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

Projekt I	Kobieta wiejska XXI wieku	
Grupa docelowa	Kobiety mieszkające na wsi, które pracują w małych rodzinnych gospodarstwach domowych oraz kobiety bezrobotne, w wieku od 45 do 50 lat.	
Projekt III	Mam talent	
Grupa docelowa	Nauczyciele przedszkola w Gminie Kłaj, dzieci uczęszczające do tego przedszkola i ich rodzice.	
Projektodawca	Gmina Kłaj	
Cel projektu	Podniesienie wiedzy nauczycieli i rodziców z zakresu rozwoju dziecka	
Liczba uczestników	130	
Liczba badanych	11	
Oceniany element	Ocena	Uzasadnienie
Wpływ uczestników na kształt projektu	3 – Umiarkowana	Tylko 3 z 11 uczestników projektu twierdziło, że przed jego rozpoczęciem mieli możliwość zgłoszenia swoich potrzeb lub problemów. Nikt nie skorzystał z tej możliwości. Tylko jedna osoba wskazała, że pozostali uczestniczący zgłaszali jakieś potrzeby. Nikt nie miał wpływu jako przyszły uczestnik projektu na wybór jego tematyki.
Ocena realizacji celu	4 – Raczej wysoka	Prawie połowa (5 z 11 osób) badanych uznała, że projekt przyczynił się do realizacji ich potrzeb. Wszyscy badani deklarują zadowolenie z uczestnictwa w projekcie.
Ocena trwałości efektów i ich wpływu na więź społeczną	4 – Raczej wysoka	Połowa badanych (6 z 11 osób) odczuwa, że udział w projekcie poprawił komfort ich życia w miejscu zamieszkania, 5 osób twierdzi, że udział w projekcie wpłynął na poprawę relacji z innymi mieszkańcami miejscowości, a 4 uważają, że wpłynął na zwiększenie zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności. Prawie wszyscy pozytywnie oceniają przydatność projektu dla mieszkańców. Większość (8 z 11) uważa też, że projekt pozostawił trwałe efekty dla lokalnej społeczności. Większość badanych (9 z 11) twierdzi, że w przyszłości zaangażują się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej.

9. ANALIZA I INTERPRETACJA WYNIKÓW BADAŃ

9.1 Wprowadzenie

Istotą skutecznej ewaluacji jest nie tyle wystawienie oceny (rozumianej jako „laurki” lub „nagan”), lecz wskazanie tych obszarów podejmowanych działań, które należy usprawnić, oraz pewnych rekomendacji, jako propozycji kierunków tego usprawnienia. Analizowane wyniki badań empirycznych: (1) uczestników instytucjonalnych oraz (2) uczestników indywidualnych są bardziej oceną w aspekcie liczbowym. Choć do poszczególnych wartości procentowych trudno byłoby przypisać noty w rozumieniu szkolnym, to stanowią one solidną podstawę do porównania się z innymi regionami lub oceny poczynionych postępów wraz z kolejnymi ewaluacjami. Analiza wyników tych badań została z kolei przeprowadzona w duchu ewaluacji zmierzającej do sformułowania określonych wniosków i rekomendacji.

W przyjętym podejściu do analizy i interpretacji danych ewaluacyjnych kierowano się w sposób szczególny założeniami definicji uznanej przez Komisję Europejską, zgodnie z którą przez ocenę (ewaluację) polityki, programu lub projektu należy rozumieć określenie wartości polityki, programu lub projektu w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanych kryteriów i w oparciu o odpowiednie informacje¹².

Od instytucji dokonującej ewaluacji oczekuje się wydania określonego osądu wartościującego na podstawie wcześniej przyjętych kryteriów. Ewaluacja odbywa się w zdefiniowanych wcześniej ramach i polega na poszukiwaniu odpowiedzi na sformułowane przez zamawiającego pytania. Odpowiedzi na te pytania uzyskiwane są na podstawie informacji zebranych przez zespół oceniający z wykorzystaniem określonych metod badawczych.

Głównym celem niniejszego badania ewaluacyjnego jest ocena wpływu zrealizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie po 3, 6 i 12 miesiącach po zakończeniu ich udziału w projektach realizowanych w ramach Priorytetów: VI, VII, VIII oraz IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki (PO KL) w województwie małopolskim oraz wskazanie form wsparcia, które mają największą **użyteczność** z punktu widzenia **zatrudnialności** na małopolskim rynku pracy, rozumianej nie tylko jako **znalezienie zatrudnienia**, ale również **utrzymanie się na rynku pracy**.

Badaniem objęci zostali zarówno indywidualni, jak również instytucjonalni uczestnicy projektów PO KL, którzy zakończyli udział w projektach w okresie od czerwca 2009 r. do czerwca 2010 r.

Swoim zasięgiem badanie objęło tych uczestników projektów, którzy otrzymali wsparcie w ramach projektów realizowanych na terenie województwa małopolskiego. Ideą przyświecającą prowadzonej ewaluacji jest jej wpływ na wzrost adekwatności i dopasowania wsparcia do poszczególnych kategorii uczestników projektów, jak również lepszą alokację środków pomiędzy poszczególne grupy wymagające wsparcia w przyszłych latach obecnego okresu programowania oraz w kolejnym okresie programowania.

Przyjęta w badaniu empirycznym metodologia¹³ pozwala na wnikliwą ocenę tego, co jest bardzo istotne w badaniach ewaluacyjnych – subiektywnej oceny dostępnego i otrzymanego wsparcia. Decyzje każdego z uczestników są w dużym stopniu determinowane właśnie poprzez subiektyw-

¹² T. Kierzkowski, Ocena (ewaluacja) programów i projektów o charakterze społeczno-gospodarczym w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej, Warszawa 2002, (dostępny na: www.ewaluacja.gov.pl), s. 12.

¹³ Szerzej na temat metodologii: Raport metodologiczny, s. 11 – 17.

ną ocenę własnej sytuacji i potrzeb oraz użyteczności określonych działań w odniesieniu do możliwości zmiany tej sytuacji.

W tym kontekście, analiza subiektywnych opinii, postaw, ocen, a nawet odczuć beneficjentów względem poszczególnych form wsparcia oraz ich wpływu na ich sytuację społeczno-ekonomiczną pokazuje, które z proponowanych form wsparcia i które projekty są przez nich najbardziej cenione. Ewaluacja właśnie tego obszaru oddziaływania projektów ma największe znaczenie w kontekście motywacyjnym.

W analizie szczególnie uwypuklono wybrane wyniki poprzez pryzmat przyjętych kryteriów ewaluacyjnych: adekwatności/trafności, użyteczności oraz trwałości udzielonego wsparcia¹⁴, co zostało także uwzględnione w strukturze opracowania. Kształt analizy został oczywiście w dużym stopniu zdeterminowany przyjętą metodologią badawczą. Pewne ograniczenia metodologiczne wynikały z kolei z dużego zróżnicowania populacji poddanej badaniu, co zostało szczegółowo przedstawione w Raporcie Metodologicznym (s. 12-13). W związku z tym, wybrano, najbardziej w takiej sytuacji użyteczną, strategię badawczą umożliwiającą odpowiedź na pytanie, czy dana forma wsparcia (jaka by nie była i kogo by nie dotyczyła) przyniosła temu, kto ją otrzymał to, czego po niej oczekiwał i w jaki sposób zmieniło to jego sytuację¹⁵. Prezentowane podejście ma tę zaletę, iż w badaniu ważniejsze niż różnorodność form pomocy i pewne obiektywne kryteria dostosowane do każdej z nich, były subiektywne odczucia i oceny badanych, adresowane wobec tych form, które oni sami wskazali jako te, z których korzystali i które przyczyniły się, bądź nie, do poprawy ich sytuacji.

9.2 Analiza sytuacji i potrzeb beneficjentów PO KL

Problemy, wyniki ewaluacji oraz wnioski i rekomendacje zawarte w niniejszym rozdziale odnoszą się do następującego pytania ewaluacyjnego¹⁶:

Jakie są potrzeby (oczekiwania) uczestników projektów?

9.2.1 Ocena sytuacji i potrzeb beneficjentów instytucjonalnych

Instytucjonalni beneficjenci PO KL to najczęściej przedsiębiorstwa o dość dobrej bądź średniej sytuacji rynkowej – odpowiednio 52% i 29%. Tylko 14% przedsiębiorstw to takie, które postrzegają swoją sytuację jako bardzo dobrą. Niewielką grupę stanowią beneficjenci, których sytuacja jest „dość słaba” (zaledwie 3% spośród wszystkich badanych). Tylko 2% respondentów nie potrafiło jednoznacznie ocenić sytuacji przedsiębiorstwa¹⁷. Choć to mały odsetek, to jednak analiza wyników w rozbięciu na wielkość przedsiębiorstwa (ustalonej na podstawie liczby zatrudnionych pracowników) jest w pewnym stopniu zaskakująca, gdyż największy odsetek przedsiębiorstw, które nie potrafią ocenić swojej sytuacji jest wśród przedsiębiorstw dużych. Można by się było spodziewać, że to właśnie duże przedsiębiorstwa nie będą miały problemu z określeniem swojej sytuacji, gdyż jako bardziej rozwinięte organizacyjnie będą również bardziej świadome. Możliwa do przyjęcia interpretacja tego zjawiska jest taka, że paradoksalnie większa świadomość w istocie może utrudniać ocenę, a mniejsze przedsiębiorstwa, które nie stosują aż tak zaawansowanych metod i narzędzi zarządzania, są skłonne dokonywać bardziej jednoznacznych ocen. Oczywiście może to wynikać częściowo z niedużych liczebno-

¹⁴ Szerzej: Kryteria ewaluacyjne, s. 24.

¹⁵ Szerzej: Opis koncepcji badania uczestników indywidualnych, s. 25.

¹⁶ Szerzej: Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników indywidualnych, s. 27, Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników instytucjonalnych (przedsiębiorstw), s. 28.

¹⁷ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Wykres 47, s. 122).

ści podrób w poszczególnych kategoriach, jednak wiedza z zakresu zarządzania pozwala sądzić, że przyjęta interpretacja jest wysoce prawdopodobna.

Zestawienie oceny sytuacji przedsiębiorstwa z jego położeniem na terenie Małopolski nie wskazuje dużych dysproporcji pomiędzy poszczególnymi jej obszarami. Tak jak można było przypuszczać, najwięcej przedsiębiorstw o bardzo dobrej sytuacji zlokalizowanych jest na terenie Krakowa (18%), jednak różnice w ocenach pomiędzy pozostałymi przedsiębiorstwami (Tarnów lub Nowy Sącz – 9%, pozostałe powiaty – 11%) nie są na tyle duże, aby były istotne statystycznie. Należy jednak zwrócić uwagę na to, by w przyszłości wsparcie nie było jednorodne, lecz w miarę możliwości dostosowane do różnic społeczno-ekonomicznych występujących w regionie.

9.2.2 Potrzeby beneficjentów instytucjonalnych

Czynnikiem, który najczęściej skłania przedsiębiorstwa do wzięcia udziału w PO KL jest potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników – dla aż 73% beneficjentów potrzeba ta miała bardzo duży bądź raczej duży wpływ na decyzję o przystąpieniu do projektu. Zważywszy na fakt, iż w ramach projektów realizowanych w ramach poddziałań 8.1.1 i 8.1.2 dominującą formą wsparcia są szkolenia, nie jest to wynik zaskakujący. Należałoby się jednak zastanowić nad tym, że może to dostępność ofert wsparcia determinuje wybory, których dokonują beneficjenci. Przy zbyt rozbudowanej ofercie szkoleń w porównaniu z innymi formami wsparcia wcale nie dziwi fakt, że to po nie najczęściej sięgają beneficjenci.

Dla wielu przedsiębiorstw decydującym czynnikiem są potrzeby związane z ich pozycją rynkową. Wskazali oni na potrzebę zdobycia przewagi konkurencyjnej lub też poprawy kondycji rynkowej jako tę, która miała wpływ na decyzję o udziale w projekcie¹⁸. Stosunkowo rzadziej respondenci wskazywali na potrzebę utrzymania się na rynku czy też zdobycia nowych rynków.

9.2.3 Ocena sytuacji i potrzeb beneficjentów indywidualnych

Poddana badaniu populacja została bowiem podzielona na kilkanaście grup:

- osoby pozostające bez zatrudnienia,
- osoby zamierzające rozpocząć działalność gospodarczą,
- osoby niepełnosprawne,
- kobiety powracające do pracy po urloпах macierzyńskich i wychowawczych,
- klienci pomocy społecznej,
- mieszkańcy gmin wiejskich do 25 tys. mieszkańców,
- społeczności lokalne działające na obszarach gmin wiejskich na rzecz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu mieszkańców,
- pracownicy przedsiębiorstw,
- osoby dorosłe powyżej 18 roku życia uczestniczące w kursach i szkoleniach poza godzinami pracy,
- pracownicy firm przechodzących procesy modernizacyjne,
- osoby zwalniane z pracy (lub zagrożone zwolnieniem),

---

¹⁸ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Wykres 45, s. 118)

- pracownicy naukowci uczelni i jednostek naukowych,
- osoby z uwzględnieniem podziału na wiek: 45+, 50+, 55+.

Przynależność do jednej z wyżej wymienionych grup jest ściśle związana z aktualną sytuacją beneficjenta, jego cechami społecznymi, które z kolei determinują jego indywidualne potrzeby. Dla aż 78% beneficjentów decyzja o uczestnictwie w projekcie była samodzielna. Należy to uznać za sukces, ponieważ oznacza to, że badani są w dużej mierze świadomi swoich potrzeb i widzą nadzieję poprawy swojej sytuacji dzięki skorzystaniu z różnych form wsparcia oferowanych w ramach projektu. Warto jednak podkreślić, że samodzielność decyzji o wzięciu udziału w projekcie nie powinna być w każdym przypadku jednoznaczna z samodzielnym doбором odpowiedniej dla siebie formy wsparcia. Nie każdy z potencjalnych beneficjentów potrafi trafnie ocenić swoją sytuację i potrzeby, aby wybrana przez niego forma wsparcia była w pełni adekwatna i użyteczna.

Duży odsetek badanych, którzy samodzielnie podjęli decyzję, odnotować można również wśród osób, które były zagrożone utratą pracy (86%). Oznacza to, że postrzegają oni udział w projekcie jako sposób zabezpieczenia się przed tym, jako środek zaradczy, który pomoże im utrzymać się na rynku pracy. Dla blisko połowy (43% respondentów) udział w projekcie miał na celu rozwiązanie jakiegoś problemu. Świadczy to o tym, że beneficjenci pokładają duże nadzieje w wybranych formach wsparcia licząc, iż dzięki nim w dużym stopniu zmieni się ich życiowa sytuacja, to jest np. zwiększy się ich szansa na znalezienie pracy czy też zdobędą nowe umiejętności lub doświadczenie¹⁹. Wielu z nich to osoby, które od dłuższego czasu szukają pracy. Takim osobom trudniej jest pomóc, częściowo dlatego, że często utraciły nadzieję na znalezienie pracy, brak im wewnętrznej motywacji i wiary w to, że udzielone im wsparcie przyniesie pożądany i upragniony skutek. Im dłużej znajdują się poza rynkiem pracy, tym bardziej zwiększa się dysproporcja pomiędzy ich kompetencjami a aktualnymi potrzebami rynku. W sytuacji dynamicznie zmieniającego się otoczenia, dezaktualizacji podlega również wiedza i ich umiejętności.

Zastanawiające jest to, że tylko 3% osób jako swój problem deklaruje chęć założenia działalności gospodarczej. Świadczy to o słabym rozwinięciu postaw aktywnych i przedsiębiorczych, a jednocześnie wskazuje ważny kierunek rozwoju dla obecnych form wsparcia. Trafna wydaje się bowiem hipoteza o słabości wsparcia w zakresie uruchamiania zachowań przedsiębiorczych.

9.2.4 Wnioski

- 1) Przedsiębiorstwa, które mają lepszą sytuację prawdopodobnie mają większą świadomość potrzeby podnoszenia kwalifikacji swoich pracowników.
- 2) Beneficjenci instytucjonalni znajdujący się w dobrej sytuacji, starają się rozwiązywać nie tylko bieżące problemy, ale jednocześnie wyznaczają sobie długofalowe cele, które również starają się osiągnąć.
- 3) Przedsiębiorstwa w lepszej sytuacji ekonomicznej mają również więcej czasu i innych zasobów, które mogą angażować do czynności związanych z sięganiem po wsparcie z PO KL. W przypadku przedsiębiorstw w gorszej sytuacji, jedyną determinantą działań jest konieczność utrzymania się na rynku, rozwiązywania bieżących problemów (np. finansowych, sprzedażowych).
- 4) Wsparcie powinno być silniej ukierunkowane na mniejsze przedsiębiorstwa, które mają zdecydowanie mniej rozwinięty aparat metod i narzędzi zarządzania oraz są mniej świadome swoich możliwości i potrzeb.

---

¹⁹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Wykres 13, s. 58 oraz Wykres 15, s. 61)

- 5) Beneficjenci często sami diagnozują u siebie pewne problemy. Wiedząc, że nie są w stanie sami sobie z nimi poradzić, szukają pomocy na zewnątrz. Wyniki badań wskazują, że często przedsiębiorstwa dostrzegają objawy określonych problemów, nie potrafią trafnie zdiagnozować ich przyczyn, co jest konieczne, aby następnie trafnie dobrać odpowiednie formy wsparcia.
- 6) Wsparcie w zakresie uruchamiania postaw i zachowań przedsiębiorczych jest zbyt słabe. O ile osoby bezrobotne są skłonne same poszukiwać wsparcia w zakresie pomocy w znalezieniu zatrudnienia, o tyle skłonienie ich do podjęcia ryzyka związanego z założeniem działalności gospodarczej wymaga bardziej zaawansowanych strategii pomocy.

9.2.5 Rekomendacje

- 1) Działania prewencyjne, proaktywne – interwencja powinna wyprzedzić problemy przedsiębiorstwa, reagować zanim pojawią się symptomy świadczące o tym, że organizacja źle funkcjonuje.
- 2) „Głęboka komunikacja” – nastawienie nie tylko na informowanie, ale i na badanie potrzeb oraz uświadamianie, dlaczego takie wsparcie jest konieczne dla prawidłowego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Komunikacja jest szczególnie istotna w odniesieniu do mniejszych przedsiębiorstw, które częściej borykają się z różnymi problemami.
- 3) Większa kontrola dysponenta środków podczas doboru form wsparcia – tak, aby poszczególne formy były zrównoważone i dawały beneficjentom szansę korzystania z różnorodnych (dopasowanych do indywidualnych potrzeb) form wsparcia.
- 4) Konieczność stworzenia kompleksowego i długofalowego programu pomocy osobom, które z różnych powodów zostały wykluczone z rynku pracy.
- 5) Osoby, które same zgłaszają się do projektów powinny być dokładnie diagnozowane; tzn. powinno się sprawdzać, czy wybrana przez nich forma wsparcia jest adekwatna do ich potrzeb, nawet jeżeli oni sami deklarują przekonanie, że dobrze wiedzą, która z form wsparcia będzie dla nich najlepsza.
- 6) Należy wdrożyć program wyławiania takich osób, które dobrze rokują pod względem szans na stworzenie przez nich i prowadzenie z sukcesem działalności gospodarczej, a następnie pomóc im w jej założeniu. W programie takim ważne jest zarówno wsparcie techniczno-organizacyjne (jak pomoc w napisaniu planu biznesowego, czy znalezienie potencjalnych form finansowania działalności), jak również „zaszczerpienie” w nich chęci i postaw przedsiębiorczych.

9.3 Zróżnicowanie form wsparcia i ocena ich dopasowania do potrzeb beneficjentów

Problemy, wyniki ewaluacji oraz wnioski i rekomendacje zawarte w niniejszym rozdziale odnoszą się do następujących pytań ewaluacyjnych²⁰:

---

²⁰ Szerzej: Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników indywidualnych, s. 27, Pytania ewaluacyjne w przypadku badania uczestników instytucjonalnych (przedsiębiorstw), s. 28.

Które formy pomocy są najbardziej trafne z punktu widzenia realizacji celów projektów? Które formy pomocy są najbardziej trafne z punktu widzenia realnych potrzeb uczestników? Czy i w jakim zakresie wsparcie udzielone uczestnikom w ramach projektów przyczyniło się do zmiany ich statusu na rynku pracy? Które formy pomocy generują większą inicjatywę uczestników do udziału w projektach?

9.3.1 Analiza form wsparcia i ich dopasowania do potrzeb beneficjentów instytucjonalnych

Wyniki przeprowadzonych badań ilościowych oceny wpływu wsparcia na sytuację uczestników projektów pozwalają na dokonanie analizy form wsparcia, z których korzystali uczestnicy instytucjonalni. Należy wziąć pod uwagę fakt, iż decyzje każdego z uczestników są w dużym stopniu determinowane przez ich subiektywną ocenę użyteczności określonych działań w odniesieniu do możliwości zmiany własnej sytuacji. W tym kontekście analiza wykorzystywanych przez beneficjentów form wsparcia pokazuje, jakie projekty są przez nich najbardziej cenione.

Dominującą większość instytucji w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki korzystała ze szkoleń, kursów bądź warsztatów. Wykorzystanie tej formy deklaruje 97% badanych respondentów²¹. Zaledwie 6% badanych korzystało ze wsparcia w ramach staży, praktyk, przygotowania zawodowego lub poradnictwa psychologicznego, a tylko 3% z doradztwa związanego ze szkoleniami. Wszystkie instytucje, które skorzystały z tej ostatniej formy pomocy uczestniczyły następnie w szkoleniach lub kursach, natomiast wśród instytucji, które brały udział w stażach lub praktykach zawodowych połowa skorzystała również ze szkoleń.

Z punktu widzenia kryterium użyteczności, a jednocześnie trafności stosowanych form wsparcia, budzi wątpliwości tak silne ukierunkowane na szkolenia i kursy zorientowane na rozwój umiejętności miękkich oraz kompetencji o charakterze ogólnym. Kompetencje te należy traktować jako ważne, gdyż tworzą z jednej strony pewien kontekst intelektualny dla rozwoju bardziej konkretnych, praktycznych umiejętności zawodowych, a z drugiej strony przyczyniają się do wzrostu efektywności podejmowanych działań, szczególnie w tych zawodach, gdzie liczy się współdziałanie z innymi ludźmi²².

Najliczniejszą grupę spośród całej oferty szkoleń stanowią techniki sprzedaży, obsługi klienta i negocjacji (16% wskazań²³). Niewiele mniej na tle innych ocenianych szkoleń, zyskały marketing i reklama (11%) czy zarządzanie przedsiębiorstwem (10%). Zarządzanie przedsiębiorstwem w tym przypadku można z dużym prawdopodobieństwem potraktować jako zbiór pewnych umiejętności ogólnych. Potwierdzeniem tej tezy byłaby szczegółowa analiza zawartości tego typu szkoleń, ale i bez takiej analizy, znając zakres nauk o zarządzaniu, można wysnuć przypuszczenie, że w trakcie szkoleń czy kursów nie jest możliwe przekazanie profesjonalnej wiedzy z zarządzania przedsiębiorstwem, a jedynie pewne bardziej ogólne umiejętności. Studiowanie konkretnych metod i narzędzi zarządzania wymaga pewnej etapowości, ze szczególnym uwzględnieniem wiedzy kontekstualnej, obejmującej nauki powiązane z zarządzaniem i organizacją, jak ekonomia, nauki społeczne, czy psychologia. Możliwe jest natomiast zaoferowanie szkoleń uzupełniających i rozwijających wiedzę z zakresu zarządzania w odniesieniu do osób, które albo zdobyły formalne wykształcenie w tym zakresie albo duże

²¹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni, Wykres 39, s. 110.

²² Szerzej na temat kompetencji: G. Praweńska-Skrzypek, G. Baran, Zarządzanie przejściem z uniwersytetu do życia zawodowego w kontekście kluczowych kompetencji doktorantów, Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Kraków 2010, s. 21-32).

²³ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni, Tabela 47, s. 111.

doświadczenie praktyczne, a brak im pewnego ugruntowania oraz uporządkowania metod i narzędzi, którymi posługują się w codziennej pracy. Jak ważne są to umiejętności można zobrazować danymi z badań empirycznych, które pokazały wyraźną różnicę w zainteresowaniu metodami i narzędziami zarządzania przez duże i średnie przedsiębiorstwa (po 18% wskazań na zarządzanie przedsiębiorstwem w obu grupach w porównaniu z 7% procentami w przypadku mikroprzedsiębiorstw i 10% w grupie małych przedsiębiorstw²⁴).

Nie dziwi fakt dość dużego zainteresowania udziałem w szkoleniach rozwijających umiejętności w zakresie audytu i wdrażania systemów jakości (12% całej oferty w porównaniu do największego w tym przypadku udziału sprzedaży i obsługi klienta na poziomie 16%²⁵), czy informatyki (w 10% badanych instytucji), które zdecydowanie mają duży walor pod względem kryterium użyteczności i trwałości efektów, rozumianych nie tylko jako większa szansa na zatrudnienie, ale także utrzymanie się na rynku pracy.

Analiza dopasowania form wsparcia do potrzeb uczestników wskazuje wyraźnie prawie na monopol szkoleń i kursów. Warto podkreślić dwa główne rodzaje problemów w tym zakresie:

1. Projektowanie samego wsparcia w sposób nie zawsze adekwatny do problemów potencjalnych beneficjentów i brak różnorodności form wsparcia, co często wynika z oferowania przez instytucje wspierające tego, czym dysponują, a nie przygotowywanie oferty na bazie diagnozy potrzeb potencjalnych beneficjentów;
2. Niska świadomość samych beneficjentów w zakresie możliwości późniejszego wykorzystania otrzymanego wsparcia w swojej codziennej działalności (co częściowo potwierdzają kolejne wyniki dotyczące oceny przez badanych korzyści z udziału w projekcie²⁶).

Świadomość beneficjentów w zakresie swoich potrzeb i umiejętny dobór do nich odpowiedniej formy wsparcia jest tym istotniejszy, że prawie 90% przedstawicieli instytucji deklaruje, że wzięli udział w projektach PO KL z własnej inicjatywy. Odsetek ten jest zbliżony we wszystkich grupach instytucji wyodrębnionych ze względu na liczbę pracowników. Jedynie wśród dużych przedsiębiorstw wynosi on 100%; 4% respondentów wskazuje, że otrzymali oni zachętę do wzięcia udziału w projekcie ze strony jednostki nadrzędnej, natomiast w co dziesiątym przypadku badani wskazują na istotny wpływ organizatora pomocy. Generalnie, udział w projektach jest wynikiem niezależnych decyzji przedsiębiorstw wspartych niekiedy zachętą ze strony organizatorów pomocy.

Analiza danych potwierdza ponadto przypuszczenie, że oferta szkoleń, warsztatów i kursów jest nie tylko silnie dominująca wśród innych form wsparcia, lecz dodatkowo brak w niej nastawienia na rozwój umiejętności technicznych, związanych bezpośrednio z wykonywaniem konkretnych zawodów²⁷. Jednocześnie istnieje duże zapotrzebowanie na tego typu kursy i szkolenia, jak obsługa wózków widłowych, kurs prawa jazdy na samochody ciężarowe, obsługa specjalistycznego sprzętu budowlanego etc. Pojawia się tu wspomniany już wcześniej problem prawdopodobieństwa determinacji wyborów dokonywanych przez beneficjentów przez konstrukcję oferty wsparcia. Dlatego tak ważna jest gruntowna i umiejętna diagnoza sytuacji, problemów i potrzeb potencjalnych beneficjentów oraz efektywna, dwustronna komunikacja z nimi w miejsce jednostronnego informowania o ofercie, co zostanie rozwinięte bardziej szczegółowo rozwinięte w kolejnych rozdziałach.

Brak pełnego dopasowania oferty do potrzeb beneficjentów, co można pośrednio udowodnić poprzez porównanie zawartości tejże oferty z potrzebami uczestników, nie wpływa jednak negatyw-

---

²⁴ Ibidem.

²⁵ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni, Tabela 47, s. 111.

²⁶ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni.

²⁷ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni, Tabela 47, Tabela 48, Tabela 49, s.111-116.

nie na motywację do dalszego uczestnictwa w tego typu projektach. Aż 93% badanych przedsiębiorstw przystąpiłoby ponownie do projektu z PO KL, gdyby zaistniała taka możliwość. Pojedynczy respondenci, którzy wskazali na brak chęci uczestnictwa w kolejnych projektach, z reguły tłumaczą tę decyzję zbyt dużym, ich zdaniem, obciążeniem czasowym związanym ze skomplikowaną procedurą ubiegania się o wsparcie w ramach PO KL. Można na tej podstawie wnioskować, że oceniane projekty według badanych przyniosły im określoną korzyść, stanowiąc pewną wartość z punktu widzenia wzmocnienia ich pozycji na rynku pracy. Jest to kapitał zaufania, a jednocześnie potencjał zmian, którego nie wolno zmarnować.

Wyniki badań potwierdzają również hipotezę, iż większe przedsiębiorstwa częściej biorą udział w projektach w ramach PO KL. Częstsze doświadczenia związane z uczestnictwem w projektach w ramach PO KL mają też przedsiębiorstwa o rozleglejszym geograficznym zakresie działalności oraz te zlokalizowane w Krakowie. Ponadto wpływ na to zagadnienie ma również charakter działalności. Przedsiębiorstwa produkcyjne częściej korzystają z większej liczby projektów niż handlowe i znacznie częściej niż usługowe (38% korzystających z innych projektów PO KL wśród przedsiębiorstw produkcyjnych wobec 32% wśród handlowych i 24% wśród usługowych)²⁸. Przepuszczalnie jest to związane z faktem większej świadomości dużych przedsiębiorstw w zakresie zależności pomiędzy rozwojem zasobów ludzkich a ich sytuacją rynkową i możliwościami rozwoju. Mniejsze przedsiębiorstwa często słabiej potrafią diagnozować potrzeby w tym zakresie. Mniejsze przedsiębiorstwa dysponują również mniejszymi zasobami, choćby czasu, które muszą bardziej skupiać na bieżącej działalności i rozwiązywaniu codziennych problemów. W mniejszym stopniu obserwuje się w nich orientację strategiczną, długofalowe planowanie, czy właśnie inwestycje w rozwój zasobów ludzkich. Jest to zatem kolejna przesłanka do silnej rekomendacji w kierunku zdecydowanego wzmocnienia wsparcia w zakresie diagnozy problemów i potrzeb, w tym przypadku szczególnie w odniesieniu do mniejszych przedsiębiorstw. Warto podkreślić wspomnianą już wcześniej rolę efektywnej komunikacji, także tej nastawianej na rozpoznanie potrzeb, budowanie świadomości i motywacji do rozwoju kapitału ludzkiego oraz umacniania swojej pozycji na rynku pracy.

9.3.2 Analiza form wsparcia i ich dopasowanie do potrzeb beneficjentów indywidualnych

W przypadku form wsparcia wykorzystywanych przez badanych uczestników indywidualnych projektów PO KL nadal dominują szkolenia, warsztaty i kursy (87,6% wskazań²⁹), co ma te same negatywne konsekwencje, jak w przypadku uczestników instytucjonalnych³⁰. Jest jednak kilka znaczących różnic, pozytywnie wpływających na efektywność wykorzystywanych form wsparcia. Beneficjenci indywidualni znacznie częściej niż instytucjonalni brali udział także w innych projektach, w szczególności kursach o profilu zawodowo-technicznym (33,4%). W tej grupie zajęć znalazły się wszelkie kursy doskonalące umiejętności techniczne (wyłączając tematykę IT), począwszy od kursów na prawo jazdy, kursów obsługi kas fiskalnych, poprzez pozyskiwanie uprawnień obsługi urządzeń technicznych różnych typów, kursy gastronomiczne, medyczne na kursach florystyki i bukietarstwa kończąc. Gama realizowanych kursów jest bardzo szeroka, łączy je natomiast fakt, że ich ukończenie z założenia umożliwia pozyskanie bardzo konkretnych umiejętności, które potencjalnie zwiększają szanse i pozycję na rynku pracy. Druga grupa kursów, w której brało udział 32% badanych obejmowała szkolenia za zakresu umiejętności twardych (takich jak kursy księgowe, podatkowe, finansowe, zarządzania, administracyjne) lub miękkich (zdolności interpersonalne, autoprezentacja, negocjacja). Co piąty

²⁸ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (m.in. Wykres 40, s. 112).

²⁹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Wykres 2, s. 44).

³⁰ Szerzej: Analiza form wsparcia i ich dopasowania do potrzeb beneficjentów instytucjonalnych, s.179.

badany uczestniczył w kursach z dziedziny informatyki. Zbliżona liczba uczestników korzystała z kursów językowych³¹.

Znacznie lepiej wygląda ocena wsparcia skierowanego do uczestników indywidualnych także pod względem zaniebanego w odniesieniu do beneficjentów instytucjonalnych doradztwa (18,4% wskazań) i poradnictwa zawodowego (12%). Szkoda, że nie częściej były wykorzystywane staże, praktyki i przygotowanie zawodowe (niecałe 5%) oraz indywidualne plany działań (1,3%).

Wydaje się, że zbyt często kształcenie, szkolenie, czy przygotowanie do zawodu odbywa się w czasie szkoleń i kursów, a nie poprzez przygotowanie do zawodu w miejscu pracy (np. poprzez staże, czy praktyki). Oczywiście pewne ogólne umiejętności łatwiej przekazać w postaci formalnej edukacji, szkoleń, czy kursów, ale nie da się wyłącznie w ten sposób nikogo w pełni przygotować do wykonywania zawodu. Pracodawcy z kolei chcą zatrudnić osoby o odpowiednich kwalifikacjach, wiedzy i umiejętnościach³². Wcześniejsze badania w tym zakresie pokazują, że cenią oni szczególnie umiejętności dające potencjalnym pracownikom konkretne podstawy do wykonywania określonego zawodu, jak: prawo jazdy wyższych kategorii, obsługa wózka widłowego, kwalifikacje spawacza, obsługa kasy fiskalnej, techniki sprzedaży, kurs pedagogiczny, związane z księgowością, związane z obsługą urządzeń elektrycznych, obsługa maszyn i urządzeń, dotyczące mechaniki pojazdowej, gastronomiczne, operowanie koparką, obsługa magazynu, obsługa frezarki, tokarki, agregatu tynkarskiego, kwalifikacje do gazów technicznych, obsługa maszyn do gier liczbowych, kwalifikacje do pracy na wysokościach i wiele innych³³. Te przykłady wskazują na bardzo konkretne oczekiwania pracodawców.

Kształcenie w zakresie takich konkretnych umiejętności i kwalifikacji nie jest łatwe poza rzeczywistym stanowiskiem pracy, a z pewnością jest znacznie mniej skuteczne. Szkoły czy jakiegokolwiek instytucje szkoleniowe nie będą w stanie w pełni odwzorować prawdziwych warunków pracy. Jednocześnie rozwój umiejętności zawodowych powinien być powiązany z wykształceniem określonych umiejętności ogólnych (co zostało już szerzej omówione w Rozdziale 9.2.1, s. 175). Wydaje się, że wsparcie powinno być kształtowane kaskadowo z wykorzystaniem wielopoziomowej struktury wiedzy.

W każdej działalności, zarówno codziennego doświadczenia osobistego (np. prowadzenie samochodu), jak i w uprawianym zawodzie istotną rolę odgrywają różne poziomy umiejętności i wiedzy. Ich systematyzacja pozwoli pokazać znaczenie poszczególnych kompetencji, wzajemne relacje pomiędzy nimi oraz to, że żaden z nich nie pozostaje bez istotnego znaczenia. Podstawowym poziomem jest poziom umiejętności praktycznych, nabywanych poprzez praktyczne ćwiczenia czy właściwą działalność. Umiejętności praktyczne przekładają się bezpośrednio na sprawność wykonywanych działań.

W opanowaniu umiejętności praktycznych istotną rolę odgrywa również poziom osobistej refleksji nad własnym doświadczeniem, na który składają się umiejętności analizy własnego doświadczenia, czy stawianie sobie pytań i poszukiwanie odpowiedzi w odniesieniu do różnych aspektów przebiegu działania. Są to istotne czynniki doskonalenia praktycznego działania, a pomocą w rozwijaniu takich umiejętności mogą służyć doradcy, trenerzy, osoby bardziej doświadczone. Fakt ten potwierdza słuszność wniosku o istotnej roli bardziej indywidualnego podejścia do osób potrzebujących wsparcia.

Podstawą do prowadzenia produktywnej refleksji nad doświadczeniem praktycznym jest z kolei wiedza ogólna z dziedzin związanych z praktycznym działaniem (np. wiedza z zakresu ekonomii

³¹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Wykres 2, s. 44).

³² Szerzej temat oczekiwań pracodawców w: G. Baran, Kształtowanie relacji powiatowych urzędów pracy z pracodawcami, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2007.

³³ G. Baran, op. cit., s. 56 -57.

w wypadku aktywności polegającej na opracowywaniu strategii czy planu biznesu dla określonej działalności gospodarczej). Wielokrotnie wiedza ta bywa niesłusznie lekceważona w odniesieniu do działalności praktycznej. Stawia się bowiem wobec niej niewłaściwe oczekiwania, polegające na żądaniu gotowych rozwiązań konkretnych problemów praktycznych, podczas gdy jej rola polega na dostarczaniu kontekstu i intelektualnych narzędzi do prowadzonej refleksji i interpretacji praktycznych doświadczeń. Dzięki stosowaniu wiedzy ogólnej rośnie prawdopodobieństwo refleksyjnego podejścia do działań praktycznych i doskonalenia ich w przeciwieństwie do zrutynizowanego i zautomatyzowanego wykonywania zadań³⁴.

Rola uświadomionej refleksji nad działaniem praktycznym i dostarczającej dla niej szerszego kontekstu wiedzy ogólnej nie pozostają bez znaczenia w rozważaniach nad trwałością wsparcia. Brak wspomnianej refleksyjności i ograniczona wiedza ogólna sprzyjają bowiem prowadzeniu działań w sposób rutynowy i zautomatyzowany, a więc słabo przystosowany do szybko zmieniających się warunków otoczenia.

Warto także podkreślić, iż duża część uczestników projektów PO KL korzystała równocześnie z dwóch lub więcej form wsparcia w ramach poszczególnych Priorytetów. Na przykład w dużej części przypadków korzystanie z doradztwa uzupełniane było uczestnictwem w kursach. Obrazuje to naturalną potrzebę pomocy w zakresie doboru odpowiednich form wsparcia, ich połączenia w jedną skuteczną strategię, jak również pomocy administracyjno-organizacyjnej. Ta ostatnia forma pomocy jest szczególnie ważna wobec wielokrotnie krytykowanego przerostu biurokracji i związanej z nią utrudnień w staraniu się o udział w projektach PO KL.

Bardzo istotnym argumentem przemawiającym za skorzystaniem z danej formy wsparcia dla uczestników indywidualnych jest możliwość potwierdzenia nowo nabytej wiedzy i umiejętności poprzez odpowiedni certyfikat. Beneficjenci zdają sobie sprawę, że może to zwiększać ich szanse i pozycje na rynku pracy.

9.3.3 Rola diagnozowania potrzeb w doborze form wsparcia dla potencjalnych beneficjentów

Przystępując do realizacji czy udziału w jakimkolwiek projekcie bardzo ważne jest odpowiednie rozpoznanie problemu, który przez udział w projekcie ma zostać rozwiązany. Podkreślane jest to m.in. w literaturze z zakresu zarządzania projektami³⁵. Eksperci z Harvard Business School podkreślają, iż zbyt często zdarza się, że w organizacjach podejmowane są działania – wprowadzenie nowego produktu na rynek, zastosowanie w cyklu produkcyjnym lepszego rozwiązania – bez dokładnego zrozumienia, na czym polega sam problem, któremu to rozwiązanie ma służyć. Nie rozumiejąc rzeczywistego problemu, ryzykuje się stratę czasu i innych zasobów, przeznaczając je na poszukiwanie rozwiązania, które może okazać się nieadekwatne do problemu³⁶. Z tego typu zjawiskiem będziemy mieli do czynienia w przypadku udziału w projekcie bez dogłębnego zrozumienia, jakim problemom ma to zaradzić.

Szczególnie warto odnieść problem straty określonych zasobów do wsparcia finansowanego z PO KL. Część beneficjentów zachęcona zewnętrznym finansowaniem takich projektów może bowiem decydować się na udział w nich mniej świadomie, biorąc pod uwagę, że ryzyko źle ulokowanej „inwestycji” w siebie jest mniejsze. Szczególnie jeżeli jedynym zasobem, który ryzykują jest czas. Czas

---

³⁴ Szerzej na ten temat: J. Łuczyński, Rozumienie celów edukacji i ewaluacja w nadzorze pedagogicznym, (w:) G. Mazurkiewicz (red.), Ewaluacja w nadzorze pedagogicznym. Konteksty, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010, s. 73 – 89.

³⁵ Harvard Business School Press, Zarządzanie projektami, Helion, Gliwice 2007, s. 24-25.

³⁶ Ibidem, s. 24.

jest natomiast jednym z kluczowych zasobów w przypadkach beneficjentów instytucjonalnych i dlatego diagnoza potrzeb przed przystąpieniem do projektu powinna być w ich przypadku traktowana jako konieczna.

Ważne, aby każdy z uczestników projektu, nawet tych indywidualnych, potrafił ustalić własne cele udziału w projekcie. Badania w tym zakresie są bardzo rozwinięte i rośnie również świadomość praktyczna tego, jak ważne jest planowanie działań, tak aby uzyskać wysoką efektywność w odniesieniu do postawionych celów³⁷.

Pawlak definiuje cel projektu jako „mieralne stwierdzenia opisujące to, co jest oczekiwane jako rezultat działań wykonywanych w ramach projektu”. W ten sposób cele powinny zostać zdefiniowane przez każdego z uczestników projektu, aby rozumiał on i był w stanie zmierzyć po zakończeniu udziału w projekcie, jakie rezultaty przyniosło mu określone wsparcie. Ta informacja jest również ważna z punktu widzenia ewaluacji samych projektów, gdyż im większe rezultaty dla indywidualnych beneficjentów, tym większy sumaryczny efekt udzielonego wsparcia.

Ważnym aspektem, choć nieporuszonym w badaniu, jest pytanie, czy i jak udział w projekcie został połączony z innymi działaniami w ramach rozwiązywania określonego problemu indywidualnego lub w przedsiębiorstwie. Trzeba mieć świadomość tego, że wsparcie, szczególnie w postaci szkoleń, nie może być zaprojektowane w sposób dostosowany do indywidualnych potrzeb każdego pojedynczego uczestnika. Natomiast ta wiedza i umiejętności uzyskane dzięki wsparciu mogą zostać wsparte przez inne działania podejmowane już poza projektem. Fakt łączenia różnych działań przez uczestników projektów oznaczałoby, że są oni naprawdę świadomi tego, jak podejmowane przez nich działania mają przyczynić się do rozwiązania określonych problemów.

Można zatem wyróżnić pewne etapy rozwoju świadomego wykorzystania udziału w projektach PO KL:

- Udział spontaniczny. Część beneficjentów decyduje się na udział w projekcie w sposób spontaniczny, zachęcona jakąś formą promocji, namową znajomych, współpracowników etc. Dodatkowym argumentem jest dofinansowanie z PO KL, które sprawia, że nie ma bezpośrednich kosztów finansowych (jeżeli zatem można skorzystać „za darmo”, to dla czego by nie, może się do czegoś przyda).
- Podejście reaktywne. Udział w projekcie jest reakcją na jakiś problem (np. niska sprzedaż, ryzyko utraty pracy, utrata pracy), z którym potencjalny beneficjent nie może sobie poradzić. Tacy uczestnicy decydują się na udział w projekcie, gdyż liczą, że w ten sposób znajdą rozwiązanie swojego problemu.
- Strategia proaktywna. Ze strategią proaktywną mamy do czynienia wówczas, gdy potencjalni beneficjenci diagnozują problem lub zagrożenia jego wystąpienia i wybierają taką formę wsparcia, która zwiększa ich szansę na poradzenie sobie z tym problemem.
- Strategia synergii. Polega ona nie tylko na zdiagnozowaniu określonego problemu, ale także na stawianiu celów, których realizacja ma pomóc w rozwiązaniu tego problemu. Następnym etapem jest dobór działań, które wspólnie najlepiej będą służyć realizacji postawionych celów oraz określenie, które z tych celów i działań można zrealizować poprzez udział w projektach z PO KL. Powstaje efekt synergii z połączenia różnych działań służących realizacji określonych celów. Efekty wsparcia z PO KL są łączone z innymi działaniami.

³⁷ M.in.: M. Pawlak, Zarządzanie projektami, PWN, Warszawa 2006, s. 84-86; W. Frankiel, A. Drobnik, Zorientowane na cele planowanie projektów rozwoju lokalnego, Wydawnictwo AE, Katowice 2005; N. Minus, Zarządzanie projektami, Wyd. Press One, Gliwice 2002, s. 41-45.

Z punktu widzenia efektywności wsparcia, najkorzystniej byłoby, gdyby beneficjenci kierowali się ostatnią strategią. Nie jest ona jednak prosta dla pojedynczych uczestników i mniejszych przedsiębiorstw. Stąd tak ważna rola postulowanego już stworzenia centrów aktywności zawodowej jako instytucji wspierającej beneficjentów.

Potrzeby odpowiedniej diagnozy i wsparcia merytorycznego uzasadniają także wyniki badań. Jedynie 3% respondentów zadeklarowało udział w doradztwie związanym ze szkoleniami, co powinno być formą diagnozy potrzeb szkoleniowych, a więc koniecznym etapem poprzedzającym udział w szkoleniach. Prawdopodobnie jest to „wierzchołek góry lodowej” w postaci udziału w przypadkowych szkoleniach bez solidnego rozeznania oferty i racjonalnego wyboru w tym zakresie. Wyniki badań pozwolą jedynie na sformułowanie hipotez, jednak taka opisowa analiza jest cenna z punktu widzenia zarysowania problemów do kolejnych badań. Przez dobór form wsparcia należy rozumieć: (a) odpowiednie kształtowanie oferty wsparcia na bazie wcześniejszej diagnozy; (b) wybór przez samych beneficjentów form wsparcia lepiej dopasowanych do zdiagnozowanych uprzednio potrzeb.

Dominująca większość instytucji w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki korzystała ze szkoleń, kursów bądź warsztatów. Wykorzystanie tej formy deklaruje 97% badanych respondentów. Zaledwie 6% badanych korzystało ze wsparcia w ramach stażów, praktyk, przygotowania zawodowego lub poradnictwa psychologicznego, a tylko 3% z doradztwa związanego ze szkoleniami. Wszystkie instytucje, które skorzystały z tej ostatniej formy pomocy uczestniczyły następnie w szkoleniach lub kursach, natomiast wśród instytucji, które brały udział w stażach lub praktykach zawodowych połowa skorzystała również ze szkoleń. Ten niewielki udział wsparcia w postaci różnego rodzaju doradztwa i pomocy przed udzieleniem właściwego wsparcia nie powinien być lekceważony.

9.3.4 Wnioski i rekomendacje

(1) Analiza dopasowania form wsparcia do potrzeb uczestników wskazuje wyraźnie prawie na monopol szkoleń i kursów. Warto podkreślić dwa główne rodzaje problemów w tym zakresie: (a) projektowanie samego wsparcia w sposób nie zawsze adekwatny do problemów potencjalnych beneficjentów i brak różnorodności form wsparcia, co często wynika z oferowania przez instytucje wspierające tego, czym dysponują, a nie przygotowywanie oferty na bazie diagnozy potrzeb potencjalnych beneficjentów; (b) niska świadomość samych beneficjentów w zakresie możliwości późniejszego wykorzystania otrzymanego wsparcia w swojej codziennej działalności. Dominacja jednego typu wsparcia – szkoleń, kursów, warsztatów – nie jest korzystna pod względem kryteriów trafności i użyteczności analizowanych form wsparcia. Obecnie, w złożonym i szybko zmieniającym się otoczeniu, które generuje szereg różnorodnych problemów oraz związane z nimi ryzyko i niepewność, najbardziej skuteczne są te projekty, działania, czy ingerencje, które są dostosowane do indywidualnych potrzeb poszczególnych beneficjentów. Wręcz potrafią się dynamicznie zmieniać i dostosowywać wraz ze zmianą sytuacji i potrzeb.

Rekomendacje

- a) Większa różnorodność proponowanych form wsparcia.
- b) Możliwość dynamicznego dopasowania form wsparcia do zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej i potrzeb.
- c) Możliwość dynamicznego dopasowania formy wsparcia w indywidualnych przypadkach popartego diagnozą sytuacji i potrzeb potencjalnych beneficjentów.
- d) Lepsza diagnoza potrzeb – już na tym etapie analizy rysuje się potrzeba większego nacisku na diagnozę problemów i potrzeb poszczególnych beneficjentów i silniejszej korelacji proponowanych form wsparcia z tą diagnozą.

(2) Wyposażenie uczestników poprzez udział w projektach w umiejętności miękkie owszem jest wysoce użyteczne, ale niewystarczające do zapewnienia wysokiego stopnia zatrudnialności, rozumianej jako znalezienie zatrudnienia oraz utrzymanie się na rynku pracy. Umiejętności miękkie ułatwiają pracę w wielu zawodach i na wielu stanowiskach pracy, lecz dopiero konkretne umiejętności i kwalifikacje techniczne decydują o dobrym przygotowaniu i użyteczności pracowników. Rozwój kapitału ludzkiego nie musi się wcale ograniczać do rozwoju umiejętności miękkich oraz tych przydatnych w pracach intelektualnych. Dla prawidłowego funkcjonowania i rozwoju gospodarki potrzebni są wykwalifikowani pracownicy wielu różnych dziedzin, także tych wykonujących pracę fizyczną. Przykładowo stolarz, cieśla, kierowca, czy operator wózka widłowego bywa niejednokrotnie dużo bardziej potrzebny niż kolejny specjalista ds. marketingu i reklamy (a te szkolenia cieszą się największym zainteresowaniem badanych).

Rekomendacje

- a) Większy nacisk na te formy wsparcia, które wykształcają umiejętności i kwalifikacje techniczne, obecnie poszukiwane na rynku pracy. Przy jednoczesnym przeroście oferty szkoleniowej i doradczej z zakresu kompetencji miękkich.

(3) Występuje silna potrzeba takich form wsparcia, które odpowiadałyby na potrzebę rozwoju i aktualizacji posiadanych umiejętności z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem dla tych beneficjentów, którzy chcą zaistnieć na rynku pracy podejmując własną działalność gospodarczą. Wówczas jednym z istotnych deficytów, szczególnie u osób będących specjalistami w swojej branży, są właśnie umiejętności w dziedzinie prowadzenia i zarządzania przedsiębiorstwem.

Rekomendacje

- a) Należy promować i finansować te projekty, które ułatwiają rozwój i aktualizację posiadanych umiejętności z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem oraz prowadzenia własnej działalności gospodarczej.

(4) Istnieje duże zainteresowanie udziałem w szkoleniach rozwijających konkretne umiejętności, przydatne na określonych stanowiskach pracy (m.in. w zakresie audytu i wdrażania systemów jakości, informatyki). Umiejętności takie mają zdecydowanie duży walor pod względem kryterium użyteczności i trwałości efektów, rozumianych nie tylko jako większa szansa na zatrudnienie, ale także utrzymanie się na rynku pracy. Analiza danych potwierdza ponadto przypuszczenie, że oferta szkoleń, warsztatów i kursów jest nie tylko silnie dominująca wśród innych form wsparcia lecz dodatkowo brak w niej nastawienia na rozwój umiejętności technicznych, związanych bezpośrednio z wykonywaniem konkretnych zawodów. Może to wynikać ze wspomnianej uprzednio determinacji wyborów dokonywanych przez beneficjentów przez konstrukcję oferty wsparcia.

Rekomendacje

- a) Większy nacisk na formy wsparcia rozwijające umiejętności techniczne, związane bezpośrednio z możliwością wykonywania konkretnych, potrzebnych w gospodarce zawodów. Rozwój kapitału ludzkiego nie musi się wcale ograniczać do rozwoju umiejętności miękkich oraz tych przydatnych w pracy intelektualnych.
- b) Zestrojenie oferty jednocześnie z potrzebami potencjalnych beneficjentów i chłonnością gospodarki na określone umiejętności i zawody.

(5) Brak pełnego dopasowania oferty do potrzeb beneficjentów, co można pośrednio udowodnić poprzez porównanie zawartości tejże oferty z potrzebami uczestników, nie wpływa jednak negatywnie na motywację do dalszego uczestnictwa w tego typu projektach; 93% badanych przedsiębiorstw przystąpiłoby ponownie do projektu z PO KL, gdyby zaistniała taka możliwość. Pojedynczy respon-

denci, którzy wskazali na brak chęci uczestnictwa w kolejnych projektach, z reguły tłumaczą tę decyzję zbyt dużym, ich zdaniem, obciążeniem czasowym związanym ze skomplikowaną procedurą ubiegania się o wsparcie w ramach PO KL. Można na tej podstawie wnioskować, że oceniane projekty według badanych przyniosły im określoną korzyść, stanowiąc pewną wartość z punktu widzenia wzmocnienia ich pozycji na rynku pracy. Jest to kapitał zaufania, a jednocześnie potencjał zmian, którego nie wolno zmarnować.

Rekomendacje

- a) Uproszczenie procedury ubiegania się o wsparcie.
- b) Stworzenie i finansowanie z PO KL centrów aktywności zawodowej, w której potencjalni beneficjenci mogliby otrzymać zarówno pomoc merytoryczną jak i administracyjną.

(6) Większe przedsiębiorstwa częściej biorą udział w projektach w ramach PO KL. Częstsze doświadczenia związane z uczestnictwem w projektach w ramach PO KL mają też przedsiębiorstwa o rozleglejszym geograficznym zakresie działalności oraz te zlokalizowane w Krakowie. Przypuszczalnie jest to związane z faktem większej świadomości dużych przedsiębiorstw w zakresie zależności pomiędzy rozwojem zasobów ludzkich a ich sytuacją rynkową i możliwościami rozwoju. Mniejsze przedsiębiorstwa często słabiej potrafią diagnozować potrzeby w tym zakresie. Mniejsze przedsiębiorstwa dysponują również mniejszymi zasobami, choćby czasu, które muszą bardziej skupiać na bieżącej działalności i rozwiązywaniu codziennych problemów. W mniejszym stopniu obserwuje się w nich orientację strategiczną, długofalowe planowanie, czy właśnie inwestycje w rozwój zasobów ludzkich.

Rekomendacje

- a) Należy wzmocnić wsparcie w zakresie diagnozy problemów i potrzeb, szczególnie w odniesieniu do mniejszych przedsiębiorstw. Warto podkreślić wspomnianą już wcześniej rolę efektywnej komunikacji. Większy nacisk na komunikację dwustronną w miejsce jednostronnego informowania o ofercie. Komunikacja powinna być nastawiona na rozpoznanie potrzeb, budowanie świadomości i motywacji do rozwoju kapitału ludzkiego oraz umacniania swojej pozycji na rynku pracy. Należy promować i finansować te projekty, których wsparcia oferuje tego typu wartość dodaną. Należy także zwiększyć udział projektów nastawionych na rozwijanie takich umiejętności.

(7) Potwierdza się potrzeba zestrojenia oferty jednocześnie z potrzebami potencjalnych beneficjentów i chłonnością gospodarki na określone umiejętności i zawody. Badania empiryczne były owszem ukierunkowane na subiektywną ocenę dostępnych form wsparcia przez beneficjentów, jednakże pokazały również ich względnie niską świadomość i zrozumienie własnych potrzeb i problemów, które mogłyby być rozwiązane poprzez zewnętrzne wsparcie.

Rekomendacje

- a) Kolejne dane zebrane empirycznie potwierdzają słuszność sformułowanych wcześniej rekomendacji dotyczących konieczności gruntownej diagnoza sytuacji, problemów i potrzeb potencjalnych beneficjentów.
- b) Zestrojenie oferty jednocześnie z potrzebami potencjalnych beneficjentów i chłonnością gospodarki na określone umiejętności i zawody.

(8) Brakuje większej opieki merytorycznej, a także psychologicznej, z której mogliby w jednym miejscu skorzystać potencjalni beneficjenci. Biorąc pod uwagę zidentyfikowane zależności pomiędzy wiedzą ogólną, uświadomioną refleksją nad działaniem i umiejętnościami praktycznymi, niełatwe jest dobranie i odpowiednie połączenie różnych form wsparcia dla wspólnego efektu. Stąd oprócz najczęściej oferowanego wsparcia w doskonaleniu wiedzy i umiejętności, potrzeba wspomnianej opieki,

rady i pomocy w doborze odpowiednich form tegoż wsparcia. Zakłada to pewną wieloetapowość wsparcia, udział w kilku projektach jednocześnie lub następujących po sobie, ale w sposób skoordynowany.

Rekomendacje

- a) Stworzenie i finansowanie z PO KL centrów aktywności zawodowej, świadczących pomoc merytoryczną, psychologiczną i administracyjną. Takie centra aktywności byłyby miejscami pierwszego kontaktu potencjalnego beneficjenta z projektami PO KL.

(9) Rola uświadomionej refleksji nad działaniem praktycznym i dostarczającej dla niej szerszego kontekstu wiedzy ogólnej nie pozostają bez znaczenia w rozważaniach nad trwałością wsparcia. Brak wspomnianej refleksyjności i ograniczona wiedza ogólna sprzyjają bowiem prowadzeniu działań w sposób rutynowy i zautomatyzowany, a więc słabo przystosowany do szybko zmieniających się warunków otoczenia.

Rekomendacje

- a) Wsparcie powinno być kształtowane w sposób kaskadowy, z wykorzystaniem wielopoziomowej struktury wiedzy. Wydaje się, że beneficjenci najbardziej potrzebują umiejętności praktycznych, jednak bez odpowiedniej wiedzy ogólnej i umiejętności podejmowania własnej refleksji nad działaniem szybko tracą zdolność uczenia się i dostosowywania do szybko zmieniających się warunków otoczenia.

9.4 Wpływ komunikacji i dostępności informacji o możliwości wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki na jego efektywność

Problemy, wyniki ewaluacji oraz wnioski i rekomendacje zawarte w niniejszym rozdziale odnoszą się do następujących pytań ewaluacyjnych:

Jakie są kanały informacyjne oraz jak uczestnicy oceniają dostępność informacji o projektach PO KL?

Zarówno w przypadku badań beneficjentów instytucjonalnych, jak i indywidualnych zwrócono uwagę na dostępność informacji na temat możliwości wsparcia w ramach PO Kapitał Ludzki, co jest bardzo ważnym czynnikiem decydującym pośrednio o skuteczności wsparcia w wymiarze ponadjednostkowym. Słaba komunikacja i dostępność informacji przekłada się na wybory dokonywane przez potencjalnych beneficjentów.

Ocena dostępności informacji przez badanych jest na dość przyzwoitym poziomie. Warto jednak zwrócić uwagę na wpływ komunikacji na efektywność działań, tak by uwypuklić istotę problemu i zwrócić uwagę na pewne kwestie, które mogłyby być pogłębiane w dalszych badaniach. Od skutecznej komunikacji i związanego z nią racjonalnego wyboru form wsparcia będzie zależeć zarówno ich **adekwatność** jak i **użyteczność**.

W odniesieniu do komunikacji pomiędzy organizatorami wsparcia a beneficjentami powinny obowiązywać te same zasady, co w przypadku komunikacji w zarządzaniu projektami. „Kiedy firma otrzymuje zlecenie na nowy projekt, wymagania klienta muszą zostać jasno określone i dobrze zrozumiane”³⁸. Częścią efektywnej komunikacji w przypadku wsparcia jest zatem nie tylko dostępność informacji o możliwości udziału w projekcie, ale także kształtowanie samego projektu w oparciu o in-

³⁸ D. Lock, Podstawy zarządzania projektami, PWE, Warszawa 2003, s. 264.

formację zwrotną od klienta i rozpoznanie jego rzeczywistych potrzeb. Powinien to być ważny element oceny komunikacji.

Wyniki badań w zakresie zarządzania projektami jednoznacznie określają komunikację za ważny czynnik wpływający na efektywność projektu³⁹. Podstawowy poziom analizy efektywności komunikacji będzie dotyczył dostępności informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów PO KL, aby określić, czy potencjalni beneficjenci mogli łatwo dowiedzieć się o możliwości wzięcia udziału w projekcie. Gruntowana analiza komunikacji powinna jednak objąć także szersze spektrum zjawisk, szczególnie, że już wnioski i rekomendacje z analizy sytuacji i potrzeb badanych beneficjentów PO KL wskazują na potrzebę intensyfikacji i pogłębienia komunikacji towarzyszącej udziałowi w projektach wsparcia.

Wsparcie w ramach projektów PO KL, jeżeli ma być skuteczne, nie może się przecież ograniczać do jednostronnej komunikacji, gdy to instytucja realizująca projekt prowadzi określone działania, jedynie na koniec przeprowadzając ankietę ewaluacyjną. Najbardziej skuteczne i jednocześnie motywujące formy wsparcia opierają się na komunikacji dwustronnej, z aktywnym udziałem beneficjentów. O wpływie motywacji uczestników projektu na jego efektywność pisze między innymi S. Berkun⁴⁰. Podkreśla on szczególnie rolę korzystania z rad innych, stawiania wyzwań/żądań, inspiracji, usuwania przeszkód na drodze realizacji celów, przypominania o celach projektu, czy dzieleniu się wiedzą.

9.4.1 Przypadek: uczestnicy instytucjonalni

Dostępność informacji dotyczących możliwości korzystania z form wsparcia w ramach PO KL jest w ocenie beneficjentów wysoka. Aż 74% respondentów określa ją jako co najmniej dobrą. Jest to niewątpliwym sukces projektów organizowanych w ramach PO KL, oznacza bowiem, że został wypełniony jeden z podstawowych celów gwarantujących powodzenie projektu – stworzony został taki system informowania, który trafia do potencjalnych beneficjentów wsparcia. Co do źródeł, jakimi te informacje docierają, aż 44% respondentów wskazuje, że był to internet. Nie jest zaskakujące, że to właśnie po to medium sięgają najczęściej przedsiębiorcy szukający różnego typu wsparcia. Prężnie w tej kwestii działają także sami organizatorzy pomocy – 30% badanych instytucji wskazało, że to właśnie od nich otrzymało informację o poszczególnych przedsięwzięciach. Należy jednak zauważyć, że tylko 11% beneficjentów jako źródło podało prasę, radio czy telewizję. Wydaje się, że należy położyć większy nacisk właśnie na te media, szczególnie o charakterze lokalnym. Warto zarekomendować stworzenie pewnego partnerstwa, opartego na dosyć dużym zainteresowaniu mediów tematyką unijną. Ponadto należałoby rozwijać istniejące serwisy internetowe, które są obecnie najpopularniejszym kanałem informacji. Wprowadzenie pewnych udoskonaleń, popartych badaniem satysfakcji użytkownika może doprowadzić do uzyskiwania jeszcze lepszych efektów w dziedzinie informowania.

9.4.2 Przypadek: uczestnicy indywidualni

W przypadku uczestników indywidualnych najczęściej wymienianymi źródłami informacji o formach wsparcia realizowanych w ramach PO KL są różnego rodzaju instytucje publiczne, przede wszystkim ośrodki pomocy społecznej, jednostki samorządu terytorialnego, centra pomocy rodzinie, szkoły, uczelnie. Równie często wymieniani są także znajomi i rodzina. Kanał ten wskazywano częściej wśród uczestników projektów realizowanych w Priorytecie VIII (31%), rzadziej w Priorytecie VII (11%). Nie można nie doceniać znaczenia tego sposobu rozpowszechniania informacji. Polecenie przez inne-

---

³⁹ Por. N. Minus, Zarządzanie projektami, Press One, Gliwice 2002, s. 193 – 195; S. Berkun, Sztuka zarządzania projektami, Helion, Gliwice 2006, s. 249 – 271.

⁴⁰ S. Berkun, Sztuka zarządzania projektami, Helion, Gliwice 2006, s. 265 – 272.

go członka rodziny czy też znajomego którejś z form wsparcia bywa o wiele częściej skuteczniejszą zachętą niż profesjonalna promocja ze strony instytucji realizujących projekty.

Analiza wyników badań wyraźnie pokazuje, że internet znów – podobnie, jak w przypadku uczestników instytucjonalnych – jest jednym z istotnych źródeł informacji na temat projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich. Spośród wszystkich uczestników badania, 19% wskazało właśnie na to medium. Musimy pamiętać, że część form wsparcia skierowana jest do osób, które nie potrafią bądź nie mają możliwości korzystania z internetu. Częściej źródło to wskazywano wśród uczestników projektów Priorytetu VIII (25%), w szczególności kursów językowych, znacznie rzadziej Priorytetu VII (7%).

Respondenci jako jedno ze źródeł informacji wskazywali urzędy pracy (9%). Analiza w ramach poszczególnych Priorytetów wskazuje, że aktywność tej instytucji ma szczególne znaczenie w przypadku Priorytetu VI, gdzie aż co trzeci uczestnik uzyskał informację o możliwości wsparcia z tego źródła (szczególnie często w przypadku Poddziałania 6.1.1, gdzie odsetek wynosi 40%), mniejsze znaczenie w Priorytecie VII (14%) i bardzo małe w Priorytecie VIII (zaledwie 3%). Być może należałoby się zastanowić nad tym, jak skuteczniej w ramach tej instytucji przekazywać informacje dotyczące wsparcia, jak zachęcać osoby, które są klientami urzędów pracy do tego by zwróciły uwagę na tego typu projekty jako te, które mogą pomóc w rozwiązaniu ich problemów.

Dostępność informacji na temat możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów PO KL oceniana jest z reguły wysoko. Aż 66% respondentów określa ją jako co najmniej dobrą. Jednak z uwagi na fakt, że 9% badanych wskazuje na sytuację odwrotną, a kolejne 24% ocenia dostępność jako średnią, należałoby zastanowić się nad tym, co jeszcze można w systemie informowania ulepszyć, jak go usprawnić, by docierał do możliwie największej grupy potencjalnych beneficjentów wsparcia⁴¹.

Ocena dostępności informacji kształtuje się różnie, w zależności od tego, jaka była sytuacja zawodowa respondenta przed przystąpieniem do projektu. Osoby niepracujące nieco lepiej oceniają dostępność informacji niż te zatrudnione. Wynika to przede wszystkim z faktu, że osoby bezrobotne, poszukujące pracy, mają naturalnie większy kontakt z różnego typu instytucjami, które biorą udział w projektach. Tym samym powinno się rozwinąć te kanały informacji, które mają większą szansę dotarcia do respondentów pracujących. Przede wszystkim wskazać tu należy ogólnodostępne serwisy internetowe czy media (szczególnie lokalne).

9.4.3 Wnioski i rekomendacje

- 1) Projektom funkcjonującym w ramach PO KL towarzyszy dobrze działający system informowania potencjalnych beneficjentów. Jednakże, by oferowane wsparcie było skuteczne, konieczna jest także dwustronna komunikacja.
- 2) Informacje o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy unijnych docierają do beneficjentów wieloma kanałami. Najbardziej skutecznym w tej kwestii jest internet, ale także różnego typu instytucje, w tym sami organizatorzy.
- 3) Jednym z warunków efektywności komunikacji w ramach PO KL jest silny nacisk na realizację funkcji motywacyjnej. Poprzez odpowiednią komunikację należy oddziaływać na beneficjentów nie tylko w zakresie skłonienia ich do wyboru określonej formy wsparcia, ale także rozwoju umiejętności świadomego wykorzystywania możliwości, które daje im udział w projekcie.

⁴¹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni, Wykres 10, s. 55.

Rekomendacje

Należy promować i finansować projekty, w których spełnione zostały następujące warunki:

- 1) Stworzony został system pogłębionej komunikacji pomiędzy beneficjentami (zarówno instytucjonalnymi jak i indywidualnymi) a organizatorami form wsparcia. Pozwoli on nie tylko na diagnozowanie ich potrzeb, ale także na przeciwdziałanie pewnym trudnościom, z którymi mogą się spotykać, zarówno przed jak i w trakcie udziału w projekcie. Taka swoistego rodzaju opieka jest szczególnie ważna w odniesieniu do tych beneficjentów, którzy z różnych względów gorzej radzą sobie np. z formalnościami związanymi z przystąpieniem do programu. Poczucie, że mają oni wsparcie zarówno od strony administracyjnej jak i merytorycznej na pewno ułatwi im podjęcie decyzji o skorzystaniu ze wsparcia.
- 2) Komunikacja ma charakter dwustronny. Celem takiej komunikacji jest przede wszystkim pozyskiwanie informacji na temat potrzeb i oczekiwań beneficjentów. Te dane będą później podstawą do kształtowania coraz lepszej i bardziej adekwatnej do potrzeb oferty wsparcia.

9.5 Ocena użyteczności i skuteczności projektów w zakresie realizacji potrzeb beneficjentów

9.5.1 Ocena skuteczności projektów w odniesieniu do uczestników instytucjonalnych

Skuteczność projektów w zakresie realizacji potrzeb

W przypadku większości badanych przedsiębiorstw największe znaczenie z punktu widzenia zainteresowania udziałem w PO KL miała potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników⁴². Dość duże znaczenie miały także potrzeby zdobycia przewagi nad konkurencją oraz chęć poprawy kondycji rynkowej przedsiębiorstwa. Natomiast projekty PO KL okazały się w opiniach badanych najbardziej skuteczne w zaspokojeniu potrzeby podnoszenia kwalifikacji pracowników oraz utrzymania się na rynku. W przypadku tej ostatniej, nie była ona eksponowana jako aż tak ważna dla respondentów. Okazuje się zatem, że wsparcie jest bardziej pomocne w utrzymaniu się na rynku niż w ekspansji rynkowej (zdobycie przewagi nad konkurencją, poprawa pozycji na rynku). Nie jest to szczególnie zaskakujące wobec tak dużej dominacji szkoleń, kursów i warsztatów wśród form wsparcia, z których korzystali badani. Skuteczna pomoc w budowie silnej pozycji rynkowej i przewagi konkurencyjnej nie jest możliwa bez zastosowania bardziej kompleksowych i różnorodnych form wsparcia.

Warto zwrócić uwagę na kilka potrzeb, których zaspokojenie poprzez udział w projektach podkreślali badani:

- **Poznanie nowych trendów; zdobycie nowych kontaktów.** Beneficjenci rozumieją, że udział w projekcie jest szansą do nawiązania pewnych kontaktów biznesowych czy handlowych, które mogą być bardzo użyteczne w codziennej działalności.
- **Dotacje na rozszerzenie działalności.** Aspekt finansowy okazuje się bardzo istotny w przypadku udziału w projekcie. Część beneficjentów nie rozumie w pełni zależności pomiędzy wzmocnieniem kompetencji a sukcesem rynkowym, czy sukcesem na rynku pracy. Natomiast dla wielu z nich najsilniejszą motywacją jest motywacja finansowa.

⁴² Szerzej na temat skuteczności w zakresie realizacji potrzeb: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Rozdział 7.3, s. 118).

- **Rozwiązanie konkretnych problemów zarządczych** (np. efektywne zarządzanie zespołami, podniesienie efektywności, poprawa komunikacji, lepsza komunikacja z partnerami biznesowymi, poprawa komunikacji wewnętrznej)
- **Otwarcie działalności w internecie, zaznajomienie się z technologiami informatycznymi, nauka obsługi internetu.** W tym przypadku występuje autentyczna potrzeba zdobycia nowych umiejętności i wiara w to, że będą one pomocne w codziennej działalności.
- **Potrzeba formalnego zaświadczenia o posiadanych kwalifikacjach.** Jest to bardzo konkretna korzyść, którą można osiągnąć bez angażowania własnych środków finansowych.

Zmiana sytuacji przed i po udziale w projekcie

Przyczyną do wyjaśnienia skuteczności wsparcia daje z pewnością porównanie sytuacji przedsiębiorstwa przed oraz po zakończeniu udziału w projekcie. Porównanie to wpływa pozytywnie na ocenę skuteczności projektów z PO KL. Zarówno po 3, jak i po 6 oraz 12 miesiącach od zakończenia projektu występowała przewaga respondentów, których oceny sytuacji przedsiębiorstwa wzrosły po skorzystaniu ze wsparcia⁴³.

Wsparcie z PO KL w subiektywnych ocenach respondentów okazało się najbardziej użyteczne w przypadku: zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa, podejmowania nowych działań marketingowych, wprowadzania zmian organizacyjnych oraz wdrażania nowych lub udoskonalonych produktów⁴⁴. Badani dostrzegają zatem wiele pozytywnych efektów z udziału w tego typu projektach. Wskazywane przez nich rezultaty można przypisać szczególnie do dwóch grup: związanych z wewnętrznymi zmianami w zarządzaniu i organizacji przedsiębiorstwa oraz poprawą relacji z klientami. Udział w projektach wyraźnie wpłynął zatem także na podniesienie świadomości tego, jak ważne jest podnoszenie kwalifikacji pracowników i jaki jest ich wpływ na pozytywne zmiany w przedsiębiorstwie. Ta zmiana świadomościowa jest szczególnie ważna, bo może uruchomić dalsze pozytywne zmiany i inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego.

Dynamika zatrudnienia i obrotów przed i po udziale w projekcie

Ocena skuteczności udzielonego wsparcia pod względem dynamiki zatrudnienia ma szczególnie duże znaczenie w aspekcie celu głównego ewaluacji, jakim jest ewaluacja wpływu zrealizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów, w szczególności pod względem ich użyteczności z punktu widzenia zatrudnialności na małopolskim rynku pracy.

Ewaluacja pod kątem dynamiki zatrudnienia dała bardzo pozytywne wyniki. We wszystkich kategoriach przedsiębiorstw udział tych, w których zatrudnienie wzrosło przewyższa udział tych, w których zatrudnienie zmalało⁴⁵.

Wśród badanych przedsiębiorstw nieco częściej odnotowywano wzrost zatrudnienia w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie niż w 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału. Zależność ta wprawdzie nie jest istotna statystycznie, ale może wskazywać na to, że właśnie udział w projekcie mógł przyczynić się do wzrostu tego zatrudnienia. Szczególnie, jeżeli ten nieco większy efekt w posta-

---

⁴³ Szerzej na temat oceny sytuacji przedsiębiorstwa po otrzymaniu wsparcia: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Rozdział 7.4, s. 121).

⁴⁴ Szerzej na ten temat: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Rozdział 7.7, s. 129).

⁴⁵ Szerzej na temat dynamiki zatrudnienia: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Rozdział 7.5, s. 124).

ci wzrostu zatrudnienia występuje w trzy miesiące od zakończenia projektu, a później maleje o kilka punktów procentowych⁴⁶.

Analiza danych w rozbiciu na wielkość przedsiębiorstwa pozwala postawić wniosek o dominacji średnich przedsiębiorstw pod względem wzrostu zatrudnienia, a najniższych efektach w przypadku dużych przedsiębiorstw. Zależność ta niekoniecznie musi być jednak zdeterminowana udziałem w projektach PO KL, a wynikać z ogólnej sytuacji rynkowej. Teza taka znajduje częściowe potwierdzenie w znaczącej przewadze we wzroście zatrudnienia w przypadku przedsiębiorstw zlokalizowanych w Krakowie, co może także być związane z przewagą wynikającą właśnie z dobrych warunków działania.

Omówione powyżej zależności bardzo podobnie przedstawiają się w odniesieniu do wzrostu obrotów przedsiębiorstw, które skorzystały ze wsparcia w ramach PO KL. Wzrost obrotów przedsiębiorstwa często generuje bowiem nowe miejsca pracy w samym przedsiębiorstwie albo u jego kontrahentów, a więc pośrednio wpływa na wzrost zatrudnienia. Analiza zebranych danych pokazuje, że wśród badanych przedsiębiorstw obserwujemy dodatni bilans w zakresie udziału tych, w których obroty wzrosły w stosunku do tych, w których obroty spadły⁴⁷.

Wpływ projektów na sytuację przedsiębiorstwa i jego pracowników

Udział w projekcie bardzo pozytywnie jest oceniany pod kątem poprawy sytuacji indywidualnych pracowników, którzy skorzystali z zaoferowanego wsparcia. Uważa tak aż 75% badanych. W przypadku dużych przedsiębiorstw odsetek ten przekracza 90%, na podstawie czego można zaryzykować tezę o większej świadomości w tych przedsiębiorstwach w zakresie możliwości wykorzystania różnych form wsparcia.

Problemem z punktu widzenia pracowników jest brak widocznych indywidualnych korzyści o charakterze materialnym. Może to niestety w dłuższym okresie zadecydować o spadku motywacji do udziału w projektach. Odgórne delegowanie pracowników da na pewno znacznie słabsze efekty niż ich wewnętrzna motywacja⁴⁸.

Mocne i słabe strony PO KL w opinii ich uczestników

Wskazanie przez respondentów pewnych słabych i mocnych stron oferowanego wsparcia ma znaczenie z punktu widzenia oceny skuteczności wsparcia, jak i jego doskonalenia i rozwoju. Badani uczestnicy projektów zwrócili uwagę na kilka istotnych kwestii, z których warto podkreślić szczególnie:

- 1) Wysokie kompetencje i profesjonalizm prowadzących zajęcia.
- 2) Praktyczny charakter zajęć, możliwość zdobycia praktycznych umiejętności, które mogą być bezpośrednio wykorzystane w codziennej działalności przedsiębiorstwa. Brak takiego praktycznego odniesienia wiązał się z krytyką otrzymanego wsparcia. Z przeprowadzonej ewaluacji w wielu punktach uparcie powtarza się nacisk na konieczność kształcenia praktycznego, które można łatwo wykorzystać w codziennej działalności przedsiębiorstwa lub bezpośrednio w miejscu pracy.
- 3) Dofinansowanie zajęć, przez co nie były obciążeniem dla przedsiębiorstwa.

⁴⁶ Szerzej na temat dynamiki zatrudnienia: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Wykres 50, s. 125 i następne).

⁴⁷ Szerzej na temat dynamiki obrotów: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Rozdział 7.6, s. 127)

⁴⁸ Szerzej na temat wpływu udziału w projekcie na indywidualnych pracowników: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (punkt 1.7).

- 4) Uzyskanie niezbędnych uprawnień zawodowych.
- 5) Zbyt krótki okres realizacji projektu, co nie pozwala na przyswojenie i pełne wykorzystanie nowej wiedzy i umiejętności.

9.5.2 Ocena skuteczności projektów w odniesieniu do uczestników indywidualnych

Dla uczestników indywidualnych najważniejsze okazały się potrzeby⁴⁹ związane: ze zdobyciem nowych kwalifikacji i wiedzy (82,4% wskazań; możliwością kontaktu z ludźmi (52,2%) oraz znalezieniem i podjęciem pracy (31,3%).

Zdobycie nowych kwalifikacji jest względnie ważne dla respondentów ze wszystkich grup wydzielonych pod względem ich sytuacji na rynku pracy⁵⁰:

- Prowadzących własną firmę (84,5% wskazań)
- Zatrudnionych (68,6%)
- Odbywający staż (61,4%)
- Zatrudnionych, ale zagrożonych (54,6%)
- Uczących się/studiujących (50,2%)
- Pracujących w gospodarstwach rolnych (47,4%)
- Nie zatrudnionych, ani nie zarejestrowanych w UP (35,3%)
- Długotrwale bezrobotnych (31,8%)
- Zarejestrowanych w UP jako poszukujący pracy (27,8%)
- Bezrobotnych (26,2%).

Na powyższej liście poszczególne grupy badanych zostały uszeregowane pod względem wagi zdobycia nowych kwalifikacji i wiedzy, poczynając od tych, dla których jest to najważniejsze. Ważnym wnioskiem jest to, że dla bezrobotnych, długotrwale bezrobotnych i zarejestrowanych w UP jako poszukujący pracy znacznie ważniejszą potrzebą niż zdobycie nowych kwalifikacji jest znalezienie pracy i zatrudnienie. Z jednej strony jest to zrozumiałe, biorąc pod uwagę ich sytuację zawodową, z drugiej jednak strony może świadczyć o niskiej świadomości tego, jak podniesienie kwalifikacji przekłada się na wzrost szans na zatrudnienie.

Zaskakująco nisko respondenci ocenili możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej, czy awans w dotychczasowym miejscu pracy. Ogólny wniosek jest taki, że dominuje potrzeba podnoszenia kwalifikacji, jednak dla tych, którzy poszukują pracy, absolutnym priorytetem jest znalezienie zatrudnienia. Nie bez wpływu na wyniki badań w tym przypadku pozostaje, iż pytano tylko o jedną najważniejszą potrzebę. Przy możliwości wskazania więcej niż jednej potrzeby, oprócz zdobycia nowych kwalifikacji i znalezienia pracy, bardzo ważną potrzebą okazała się możliwość kontaktu z innymi ludźmi.

---

⁴⁹ Szerzej na temat potrzeb uczestników indywidualnych: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni, Rozdział 6.7, s. 61.

⁵⁰ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni, Tabela 20, s. 70.

Ocena skuteczności projektów w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji

Potrzeba zdobycia nowych kwalifikacji została przez badanych oceniona bardzo wysoko a jednocześnie jej realizacja niewątpliwie obiektywnie zwiększa szanse na rynku pracy. Warto więc przyrzeć się, jak jest ona realizowana poprzez wsparcie z PO KL.

Ogólnie badani ocenili bardzo wysoko skuteczność projektów w podnoszeniu kwalifikacji (ponad 90% respondentów uważa, że projekty przyczyniły się do realizacji tej potrzeby co najmniej w średnim stopniu; prawie 60% respondentów uważa, że w dużym i bardzo dużym stopniu⁵¹). Badani najwyżej ocenili skuteczność podnoszenia kwalifikacji w projektach z Priorytetu VIII (regionalne kadry gospodarki) i prawie na podobnym poziomie projekt z Priorytetu VI (rynek pracy otwarty dla wszystkich). Skuteczność projektów w ramach Priorytetu VII (promocja integracji społecznej) została oceniona trochę słabiej, ale wciąż bardzo wysoko. Również bardzo wysoko została oceniona skuteczność projektów w podnoszeniu kwalifikacji z rozbiem wyników na poszczególne działania i poddziałania⁵².

Zaobserwowano także wyższe oceny skuteczności po 3 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie niż po 6 i 12 miesiącach. Jest to tendencja dość typowa dla wielu wyników z przeprowadzonej ewaluacji, co zdaje się potwierdzać przypuszczenie, że wraz z upływem czasu badani nieznacznie słabiej oceniają rezultaty projektów. Są to jednak na tyle nieduże zmiany, iż nie uprawniają do podważania trwałości efektów wsparcia.

Ocena skuteczności projektów w realizacji potrzeby podjęcia pracy

Wyniki oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby podjęcia pracy są dobre, ale gorsze niż w przypadku oceny skuteczności w zakresie podnoszenia kwalifikacji. Łącznie 41% badanych oceniło, że wsparcie z PO KL przyczyniło się do realizacji potrzeby podjęcia pracy. Dla porównania, w odniesieniu do potrzeby podniesienia kwalifikacji było to blisko 70%⁵³. Jednocześnie nie ma istotnych statystycznie różnic pod względem oceny realizacji tej potrzeby w 3, 6 i 12 miesięcy od zakończenia udziału w projekcie. Pewne różnice są natomiast widoczne w ocenie skuteczności projektów w rozbiu na poszczególne Priorytety. Projekty z Priorytetu VIII (regionalne kadry gospodarki) otrzymały prawie 50% ocen dobrych lub bardzo dobrych, w porównaniu z 40% takich ocen w przypadku Priorytetu VII (promocja integracji społecznej) i 35% w przypadku Priorytetu VI (rynek pracy otwarty dla wszystkich).

Ocena skuteczności projektów w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi

Analiza potrzeb ważnych dla indywidualnych uczestników projektów z PO KL wskazała, że badani oprócz zdobycia nowych kwalifikacji, czy znalezienia pracy, bardzo często zwracali uwagę na udział w projekcie jako możliwość kontaktu z innymi ludźmi. Znajduje to potwierdzenia także w innych obszarach przeprowadzonych badań, z których wynika dość duża świadomość badanych, że zarówno prowadząc własną działalność gospodarczą, jak i na stanowisku pracy często działa się z ludźmi i poprzez ludzi. Relacje społeczne i dobre kontakty budują kapitał społeczny tak ważny ze społecznego i gospodarczego punktu widzenia.

---

⁵¹ Szerzej na temat skuteczność podnoszenia kwalifikacji: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Rozdział 6.7.1, s. 71).

⁵² Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Tabela 21 i Tabela 22, s. 71).

⁵³ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni, Rozdział 6.7.2, s. 73.

Wyniki oceny skuteczności projektów w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi są bardzo zadowalające, tylko nieznacznie gorsze od skuteczności w podnoszeniu kwalifikacji, lecz lepsze od oceny skuteczności w zakresie realizacji potrzeby podjęcia pracy⁵⁴.

9.5.3 Wnioski i rekomendacje

(1) Wsparcie z PO KL jest bardziej pomocne w utrzymaniu się na rynku niż w ekspansji rynkowej (zdobyć przewagi nad konkurencją, poprawa pozycji na rynku), choć ta druga jest bardziej pożądana przez badanych.

Rekomendacje

Należy doskonalić i rozwijać formy wsparcia w takim kierunku, aby były skuteczne w pomocy przedsiębiorcom w budowie silnej pozycji rynkowej i przewagi konkurencyjnej, co nie jest możliwe bez zastosowania bardziej kompleksowych i różnorodnych form wsparcia niż dominujące obecnie szkolenia czy kursy.

(2) Ewaluacja pod kątem dynamiki zatrudnienia oraz dynamiki obrotów dała bardzo pozytywne wyniki. We wszystkich kategoriach przedsiębiorstw udział tych, w których zatrudnienie wzrosło przewyższa udział tych, w których zatrudnienie zmalało. Analiza zebranych danych pokazała, że wśród badanych przedsiębiorstw obserwujemy także dodatni bilans w zakresie udziału tych, w których obroty wzrosły w stosunku do tych, w których obroty spadły.

Rekomendacje

Bardzo ważna jest kontynuacja wsparcia skierowanego bezpośrednio do przedsiębiorstw i jego pracowników, gdyż przynosi ono wymierne rezultaty. Nie oznacza to oczywiście, że nie trzeba szukać sposobów na rozwój i doskonalenie stosowanych form wsparcia.

(3) Większe przedsiębiorstwa mają też większą świadomość możliwości wykorzystania dostępnych form wsparcia. Deklarują one też częściej korzyści dla swoich pracowników z udziału w tego typu projektach.

Rekomendacje

Potrzebne jest bardziej zindywidualizowane podejście w zakresie wsparcia uzależnione chociażby od wielkości przedsiębiorstwa. Mniejsze przedsiębiorstwa mają znacznie mniejszą świadomość i umiejętności w zakresie doboru właściwych form wsparcia i efektywności jego wykorzystania w codziennej działalności przedsiębiorstwa i pracowników.

(4) Niewiele wiadomo o dzieleniu się nowymi informacjami, wiedzą i umiejętnościami przez pracowników, którzy brali udział w projekcie ze swoimi kolegami, którzy bezpośrednio nie otrzymali takiego wsparcia. Można przypuszczać, że jest słaby rozwój takiego wewnątrzorganizacyjnego uczenia się od siebie, pewnego rodzaju dyfuzji wiedzy i umiejętności.

Rekomendacje

Projekty nastawione na dyfuzję wiedzy i umiejętności wewnątrz organizacji powinny mieć większe szanse na otrzymanie dofinansowania. Wówczas wsparcie udzielone bezpośrednio jednemu pracownikowi byłoby zwielokrotnione przez odpowiednie procesy w miejscu jego

---

⁵⁴ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni, Rozdział 6.7.3, s. 75.

pracy (poprzez odpowiednie zarządzanie dzieleniem się tymi nowymi informacjami, wiedzą i umiejętnościami z innymi pracownikami).

(5) Brak widocznych indywidualnych korzyści o charakterze materialnym z udziału w projektach wsparcia, co może w dłuższym okresie zdecydować o spadku motywacji do udziału w projektach.

Rekomendacje

Komunikacja nie może ograniczać się do ogłaszania informacji o naborze do projektów, lecz powinna być ukierunkowana także na przejrzyste pokazywanie rezultatów, które można osiągnąć poprzez udział w projekcie. Przyczyni się to do bardziej trafnych wyborów form wsparcia przez poszczególnych beneficjentów, a także zwiększy ich motywację do udziału w tego typu projektach.

(6) Najbardziej cenione są te formy wsparcia, które oferują kształcenie jak najbliżej zagadnień i umiejętności praktycznych, które mogą być łatwo wykorzystane w codziennej działalności przedsiębiorstwa lub bezpośrednio na stanowisku pracy.

Rekomendacje

Należy zadbać o odpowiednio wysoki udział dofinansowania projektów oferujących wsparcie w doskonaleniu umiejętności praktycznych, blisko związanych ze stanowiskiem pracy.

(7) Badani dostrzegają zatem wiele pozytywnych efektów z udziału w tego typu projektach. Wskazywane przez nich rezultaty można przypisać szczególnie do dwóch grup: związanych z wewnętrznymi zmianami w zarządzaniu i organizacji przedsiębiorstwa oraz poprawą relacji z klientami. Udział w projektach wyraźnie wpłynął zatem także na podniesienie świadomości tego, jak ważne jest podnoszenie kwalifikacji pracowników i jaki jest ich wpływ na pozytywne zmiany w przedsiębiorstwie. Ta zmiana świadomościowa jest szczególnie ważna, bo może uruchomić dalsze pozytywne zmiany i inwestycje w rozwój kapitału ludzkiego.

Rekomendacje

Należy zadbać o odpowiednio wysoki udział dofinansowania projektów, które oprócz podnoszenia konkretnych kwalifikacji, także motywują uczestników do wykorzystywania nowo zdobytych kompetencji do wprowadzania zmian w miejscu pracy i dalszych inwestycji w rozwój kapitału ludzkiego.

(8) Aspekty finansowe i związane z kosztami udziału w projekcie okazują się bardzo istotne dla części beneficjentów. Nie zawsze rozumieją oni w pełni zależności pomiędzy wzmocnieniem kompetencji a sukcesem rynkowym, czy sukcesem na rynku pracy. Natomiast dla wielu z nich najsilniejszą motywacją jest motywacja finansowa.

Rekomendacje

Komunikacja z beneficjentami nie może ograniczać się do ogłaszania informacji, natomiast większy nacisk powinien być położony na budowanie wśród potencjalnych beneficjentów świadomości, jak inwestycje w kapitał ludzki przekładają się na konkretne rezultaty materialne.

(9) Rośnie znaczenie umiejętności związanych z otwarciem i prowadzeniem działalności w internecie oraz technologiami informatycznymi.

Rekomendacje

Należy zapewnić odpowiedni udział finansowania projektów wspierających rozwój umiejętności związanych z otwarciem i prowadzeniem działalności w internecie oraz technologiami informatycznymi.

(10) Dla dużej części badanych ważne jest zdobycie odpowiednich umiejętności rozwiązywania konkretnych problemów zarządczych (np. efektywne zarządzanie zespołami, podniesienie efektywności, poprawa komunikacji, lepsza komunikacja z partnerami biznesowymi, poprawa komunikacji wewnętrznej).

Rekomendacje

Należy zapewnić odpowiedni udział finansowania projektów doskonalących umiejętności związane z rozwiązywaniem konkretnych problemów zarządczych.

(11) Dla wielu beneficjentów znaczące jest nie tylko zdobycie określonych umiejętności, lecz także uzyskanie formalnego zaświadczenia o posiadanych kwalifikacjach. Jest to bardzo konkretna korzyść, którą można osiągnąć bez angażowania własnych środków finansowych. Wynika z tego, iż badani chcą przez udział w projektach zaspokoić bardzo konkretne potrzeby i wówczas dostrzegają sens uczestnictwa w projekcie. Inaczej może to być sztuka dla sztuki z udziałem tylko dlatego, że wsparcie jest darmowe i szkoda byłoby nie skorzystać.

Rekomendacje

Należy promować i finansować te projekty, które umożliwiają uzyskanie formalnego zaświadczenia o posiadanych kwalifikacjach, co w większym stopniu wpłynie na zatrudnialność w wyniku otrzymanego wsparcia.

(12) Dla większości badanych potrzeby związane ze zdobyciem nowych umiejętności i wiedzy są ważne, a dla niektórych (jak prowadzących własną działalność gospodarczą, posiadających zatrudnienie, czy odbywających staż) nawet bardzo ważne.

Rekomendacje

Dalsze doskonalenie dotychczasowych form wsparcia, których użyteczność w zakresie podnoszenia kwalifikacji została wysoko oceniona przez uczestników projektów.

(13) Za bardzo ważną potrzebę większość badanych uznała nawiązywanie kontaktów i relacji z innymi ludźmi. Analiza tego spostrzeżenia w kontekście innych wniosków z prowadzonych badań pozwala na postawienie hipotezy o dość dużej świadomości beneficjentów w zakresie istotności kapitału społecznego. Beneficjenci dostrzegają wartość w takich formach wsparcia, które umożliwiają im poznanie nowych trendów, zdobycie nowych kontaktów. Beneficjenci rozumieją, że udział w projekcie jest szansą do nawiązania pewnych kontaktów, które mogą w przyszłości przynieść korzyści biznesowe lub handlowe, użyteczne w codziennej działalności. Tego typu kontakty mogą być również szansą na znalezienie pracy w przyszłości.

Rekomendacje

Należy promować i finansować te projekty, w których jedną z wartości dodanych jest wsparcie w budowaniu relacji pomiędzy uczestnikami i doskonalenie tego typu umiejętności.

(14) Wśród osób pozostających bez pracy najważniejszą potrzebą jest znalezienie zatrudnienia. Jednocześnie osoby te deklarują mniejszą potrzebę podnoszenia swoich kwalifikacji niż ogół potencjalnych beneficjentów, co jest częściowo zrozumiałe, biorą pod uwagę ich sytuację zawodową i życiową.

Z drugiej jednak strony może to świadczyć o niskiej świadomości tego, jak podniesienie kwalifikacji przekłada się na wzrost szans na zatrudnienie.

Rekomendacje

Zwiększenie udziału projektów podnoszących świadomość oraz większy nacisk w ramach realizowanych projektów na działania podnoszące taką świadomość.

(15) Zaskakująco niska ocena wpływu wsparcia na możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej czy awans w dotychczasowym miejscu pracy skłania do wniosku o słabym wpływie wsparcia na uruchamianie zwiększonej aktywności beneficjentów i działań o charakterze przedsiębiorczym.

Rekomendacje

Zwiększenie udziału projektów budujących aktywne i przedsiębiorcze postawy beneficjentów, a także poszerzenie dotychczasowych form wsparcia o tego typu komponenty.

(16) Wystąpiły pewne różnice w ocenach skuteczności wsparcia z poszczególnych Priorytetów pod względem realizacji potrzeby podjęcia pracy. Projekty z Priorytetu VIII (regionalne kadry gospodarki) otrzymały prawie 50% ocen dobrych lub bardzo dobrych, w porównaniu z 40% takich ocen w przypadku Priorytetu VII (promocja integracji społecznej) i 35% w przypadku Priorytetu VI (rynek pracy otwarty dla wszystkich).

Rekomendacje

Przeprowadzenie bardziej szczegółowych badań przyczyn tych różnic oraz wdrożenie systemu wymiany dobrych praktyk i wymiany doświadczeń pomiędzy projektami w ramach poszczególnych Priorytetów na zasadach benchmarkingu.

9.6 Ocena trwałości efektów wsparcia

Pod względem kryterium **trwałości** oceniano, czy możliwe jest utrzymanie się wpływu udzielonego w ramach PO KL wsparcia w dłuższym okresie. Decydować o tym mogą takie czynniki, jak: (1) trwałość efektów w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu projektu; (2) kontynuacja podnoszenia kwalifikacji; (3) aktywizacja bezrobotnych (rozumiana jako zwiększenie wysiłków w zakresie poszukiwania pracy w wyniku uczestnictwa w projekcie) oraz (4) oddziaływanie PO KL na gospodarkę.

9.6.1 Trwałość efektów w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu projektu

Przypadek: uczestnicy instytucjonalni

W przypadku uczestników instytucjonalnych o trwałości efektów wsparcia pośrednio może decydować wykorzystanie tychże efektów w działalności przedsiębiorstwa. Dobre wykorzystanie efektów projektu w działalności przedsiębiorstwa dobrze bowiem rokuje w długim okresie. Wyniki w tym zakresie są bardzo pozytywne, gdyż aż 87% badanych twierdzi, że wiedzę i umiejętności nabyte poprzez otrzymane wsparcie udało się wdrożyć do codziennej działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie. Niestety większość przedsiębiorstw korzystało głównie ze szkoleń, kursów i warsztatów, więc trudno byłoby rozszerzyć wnioskowanie na inne formy wsparcia. Pozytywne efekty, o których mowa, są też częściej dostrzegane w 3 miesiące od zakończenia udziału w projekcie, co może oznaczać mniejszą trwałość tychże efektów w dłuższym okresie. Wniosek ten po-

twierdząc także wyniki badań dotyczące oceny sytuacji przedsiębiorstwa, dynamiki zatrudnienia i dynamiki obrotów po zakończeniu udziału w projekcie⁵⁵.

Istotna statystycznie jest różnica między częstością wskazywania na pozytywne praktyczne efekty projektów pomiędzy przedsiębiorstwami zlokalizowanymi w dużych miastach (Kraków, Tarnów, Nowy Sącz) a przedsiębiorstwami zlokalizowanymi w pozostałych powiatach. Oznacza to mniejsze wykorzystanie informacji i umiejętności zdobytych podczas udziału w projektach w przypadku przedsiębiorstw zlokalizowanych poza największymi miastami regionu.

Przypadek: uczestnicy indywidualni

O trwałości efektów wsparcia w dużej mierze decyduje połączenie pozytywnej zmiany w sytuacji beneficjentów po zakończeniu projektu i utrzymanie tych zmian dłuższym okresie. Stąd można o trwałości efektów wsparcia wnioskować na podstawie porównania sytuacji beneficjentów po 3, 6 i 12 miesiącach od czasu zakończenia projektów. Spośród bezrobotnych pytanym o ich sytuację zawodową w 3 miesiące po zakończeniu udziału w projekcie, 48,3% nadal pozostawało bezrobotnymi; w 6 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie bezrobotni stanowili 63,3%, a w 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie 51,1%. Nie potwierdza się w tym przypadku hipoteza o tendencji do pogarszania lub polepszania się sytuacji bezrobotnych wraz z upływem czasu po zakończeniu projektu. Wręcz przeciwnie, analiza danych na temat zatrudnienia osób pozostających bezrobotnymi przed udziałem w projekcie, pokazuje stopniowy wzrost tegoż zatrudnienia (z 17,2% po 3 miesiącach od zakończenia projektu do 21,8% w 12 miesięcy po zakończeniu projektu⁵⁶). Wraz z upływem czasu od zakończenia udziału w projekcie rośnie także odsetek zatrudnionych spośród tych osób, które posiadały pracę przed otrzymaniem wsparcia, co pozwala sądzić, że tego typu projekty mogą pomóc w utrzymaniu pracy. Daje to podstawę do postawienia hipotezy o względnej trwałości efektów wsparcia. Hipotezę tę zdają się potwierdzać również wyniki badań dotyczące subiektywnej oceny sytuacji zawodowej przez badanych po zakończeniu udziału w projekcie. Wśród uczestników projektów najczęściej pojawia się opinia, że ich sytuacja zawodowa w 3, 6 lub 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu do sytuacji sprzed udziału w projekcie pozostała bez zmian (twierdzi tak 59% badanych; 38% badanych twierdzi z kolei, że ich sytuacja się poprawiła⁵⁷). Oceny sytuacji w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie nie odbiegają znacząco od siebie, co świadczy o względnej trwałości zmiany.

9.6.2 Kontynuacja podnoszenia kwalifikacji

Za ważny wyznacznik trwałości efektów wsparcia udzielonego w ramach PO KL należy uznać kontynuację podnoszenia kwalifikacji po zakończeniu udziału w projektach. Co trzeci z badanych uczestników przyznał, że podejmował takie kroki. Najczęściej robili to uczestnicy projektów organizowanych w ramach Priorytetu VIII (Regionalne kadry gospodarki), a najrzadziej uczestnicy projektów w priorytecie VII (Promocja integracji społecznej). Uzupełnienia analizy o wyniki z rozbiciem na poszczególne działania i poddziałania pozwala postawić bardzo prawdopodobną hipotezę, że częściej kontynuowali podnoszenie kwalifikacji uczestnicy tych form wsparcia, które w mniejszym lub większym stopniu były związane z rozwojem przedsiębiorczości (jak działanie 6.2 – wsparcie oraz promocja przedsiębiorczości i samozatrudnienia; 7.2.2 – wsparcie ekonomii społecznej⁵⁸).

Powierzchnowa analiza z rozbiciem na różne formy wsparcia mogłaby sugerować, że trwalsze efekty przynosi uczestnictwo w szkoleniach/kursach/warsztatach. Ich uczestnicy względnie często

⁵⁵ Szczegółowe dane w: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Rozdziały 7.4-7.6, s. 121-127).

⁵⁶ Szerzej na temat trwałości efektów wsparcia: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (tabela 26 i następne).

⁵⁷ Szerzej na ten temat: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Wykres 25, s. 89).

⁵⁸ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni.

deklarowali kontynuację podnoszenia kwalifikacji w porównaniu do uczestników staży/praktyk/przygotowania zawodowego. Brak kontynuacji podnoszenia kwalifikacji w przypadku staży, praktyk, czy przygotowania zawodowego może w tym przypadku paradoksalnie świadczyć o większej skuteczności tych form wsparcia i związanej z tym brakiem chwilowej potrzeby dalszego podnoszenia kwalifikacji. Jednocześnie prawdopodobne wydaje się przypuszczenie, że różnego rodzaju szkolenia, kursy czy warsztaty przyciągają chętnych dużą dostępnością i znikomym kosztem udziału w związku z dofinansowaniem z PO KL. Ich uczestnicy zachęteni tym faktem poszukują kolejnych możliwości skorzystania z takiej pomocy. Potwierdzają to również częściowo wcześniejsza analiza skuteczności poszczególnych form wsparcia.

9.6.3 Aktywizacja bezrobotnych

Aktywizacja bezrobotnych, rozumiana jako zwiększenie wysiłków w zakresie poszukiwania pracy w wyniku otrzymanego wsparcia jest jednym z wyznaczników trwałości efektów wsparcia udzielonego w ramach PO KL. Udział w projektach PO KL zdecydowanie przyczynił się pozytywnie do zwiększenia tego typu wysiłków. Uzyskana pomoc doprowadziła do zwiększenia aktywności w poszukiwaniu pracy w 67% przypadków co najmniej w średnim stopniu (łączna wartość odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu”, „w dużym stopniu”, „w średnim stopniu”)⁵⁹.

Badani w największym stopniu zadeklarowali wzrost takich aktywności, jak: przeglądanie ogłoszeń z ofertami pracy w prasie i internecie, wysyłanie aplikacji czy chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne. Otrzymane wsparcie wyraźnie przyczyniło się do wzrostu wiary w swoje możliwości i uruchomiło pewną aktywność w poszukiwaniu pracy.

W najmniejszym stopniu wzrosła natomiast aktywność badanych w zakresie zamieszczania własnych ogłoszeń z ofertami pracy, co można tłumaczyć niskim poziomem wykształcenia części z nich i brakiem określonych kwalifikacji zawodowych⁶⁰. Rysuje to kolejną perspektywę zmian w konstrukcji wsparcia skierowanego do osób bezrobotnych.

Spśród wyników badania w rozbiciu na bardziej szczegółowe kategorie warto zwrócić uwagę na wyniki analizy z podziałem na efekty po 3, 6 i 12 miesiącach od zakończenia udziału w projekcie⁶¹. Wyniki te pokazują, że wprawdzie rośnie częstość przeglądania ogłoszeń prasowych z ofertami pracy, ale spada chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne i zamieszczanie własnych ogłoszeń z ofertą pracy. Spada zatem częstość bardziej aktywnych form poszukiwania pracy, z czego można wnioskować o spadku aktywności bezrobotnych w dłuższym okresie. Jest to zresztą typowe zjawisko. Po udziale w projekcie następuje faza zwiększonej motywacji do podjęcia aktywności i poszukiwania pracy. Z czasem jednak, gdy bezrobotny nadal nie znajduje pracy, można mówić o czymś w rodzaju „zderzenia się z rzeczywistością” i stopniowego wygaszania tej rozbudzonej przez otrzymane wsparcie wysokiej motywacji.

Analiza danych dotyczących osób bezrobotnych przed udziałem w projekcie w rozbiciu na poszczególne Priorytety wskazuje większą aktywność w poszukiwaniu pracy uczestników projektów z Priorytetu VIII – regionalne kadry gospodarki⁶². Wsparcie w ramach Priorytetu VIII wydaje się zatem mieć największy walor pobudzenia aktywności po zakończeniu udziału w projektach, a przez to przekłada się na większą trwałość efektów.

⁵⁹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Wykres 32, s. 99).

⁶⁰ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Wykres 30 i Wykres 31, s. 95).

⁶¹ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Tabela 39, s. 96).

⁶² Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy indywidualni (Tabela 39, s. 96, Tabela 42, s. 99).

9.6.4 Ocena oddziaływania PO KL na gospodarkę

Problemy, wyniki ewaluacji oraz wnioski i rekomendacje zawarte w niniejszym rozdziale odnoszą się do następujących pytań ewaluacyjnych:

Czy wsparcie uzyskane w ramach projektu jest zauważane w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie? W jakim obszarze uczestnicy projektu odczuwają największe zmiany własnej sytuacji społeczno-zawodowej? Co dokładnie osiągnęli dzięki udziałowi w projekcie? Jak uczestnicy oceniają uzyskane wsparcie? Które formy pomocy najlepiej przyczyniają się do poprawy sytuacji materialnej uczestników?

Przypadek: uczestnicy instytucjonalni

Przedsiębiorcy bardzo wysoko oceniają sens uczestnictwa w tego typu projektach – aż 86% ocenia go wysoko lub bardzo wysoko⁶³; 62% respondentów – co stanowi bardzo zadowalający wynik – wskazało, że to właśnie tego rodzaju wsparcie może być decydującym czynnikiem rozwoju kadr regionu i postępu gospodarczego. Oznacza to, że przedsiębiorcy nie tylko widzą głęboki sens w uczestnictwie w takich projektach, ale są przekonani o tym, że to właśnie tego typu wsparcie może przyczynić się do podniesienia kwalifikacji ich pracowników, poprawy ich sytuacji rynkowej, a w konsekwencji rozwoju gospodarczego.

Wymiernym sukcesem, przekładającym się bezpośrednio na rozwój gospodarczy, jest wzrost zatrudnienia. Należy wyraźnie zaznaczyć, że w co trzecim badanym przedsiębiorstwie odnotowano wzrost zatrudnienia po zakończeniu udziału w projekcie. Jest to niewątpliwie dobra i pożądana tendencja, która powinna być brana w przyszłości pod uwagę.

Przy rozważaniu kwestii wpływu PO KL na gospodarkę należy wspomnieć również o dynamice obrotów przedsiębiorstw po zakończeniu udziału w projekcie. Generalnie wśród badanych widoczny jest bilans dodatni – zdecydowanie większy jest udział firm, których obroty wzrosły niż tych, których obroty spadły⁶⁴. Ponadto pozytywnie zmieniała się sytuacja przedsiębiorstw w zakresie efektywności ich funkcjonowania – 42% badanych przyznało, że udział w projekcie przyczynił się do tego w dużym bądź bardzo dużym stopniu. Również spora część (30% badanych) przedsiębiorców zauważyła zwiększenie konkurencyjności na rynku krajowym po udziale w projekcie. To bardzo istotny efekt, który przekłada się wyraźnie na rozwój przedsiębiorstw w skali krajowej oraz na rozwój gospodarki w ogóle.

Przypadek: uczestnicy indywidualni

Od projektów realizowanych w ramach PO KL (szczególnie Priorytetów VI i VIII) oczekuje się, że będą wyzwalać w uczestnikach zachowania przedsiębiorcze, pewną aktywność zawodową. W wynikach „Badania aktywności ekonomicznej ludności Polski” wyraźnie widać taką potrzebę. Dane „wskazują na utrzymujący się wysoki poziom bierności zawodowej Polaków. Współczynnik aktywności zawodowej w UE kształtuje się na poziomie 71,3%, natomiast w Polsce tylko na poziomie 65,2%. W sytuacji określonej jako szczególnie trudna znajdują się absolwenci oraz osoby powyżej 50. roku

⁶³ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Wykres 62, Wykres 63, Wykres 64, s. 137-138).

⁶⁴ Szerzej: Wyniki badań – uczestnicy instytucjonalni (Wykres 53, Wykres 54, Wykres 55, s. 127-128).

życia. Podobną tendencję można zauważyć w przypadku pracowników o niskich kwalifikacjach. Ta grupa jest najbardziej zagrożona bezrobociem i biernością zawodową⁶⁵.

Sytuacja zawodowa uczestników projektu (zbadana 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie) porównana do tej przed przystąpieniem do projektu najczęściej nie uległa zmianie – taką opinię wyraziło aż 59% badanych. Co zadowalające, 38% respondentów przyznało, że ich sytuacja zawodowa uległa poprawie. Ponieważ taką tendencję częściej widać wśród uczestników wsparcia w ramach Priorytetów VII i VIII niż VI, należałoby dokładniej zbadać, czy wsparcie w grupie tych osób jest wystarczające i adekwatne do indywidualnych potrzeb. To właśnie po wsparciu w ramach tego Priorytetu oczekuje się największego wpływu na przedsiębiorczość, a tym samym na gospodarkę.

Analiza kwestii możliwości rozwiązania określonych problemów dzięki udziałowi w projekcie wskazuje, że aż dla 86% badanych projekt rozwiązał problem związany z nabyciem nowych umiejętności, podniesieniem/zmianą kwalifikacji, wyborem zawodu, brakiem doświadczenia, dokończeniem się. Rozpatrując rozkład tej zmiennej według statusu zawodowego badanych przed ich przystąpieniem do projektu, należy zauważyć, że rozwiązanie problemu dotyczy najczęściej osób, które były zatrudnione, bądź zagrożone utratą pracy. Mniej korzystnie kształtuje się ta kwestia wśród osób długotrwale poszukujących pracy (38%), bezrobotnych (29%), niezatrudnionych ani nie zarejestrowanych w urzędach pracy (35%), zarejestrowanych jako poszukujący pracy (36%). Z punktu widzenia gospodarki najbardziej pożądane byłoby rozwiązanie problemu właśnie wśród tych osób, które nie są zatrudnione. Należy jednak zaznaczyć, że samo wsparcie w postaci kursu czy też szkolenia nie jest wystarczające, by rozwiązać problem braku pracy. Potrzebna jest pomoc, która będzie zarówno kompleksowa, jak i długofalowa. Taka, dzięki której bezrobotny zostanie nie tylko przeszkolony, nabyte nowe umiejętności zawodowe, ale również nauczy się, jak prezentować się przed pracodawcą, jak go szukać i jak później, po znalezieniu pracy funkcjonować w nowej sytuacji.

Wnioski

- 1) Udział w projektach PO KL wyraźnie przyczynia się w pewien sposób do wzrostu wiary beneficjentów we własne możliwości i zwiększa aktywność w poszukiwaniu pracy – 67% badanych przyznało, że uzyskana pomoc doprowadziła do zwiększenia aktywności w poszukiwaniu pracy co najmniej w średnim stopniu.
- 2) Niskie wykształcenie i brak określonych kwalifikacji zawodowych może decydować o braku inicjatywy w poszukiwaniu pracy, o czym świadczy niska aktywność badanych w zamieszczaniu własnych ogłoszeń z ofertami pracy.
- 3) Ze spadku częstości podejmowania bardziej aktywnych form poszukiwania pracy w dłuższym okresie po zakończeniu udziału w projekcie można wnioskować o stopniowym zmniejszaniu się aktywności bezrobotnych wraz z upływem czasu od zakończenia udziału w projekcie.
- 4) Widoczne są pewne różnice pomiędzy działaniami z poszczególnych Priorytetów pod względem efektów pobudzania aktywności po zakończeniu udziału w projektach, a przez to i trwałości efektów wsparcia. Najlepiej oceniony pod tym kątem został Priorytet VIII.
- 5) Większą trwałością efektów, rozumianą jako kontynuowanie procesu podnoszenia kwalifikacji po zakończeniu udziału w projekcie, wykazują się uczestnicy tych form wsparcia, które są związane z rozwojem przedsiębiorczości.
- 6) Staże, praktyki czy przygotowanie zawodowe wydają się być bardziej skutecznymi formami wsparcia pod względem zatrudnialności w wyniku udziału w takim projekcie.

⁶⁵„Bierni zawodowo. Jakich pracowników potrzebują polskie przedsiębiorstwa”, Personel i zarządzanie, nr 11/2010, s.19

- 7) Szkolenia, kursy lub warsztaty wydają się być atrakcyjne pod względem dostępności i związanego z dofinansowaniem z PO KL znikomego kosztu uczestnictwa. Przyciągają przez to wielu chętnych, choć zapewniają mniejszą zatrudnialność niż choćby staże, praktyki lub przygotowanie zawodowe.
- 8) Przedsiębiorstwa deklarują największe wykorzystanie informacji i umiejętności w codziennej działalności w 3 miesiące od zakończenia projektów. Później trwałość tych efektów się zmniejsza.
- 9) Wykazano mniejsze wykorzystanie informacji i umiejętności zdobytych podczas udziału w projektach w przypadku przedsiębiorstw zlokalizowanych poza największymi miastami regionu.
- 10) Oceny sytuacji uczestników indywidualnych w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie nie odbiegają znacząco od siebie, co świadczy o względnej trwałości zmiany.

Rekomendacje

- 1) Więcej wsparcia ukierunkowanego na umiejętności aktywnego poszukiwania pracy oraz działań podnoszących poczucie własnej wartości i wiarę we własne możliwości tak, aby bardziej aktywizować osoby bezrobotne.
- 2) Ważne jest zaoferowanie pewnej cykliczności wsparcia zaprojektowanego z myślą o podtrzymaniu zmniejszającej się wraz z upływem czasu aktywności pozostających bez pracy uczestników projektów. Objęcie opieką osób dłużej bezrobotnych po zakończeniu udziału w projekcie.
- 3) Proponuje się wdrożenie zasad benchmarkingu pomiędzy działaniami i Priorytetami tak, aby wykorzystywać możliwość przenoszenia doświadczeń i uczenia się od innych w tym zakresie, w którym uzyskują oni przewagę. Przykładowo pod względem aktywizacji uczestników po zakończeniu wsparcia lepiej ocenione zostały projekty z Priorytetu VIII.
- 4) Budowanie wsparcia bardziej w postaci strategii niż pojedynczych działań wspierających.
- 5) Nastawienie na strategię wzmacniające przedsiębiorczość.
- 6) Większe wykorzystanie wsparcia w postaci staży, praktyk i przygotowania zawodowego, jako tych form, które dają większą szansę na znalezienie zatrudnienia niż szkolenia, kursy czy warsztaty.
- 7) W związku ze zmniejszaniem się z czasem trwałości efektów, rozumianej jako wykorzystywanie informacji i umiejętności uzyskanych poprzez wsparcie, warto byłoby programować wsparcie jako działania cykliczne, utrwalające pewne efekty.
- 8) Projektowane wsparcie powinno uwzględniać różnice w sytuacji przedsiębiorstw w poszczególnych częściach regionu i bazować na wzajemnej wymianie doświadczeń, opartej na zasadach benchmarkingu. Przykładowo, wyniki badań wskazują na mniejsze wykorzystanie informacji i umiejętności zdobytych podczas udziału w projektach przez przedsiębiorstwa zlokalizowane poza największymi miastami regionu. Oznacza to, że wsparcie w tamtych rejonach powinno uwzględniać te różnice, jak również wiedzę na temat przyczyn takiego stanu rzeczy.
- 9) Należy kontynuować i wciąż udoskonalać wsparcie dla uczestników indywidualnych, poszerzając jednocześnie dostępność różnorodnych ofert.

9.7 Podsumowanie

W podsumowaniu każdego podrozdziału zamieszczone zostały wnioski z analizy poszczególnych części badawczych oraz opracowane na ich podstawie rekomendacje. Mają one bardziej szczegółowy charakter i bezpośredni związek z wynikami badań. Wyniki bardziej przekrojowej analizy pozwalają zwrócić uwagę na silne powiązania pomiędzy poszczególnymi wnioskami a także oświetlenie tych samych problemów pod różnym kątem, przez co wzajemnie się wzmacniają. Daje to możliwość sformułowania bardziej syntetycznych i przekrojowych wniosków i rekomendacji, które zostały zaprezentowane poniżej.

9.8 Tabela wdrażania rekomendacji

9.8.1 Część A – rekomendacje operacyjne

LP.	1
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Komunikacja z beneficjentami ostatecznymi często sprowadza się do ogłaszania informacji o naborze do projektów z pominięciem funkcji: (a) motywacyjnej, (b) diagnostycznej i (c) wspomagającej. (s. 190, 196)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Rozwijanie poprzez RO EFS tych form komunikacji z projektodawcami, które pomogą im w stworzeniu bardziej efektywnej komunikacji z beneficjentami ostatecznymi. (s. 191, 196)
Adresat rekomendacji	IP PO KL
Sposób wdrożenia	IP powinna wyśtosować wytyczną do ROEFS by położyły one większy nacisk na stosowanie takich form komunikacji jak bezpośrednie doradztwo, konsultacje czy współprac a z projektodawcami przy tworzeniu przez nich systemów komunikacji z uczestnikami projektów. IP powinna premiować te projekty, w przypadku których system komunikacji został pozytywnie skonsultowany z RO EFS
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Od I kwartału 2012

LP.	2
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Widoczna jest duża różnorodność beneficjentów – zarówno tych instytucjonalnych jak i indywidualnych. W zależności od charakteru beneficjenta takie same formy wsparcia mogą przynosić różne efekty. Badania pokazują, że różnice w sytuacji i potrzebach poszczególnych osób są tak duże, że nawet bardzo szczegółowa segmentacja nie doprowadzi do pełnej jednorodności poszczególnych grup. Potrzebne jest bardziej zindywidualizowane podejście względem beneficjentów ostatecznych. (s. 177, 196)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Premiowanie tych projektów, w których wykazano, że projektowane wsparcie jest w pełni adekwatne do potrzeb określonej grupy potencjalnych beneficjentów ostatecznych. (s. 178, 196)
Adresat rekomendacji	IZ, IP PO KL
Sposób wdrożenia	Stworzenie i wdrożenie systemu premiowania tych projektów, w których wykazano i udokumentowano, że projekt jest odpowiedzią na zdiagnozowane wcześniej potrzeby określonych beneficjentów ostatecznych, a przeprowadzona diagnoza w wystarczającym stopniu uwzględnia różnorodność danej grupy beneficjentów (ważna jest zarówno liczba jak i dobór właściwych kryteriów, których nie da się z góry jednoznacznie określić). Szczególnie istotna jest wnikliwa weryfikacja jakości przeprowadzonej przez projektodawców diagnozy, a następnie stopnia powiązania projektu z jej wynikami. Ta część oceny wniosków jest tak ważna, iż należy rozważyć wykorzystanie opinii ekspertów zewnętrznych, dobrze znających określoną problematykę.
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Przyszły okres programowania

LP.	3
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Istnieje uzasadniona obawa, że projektodawcy nie potrafią w wystarczającym stopniu diagnozować potrzeb potencjalnych beneficjentów ostatecznych. (s. 177)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Należy zadbać o odpowiedni poziom umiejętności projektodawców w zakresie diagnozowania potrzeb potencjalnych beneficjentów ostatecznych. (s. 178)
Adresat rekomendacji	IZ, IP PO KL RO EFS
Sposób wdrożenia	<p>System oceny wniosków projektowych powinien premiować te wnioski, w przypadku których projektodawcy mogą udokumentować, że albo sami posiadają odpowiednie doświadczenie w zakresie diagnozy potrzeb potencjalnych beneficjentów albo że skorzystali z profesjonalnego wsparcia zewnętrznego w tym zakresie.</p> <p>Należy jednocześnie poszerzyć ofertę szkoleń i konsultacji dla projektodawców w zakresie przygotowania i realizacji diagnozy potrzeb potencjalnych beneficjentów ostatecznych (aby ułatwić dostęp do profesjonalnego wsparcia zewnętrznego dla tych projektodawców, którzy sami nie mają w tym zakresie doświadczenia).</p>
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Przyszły okres programowania

LP.	4
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Adekwatność wsparcia do zmieniających się warunków otoczenia. Wobec szybko zmieniających się warunków otoczenia, rośnie rola takich form wsparcia, które budują umiejętności przystosowywania się beneficjentów ostatecznych do tych zmieniających się warunków. Wsparcie powinno być kształtowane wielopoziomowo tak, aby oprócz wiedzy praktycznej i umiejętności zawodowych krzewić motywację i umiejętności do dalszego rozwoju zawodowego. (s. 177, 185)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Premiowanie tych projektów, w których wykazano, że projektowane wsparcie przynosi wartość dodaną w postaci zwiększonej motywacji beneficjentów ostatecznych do dalszego rozwoju umiejętności zawodowych (po zakończeniu udziału w projekcie). (s. 178, 185)
Adresat rekomendacji	IZ, IP PO KL RO EFS
Sposób wdrożenia	(1) Stworzenie i wdrożenie systemu premiowania tych projektów, w których wykazano i udokumentowano wartość dodaną w postaci zwiększonej motywacji beneficjentów ostatecznych do dalszego rozwoju umiejętności zawodowych (po zakończeniu udziału w projekcie). (2) Poszerzenie oferty szkoleń i konsultacji dla projektodawców w zakresie tego typu umiejętności.
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Styczeń 2012

9.8.2 Część B – rekomendacje kluczowe

LP.	1
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Od udziału w projektach do indywidualnych strategii wsparcia dla beneficjentów ostatecznych. Obecnie jest zbyt mała różnorodność wsparcia w ramach wyborów dokonywanych przez uczestników projektów PO KL i zbyt słabe dostosowanie wybieranych przez uczestników ofert wsparcia do ich potrzeb. Poszczególne działania są zbyt rozproszone i nieskoordynowane względem indywidualnych uczestników. Występuje potrzeba zastąpienia pojedynczych działań wspierających kompleksowymi strategiami wsparcia, a przy tym mała wiedza na temat możliwości i skuteczności wprowadzenia takiej zmiany. (s. 185)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Realizacja badań dotyczących możliwości i skuteczności zmiany realizowanego wsparcia w taki sposób, aby obecny system naboru beneficjentów ostatecznych bezpośrednio przez projektodawców uzupełnić poprzez profesjonalną pomoc w zakresie tworzenia indywidualnych strategii wsparcia. Strategie te byłyby tworzone przy udziale potencjalnych beneficjentów ostatecznych na bazie profesjonalnej diagnozy ich potrzeb, sytuacji, możliwości i predyspozycji. Należałoby zbadać możliwości realizacji takich działań w ramach istniejących już instytucji jak również szanse i potrzeby ewentualnego stworzenia nowych ośrodków dla tego typu pomocy. (s. 185)
Adresat rekomendacji	IZ PO KL
Sposób wdrożenia	Zaprojektowanie i realizacja badań dotyczących możliwości i skuteczności proponowanych w ramach tej rekomendacji zmian.
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Czerwiec 2013

LP.	2
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	<p>W badaniach zdiagnozowano zbyt małą różnorodność wsparcia w ramach wyborów dokonywanych przez uczestników projektów PO KL i zbyt słabe dostosowanie wybieranych przez beneficjentów ostatecznych ofert wsparcia do ich potrzeb. Beneficjenci ostateczni czują się często zagubieni wobec mnogości różnych ofert i w rezultacie nie podejmują decyzji w oparciu o w pełni świadomą diagnozę swoich potrzeb czy problemów.</p> <p>Ponadto niejednokrotnie istnieje mylne przeświadczenie, że udział w projekcie jest związany z dużym obciążeniem czasowym i skomplikowaną procedurą ubiegania się o tego typu wsparcie, co skutecznie zniechęca część potencjalnych beneficjentów ostatecznych.</p> <p>Występuje potrzeba zastąpienia pojedynczych działań wspierających kompleksowymi strategiami wsparcia. Najbardziej adekwatna wydaje się strategia synergii, polegająca nie tylko na zdiagnozowaniu określonego problemu, ale także na stawianiu celów, których realizacja ma pomóc w rozwiązaniu tego problemu. Następnym etapem jest dobór działań, które wspólnie najlepiej będą służyć realizacji postawionych celów oraz określenie, które z tych celów i działań można zrealizować poprzez udział w projektach z PO KL. Powstaje efekt synergii z połączenia różnych działań służących realizacji określonych celów. Beneficjenci ostateczni powinni łączyć efekty wsparcia z PO KL z innymi, podejmowanymi indywidualnie działaniami. Do tego potrzebna im jest jednak odpowiednia wiedza i umiejętności. Brakuje odpowiedniej opieki merytorycznej, a w części przypadków także psychologicznej, z której mogliby w jednym miejscu skorzystać potencjalni beneficjenci, rozważający udział w projekcie lub poszukujący adekwatnej do swoich potrzeb oferty wsparcia. (s. 118)</p>

Rekomendacja (strona w raporcie)	<p>Wnioskowaną strategię synergii należy zinstytucjonalizować w postaci sieci organizacji, oferujących dla potencjalnych beneficjentów ostatecznych profesjonalnego wsparcia merytorycznego i psychologicznego poprzez stworzenie dla nich możliwości konsultacji i współpracy z odpowiednio przygotowanymi konsultantami. Organizacje te byłyby dla potencjalnych beneficjentów ostatecznych miejscami pierwszego kontaktu z projektami PO KL. Kluczowa jest w tym przypadku możliwość skontaktowania się przez potencjalnego beneficjenta z kimś zaufanym, kto posłuży radą i pomocą w doborze odpowiednich form wsparcia, odpowiednio nim pokieruje. Zakłada się przy tym nacisk na wieloetapowość i kompleksowość wsparcia realizowany poprzez udział w kilku projektach jednocześnie lub następujących po sobie, ale w sposób skoordynowany. Istnienie takich punktów konsultacyjnych zakłada również większą kontrolę nad wydatkowanymi środkami nie tylko od strony wyboru finansowanych projektów, ale także od strony racjonalności decyzji podejmowanych przez beneficjentów ostatecznych.</p> <p>Wdrożenie rekomendowanych rozwiązań powinno zostać poprzedzone przeprowadzeniem badań możliwości zbudowania takiej sieci organizacji zarówno z wykorzystaniem obecnie istniejących struktur jak i ewentualnego stworzenia nowych ośrodków. (s. 118)</p>
Adresat rekomendacji	IZ PO KL
Sposób wdrożenia	<p>Stworzenie i finansowanie z PO KL rekomendowanej sieci organizacji wspierających potencjalnych beneficjentów ostatecznych w odpowiednim do ich potrzeb doborze projektów.</p> <p>Zaprojektowanie i realizacja badań dotyczących możliwości, ostatecznego kształtu i skuteczności proponowanych w ramach tej rekomendacji rozwiązań.</p>
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Przyszły okres programowania

LP.	3
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	W obecnej sytuacji gospodarczej ważne jest wspieranie postaw i działań przedsiębiorczych tak, aby zakładanie własnej działalności gospodarczej stało się skuteczną alternatywą dla poszukiwania zatrudnienia. (s. 196, 203)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Należy kontynuować prowadzone działania w zakresie wspierania rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej przy jednoczesnej racjonalizacji udzielanych dotacji, rozumianej przez wspieranie szczególnie tych inicjatyw, które mają szanse na przetrwanie po zakończeniu finansowania, a w przyszłości mogą tworzyć nowe miejsca pracy. (s. 196, 204)
Adresat rekomendacji	IP PO KL, IP2 PO KL
Sposób wdrożenia	IP/IP2 powinny zadbać o odpowiednie sformułowanie regionalnych wytycznych (jak opis kryteriów kwalifikowalności uczestników, kryteria oceny formularzy zgłoszeniowych, biznesplany, metodologia punktowania, etc.) kierowanych do beneficjentów (operatorów wsparcia finansowego). Odpowiednie sformułowanie tych wytycznych oraz treść umów z beneficjentami (operatorami wsparcia finansowego) powinny zagwarantować, aby w ocenie merytorycznej premiowane były te projekty, w przypadku których jest dobrze udokumentowana duża szansa na przetrwanie i rozwój nowej działalności gospodarczej po ustaniu wsparcia z PO KL.
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Od I kwartału 2012

LP.	4
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Benchmarking i dyfuzja wiedzy. Niewiele wiadomo o dzieleniu się nowymi informacjami, wiedzą i umiejętnościami przez pracowników, którzy brali udział w projekcie, ze swoimi kolegami, którzy bezpośrednio nie otrzymali takiego wsparcia. Można przypuszczać, że jest słaby rozwój takiego wewnątrzorganizacyjnego uczenia się od siebie, pewnego rodzaju dyfuzji wiedzy i umiejętności. (s. 196)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Należałoby przeprowadzić bardziej szczegółowe badania dotyczące możliwości realizacji i skuteczności wsparcia mającego na celu wdrożenie systemu wymiany dobrych praktyk, doświadczeń i umiejętności pomiędzy uczestnikami projektów oraz tymi, którzy w projektach nie uczestniczyli. (s. 196)
Adresat rekomendacji	IZ PO KL
Sposób wdrożenia	Zaprojektowanie i realizacja badań dotyczących możliwości realizacji i skuteczności wsparcia mającego na celu wdrożenie systemu wymiany dobrych praktyk, doświadczeń i umiejętności pomiędzy uczestnikami projektów oraz tymi, którzy w projektach nie uczestniczyli. Badania powinny dotyczyć zarówno wewnątrzorganizacyjnego uczenia się od siebie jak i wymiany doświadczeń pomiędzy przedsiębiorstwami w regionie.
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Grudzień 2012

LP.	5
Tytuł raportu	Ocena wpływu realizowanych form wsparcia na sytuację uczestników projektów w okresie: 3 – 6 – 12 miesięcy po zakończeniu korzystania ze wsparcia w ramach Priorytetów: VI – IX Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie małopolskim
Wniosek (strona w raporcie)	Efekty realizacji projektów wykonywanych w ramach Działań 6.3, 7.3, 9.5 mają bardzo istotny wpływ na kształtowanie się więzi w małych społecznościach lokalnych oraz aktywizację ich członków na rzecz działań skierowanych na szeroko rozumiany rozwój tych społeczności. Znaczna część projektów opiera się na przesłankach płynących z potrzeb członków lokalnych społeczności, niemniej jednak, na obecnym etapie kształtowania się społeczeństwa obywatelskiego w Polsce (w szczególności w obrębie małych społeczności lokalnych, których członkowie zagrożeni są wykluczeniem) zdiagnozować można zbyt mały wpływ uczestników projektów na ostateczny kształt realizowanych projektów, a co za tym idzie w niektórych przypadkach występowanie zagrożenia niedostosowania tematyki projektów do rzeczywistych potrzeb społeczności lokalnych. Brak wykształconych nawyków do realizacji wspólnych działań nakierowanych na potrzeby społeczności lokalnej skutkuje czasami ograniczonymi chęciami uczestników do wywierania wpływu na zakres merytoryczny i formę projektów. (s. 171)
Rekomendacja (strona w raporcie)	Aby zredukować zagrożenie polegające na niepełnym dostosowaniu tematyki projektu do potrzeb społeczności lokalnej, można rozważyć wprowadzenie konsultacji z osobami pełniącymi, z punktu widzenia lokalnej społeczności, ważne role opiniotwórcze. Powiększony zostanie dzięki temu stopień adekwatności wsparcia w odniesieniu do sytuacji i potrzeb beneficjentów. (s. 171)
Adresat rekomendacji	IZ, IP PO KL RO EFS
Sposób wdrożenia	Opracowanie kwestionariusza służącego diagnozie potrzeb społeczności lokalnej, który byłby wykorzystywany jako narzędzie pomocnicze w konsultacjach z przedstawicielami lokalnych społeczności pełniącymi role opiniotwórcze oraz opracowanie systemu premiowania projektów, w których diagnozę potrzeb potencjalnych beneficjentów ostatecznych uzupełniono o wyniki takich konsultacji.
Status: Stan wdrożenia	
Termin realizacji	Nowy okres programowania

10. MATRYCA ZMIENNYCH

Ocena skuteczności projektów – wskaźnik syntetyczny

W oparciu o odpowiedzi na cztery pytania dotyczące oceny skutków udziału w projektach przygotowano syntetyczny wskaźnik subiektywnej oceny skuteczności projektów. Wykorzystane pytania to:

- W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? Proszę ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza odpowiedź: bardzo nieskuteczna, a 5 – bardzo skuteczna.
- Czy w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie Pana(i) sytuacja zawodowa po zakończeniu udziału w projekcie... zdecydowanie poprawiła się, raczej poprawiła się, pozostała bez zmian, raczej pogorszyła się, zdecydowanie pogorszyła się?
- Jak ocenia Pan(i) swoją sytuację materialną po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu do sytuacji sprzed udziału w projekcie?
- W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do wzbogacenia Pana(i) doświadczeń zawodowych?

Wszystkie cztery pytania miały 5-stopniowe skale odpowiedzi, gdzie 5 oznaczało najbardziej pozytywną odpowiedź. Kategorie „nie wiem, trudno powiedzieć” zostały przekodowane w środki skal (3). Wskaźnik syntetyczny to średnia arytmetyczna wartości odpowiedzi na powyższe 4 pytania, przekształcona na skalę o zakresie 0-100 punktów.

W tabeli poniżej zestawiono wartość wskaźnika syntetycznego obliczoną dla poszczególnych form wsparcia w ramach Priorytetów. W przypadku każdej formy przedstawiono wartość wskaźnika obliczoną dla osób, które korzystały z danej formy wsparcia oraz dla pozostałych osób w danym Priorytecie. Pogrubioną czcionką oznaczono te wartości wskaźnika syntetycznego, na którego wzrost zastosowanie formy ma istotny statystycznie wpływ. I tak, w przypadku Priorytetu VII można zauważyć, że istotny statystycznie wpływ na subiektywną ocenę poprawy sytuacji po zakończeniu udziału w projekcie mają doradztwo, poradnictwo zawodowe, staże/praktyki/przygotowanie zawodowe, kursy zawodowe techniczne. Natomiast w przypadku Priorytetu VI analiza nie wykazuje żadnych statystycznie różnic pomiędzy stosowaniem poszczególnych form wsparcia.

Tabela 59. Matryca wpływu poszczególnych form wsparcia na wartość syntetycznego wskaźnika

		VI - Rynek pracy		VII - Integracja		VIII - Kadry	
		Brak	Zastosowana forma	Brak	Zastosowana forma	Brak	Zastosowana forma
Doradztwo	N	109	66	471	299	1247	46
	Średnia	58	59	58	60	59	60
Indywidualne Plany Działań	N	146	29	770		1294	
	Średnia	57	62	59		59	
Poradnictwo zawodowe	N	141	34	535	234	1294	
	Średnia	57	60	58	61	59	
Pośrednictwo pracy	N	156	19	770		1294	
	Średnia	58	60	59		59	

		VI - Rynek pracy		VII - Integracja		VIII - Kadry	
		Brak	Zasto- sowana forma	Brak	Zasto- sowana forma	Brak	Zasto- sowana forma
Stáže/praktyki/przygotowanie zawodowe	N	162	13	706	64	1268	25
	Średnia	58	62	58	65	59	60
Zatrudnienie subsydiowane	N	170	4	769	1	1294	
	Średnia	58	59	59	56	59	
Szkolenia/warsztaty/kursy	N	50	125	180	590	49	1244
	Średnia	61	57	58	59	57	59
Kursy zawodowe techniczne	N	159	16	476	293	855	439
	Średnia	57	63	57	61	57	62
Kursy inne i umiejętności miękkich	N	77	97	473	297	981	313
	Średnia	60	56	59	57	58	60
Kursy informatyczne	N	155	19	599	171	1023	271
	Średnia	58	58	59	57	59	58
Kursy językowe	N	167	7	746	23	895	398
	Średnia	58	58	59	54	61	54
Środki na rozwój przedsiębiorczości	N	159	15	770		1294	
	Średnia	58	58	59		59	
Jednorazowe dodatki relokacyjne	N	170	4	770		1294	
	Średnia	58	63	59		59	
Dofinansowanie kosztów dojazdów	N	156	19	770		1294	
	Średnia	58	61	59		59	
Zatrudnienie socjalne	N	175		758	12	1294	
	Średnia	58		58	63	59	
Kontrakt socjalny	N	175		747	23	1294	
	Średnia	58		59	58	59	
Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej	N	175		770		1282	12
	Średnia	58		59	.	59	69

11. UWAGI NA TEMAT WYNIKÓW BADAŃ W ŚWIETLE STATYSTYK PUBLICZNYCH

Obszerne zestawienie statystyk publicznych, przygotowanych w ramach niniejszych badań, znajduje się wśród załączników (Wyniki analizy statystyk publicznych, s. 227). W tym miejscu opracowania zamieszczono jedynie nieco uwag, które w oparciu o nie stanowią dodatkowy komentarz do wyników badań oraz „pomost” pomiędzy obu częściami opracowania.

Wagę problematyki, której dotyczy raport, docenić można, jeśli przeanalizujemy dane wspomnianego raportu ze statystyki publicznej, obejmującego lata 2009 i 2010. Zawiera on dane dowodzące, że bezrobocie rosło przez większość miesięcy 2009 r. i w I kwartale 2010 r., ale we wrześniu 2010 roku znów zaczęło rosnać, po okresie względnej stabilizacji. Nie należy więc liczyć na to, że potrzeby zapobiegania wykluczeniu w wyniku utraty pracy lub długotrwałego przebywania na bezrobociu szybko znikną lub staną się marginesem. We wrześniu 2010 r. zarejestrowanych bezrobotnych było 127 700 osób. Jeśli dodać do tego szacunkową liczbę zagrożonych utratą pracy, nie zarejestrowanych bezrobotnych, niepełnosprawnych bez pracy itd., liczbę tę można podwoić. Jest to armia ludzi zagrożonych wykluczeniem społecznym. Jeśli nawet liczba miejsc pracy zacznie rosnać i bezrobocie maleć, będzie to kilkuletni proces. Grupa klientów oczekujących na wsparcie będzie nadal liczna.

W interesującym nas okresie 2009 – 2010 r., okresie kryzysu globalnego, dotyczącego także boleśnie Polskę, kobiety stanowiły ponad połowę bezrobotnych. We wrześniu 2010 r. kobiety stanowiły 54% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. Dlatego też narzuca się wręcz wniosek, że jednym ze strategicznych celów powinno być takie dobieranie form wsparcia, by środki unijne trafiły do tych działań i poddziałań, które pomogłyby kobietom zdobywać niezbędne dodatkowe kwalifikacje, a następnie znajdować dzięki temu pracę.

Na uwagę zasługuje także fakt, że w omawianym okresie bezrobocie na wsi waha się od około 60 000 osób zarejestrowanych do około 80 000 osób i we wrześniu 2010 r. mieszkańcy wsi stanowią 53% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Najliczniejszymi w liczbach bezwzględnych wśród bezrobotnych są ludzie młodzi, przede wszystkim dwie ich kategorie: pierwsza 18 – 24 lat, druga 25 – 34 lata.

Bezrobocie dotyka szczególnie boleśnie, grozi wykluczeniem osobom niepełnosprawnym. W najgorszym miesiącu 2009 r. (w grudniu) poszukiwało pracy 6614 niepełnosprawnych, a w najgorszym, jak dotąd, miesiącu 2010 r. (marzec) 7330 osób.

Poszukując więc odpowiedzi na pytanie, które formy wsparcia należy traktować w proponowanej strategii jako najbardziej zasługujące na środki do realizacji, należy wskazać te, które zorientowane są na potrzeby wymienionych czterech grup: bezrobotne kobiety, bezrobotna młodzież w kategoriach wiekowych 18 – 24 i 25 – 34 lata, bezrobotni na wsi i – wreszcie – bezrobotni niepełnosprawni.

Statystyki publiczne pozwalają uchwycić inne ważne zjawisko, którego rozmiary istotnie wzrosły w 2010 r. w porównaniu z 2009 r. Mowa tu o liczbie długotrwale bezrobotnych. W marcu 2010 r. liczba zarejestrowanych długotrwale bezrobotnych wyniosła 55 373 osoby. Należy zaznaczyć, że jest to grupa, która powinna budzić szczególną troskę i do potrzeb której należałoby dostosowywać odpowiednio formy wsparcia. Tym ludziom bowiem najbardziej grozi wykluczenie społeczne, w wielu wypadkach trwałe. Chronienie ich przed apatyzacją, pobudzanie ich motywacji do zdobywa-

nia nowych kwalifikacji i wiedzy, aktywizowanie ich do poszukiwania zatrudnienia jest konieczne. Dlatego zwracamy szczególną uwagę na tę grupę w naszym raporcie.

Należy również zwrócić uwagę na dane dotyczące procentowego udziału osób podejmujących pracę do ogółu zarejestrowanych bezrobotnych. W miesiącach IV – IX 2010 r. podjęto pracę od 5,2% do 6,2% miesięcznie, w okresie IV – IX 2009 r. od 4,7% do 6,5%. Ogólnie, można mówić o pewnej, niewielkiej poprawie w 2010 r., ale koniunktura dla poszukujących pracy jest jeszcze bardzo niepewna, zwłaszcza że w miesiącach X – XII należy się spodziewać raczej spadku niż wzrostu wskaźników w obrębie tego roku. I nie wiadomo jeszcze, jak wielkie będą te spadki. We wrześniu 2010 r. liczba zapowiedzi zwolnień była większa niż rok temu we wrześniu. Niepewność koniunktury i obawy niektórych ekonomistów amerykańskich, że kryzys w 2011 r. może „pokazać swe drugie dno” każą się spodziewać, mimo niezłych wyników polskiej gospodarki, że wzrost ekonomiczny i wzrost zatrudnienia będą raczej powolne. Za taką prognozą przemawia i to, że obserwowane w Niemczech, Wielkiej Brytanii, Francji, krajach skandynawskich cięcia wydatków budżetowych mogą spowolnić wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej, a co za tym musi pójść, wzrost eksportu z Polski i wzrost gospodarczy Polski. Zapewne więc optymistyczne prognozy polskich ekonomistów spełnią się w części, ale znaczny i szybki wzrost gospodarczy Polski jest bardzo mało prawdopodobny. A tym samym i wzrost zatrudnienia. Kontynuacja więc, a nawet rozbudowywanie działalności, która analizowana jest w niniejszym opracowaniu są bardzo pożądane.

Na koniec, w kontekście tej części badań, które dotyczyły form działalności wspierających podejmowanie działalności gospodarczej przez bezrobotnych i inne osoby, należy zwrócić uwagę na statystykę publiczną dotyczącą osób podejmujących działalność gospodarczą w latach 2009 – 2010. Do lipca 2010 r. liczba osób podejmujących tę działalność rosła w porównaniu do 2009 r. Od sierpnia zaczęła spadać. To niepokojące zjawisko. Należy poczekać, co się zdarzy w następnych miesiącach. W kontekście tworzenia strategii dalszego wspierania procesów wzrostu zatrudnienia trzeba jednak zauważyć, że powstawanie nowych mikrofirm i małych firm jest bardzo ważne. To głównie dzięki wzrostowi małej przedsiębiorczości powstają nowe miejsca pracy, stąd rekomendowanie rozbudowy działań w tym kierunku wydaje się zasadne.

W badaniach zwróciliśmy uwagę na efektywność poddziałania polegającego na organizowaniu staży i praktyk. Te i inne wyniki tych badań sugerują, że prawdopodobnie może wzmocnić efektywność działań szkoleniowych i kursów wspierających zdobywanie nowych kwalifikacji i wiedzy kontynuowanie ich w postaci staży, umożliwiających uzupełnianie i doskonalenie kwalifikacji przy stanowisku pracy. Zachodzi wtedy wzajemne niejako oddziaływanie, szkolenie i kurs wzmacnia oddziaływanie stażu, i vice versa, skuteczność oddziaływania stażu może wzrastać, jeśli jest on kontynuacją szkolenia i kursu. Odnosząc tę kwestię do statystyki publicznej, należy zauważyć, że liczba osób rozpoczynających staże rosła w 2010 r. w porównaniu z 2009 r. od lutego do sierpnia, aby we wrześniu lekko spaść.

12. SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Odsetek badanych uczestniczących w projektach w ramach działań i poddziałań.....	42
Wykres 2. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i)?	44
Wykres 3. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i) (Priorytet VI – Rynek pracy)?	45
Wykres 4. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i) (Priorytet VII – Integracja społeczna)?	46
Wykres 5. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystał(a) Pan(i) (Priorytet VIII – Kadry)?.....	46
Wykres 6. Jak długo brał(a) Pan(i) udział w tym projekcie?.....	49
Wykres 7. Czy okres trwania projektu był wystarczający w Pana(i) ocenie?	51
Wykres 8. Czy uczestniczył(a) Pan(i) jeszcze w innych projektach w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?	52
Wykres 9. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich?.....	54
Wykres 10. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?	55
Wykres 11. Czy decyzję o udziale w projekcie podjął/podjęła Pan(i) samodzielnie, czy wspólnie z inną osobą lub może został(a) Pana(ią) skierowany(a) do udziału w projekcie?	56
Wykres 12. Czy udział w projekcie miał na celu rozwiązanie jakiegoś Pana(i) problemu, np. związanego z Pana(i) sytuacją zawodową?	57
Wykres 13. Jaki to był problem?	58
Wykres 14. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem?	59
Wykres 15. Potrzeby uczestników projektów	61
Wykres 16. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby? (potrzeby w kolejności od wskazywanej najczęściej)	63
Wykres 17. Najważniejsze potrzeby uczestników projektów w kategoriach wiekowych 55+, 50+ i 45+	67
Wykres 18. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? (wg Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie).....	78
Wykres 19. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? (średnie ocen w skali 1-5, wg działań).....	78
Wykres 20. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? (średnie ocen w skali 1-5, wg sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu).....	79
Wykres 21. Sytuacja na rynku pracy przed i po udziale w projekcie.....	83
Wykres 22. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca?.....	86
Wykres 23. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie i działania/poddziałania).....	87
Wykres 24. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (wg płci, wieku i sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu)	88
Wykres 25. Sytuacja zawodowa po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie, działania/poddziałania)	89

Wykres 26. Sytuacja materialna po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie, działania/poddziałania).....	91
Wykres 27. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do wzbogacenia Pana(i) doświadczeń zawodowych? (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie, działania/poddziałania).....	92
Wykres 28. Czy odczuwa Pan(i), że po zakończeniu udziału w projekcie lepiej radził(a) sobie Pan(i) w życiu zawodowym niż przed przystąpieniem do tego projektu? Odpowiedzi „tak” (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie i działania/poddziałania).....	93
Wykres 29. Czy odczuwa Pan(i), że po zakończeniu udziału w projekcie lepiej radził(a) sobie Pan(i) w życiu zawodowym niż przed przystąpieniem do tego projektu? Odpowiedzi „tak” (wg płci, wieku i sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu).....	94
Wykres 30. Czy po zakończeniu udziału w projekcie zwiększył(a) Pan(i) swoje wysiłki w zakresie poszukiwania pracy? (N=441, osoby zarejestrowane jako bezrobotne przed przystąpieniem do projektu).....	95
Wykres 31. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu w podziale na tych, którzy znaleźli pracę i tych, którzy pozostali bezrobotnymi – odsetki wskazań „częściej”.....	95
Wykres 32. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (N=441, bezrobotni przed udziałem w projekcie).....	99
Wykres 33. Czy po zakończeniu udziału w projekcie podjął/podjęła Pan(i) kroki w celu podniesienia swoich kwalifikacji, np. brał(a) udział w kolejnych szkoleniach, kursach? Odpowiedzi „tak” (wg Priorytetu, okresu od zakończenia udziału w projekcie i działania/poddziałania).....	101
Wykres 34. Czy jest Pan(i) zadowolony(a) z udziału w projekcie?.....	102
Wykres 35. Jak ogólnie ocenia Pan(i) sens uczestnictwa w tego typu projektach?.....	105
Wykres 36. Czy gdyby zaistniała taka możliwość w przyszłości przystąpił(a)by Pan(i) do innego projektu w ramach PO KL?.....	105
Wykres 37. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich?.....	108
Wykres 38. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?.....	109
Wykres 39. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystało Państwa przedsiębiorstwo?.....	110
Wykres 40. Kto korzystał ze wsparcia?.....	112
Wykres 41. Czy Państwa przedsiębiorstwo uczestniczyło w innych projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?.....	113
Wykres 42. Czy gdyby zaistniała taka możliwość w przyszłości Pana(i) przedsiębiorstwo przystąpiłoby do innego projektu w ramach PO KL?.....	114
Wykres 43. Czy udział Państwa przedsiębiorstwa w projekcie miał rozwiązać jakiś problem przedsiębiorstwa?.....	115
Wykres 44. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać problem przedsiębiorstwa?.....	117
Wykres 45. Znaczenie potrzeb dla decyzji o udziale w projekcie.....	118
Wykres 46. Skuteczność projektów w zakresie realizacji potrzeb.....	120
Wykres 47. Jak ocenia Pan(i) sytuację rynkową przedsiębiorstwa przed przystąpieniem do projektu?.....	122
Wykres 48. Jak ocenia Pan(i) sytuację rynkową przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie?.....	123
Wykres 49. Ocena sytuacji rynkowej przedsiębiorstw przed i po udziale w projekcie.....	123

Wykres 50. Zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wg okresu od zakończenia	125
Wykres 51. Zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wg wielkości przedsiębiorstwa.....	125
Wykres 52. Zatrudnienie po zakończeniu udziału w projekcie wg lokalizacji	126
Wykres 53. Obroty po zakończeniu udziału w projekcie wg okresu od zakończenia.....	127
Wykres 54. Obroty po zakończeniu udziału w projekcie wg wielkości przedsiębiorstwa	128
Wykres 55. Obroty po zakończeniu udziału w projekcie wg lokalizacji	128
Wykres 56. W jakim stopniu projekt przyczynił się do.....	130
Wykres 57. W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) w zależności od okresu, który upłynął od zakończenia udziału w projekcie	131
Wykres 58. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie? W jakim stopniu projekt przyczynił się do.....	133
Wykres 59. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie? W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) w zależności od okresu, który upłynął od zakończenia udziału w projekcie	134
Wykres 60. Czy w działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji? (w kategoriach uzyskanych form wsparcia, wielkości firmy i okresu po zakończeniu udziału w projekcie).....	135
Wykres 61. Czy w działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji? (w kategoriach lokalizacji, zasięgu działania i rodzaju działalności).....	136
Wykres 62. Jak ogólnie ocenia Pan(i) sens uczestnictwa w tego typu projektach?	137
Wykres 63. Czy z punktu widzenia rozwoju gospodarki Małopolski tego rodzaju wsparcie może być ważnym czynnikiem rozwoju kadr regionu i postępu gospodarczego?	137
Wykres 64. Czy Pana(i) zdaniem przedsiębiorstwa chętnie korzystają z dostępnych form wsparcia?	138
Wykres 65. Co Pana(i) zdaniem było najmocniejszym punktem w tym projekcie?	139
Wykres 66. Co Pana(i) zdaniem było najsłabszym punktem w tym projekcie?	140
Wykres 67. Bezrobocie ogółem.....	227
Wykres 68 Bezrobocie wśród kobiet.....	228
Wykres 69 Bezrobocie wśród kobiet w zestawieniu do ogółu zarejestrowanych osób.....	228
Wykres 70 Bezrobocie wśród mieszkańców wsi	229
Tabela 71 Bezrobotni zarejestrowani w podziale na kategorie wiekowe w latach 2009 - 2010.....	229
Wykres 72 Liczba niepełnosprawnych pozostających bez pracy	230
Wykres 73 Liczba długotrwale bezrobotnych	231
Wykres 74 Zapowiedzi zwolnień	232
Wykres 75 Podejmujący pracę	232
Wykres 76 Procentowy udział osób podejmujących pracę do ogółu zarejestrowanych bezrobotnych	233
Wykres 77 Osoby podejmujące działalność gospodarczą	233
Wykres 78 Osoby rozpoczynające szkolenia	234
Wykres 79 Osoby rozpoczynające staże.....	235
Tabela 80 Dynamika średnich wynagrodzeń brutto	235

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Wykres 81 Dynamika średnich wynagrodzeń brutto - ogółem	237
Tabela 82 Ceny detaliczne towarów objętych badaniem przez GUS	238
Wykres 83 Przychody ze sprzedaży produkcji przemysłowej i budownictwa	242
Wykres 84 Przychody za sprzedaży produkcji przemysłowej.....	243
Wykres 85 Przychody za sprzedaży w budownictwie	243
Wykres 86 Liczba podmiotów gospodarki narodowej	244
Wykres 87 Liczba oddanych mieszkań, liczba wydanych zezwoleń na budowę	245

13. SPIS TABEL

Tabela 1. Wykorzystanie próby podstawowej	31
Tabela 2. Struktury populacji oraz prób wylosowanej i zrealizowanej	32
Tabela 3. Wielkość próby – założenia i realizacja.....	33
Tabela 4. Struktura operatu i próby ze względu na wielkość przedsiębiorstwa	34
Tabela 5. Rozkłady zmiennych niezależnych (próba zrealizowana uczestników indywidualnych)	34
Tabela 6. Rozkład liczby wywiadów wg powiatu	35
Tabela 7. Liczba wywiadów z uczestnikami indywidualnymi projektów prowadzonych w ramach działań oddolnych	38
Tabela 8. Słowniczek działań i poddziałań	40
Tabela 9. Dane socjoekonomiczne korzystających z poszczególnych form wsparcia	47
Tabela 10. Do czego wykorzystuje Pan(i) obecnie zdobyte w trakcie szkoleń/warsztatów/kursów wiedzę i umiejętności?	49
Tabela 11. Okres uczestnictwa w projekcie w podziale na formy wsparcia	50
Tabela 12. Ocena okresu trwania projektu	52
Tabela 13. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem (według typów problemów)?	59
Tabela 14. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać problem (w grupach form wsparcia i statusu zawodowego przed uczestnictwem w projekcie)?	60
Tabela 15. Najważniejsza potrzeba dla uczestników działań w Priorytetach VI-VIII	64
Tabela 16. Najważniejsza potrzeba dla uczestników działań i poddziałań.....	64
Tabela 17. Najważniejsza potrzeba dla uczestników działań w podregionach i w miejscowościach różnej wielkości.....	65
Tabela 18. Najważniejsza potrzeba dla uczestników w kategoriach płci i wieku.....	66
Tabela 19. Najważniejsza potrzeba dla uczestników w kategoriach wykształcenia	68
Tabela 20. Najważniejsza potrzeba dla uczestników według sytuacji na rynku pracy przed przystąpieniem do projektu.....	70
Tabela 21. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji według Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie	71
Tabela 22. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji według działania i poddziałania	72
Tabela 23. Oceny skuteczności projektu w realizacji potrzeby zdobycia nowych kwalifikacji.....	72
Tabela 24. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby podjęcia pracy według Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie.....	73
Tabela 25. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby podjęcia pracy według działania i poddziałania ..	74
Tabela 26. Oceny skuteczności projektu w realizacji potrzeby znalezienia i podjęcia pracy	74
Tabela 27. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi według Priorytetu i okresu od zakończenia udziału w projekcie.....	75

Tabela 28. Ocena skuteczności projektu w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi według działania i poddziałania	76
Tabela 29. Oceny skuteczności projektu w realizacji potrzeby kontaktu z ludźmi	76
Tabela 30. Dodatkowe oczekiwania odnośnie udziału w projekcie	77
Tabela 31. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia w powiatach	80
Tabela 32. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia w regionie.....	80
Tabela 33. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia wg form wsparcia.....	80
Tabela 34. Średnie ocen skuteczności otrzymanego wsparcia wg płci, wieku i wykształcenia.....	81
Tabela 35. Dodatkowe korzyści wynikające z udziału w projekcie	82
Tabela 36. Sytuacja uczestników na rynku pracy przed i po udziale w projekcie	84
Tabela 37. Sytuacja uczestników na rynku pracy przed i w 3, 6 i 12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie.....	85
Tabela 38. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (wg formy wsparcia i powiatu)	87
Tabela 39. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpieniem do projektu – odsetki wskazań „częśćcziej” (wg Priorytetu i okresu od zakończenia projektu).....	96
Tabela 40. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpienie do projektu – odsetki wskazań „częśćcziej” (wg poddziałania i formy wsparcia).....	97
Tabela 41. Wysiłki w zakresie poszukiwania pracy wśród bezrobotnych przed przystąpienie do projektu – odsetki wskazań „częśćcziej” (wg płci i wieku).....	98
Tabela 42. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (wg Priorytetu i okresu od zakończenia projektu)	99
Tabela 43. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (wg poddziałania i formy wsparcia)	100
Tabela 44. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy? (wg płci i wieku)	100
Tabela 45. Najmocniejsze punkty w projekcie	103
Tabela 46. Najsłabsze punkty w projekcie	104
Tabela 47. Tematyka szkoleń/warsztatów/kursów.....	111
Tabela 48. Czy udział Państwa przedsiębiorstwa w projekcie miał rozwiązać jakiś problem przedsiębiorstwa?	115
Tabela 49. Problemy przedsiębiorstw przystępujących do projektów	116
Tabela 50. Znaczenie potrzeb w kategoriach przedsiębiorstw według wielkości	119
Tabela 51. Zestawienie przedsiębiorstw oceniających sytuację przedsiębiorstwa przed udziałem w projekcie oraz po zakończeniu udziału	124
Tabela 52. Czy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie zatrudnienie w Państwa przedsiębiorstwie wzrosło, zmalało, czy pozostało na tym samym poziomie co przed przystąpieniem do projektu?	126
Tabela 53. Czy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie obroty Państwa przedsiębiorstwa wzrosły, zmalały, czy pozostały na tym samym poziomie co przed udziałem w projekcie?	129
Tabela 54. W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) wg wielkości przedsiębiorstwa i lokalizacji.....	132

Tabela 55. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie? W jakim stopniu projekt przyczynił się do... (suma odpowiedzi „w bardzo dużym stopniu” i „w dużym stopniu”) wg wielkości przedsiębiorstwa i lokalizacji.....	134
Tabela 56. Ocena elementów projektów – Działanie 6.3.....	152
Tabela 57. Ocena elementów projektów – Działanie 7.3.....	162
Tabela 58. Ocena elementów projektów – Działanie 9.5.....	172
Tabela 59. Matryca wpływu poszczególnych form wsparcia na wartość syntetycznego wskaźnika	215

14. ZAŁĄCZNIKI

14.1 Bibliografia

- M. Bednarski, Dylematy polityki rynku pracy w Polsce u progu XXI wieku, Warszawa 1999.
- D. Ciechowicz, Analiza skuteczności usług rynku pracy na podstawie badań osób bezrobotnych – wnioski i propozycje, „Rynek Pracy” 2003/4.
- R. Horodeński, C. Sadowska-Snarska, Rynek pracy w Polsce u progu XXI wieku, Białystok 2003.
- J. Hrynkiewicz, Przeciw ubóstwu i bezrobociu. Lokalne inicjatywy obywatelskie, Warszawa 2002.
- M. Kabaj, Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu, Warszawa 1997.
- M. Kabaj, Strategie i programy przeciwdziałania bezrobociu w Unii europejskiej i w Polsce, Warszawa 2004.
- M. Kabaj, Metody badania i poprawy efektywności programów przeciwdziałania bezrobociu, „Polityka Społeczna” 2005/2.
- P. Kołodziejczyk, Analiza efektywności programów rynku pracy, Poznań 1995.
- E. Kryńska, Rynek pracy w wybranych krajach. Metody przeciwdziałania bezrobociu. Warszawa 1998.
- P. Kubiak, Efekty uczestnictwa bezrobotnych w aktywnych programach rynku pracy w Polsce, Łódź 2005.
- E. Kwiatkowski, Bezrobocie. Podstawy teoretyczne. Warszawa 2002.
- Mayo, Kształtowanie strategii szkoleń i rozwoju pracowników, Warszawa 2002.
- Z. Ratajczak (red.), Bezrobocie jako wyzwanie, Katowice 2004.
- M. Seredyński, J. Wojtyła (red.), Społeczne aspekty bezrobocia, Katowice 2002.
- M. Socha, U. Sztanderska, Strukturalne podstawy bezrobocia w Polsce, Warszawa 2005.
- R. Szul, A. Tucholska, Rynek pracy w skali lokalnej, Warszawa 2004.
- M. Szyłko – Skoczny, Polityka społeczna wobec bezrobocia w Trzeciej Rzeczypospolitej. Warszawa 2004.
- W. Warzywoda – Kruszyńska, Lokalne strategie przeciwdziałania bezrobociu i biedzie, Łódź 2001.
- K. Witerska, Edukacja wobec rynku pracy, Łódź 2004.

14.2 Wyniki analizy statystyk publicznych

Poniższe zestawienie zostało opracowane na podstawie analizy danych statystycznych przygotowywanych przez GUS w Krakowie oraz WUP Kraków. Analizie poddane zostały dane dla całego województwa małopolskiego w okresie od stycznia 2009 r. do września 2010 r.. Wyjątek stanowią dane dotyczące liczby podmiotów gospodarczych, w tym wyrejestrowanych i zarejestrowanych, gdzie prezentowany jest stan podmiotów na koniec 2009. Ujęcie takie wynika z braku dostępności do danych późniejszych.

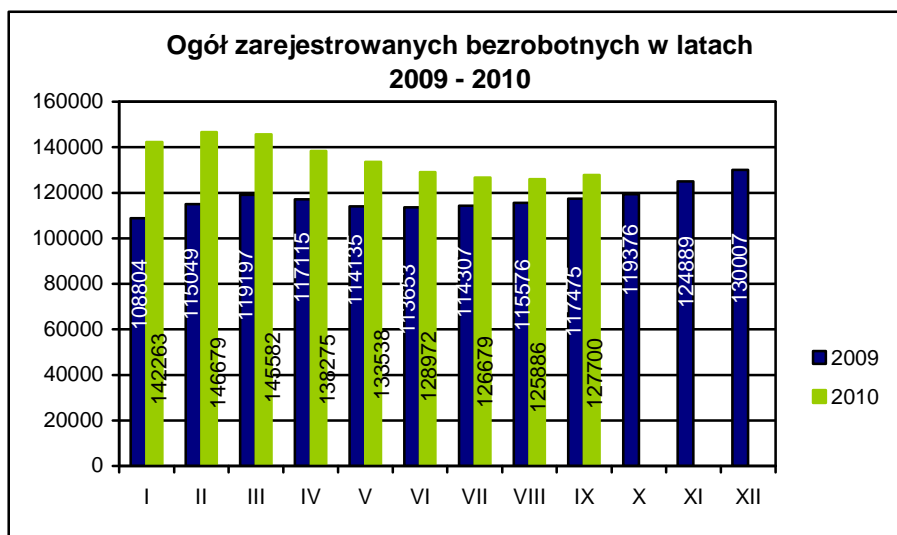
Celem przygotowanej analizy jest prezentacja rysujących się ogólnych tendencji w sytuacji społeczno-gospodarczej województwa w następujących obszarach: rynek pracy w województwie małopolskim, podaż pracy, warunki życia, kondycja przedsiębiorstw i budownictwo mieszkaniowe.

14.2.1 Rynek pracy w województwie małopolskim

Dane o bezrobociu w podziale na:

Bezrobocie ogółem

Wykres 67. Bezrobocie ogółem

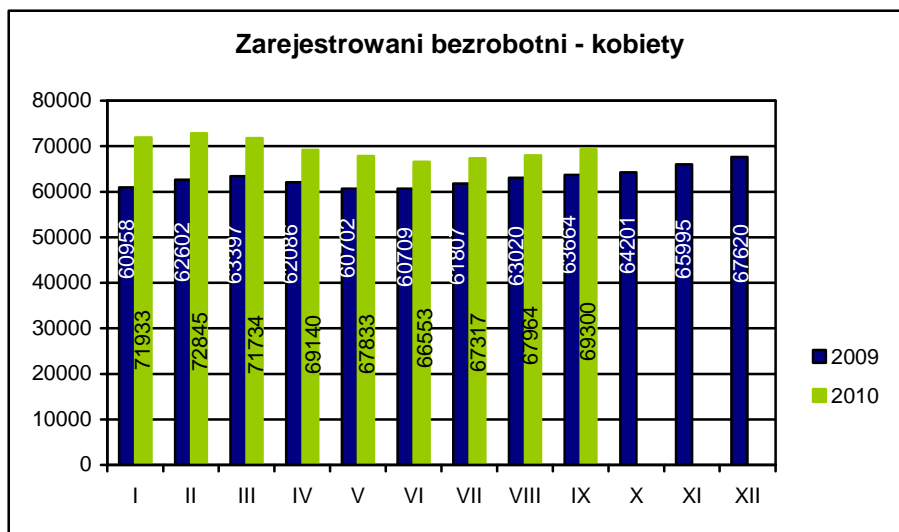
Opracowanie własne na podstawie danych Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

** za miesiąc wrzesień 2010 na podstawie Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/krak/ASSETS_2010_09_komunikat.pdf

W okresie od stycznia 2009 r. do września 2010 r. mamy do czynienia ze stopniowym wzrostem bezrobocia do lutego 2010 r. W tym miesiącu mieliśmy do czynienia z najwyższym poziomem bezrobocia i wynosił on 146679 ogółu zarejestrowanych osób. Po tym okresie nastąpił stopniowy jego spadek i trwał do sierpnia 2010 roku. Podobny trend był zauważalny również w poprzednim roku. Natomiast we wrześniu ponownie można zaobserwować wzrost bezrobocia – wyniosło ono 127700 osób. Podobnie jak w przypadku pozostałych miesięcy, poziom bezrobocia we wrześniu jest wyższy niż w analogicznych miesiącach roku poprzedniego.

Bezrobocie wśród kobiet

Wykres 68 Bezrobocie wśród kobiet

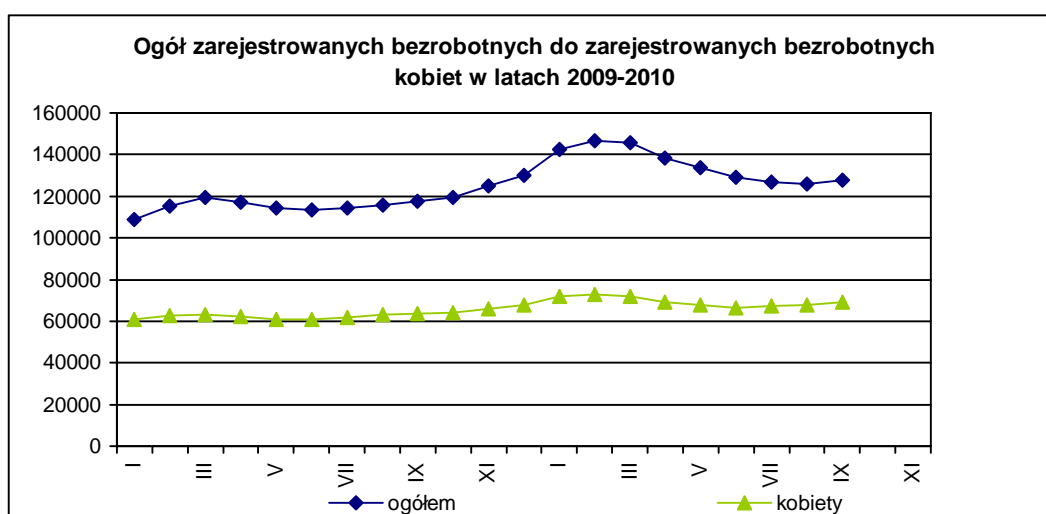

Opracowanie własne na podstawie danych Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

** za miesiąc wrzesień 2010 na podstawie Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/karak/ASSETS_2010_09_komunikat.pdf

Najwyższy wzrost bezrobocia wśród kobiet w okresie od stycznia 2009 r. do września 2010 r. miał miejsce pod koniec 2009 r. i w pierwszych miesiącach 2010 roku. Najwięcej bezrobotnych kobiet zostało zarejestrowanych w lutym 2010 r., było to 72845 osób. Po tym okresie nastąpił stopniowy spadek liczby rejestrowanych bezrobotnych kobiet. Spadek ten trwał do czerwca 2010 i wyniósł wtedy 66553 osób. Od czerwca można natomiast zaobserwować ponowny wzrost liczby zarejestrowanych kobiet pozostających bez pracy. We wrześniu 2010 r. zarejestrowano 69300 i jest to o 5636 kobiet więcej niż w analogicznym miesiącu roku poprzedniego.

Wykres 69 Bezrobocie wśród kobiet w zestawieniu do ogółu zarejestrowanych osób

Opracowanie własne na podstawie danych Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

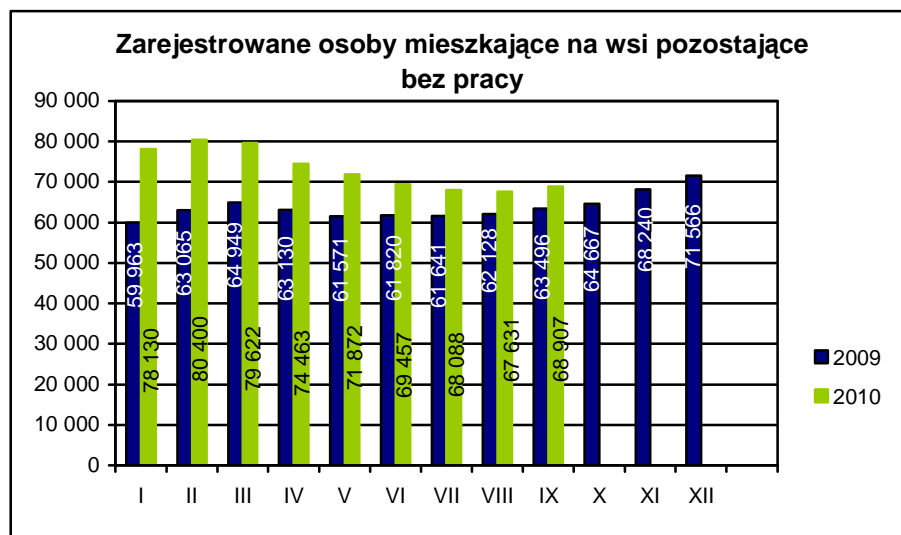
** za miesiąc wrzesień 2010 na podstawie Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/karak/ASSETS_2010_09_komunikat.pdf

Biorąc pod uwagę dane z lat 2009 i 2010, widać, iż kobiety w trakcie całego analizowanego okresu stanowią ponad połowę osób bezrobotnych. Po spadku na początku 2010 r. od czerwca tego roku udział ten ponownie zaczął wzrastać. We wrześniu bieżącego roku wyniósł 54% do ogółu zarejestrowanych.

Bezrobocie wśród mieszkańców wsi

Wykres 70 Bezrobocie wśród mieszkańców wsi

Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

W okresie od stycznia 2009 r. do września 2010 r. wśród osób zamieszkałych na wsi mieliśmy do czynienia z najwyższym poziomem bezrobocia w lutym 2010 r., wynosił on 80400 osób. Od tego miesiąca nastąpił stopniowy spadek liczby zarejestrowanych i trwał on do lipca 2010 roku. Podobny trend był zauważalny również w poprzednim roku. Natomiast od sierpnia 2010 r. ponownie można zaobserwować wzrost bezrobocia. We wrześniu 2010 wynosi 68907 – 53% ogółu osób zarejestrowanych i podobnie jak w przypadku pozostałych miesięcy z 2010 roku, poziom ten jest wyższy niż w analogicznym miesiącu roku poprzedniego.

Bezrobocie wśród osób z wyszczególnionych kategorii wiekowych

Tabela 71 Bezrobotni zarejestrowani w podziale na kategorie wiekowe w latach 2009 - 2010

okresy	BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI WG WIEKU					
	ogółem	18-24	25-34	35-44	45-54	55 lat i więcej
2009 I kwartał	119 197	30 975	35 141	21 973	23 600	7 508
II kwartał	113 653	29 628	33 939	20 749	21 965	7 372
III kwartał	117 475	33 033	34 248	20 833	21 679	7 682
IV kwartał	130 007	36 240	37 292	23 091	24 334	9 050
2010 I kwartał	145 582	38 514	43 246	26 186	27 260	10 376
II kwartał	128 972	32 934	38 468	23 296	24 359	9 915
III kwartał	0	0	0	0	0	0
IV kwartał	0	0	0	0	0	0

Opracowanie własne na podstawie danych z Regionalnego Banku Danych http://www.stat.gov.pl/bdr_n/app/dane_podgrup.katgrup

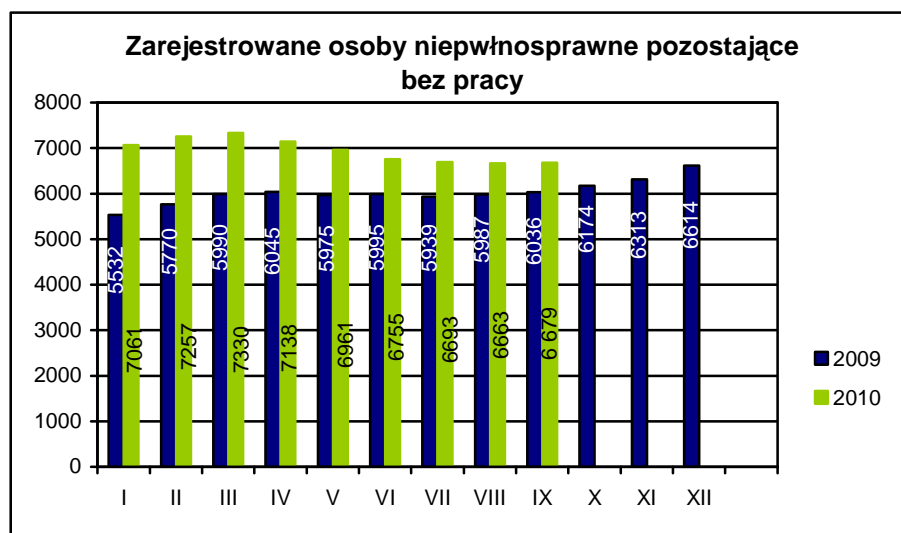

Analizując dane dotyczące liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych w podziale na kategorie wiekowe w latach 2009-2010 można zauważyć wyraźny spadek liczby zarejestrowanych w II kwartale 2010 roku we wszystkich kategoriach wiekowych. Z podobną sytuacją mieliśmy również do czynienia w roku poprzednim. Najwyższy przyrost liczby zarejestrowanych osób we wszystkich kategoriach wiekowych miał miejsce w I kwartale 2010 roku. Natomiast wśród wszystkich kategorii wiekowych najwyższy odsetek osób zarejestrowanych występował w grupie 25–34 (43 246).

Również w II kwartale 2010 r. kategoria 25–34 jest najliczniej reprezentowaną wśród wszystkich analizowanych grup wiekowych, liczba zarejestrowanych w tej kategorii wynosi 38 468, co stanowi 29,8% z ogółu wszystkich zarejestrowanych bezrobotnych. Druga co do liczebności kategoria wiekowa to 18–24 (32 934) – 25,5%, a następnie 45-54 (24 359) – 18,8%, 35-44 (23 296) – 18% i 55 i więcej (9 915) – 7,6%. Dwie pierwsze kategorie wiekowe stanowią łącznie 55,3% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych.

Liczba osób niepełnosprawnych pozostających bez pracy

Wykres 72 Liczba niepełnosprawnych pozostających bez pracy

Opracowanie własne na podstawie danych Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

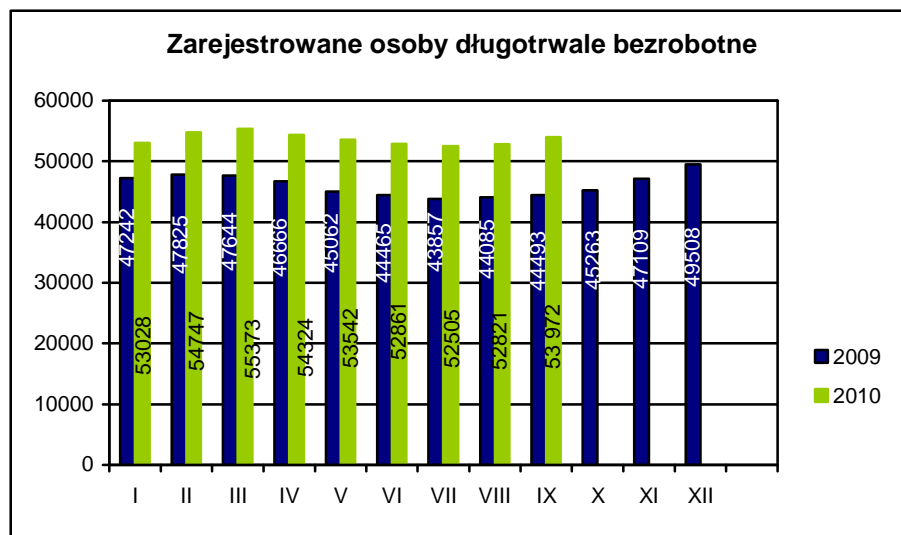
** za miesiąc wrzesień 2010 na podstawie Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2010_09_komunikat.pdf

W analizowanym okresie od stycznia 2009 do września 2010, podobnie jak w przypadku innych grup, mamy do czynienia ze stopniowym wzrostem bezrobocia wśród osób niepełnosprawnych w ostatnim kwartale 2009 i I kwartale 2009 i 2010. Najwyższy poziomem bezrobocia w tej grupie miał miejsce w marcu 2010 i wynosił 7330 osób. Od tego miesiąca nastąpił stopniowy spadek liczby zarejestrowanych i trwał do sierpnia 2010 roku. Natomiast od sierpnia ponownie można zaobserwować wzrost bezrobocia. Wrzesień jest pierwszym miesiącem, w którym nastąpił przyrost zarejestrowanych bezrobotnych osób niepełnosprawnych. Jest to sytuacja podobna do roku poprzedniego, gdzie poziom bezrobocia od września zaczął stopniowo wzrastać.

Liczba osób długotrwale bezrobotnych

Wykres 73 Liczba długotrwale bezrobotnych

Opracowanie własne na podstawie danych Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

** za miesiąc wrzesień 2010 na podstawie Komunikat o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa małopolskiego: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/krak/ASSETS_2010_09_komunikat.pdf

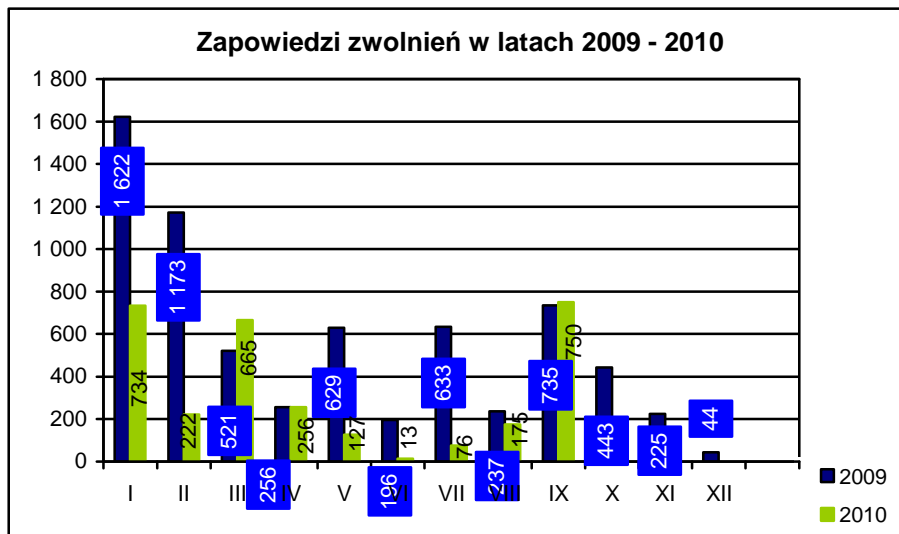
W okresie od stycznia 2009 r. do września 2010 r. mamy do czynienia z powtarzającymi się okresami spadku i ponownego wzrostu liczby zarejestrowanych. Ze wzrostem liczby zarejestrowanych osób mamy do czynienia w ostatnim oraz w pierwszym kwartale roku. Z najwyższym poziomem bezrobocia mieliśmy do czynienia w ostatnim oraz w pierwszym kwartale roku. Z najwyższym poziomem bezrobocia mieliśmy do czynienia w marcu 2010 r. – 55373 zarejestrowanych osób długotrwale bezrobotnych. Od kwietnia nastąpił stopniowy spadek liczby zarejestrowanych i trwał on do lipca 2010 roku. Natomiast od sierpnia ponownie można zaobserwować wzrost bezrobocia. We wrześniu 2010 r. liczba długotrwale bezrobotnych wynosi 53972, co stanowi 42% ogółu osób zarejestrowanych i podobnie jak w przypadku pozostałych miesięcy z 2010 roku, poziom ten jest wyższy niż w analogicznym miesiącu roku poprzedniego.

Zapowiedzi zwolnień

Pod względem liczby zapowiadanych zwolnień rok 2009 był zdecydowanie gorszy niż 2010. Jedynie marzec 2010 r. i wrzesień 2010 r. były miesiącami, w których pojawiła się większa liczba zapowiedzi zwolnień niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. W 2009 r. najwyższy wzrost liczby zapowiedzi zwolnień odnotowano na początku roku – 1622 i we wrześniu – 750, jednak ten ponowny wzrost był zdecydowanie niższy niż w styczniu i lutym tego roku. Jeśli chodzi o rok 2010, to liczba zapowiadanych zwolnień we wszystkich miesiącach jest zdecydowanie niższa niż w analogicznych miesiącach roku poprzedniego. Wyjątek stanowią marzec i wrzesień, gdzie liczba zgłoszeń jest wyższa niż w 2009 r. Najniższą liczbę zgłoszeń odnotowano w czerwcu (13), a największą we wrześniu (750). W okresie tym można zaobserwować stopniową tendencję wzrostową, co do liczby zapowiadanych zwolnień.

Wykres 74 Zapowiedzi zwolnień

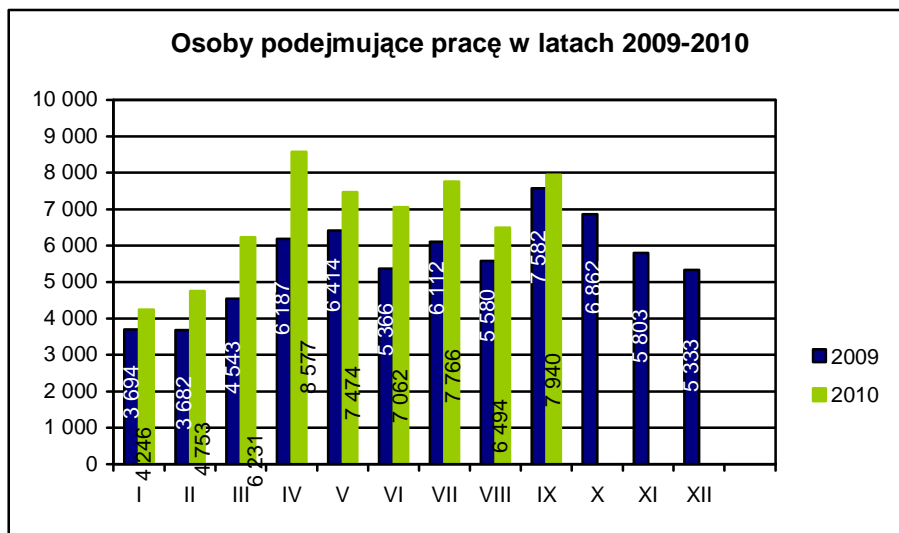

Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

14.2.2 Dane o podaży pracy – liczba napływających ofert pracy

Podejmujący pracę

Wykres 75 Podejmujący pracę

Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

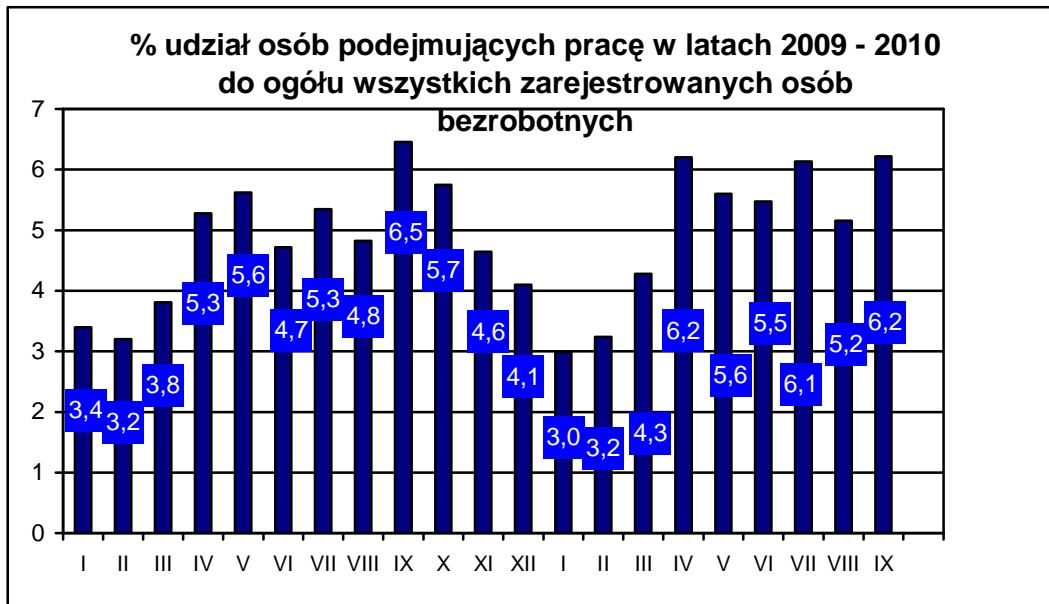
Analizując dane dotyczące liczby osób podejmujących pracę (wyrejestrowanych z ewidencji bezrobotnych) można zauważyć, że w porównaniu do poprzedniego roku w 2010 w analogicznych okresach, więcej osób podjęło pracę. Najwięcej podejmujących pracę było w kwietniu 2010 r. (9577) i we wrześniu 2010 r. (7940). Od stycznia do kwietnia 2010 r. mieliśmy do czynienia ze stopniowym

wzrostem zatrudnienia. Od maja do września można zaobserwować wahania liczby osób podejmujących pracę: spadek w czerwcu i ponowny wzrost zatrudnienia we wrześniu.

Wykres 76 Procentowy udział osób podejmujących pracę do ogółu zarejestrowanych bezrobotnych

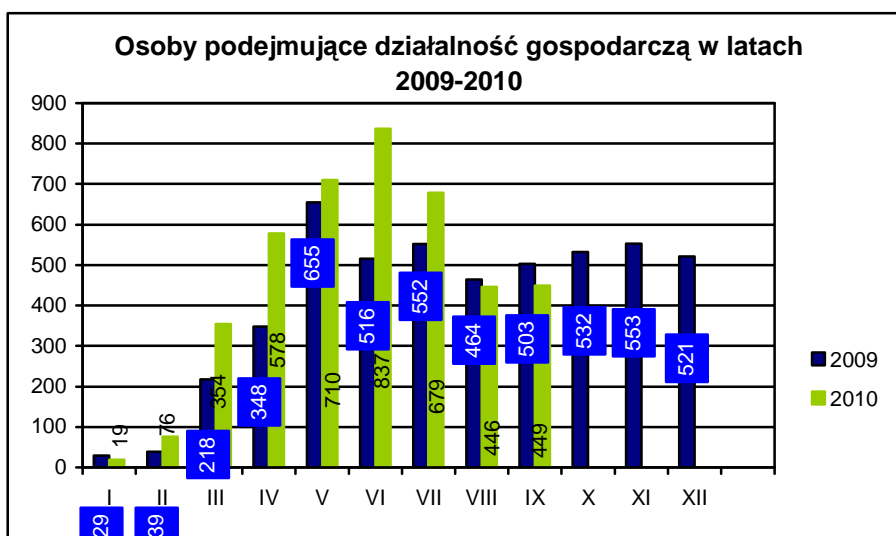

Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

Udział osób podejmujących pracę w stosunku do liczby zarejestrowanych bezrobotnych na przestrzeni 2009-2010 waha się od 3,0% do 6,5%. Najwyższy odsetek wystąpił we wrześniu 2009, 6,5% a najniższy w styczniu 2010 3,0%.

Podejmujący działalność gospodarczą

Wykres 77 Osoby podejmujące działalność gospodarczą

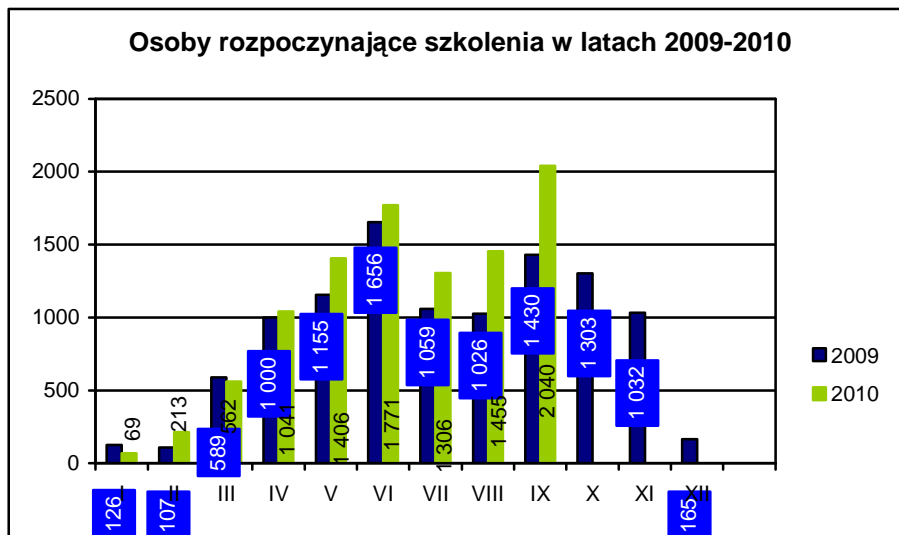
Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

Porównując dane dotyczące osób podejmujących działalność gospodarczą, które wcześniej były zarejestrowane jako osoby bezrobotne z 2010 r. do analogicznego okresu roku poprzedniego, można zauważyć, że we wszystkich miesiącach tego roku więcej osób podjęło taką działalność niż w roku poprzednim. Od początku roku mieliśmy do czynienia ze wzrostem liczby takich osób, najwięcej osób w skali analizowanego okresu podjęło działalność w czerwcu 2010 r. (837).

Rozpoczynający szkolenia

Wykres 78 Osoby rozpoczynające szkolenia

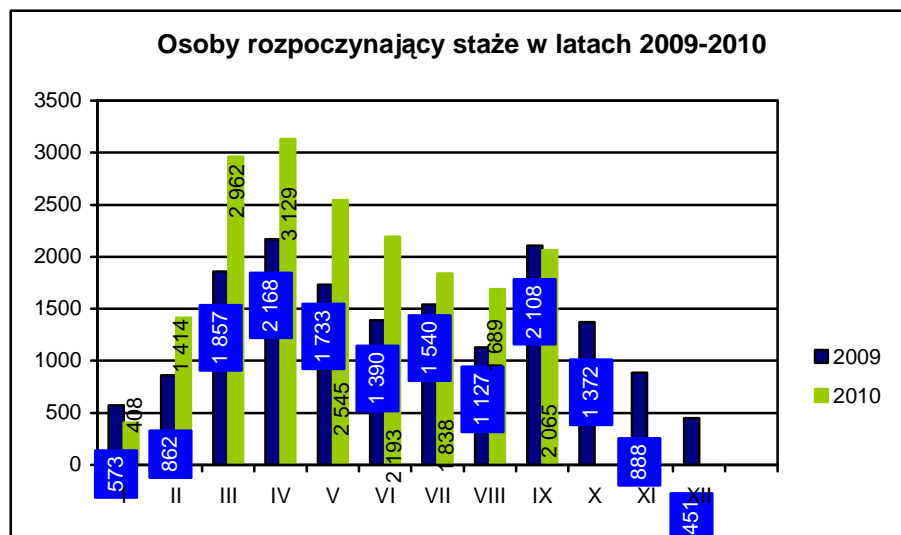
Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

W przypadku osób rozpoczynających szkolenia we wszystkich miesiącach roku 2010 mamy do czynienia z większą liczbą takich osób niż w analogicznych miesiącach roku poprzedniego, wyjątek stanowią styczeń i marzec tego roku. Zarówno w 2009 r. jak i 2010 r. od początku roku mamy do czynienia z tendencją wzrostową liczby osób rozpoczynających szkolenia. Wzrost ten trwa do czerwca, w lipcu następuje spadek, a następnie ponowny wzrost do września. W miesiącu tym w 2010 r. najwięcej osób zaczęło szkolenia (2040) i jest to najwyższa liczba osób ze wszystkich miesięcy w analizowanym przedziale 2009-2010. W 2009 r. od października mamy natomiast do czynienia z ponownym spadkiem liczby osób zaczynających szkolenia.

Rozpoczynający staże

Wykres 79 Osoby rozpoczynające staże

Opracowanie własne na podstawie Informacja o stanie bezrobocia w województwie małopolskim w latach 2008-2009-2010 <http://wup-krakow.pl/malopolski-rynek-pracy>

Podobnie jak we wcześniejszych analizowanych grupach, również i w przypadku osób rozpoczynających staże w 2010 roku więcej osób zostało wyrejestrowanych z rejestru osób bezrobotnych w wyniku rozpoczęcia stażu niż w analogicznym okresie roku poprzedniego. W całym analizowanym okresie najwięcej rozpoczynających było w kwietniu 2010 r. (3129) i w marcu 2010 r. (2962). Po tym okresie następuje stopniowy spadek liczby osób rozpoczynających staże, ponowny wzrost ma miejsce we wrześniu 2010 r. Podobną tendencję wzrostów i spadków liczby osób można zauważyć również w poprzednim 2009 roku.

14.2.3 Warunki życia

Dynamika średnich wynagrodzeń brutto

Tabela 80 Dynamika średnich wynagrodzeń brutto

		PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA BRUTTO W SEKTORZE PRZEDSIĘBIORSTW											
		ogółem	górnictwo i wydobywanie	przetwórstwo przemysłowe	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych	transport i gospodarka magazynowa	zakwaterowanie i gastronomia	informacja i komunikacja	obsługa rynku nieruchomości	administrowanie i działalność wspierająca
		wynagrodzenie w zł											
2009	I	2939,2	3736,7	2908,9	4118,0	2991,0	2866,7	2654,9	2631,9	2023,9	5408,5	2856,5	1701,6
	II	2854,0	3552,5	2845,5	4135,1	2898,4	2772,3	2546,1	2545,5	1979,2	5246,2	2805,8	1663,0
	III	3071,9	3814,7	2894,9	6949,5	3048,0	2868,4	2657,0	2726,5	2063,2	5852,7	2960,0	1728,9
	IV	2983,1	3910,0	3004,4	4001,6	3098,7	2939,1	2612,0	2669,5	2006,3	5435,4	2943,9	1770,1

		PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA BRUTTO W SEKTORZE PRZEDSIĘBIORSTW											
		ogółem	górnictwo i wydobywanie	przetwórstwo przemysłowe	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowych	transport i gospodarka magazynowa	zakwaterowanie i gastronomia	informacja i komunikacja	obsługa rynku nieruchomości	administrowanie i działalność wspierająca
		wynagrodzenie w zł											
2010	V	2891,0	4007,6	2845,4	4300,7	3044,1	2914,2	2573,5	2602,2	2058,1	4933,3	2957,8	1768,0
	VI	3139,1	14491,6	3108,6	5152,1	3164,5	2915,8	2570,3	2685,0	2077,9	5027,8	3086,8	1766,3
	VII	3008,5	3970,1	3006,4	4093,8	3190,8	3047,8	2684,1	2710,6	2097,8	5296,7	3035,1	1766,8
	VIII	2982,9	3899,3	2991,0	4700,2	3234,9	3026,7	2593,8	2678,6	2051,2	4925,0	2998,6	1784,2
	IX	2992,2	4551,0	2940,9	4652,9	3271,8	3065,7	2600,7	2701,7	2034,6	4856,3	3118,1	1776,0
	X	2977,3	4270,1	2944,7	4242,4	3217,6	3056,1	2628,3	2638,2	2039,8	5347,4	3023,3	1765,0
	XI	3084,7	6229,5	3033,3	5039,9	3324,0	3069,3	2609,8	2699,6	2007,6	4984,9	3175,2	1783,6
	XII	3152,3	4283,4	3032,2	5167,1	4312,5	3119,8	2660,9	2841,7	2059,1	5258,1	3766,3	1800,0
	I	2946,1	3644,5	2939,6	4627,5	3250,7	2788,5	2590,2	2601,2	2005,6	5525,8	2862,4	1850,2
	II	2905,7	3580,0	2940,5	3934,1	3184,4	2801,7	2561,1	2561,4	2042,6	5183,4	2885,9	1834,5
	III	3170,9	4149,9	3053,5	7473,7	3305,1	3011,7	2639,7	2641,3	2015,1	6055,4	3053,7	1834,8
	IV	3087,3	4066,6	3060,5	4244,5	3370,9	3032,0	2683,9	2640,4	2091,3	5941,7	2965,2	1908,0
	V	3017,8	3755,0	3012,6	4707,3	3272,4	3022,9	2684,6	2634,7	2060,9	5076,6	2890,0	1871,2
	VI	3135,7	4005,3	3134,6	5411,9	3379,4	3198,9	2671,1	2694,4	2114,5	5219,8	3048,5	1903,9
	VII	3122,1	4118,3	3071,8	5358,1	3430,3	3146,7	2702,5	2722,6	2138,4	5597,1	3018,4	1931,0
	VIII	3105,8	4463,1	3133,0	4536,5	3392,6	3267,1	2681,5	2783,1	2164,4	5125,4	3044,1	1883,9

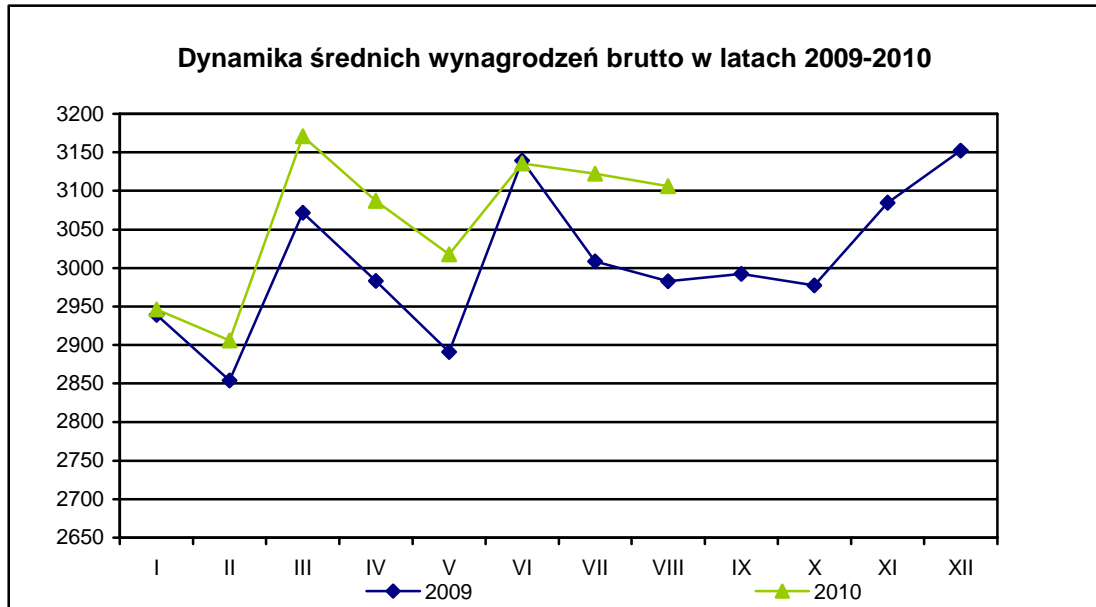
Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 r.

<http://www.stat.gov.pl/karak>

Biorąc pod uwagę informacje dotyczące przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw, można zauważyć, że w ujęciu od stycznia do grudnia 2009 wynagrodzenia brutto rosły. W styczniu średnia wynosiła 2939,2 PLN, a w grudniu 3152,3 PLN. Wzrost ten nie był jednak jednostajny, w marcu i maju odnotowano znaczne, bo poniżej wartości z początku roku, spadki wynagrodzeń. Ponowny, ale już znacznie łagodniejszy spadek miał miejsce w październiku 2009. Natomiast rok 2010 rozpoczyna się od gwałtownego spadku średnich wynagrodzeń. Najniższy poziom podobnie jak w poprzednim roku średnie osiągnęły w lutym (2905,7 PLN) i maju (3017,8 PLN). Od czerwca ponownie można zanotować stopniowy spadek średnich płac. Najwyższe średnie wynagrodzenie wyniosło 3170,9 PLN w marcu 2010. Sektory, w których są najwyższe średnie płace brutto, to: informacja i komunikacja, wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę, górnictwo i wydobywanie, natomiast najniższe średnie wynagrodzenie jest w sektorze: administrowanie i działalność wspierająca.

Wykres 81 Dynamika średnich wynagrodzeń brutto - ogółem

Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 r.
<http://www.stat.gov.pl/krak>

Tabela 82 Ceny detaliczne towarów objętych

badaniem przez GUS

wyszczególnienie	CENY DETALICZNE WYBRANYCH TOWARÓW I USŁUG KONSUMPCYJNYCH W 2009 i 2010 (wartości w zł)																			
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2009	2009	2009
	I	I	II	II	III	III	IV	IV	V	V	VI	VI	VII	VII	VIII	VIII	IX	X	XI	XII
Ryż - za 1 kg	4,60	4,53	4,59	4,40	4,75	4,41	4,86	4,07	4,85	4,15	4,97	4,33	5,00	3,89	4,88	3,89	4,80	4,79	4,67	4,55
Bułka pszenna - za 50 g	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42	0,42
Chleb pszemno-żytni - za 0,5 kg	2,04	1,96	2,05	1,93	1,98	1,93	1,98	1,92	1,98	1,92	2,01	1,93	2,01	1,93	2,01	1,94	2,02	2,02	2,03	1,99
Mąka pszenna „Poznańska” - za 1 kg	2,04	1,82	2,06	1,77	1,95	1,77	1,92	1,73	1,92	1,76	1,94	1,77	1,93	1,76	1,95	1,78	1,93	1,93	1,93	1,80
Kasza jęczmienna - za 0,5 kg	2,10	2,13	2,14	2,13	2,11	2,13	2,10	2,13	2,09	2,14	2,09	2,13	2,12	2,13	2,10	2,14	2,12	2,13	2,13	2,12
Mięso - za 1 kg:																				
wołowe: z kością - (rostbef)	17,10	19,20	17,27	19,26	17,68	19,49	18,18	19,46	18,32	19,37	18,61	19,34	18,99	19,41	18,88	19,56	19,07	18,92	19,13	19,24
bez kości - (z udźca)	20,32	22,70	20,40	22,77	21,33	22,77	21,70	22,47	21,90	22,61	21,89	22,61	22,30	22,68	22,32	22,71	22,46	22,50	22,49	22,34
wieprzowe z kością - (schab środkowy)	14,49	14,41	14,66	13,13	14,74	13,29	15,67	13,04	15,63	12,65	15,55	13,63	15,89	13,75	15,85	13,94	15,73	15,09	14,90	14,58
Kurczęta patroszone - za 1 kg	7,26	6,34	7,03	6,15	7,22	6,22	7,42	6,35	7,09	6,46	7,43	6,78	7,44	6,64	7,36	6,93	7,04	6,50	6,30	6,29
Szynka wieprzowa gotowana - za 1 kg	20,22	20,86	20,19	20,76	20,28	20,86	20,36	20,73	20,32	20,83	20,37	20,99	20,69	21,02	20,76	21,01	20,85	20,54	20,54	20,77
Kiełbasa - za 1 kg:																				
„Myśliwska”	29,35	29,66	29,35	29,16	29,50	29,86	29,88	29,86	30,15	31,27	29,84	31,32	29,98	30,82	29,95	31,57	30,07	30,07	30,05	28,96
„Toruńska”	12,38	13,81	12,49	13,73	12,54	13,82	12,88	13,23	13,00	13,27	13,13	13,41	13,18	13,38	13,29	13,30	13,35	13,11	13,85	13,71
Filety z morszczuka mrożone - za 1 kg	15,26	18,08	16,08	18,62	16,51	19,04	17,33	19,01	17,44	18,18	17,44	18,38	17,79	18,28	17,82	18,14	17,86	17,79	17,88	18,08
Karp świeży - za 1 kg	13,23	13,17	13,50	13,63	13,00	13,50	.	13,50	.	.	.	.	.	.	.	.	.	13,75	14,33	13,32
Mleko krowie spożywcze - za 1 l:																				
o zawartości tłuszczu 3-3,5%, sterylizowane	2,79	2,69	2,79	2,64	2,75	2,64	2,71	2,67	2,72	2,70	2,75	2,70	2,74	2,68	2,72	2,66	2,72	2,68	2,72	2,73
o zawartości tłuszczu 2-2,5%	2,02	2,05	2,02	2,06	2,04	2,06	2,04	2,06	2,03	2,07	2,03	2,07	2,05	2,08	2,04	2,07	2,04	2,03	2,05	2,04
Ser - za 1 kg:																				
twarogowy półtłusty	11,67	11,36	11,53	11,86	11,41	12,10	11,32	11,94	11,40	11,99	11,44	12,02	11,43	11,98	11,41	12,21	11,41	11,40	11,37	11,33
dojrzewający „Gouda”	16,97	17,15	16,88	17,31	16,50	17,28	16,20	17,00	16,21	17,29	16,60	17,35	16,36	17,27	16,02	17,44	16,46	16,47	16,84	16,88
Śmietana o zawartości tłuszczu 18% - za 200 ml	1,73	1,57	1,73	1,57	1,73	1,61	1,73	1,66	1,73	1,66	1,75	1,66	1,75	1,66	1,65	1,66	1,65	1,65	1,65	1,57

wyszczególnienie	CENY DETALICZNE WYBRANYCH TOWARÓW I USŁUG KONSUMPCYJNYCH W 2009 i 2010 (wartości w zł)																			
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2009	2009	2009
	I	I	II	II	III	III	IV	IV	V	V	VI	VI	VII	VII	VIII	VIII	IX	X	XI	XII
Jaja kurze świeże - za 1 szt	0,39	0,46	0,40	0,47	0,41	0,46	0,43	0,46	0,44	0,45	0,43	0,45	0,43	0,44	0,43	0,44	0,44	0,45	0,45	0,46
Masło świeże o zawartości tłuszczu 82,5% - za 200 g	3,36	4,14	3,34	4,00	3,32	3,98	3,28	4,01	3,33	3,91	3,46	4,02	3,40	4,05	3,36	4,18	3,38	3,60	3,90	4,08
Margaryna - za 400 g	3,82	3,90	3,82	3,91	4,00	3,96	3,92	4,03	4,02	4,14	4,03	4,13	4,03	4,20	4,06	4,24	4,05	4,06	4,01	3,99
Olej rzepakowy, produkcji krajowej - za 1 l	6,50	6,19	6,45	6,19	6,41	6,10	6,42	6,04	6,44	6,07	6,42	6,08	6,20	6,06	6,25	6,13	6,23	6,22	6,25	6,09
Cytryny - za 1 kg	5,31	6,33	5,24	6,14	5,25	5,94	5,13	5,65	4,89	6,27	5,40	7,21	5,49	7,53	5,76	9,31	7,54	6,93	6,11	5,99
Marchew - za 1 kg	1,59	1,50	1,64	1,66	1,85	1,63	2,35	1,70	3,67	2,00	3,75	2,27	2,79	2,23	2,09	1,89	1,69	1,51	1,54	1,51
Cebula - za 1 kg	1,48	1,60	1,47	2,05	1,52	2,35	1,58	2,69	1,72	3,02	2,25	3,38	2,70	3,15	2,05	2,32	1,64	1,45	1,54	1,56
Ziemniaki - za 1 kg	0,94	1,02	0,99	1,10	1,01	1,09	1,03	1,10	1,09	1,19	1,24	1,41	1,10	1,72	0,87	1,35	0,83	0,82	0,89	0,92
Cukier biały kryształ - za 1 kg	2,75	2,64	2,92	2,57	3,27	2,59	3,41	2,50	3,28	2,49	3,20	2,51	3,12	2,44	3,08	2,70	2,93	2,86	2,72	2,67
Czekolada pełna mleczna - za 100 g	3,28	3,43	3,23	3,42	3,21	3,36	3,20	3,37	3,26	3,28	3,28	3,26	3,30	3,31	3,38	3,33	3,48	3,42	3,47	3,46
Kawa naturalna mielona „Tchibo Family Classic” - za 250 g	6,02	6,38	5,97	6,37	5,95	6,52	6,03	6,35	6,02	6,20	6,20	6,17	6,24	6,16	6,29	6,14	6,45	6,68	6,41	6,50
Herbata „Madras” - za 100 g	2,66	3,17	2,66	3,38	2,74	3,42	2,94	3,44	2,97	3,46	2,97	3,47	3,02	3,46	3,06	3,48	3,10	3,16	3,12	3,14
Sok jabłkowy - za 1 l	3,68	3,81	3,74	3,87	3,80	3,80	3,80	3,75	3,80	3,82	3,79	3,85	3,79	3,84	3,86	3,93	3,86	3,82	3,79	3,73
Piwo jasne pełne 12,5% ekstraktu wagowego, butelkowane - za 0,5 l	2,75	3,00	2,75	3,00	2,89	2,91	2,98	2,83	3,03	2,90	3,04	2,93	3,04	2,94	3,00	2,94	2,99	2,99	3,01	2,99
Papierosy „Mars” - za 20 szt	7,70	8,61	7,73	8,77	7,76	9,24	7,76	9,34	7,76	9,34	7,79	9,40	8,37	9,40	8,29	9,40	8,29	8,37	8,52	8,61
Garnitur męski 2-częściowy z elanowej - za 1 kpl	438,1	383,8	437,0	383,8	432,5	384,8	427,1	384,8	427,1	379,3	427,1	379,3	427,1	379,3	427,1	379,3	409,4	411,6	410,3	410,3
Spodnie męskie z tkaniny typu teksas	1	7	0	7	6	7	1	7	1	1	1	1	1	1	1	1	2	4	8	8
Koszula męska z elanobawełny, długi rękaw	117,0	106,6	117,0	105,0	117,4	103,6	117,4	102,4	118,6	102,4	112,6	103,9	110,3	103,9	110,3	103,9	111,1	111,2	106,6	106,6
Podkoszulek męski bawełniany, krótki rękaw	6	0	6	6	5	0	5	5	8	5	7	8	6	8	6	8	3	8	0	0
Rajstopy damskie cienkie, gładkie	107,4	100,6	101,9	98,32	103,2	98,32	103,7	90,78	103,7	90,78	99,81	92,56	98,36	92,56	98,59	99,30	97,18	95,32	103,2	98,20
	5	0	9		7		3		3									0	0	
	23,95	24,45	23,88	24,45	23,44	24,65	23,75	24,69	25,45	24,85	24,60	24,88	26,43	24,88	26,43	24,88	25,72	25,72	25,72	24,45
	3,18	3,22	3,18	3,22	3,13	3,22	3,15	3,24	3,15	3,31	3,16	3,35	3,16	3,35	3,16	3,36	3,19	3,19	3,19	3,22

wyszczególnienie	CENY DETALICZNE WYBRANYCH TOWARÓW I USŁUG KONSUMPCYJNYCH W 2009 i 2010 (wartości w zł)																			
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2009	2009	2009
	I	I	II	II	III	III	IV	IV	V	V	VI	VI	VII	VII	VIII	VIII	IX	X	XI	XII
Oczyszczanie chemiczne ubrania męskiego 2-częściowego - za 1 kpl	29,44	29,60	29,44	29,98	29,44	30,14	29,44	30,14	29,44	30,14	29,44	30,14	29,44	30,14	29,44	30,14	29,44	29,44	29,44	29,44
Półbuty skórzane na podszewie nieskórzanej - za 1 parę:																				
męskie	155,8 3	159,2 2	168,1 4	159,9 9	168,2 1	160,1 5	166,8 3	160,0 7	166,8 3	159,7 6	158,2 1	159,7 6	156,1 4	158,6 1	156,1 4	158,8 4	156,1 4	157,6 8	159,2 2	159,2 2
damskie	143,4 5	148,9 9	144,2 2	149,6 1	156,0 7	149,6 1	157,2 2	146,7 6	157,2 2	146,7 6	148,6 4	147,5 3	146,9 5	146,6 8	145,4 2	150,0 7	147,8 8	148,9 5	148,1 5	148,9 9
Podzielowanie obuwia męskiego - za 1 parę	30,85	31,38	30,85	31,38	31,00	31,38	31,00	31,38	31,00	31,38	31,00	31,38	31,00	31,38	31,00	31,38	31,00	31,00	31,38	31,38
Bateria zlewozmywakowa	119,1 8	128,9 4	116,6 4	129,2 5	121,7 1	130,9 4	122,4 8	131,7 9	122,4 8	131,7 9	123,9 4	130,7 9	125,0 2	130,7 9	125,0 2	130,7 9	125,4 8	126,7 9	127,6 3	129,2 5
Zimna woda z miejskiej sieci wodociągowej - za 1 m ³	2,80	3,05	2,80	3,12	2,88	3,13	2,89	3,15	2,98	3,17	2,98	3,18	2,98	3,18	3,02	3,18	3,02	3,02	3,02	3,02
Wywóz śmieci - za pojemnik	81,71	16,86	83,76	16,98	83,76	17,09	64,22	17,01	64,22	17,01	64,22	17,01	64,22	17,01	64,22	17,01	64,22	64,22	64,22	64,22
Węgiel kamienny - za 1 t	689,9 6	708,8 5	693,4 6	707,6 9	685,0 0	699,6 2	681,7 0	695,9 6	677,8 5	691,9 2	684,7 3	698,0 8	696,8 5	699,7 6	704,3 9	706,6 1	706,0 6	710,5 1	709,6 2	710,3 9
Ciepła woda za 1 m ³	15,14	16,97	15,14	16,97	15,16	17,41	15,26	17,35	15,26	17,35	15,40	17,35	15,40	17,35	15,40	17,71	15,40	15,43	16,65	16,65
Firanka syntetyczna, szer. 300 cm - za 1 m	20,02	19,69	20,02	19,42	20,16	19,45	20,20	19,31	20,38	19,35	20,38	19,66	20,38	19,70	20,47	20,16	20,47	19,64	19,69	19,60
Ręcznik frotté z tkaniny bawełnianej (wym. 50x100 cm)	18,93	18,94	19,01	18,98	18,52	18,98	18,67	19,01	18,67	19,07	18,67	18,11	18,78	18,11	18,94	18,11	19,07	18,93	18,94	18,94
Mikser elektryczny	168,6 9	163,3 8	167,5 4	162,9 2	169,1 5	169,9 2	170,5 4	165,6 9	161,6 2	163,6 2	162,2 3	162,9 2	160,1 5	165,0 0	161,6 9	165,3 8	163,6 9	165,2 3	165,2 3	163,7 7
Kuchnia mikrofalowa, poj. 16-20 l	318,4 6	292,0 8	305,6 9	301,4 6	313,8 5	309,6 2	320,2 3	304,2 3	318,7 7	325,0 8	317,2 3	322,3 8	318,0 0	322,3 8	307,2 3	323,1 5	288,6 9	299,6 2	300,6 2	299,0 0
Talerz głęboki porcelanowy ø 22-24 cm, dekorowany	9,67	9,66	9,67	9,81	9,12	9,87	9,20	9,87	9,19	9,72	9,28	9,72	9,28	9,72	9,33	9,72	9,41	9,45	9,54	9,67
Proszek do prania - za 400 g	5,51	4,23	5,50	4,53	5,51	4,46	5,51	4,41	5,54	4,60	5,54	4,58	5,55	4,58	5,53	4,58	5,60	5,64	5,64	5,66
Wizyta u lekarza specjalisty II stopnia	57,31	60,62	58,85	60,62	58,85	60,62	58,85	61,38	58,85	61,38	59,85	61,38	59,85	61,38	59,85	61,38	59,85	59,85	59,85	59,85

wyszczególnienie	CENY DETALICZNE WYBRANYCH TOWARÓW I USŁUG KONSUMPCYJNYCH W 2009 i 2010 (wartości w zł)																			
	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2010	2009	2009	2009	2009
	I	I	II	II	III	III	IV	IV	V	V	VI	VI	VII	VII	VIII	VIII	IX	X	XI	XII
Benzyna silnikowa bezołowiowa, 95 oktanowa - za 1 l	3,48	4,28	3,81	4,34	3,91	4,44	3,99	4,61	4,09	4,72	4,46	4,71	4,60	4,73	4,50	4,63	4,39	4,28	4,33	4,22
Bilet normalny na przejazd jednorazowy autobusem miejskim	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,20	2,21	2,21	2,21	2,21
Przejazd taksówką osobową, taryfa dzienna - za 5 km	17,07	17,30	17,07	17,38	17,07	17,38	17,30	17,38	17,30	17,38	17,30	17,38	17,30	17,38	17,30	17,38	17,30	17,30	17,30	17,30
Odtwarzacz DVD	233,1 5	244,8 5	244,3 1	202,3 1	242,0 8	206,0 9	252,0 8	239,2 5	245,9 2	222,7 8	245,9 2	242,2 7	251,3 1	246,0 0	256,9 2	250,2 3	258,0 0	259,4 6	250,6 2	246,3 8
Bilet normalny do kina	13,75	14,50	13,75	14,50	13,92	14,50	14,08	14,67	14,08	15,00	14,17	15,00	14,17	15,00	14,17	15,08	14,33	14,33	14,42	14,42
Gazeta – dziennik lokalny	1,54	1,62	1,54	1,63	1,54	1,66	1,54	1,66	1,54	1,66	1,54	1,66	1,54	1,66	1,54	1,66	1,56	1,58	1,58	1,60
Strzyżenie włosów męskich	14,38	15,46	14,69	15,46	14,92	15,46	15,08	15,54	15,46	15,54	15,46	15,54	15,46	15,54	15,46	15,54	15,46	15,46	15,46	15,46
Mydło toaletowe - za 100 g	1,46	2,02	1,46	2,01	1,52	2,03	1,52	2,02	1,53	2,04	1,57	2,08	1,58	2,07	1,58	2,05	1,58	1,62	1,63	1,62
Pasta do zębów - za 125 ml	8,13	8,75	8,32	8,51	8,43	9,03	8,61	8,64	8,40	9,05	8,55	9,01	8,63	9,02	8,42	9,03	8,90	8,43	8,89	8,84

Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 <http://www.stat.gov.pl/krak>

Analizując ceny detaliczne towarów w latach 2009-2010 można zaobserwować następujące tendencje. W przypadku produktów zbożowych i nabiału mamy do czynienia ze spadkiem cen w 2010 roku w porównaniu do analogicznego okresu 2009. Natomiast w przypadku pozostałych grup towarów mamy do czynienia ze wzrostem cen. W drugiej połowie roku 2009 w przypadku części towarów i usług mieliśmy do czynienia ze spadkiem lub zatrzymaniem cen.

14.2.4 Kondycja przedsiębiorstw

Przychody ze sprzedaży produkcji przemysłowej i budownictwa

Wykres 83 Przychody ze sprzedaży produkcji przemysłowej i budownictwa

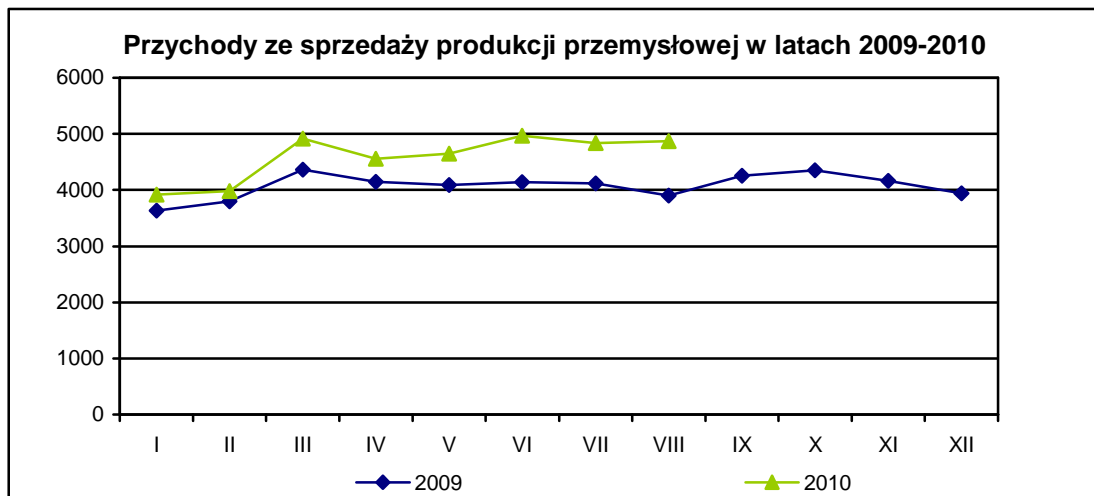
okresy	PRODUKCJA SPRZEDANA PRZEMYSŁU I BUDOWNICTWA						
	ogółem	górnictwo i wydobywanie	przetwórstwo przemysłowe	wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami; rekultywacja	produkcja budowlano-montażowa	
2009	w milionach złotych						
	I	3632,7	48,1	3028,7	451,1	104,7	286,8
	II	3794,4	53,4	3204,2	433,1	103,7	377,9
	III	4363,8	69,4	3752,9	430,1	111,3	409,5
	IV	4144,6	89,9	3556,3	376,3	122,0	446,5
	V	4086,4	105,5	3548,7	313,8	118,4	450,1
	VI	4140,9	99,0	3607,7	309,7	124,4	516,4
	VII	4114,0	86,9	3585,8	314,5	126,8	521,3
	VIII	3897,6	76,1	3392,4	304,8	124,3	547,6
	IX	4255,7	77,3	3730,4	313,3	134,7	607,3
	X	4349,9	76,8	3742,9	399,1	131,0	702,3
	XI	4160,0	70,3	3531,9	429,6	128,2	549,0
XII	3939,0	55,9	3258,4	482,7	142,0	788,5	
2010	I	3914,4	48,9	3244,6	488,9	132,0	241,2
	II	3981,1	46,3	3344,6	464,7	125,4	268,1
	III	4914,8	65,3	4230,1	470,3	149,1	326,1
	IV	4557,5	86,5	3892,5	421,4	157,1	406,8
	V	4648,3	84,8	4060,2	351,2	152,2	426,2
	VI	4968,1	104,8	4370,5	337,7	155,1	562,2
	VII	4835,9	124,6	4233,6	331,7	146,0	623,9
	VIII.	4867,5	123,2	4248,6	346,7	149,0	628,8

Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 r.

<http://www.stat.gov.pl/krak>

Wykres 84 Przychody za sprzedaży produkcji przemysłowej

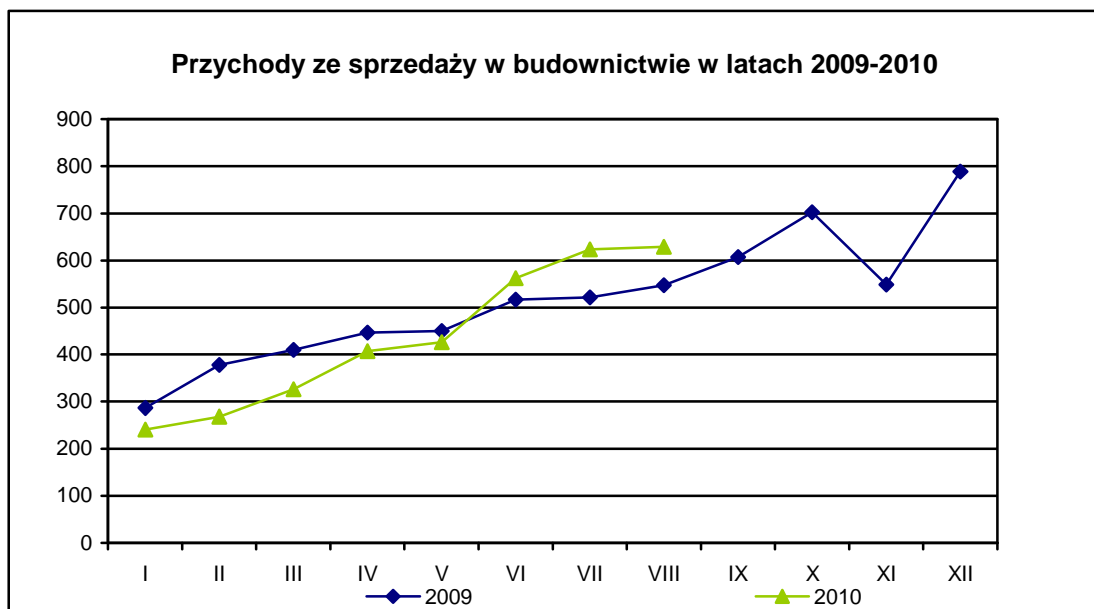

Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 r.

<http://www.stat.gov.pl/krak>

Porównując wielkość przychodów ze sprzedaży produkcji przemysłowej można zaobserwować wyższy poziom przychodów ze sprzedaży w roku 2010 w porównaniu do analogicznego okresu 2009. Najwyższe przychody ze sprzedaży osiągnięto w sektorze: przetwórstwa przemysłowego, natomiast najniższe w sektorze górnictwa i wydobywania.

Wykres 85 Przychody za sprzedaży w budownictwie

Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 r.

<http://www.stat.gov.pl/krak>

W przypadku przychodów ze sprzedaży w budownictwie w 2009 roku mieliśmy do czynienia ze stopniowym wzrostem wartości sprzedaży od stycznia do grudnia. W ostatnim miesiącu 2009 roku następuje gwałtowny spadek sprzedaży poniżej poziomu z początku 2009 roku. W styczniu 2010 war-

tość ta wyniosła 241,2 milionów złotych. Po tym okresie obserwujemy ponowny wzrost wartości sprzedanej.

14.2.5 Liczba podmiotów gospodarki

Wykres 86 Liczba podmiotów gospodarki narodowej

wyszczególnienie	LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG FORM ORGANIZACYJNO-PRAWNYCH I SEKCJI W 2009 R. (STAN W DNIU 31 XII)						
	ogółem	przedsiębiorstwa państwowe	spółki handlowe	spółki cywilne	spółdzielnie	fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
OGÓŁEM	314017	31	20848	26955	1124	8482	239191
Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo	7053	-	118	172	151	201	6157
Górnictwo	201	1	83	27	3	-	86
Przetwórstwo przemysłowe	33329	13	3386	3665	152	1	26078
Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę	376	1	124	21	1	-	63
Budownictwo	39956	7	2509	2346	96	1	34933
Handel i naprawy	88765	3	6140	11446	233	2	70890
Hotele i restauracje	12160	-	792	1900	6	1	9365
Transport gospodarka magazynowa i łączność	24116	2	1023	1314	12	4	21739
Pośrednictwo finansowe	10064	-	404	300	51	57	9193
Obsługa nieruchomości i firm	48461	3	4979	3746	397	14	32773
Administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i zdrowotne	2116	-	5	2	-	1354	25
Edukacja	8958	-	200	353	4	7	3871
Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	15282	-	594	736	9	12	13293
Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała	23136	1	487	923	9	6828	10697

Opracowanie własne na podstawie Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru regon w województwie małopolskim Stan na koniec 2009 r.

W końcu grudnia 2009 r. w bazie rejestru REGON województwa małopolskiego znajdowało się 314017 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu z końcem 2008 r. liczba zarejestrowanych podmiotów na terenie województwa małopolskiego wzrosła o 4,1%.

Według kryterium formy prawnej wśród zarejestrowanych podmiotów najczęściej to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W końcu 2009 r. w rejestrze REGON znajdowało się 239191 takich podmiotów, co stanowi 76,2% ogółu. W końcu omawianego okresu zarejestrowanych było 20848 spółek handlowych oraz 26955 spółek cywilnych. Ponadto według stanu w dniu 31 XII 2009 r. zarejestrowane były 1124 spółdzielnie, 31 przedsiębiorstw państwowych, 8482 fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne.

Biorąc pod uwagę rodzaj działalności, najczęściej podmiotów gospodarczych odnotowano w następujących sekcjach PKD:

- handel i naprawy - 88,8 tys. (wzrost o 2,6% w porównaniu z 2008 r.),
- obsługa nieruchomości i firm - 48,5 tys. (wzrost o 5,8% w stosunku do roku poprzedniego),
- budownictwo - 40,0 tys. (również wzrost o 5,8% w odniesieniu do 2008 r.),
- przetwórstwo przemysłowe - 33,3 tys. (wzrost o 1,6% w skali roku).

W 2009 r. zarejestrowano 31,4 tys. nowych podmiotów gospodarczych, w tym 27,7 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 2,7 tys. spółek cywilnych. Najczęściej nową działalność rozpoczynano w zakresie handlu. W sekcji handel i naprawy zarejestrowano 8,7 tys. podmiotów (27,8% ogółu nowozarejestrowanych). W dalszej kolejności najwięcej podmiotów zarejestrowano w sekcjach: obsługa nieruchomości i firm 5,5 tys. (17,4%) oraz budownictwo 4,9 tys. (15,6%).

W ciągu omawianego roku usunięto z rejestru 19,1 tys. jednostek prawnych z terenu województwa małopolskiego, w tym 17,4 tys. osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i 1,4 tys. spółek. Największą liczbę zlikwidowanych podmiotów odnotowano w sekcjach: handel i naprawy - 6,1 tys. (31,8% ogółu wyrejestrowanych), budownictwo – 2,8 tys. (14,9%) oraz obsługa nieruchomości i firm – 2,5 tys. (13,0%). (Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru regon w województwie małopolskim, stan na koniec 2009 r. <http://www.stat.gov.pl/krak>)

14.2.6 Budownictwo mieszkaniowe

Wykres 87 Liczba oddanych mieszkań, liczba wydanych zezwoleń na budowę

okresy		MIESZKANIA			
		Mieszkania, na których realizację wydano pozwolenia	Mieszkania, których budowę rozpoczęto	Mieszkania oddane do użytkowania	Powierzchnia użytkowa w tys. m ²
2009	I	1417	478	4394	409
	I-II	2565	1336	5227	489
	I-III	4247	2656	5816	550
	I-IV	5310	4590	7813	709
	I-V	6716	6049	8563	788
	I-VI	8180	8893	9999	911
	I-VII	10038	10361	11873	1070
	I-VIII	11689	11855	12820	1172
	I-IX	13643	13920	13774	1275
	I-X	14776	15039	16176	1467
	I-XI	15939	16162	17071	1576
	I-XII	17227	16880	18777	1752
2010	I	992	847	1259	145
	I-II	2432	1755	2440	269
	I-III	4029	3397	3814	405
	I-IV	6465	4954	4584	506
	I-V	8675	7173	5157	583
	I-VI	10016	8892	6052	683
	I-VII	13360	11084	7270	820
	I-VIII	15989	12676	8302	942

Opracowanie własne na podstawie Biuletyn statystyczny województwa małopolskiego: 2010 r.
<http://www.stat.gov.pl/krak>

Analizując liczbę pozwoleń na budowę mieszkań w latach 2009-2010 możemy zauważyć, że w obydwu latach ich liczba z miesiąca na miesiąc systematycznie wzrastała. W porównaniu styczeń – sierpień w 2010 r. wydano więcej pozwoleń na budowę niż w analogicznym okresie roku poprzedniego i było to 15989 pozwoleń w 2010 r. i 11689 r. w 2009.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

W przypadku liczy mieszkań, których budowę rozpoczęto, warto zwrócić uwagę na fakt, że na początku 2009 roku oddano znacznie mniej mieszkań niż wydano na nie pozwoleń, w 2010 r. nie ma już tak znacznych różnic w tym zakresie. Porównując natomiast skumulowaną, od stycznia do sierpnia, liczbę rozpoczętych mieszkań, widać, że w 2010 roku rozpoczęto budowę większej ich liczby (12676) niż w 2009 (11689).

W przypadku kategorii – mieszkania oddane do użytku, analizując dane od stycznia do sierpnia zarówno w przypadku roku 2009 jak i 2010 mamy do czynienia ze wzrostem liczby oddanych mieszkań, jednak w przypadku danych z 2009 widać iż wzrost ten jest zdecydowanie większy w okresie tym oddano więcej mieszkań niż w analogicznym przedziale roku 2010.

14.3 Kwestionariusz wywiadu CATI z uczestnikami indywidualnymi projektów w ramach Priorytetów VI-IX PO KL

Dzień dobry, nazywam się... i jestem ankieterem Instytutu Badań Rynku i Opinii Publicznej CEM. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przeprowadzamy badanie ewaluacyjne uczestników projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ponieważ brał(a) Pan(i) udział w takim projekcie, chciał(a)bym zadać Panu(i) kilka pytań na ten temat. Chciał(a)bym wspomnieć, że przystępując do tego projektu wyraził(a) Pan(i) zgodę na uczestnictwo w badaniu. Czy zgodzi się Pan(i) poświęcić mi ok. 15 minut i udzielić odpowiedzi na kilka pytań? Zapewniam, że udzielone przez Pana(ią) odpowiedzi pozostaną anonimowe.

PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO PROJEKTU

Nasza rozmowa będzie dotyczyła projektu....PODAJ Z BAZY ADRESOWEJ **prowadzonego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Zakończył(a) Pan(i) w nim udział w...**WSTAW Z BAZY ADRESOWEJ

DANE O PROJEKCIE POBRANE Z BAZY ADRESOWEJ

1. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

MOŻLIWYCH KILKA ODPOWIEDZI

- Od pracodawcy
- W urzędzie pracy
- W ośrodku pomocy społecznej lub powiatowym centrum pomocy rodzinie
- Z prasy
- Z radia
- Z telewizji
- Z internetu
- Od znajomych/rodziny
- Od organizatora pomocy (np. firmy szkoleniowej)
- Z innego źródła (jakiego?)

2. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Bardzo dobra dostępność
- Dobra dostępność
- Średnia dostępność
- Mała dostępność
- Trudno powiedzieć

3. Proszę teraz wrócić pamięcią do okresu bezpośrednio sprzed przystąpienia Pana(i) do projektu. Jaka była wówczas Pana(i) sytuacja na rynku pracy? Był(a) Pan(i)...

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny
- Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy
- Nie byłem/byłam zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie pracy

- Byłem/byłam zatrudniony(a)
- Odbywałem(am) staż/przygotowanie zawodowe
- Prowadziłem(am) własną firmę
- Uczyłem(am) się, studiowałem(am)
- Pracowałem(am) w gospodarstwie rolnym
- Inna (jaka?) ZAPISZ

JEŚLI ZAREJESTROWANY JAKO BEZROBOTNY:

4. Jak długo był(a) Pan(i) zarejestrowany(a) jako bezrobotny przed przystąpieniem do projektu?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Do 6 miesięcy
- Od 7-12 miesięcy
- Od roku do 2 lat
- Ponad 2 lata

JEŚLI ZATRUDNIONY

5. Czy był(a) Pan(i) zagrożony(a) utratą pracy?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

6. Czy przebywał Pan(i) w tym okresie za granicą?

- Tak
- Nie
- Nie pamiętam

7. Czy decyzję o udziale w projekcie podjął/podjęła Pan(i) samodzielnie, czy wspólnie z inną osobą lub może został(a) Pana(ią) skierowany(a) do udziału w projekcie? (por. z pyt. 5 kwestionariusza PUP)

- Samodzielnie
- Wspólnie z inną osobą
- Zostałem(am) skierowany(a) (np. skierowanie przez pracodawcę, urząd pracy)
- Trudno powiedzieć

JEŚLI SKIEROWANO PRZEZ PRACODAWCĘ LUB URZĄD

8. Czy udział w projekcie przyczynił się do awansu zawodowego, podwyżki lub zmiany stanowiska pracy?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

9. W jakich formach wsparcia w ramach tego projektu brał(a) Pan(i) udział? (por. z pyt. 7 kwestionariusza PUP – porównanie możliwe w ograniczonym zakresie)

W PODZIALE NA PRIORYTETY. CZYTAJ ODPOWIEDZI.
MOŻLIWYCH KILKA ODPOWIEDZI

PRIORYTET VI

- Doradztwo
- Indywidualne Plany Działań
- Poradnictwo zawodowe
- Pośrednictwo pracy
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe
- Zatrudnienie subsydiowane
- Szkolenia/warsztaty/kursy
- Środki na rozwój przedsiębiorczości
- Jednorazowe dodatki relokacyjne
- Dofinansowanie kosztów dojazdów do miejsca pracy i zakwaterowania
- Inne (jakie?)

PRIORYTET VII

- Doradztwo
- Poradnictwo zawodowe
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe
- Szkolenia/warsztaty/kursy –
- Zatrudnienie socjalne
- Zatrudnienie subsydiowane
- Kontrakt socjalny
- Inne (jakie?)

PRIORYTET VIII

- Doradztwo związane ze szkoleniami (dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw)
- Staże/praktyki/poradnictwo zawodowe/poradnictwo psychologiczne
- Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla pracowników zwolnionych lub zagrożonych zwolnieniem z pracy
- Szkolenia/kursy
- Inne (jakie?)

PRIORYTET IX

- Działania o charakterze informacyjnym/promocyjnym
- Działania o charakterze szkoleniowym/doradczym
- Organizacja zajęć edukacyjnych
- Inne (jakie?)

JEŚLI UCZESTNIK KORZYSTAŁ Z DORADZTWA

10. Z jakiej tematyki udzielane było doradztwo?

PYTANIE OTWARTE

JEŚLI UCZESTNIK KORZYSTAŁ ZE STAŻY/PRAKTYK/PRZYGOTOWANIA ZAWODOWEGO

11. W jakiej branży (sektorze gospodarki) miał(a) Pan(i) staż/praktykę/przygotowanie zawodowe?

PYTANIE OTWARTE

JEŚLI UCZESTNIK KORZYSTAŁ Z ZATRUDNIENIA SUBSYDIOWANEGO

12. W jakiej branży (sektorze gospodarki) korzystał(a) Pan(i) z zatrudnienia subsydiowanego?

PYTANIE OTWARTE

JEŚLI UCZESTNIK KORZYSTAŁ ZE SZKOLEŃ/WARSZTATÓW/KURSÓW

13. Z jakiej tematyki realizowane były szkolenia/warsztaty/kursy?

PYTANIE OTWARTE

JEŚLI UCZESTNIK BRAŁ UDZIAŁ W SZKOLENIU/WARSZTATACH/KURSIE:

14. Czy po za kończeniu udziału w szkoleniu/kursie/warsztatach wziął/wzięła Pan(i) udział w egzaminie potwierdzającym nabycie nowej wiedzy lub umiejętności?

- Tak
- Nie
- Nie pamiętam

JEŚLI TAK:

15. Czy otrzymał(a) Pan(i) odpowiedni certyfikat poświadczający zdobycie nowej wiedzy lub umiejętności?

- Tak
- Nie
- Nie pamiętam

JEŚLI NIE W14:

16. Czy zamierza Pan(i) przystąpić do takiego egzaminu?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

JEŚLI UCZESTNIK BRAŁ UDZIAŁ W SZKOLENIU/WARSZTATACH/KURSIE:

17. Do czego wykorzystuje Pan(i) obecnie zdobyte w trakcie szkoleń/warsztatów/kursów wiedzę i umiejętności?

PYTANIE OTWARTE

JEŻELI WSKAZANO WIĘCEJ NIŻ JEDNĄ FORMĘ WSPARCIA W 9:

18. Którą z tych form uważa Pan(i) za najbardziej korzystną dla siebie? Która z tych form wprowadziła zmiany w Pan(i) życiu?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI WSKAZANE W 9

PRIORYTET VI

- Doradztwo
- Indywidualne Plany Działań
- Poradnictwo zawodowe
- Pośrednictwo pracy
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe
- Zatrudnienie subsydiowane
- Szkolenia/warsztaty/kursy

- Środki na rozwój przedsiębiorczości
- Jednorazowe dodatki relokacyjne
- Dofinansowanie kosztów dojazdów do miejsca pracy i zakwaterowania
- Inne (jakie?)

PRIORYTET VII

- Doradztwo
- Poradnictwo zawodowe
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe
- Szkolenia/warsztaty/kursy
- Zatrudnienie socjalne
- Zatrudnienie subsydiowane
- Kontrakt socjalny
- Inne (jakie?)

PRIORYTET VIII

- Doradztwo związane ze szkoleniami (dla kadr zarządzających i pracowników przedsiębiorstw)
- Staże/praktyki/poradnictwo zawodowe/poradnictwo psychologiczne
- Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej dla pracowników zwolnionych lub zagrożonych zwolnieniem z pracy
- Szkolenia/kursy
- Inne (jakie?)

PRIORYTET IX

- Działania o charakterze informacyjnym/promocyjnym
- Działania o charakterze szkoleniowym/doradczym
- Organizacja zajęć edukacyjnych
- Inne (jakie?)

19. Jak długo brał(a) Pan(i) udział w tym projekcie? (por. z pyt. 1 kwestionariusza PUP)

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Do 1 tygodnia
- 1-2 tygodnie
- 3-4 tygodnie
- 2-3 miesiące
- Więcej niż 3 miesiące
- NIE CZYTAJ: Nie pamiętam

20. Czy okres trwania projektu był wystarczający w Pana(i) ocenie?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

21. Czy udział w projekcie miał na celu rozwiązanie jakiegoś Pana(i) problemu, np. związanego z Pana(i) sytuacją zawodową?

- Tak
- Nie → 23
- Nie wiem → 23

22. Jaki to był problem? Proszę wskazać ten najważniejszy.

PYTANIE OTWARTE

23. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

24. Jakie były Pana(i) potrzeby w związku z udziałem w projekcie? Przeczytam listę możliwych potrzeb. Proszę powiedzieć, które dotyczyły Pana(i).

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI. MOŻLIWYCH WIELE ODPOWIEDZI

JEŚLI RESPONDENT WYMIENIŁ WIĘCEJ NIŻ JEDNĄ

25. Która z nich była dla Pana(i) najważniejsza?

ANKIETER: CZYTAJ WYMIENIONE POTRZEBY. JEDNA ODPOWIEDŹ

26. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?

PYTAMY O NAJWAŻNIEJSZĄ POTRZEBĘ.

ANKIETER, W PRZYPADKU WĄTPLIWOŚCI RESPONDENTA CO DO ROZRÓŻNIENIA MIĘDZY PROBLEMEM A POTRZEBĄ, WYJAŚNIJ: Z PROBLEMEM MAMY DO CZYNNIENIA WTEDY, GDY SYTUACJA OSOBY NA RYNKU PRACY JEST FAKTYCZNIE TRUDNA I WYMAGA PODJĘCIA JAKICHŚ DZIAŁAŃ W CELU ROZWIĄZANIA JEJ. POTRZEBA NATOMIAST MOŻE DOTYCZYĆ POPRAWY WŁASNEJ SYTUACJI, ALE NIEKONIECZNIE ZWIĄZANA JEST Z JAKIMŚ ISTOTNYM PROBLEMEM. NP. PRACOWNIK MOŻE MIEĆ POTRZEBĘ PODNIESIENIA KWALIFIKACJI, ALE NIE MUSI TO BYĆ DLA NIEGO PROBLEM, JEŚLI NIE-PODNIESIENIE KWALIFIKACJI NIE WIĄŻE SIĘ Z ZAGROŻENIEM UTRATY PRACY.

		24	25	26					
		Potrzeby	Najważniejsza	1. W bardzo dużym stopniu	2. W dużym stopniu	3. W średnim stopniu	4. W małym stopniu	5. W ogóle się nie przyczynił	6. Trudno powiedzieć
1	Podjęcie pracy, znalezienie pracy	1	1	1	2	3	4	5	6
2	Zmiana pracy	2	2	1	2	3	4	5	6
3	Utrzymanie miejsca pracy	3	3	1	2	3	4	5	6
4	Awans w ówczesnym miejscu pracy	4	4	1	2	3	4	5	6
5	Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	5	5	1	2	3	4	5	6
6	Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	6	6	1	2	3	4	5	6

		24	25	26					
		Potrzeby	Najważniejsza	1. W bardzo dużym stopniu	2. W dużym stopniu	3. W średnim stopniu	4. W małym stopniu	5. W ogóle się nie przyczynił	6. Trudno powiedzieć
7	Możliwość kontaktu z ludźmi	7	7	1	2	3	4	5	6
8	Poprawa sytuacji materialnej	8	8	1	2	3	4	5	6

27. Czego jeszcze spodziewał(a) się Pan(i) po udziale w projekcie?

PYTANIE OTWARTE

99. Niczego więcej → 29

28. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tych potrzeb?

CZYTAJ ODPOWIEDZI

- W bardzo dużym stopniu
- W dużym stopniu
- W średnim stopniu
- W małym stopniu
- W ogóle się nie przyczynił
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

29. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? Proszę ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza odpowiedź: bardzo nieskuteczna, a 5 – bardzo skuteczna. (por. z pyt. 9 kwestionariusza PUP)

- 1 - Bardzo nieskuteczna
- 2
- 3
- 4
- 5 - Bardzo skuteczna
- Trudno powiedzieć

30. Czy udział w projekcie przyniósł Panu(i) jakieś dodatkowe korzyści? Jakież?

ANKIETER, DOPYTUJ: CZY JESZCZE COŚ?

Teraz proszę pomyśleć o Pana(i) sytuacji zawodowej 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Zadam kilka pytań, które będą się odnosiły do tego okresu.

PYTAMY O 3 LUB 6 LUB 12 W ZALEŻNOŚCI OD PODPRÓBY.

31. Jaka była Pana(i) sytuacja na rynku pracy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie? Był(a) Pan(i)... (por. z pyt. 3 kwestionariusza PUP)

- Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny
- Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy
- Nie byłem/byłam zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie pracy
- Byłem/byłam zatrudniony(a)
- Odbywałem(am) staż/przygotowanie zawodowe
- Prowadziłem(am) własną firmę
- Uczyłem(am) się, studiowałem(am)
- Pracowałem(am) w gospodarstwie rolnym
- Inna (jaka?) ZAPISZ

- 32. Czy przebywał Pan(i) w tym okresie za granicą?**
- Tak
  - Nie
  - Nie pamiętam
- 33. Czy pomoc zaoferowana w tym projekcie była dla Pana(i) wystarczająca? (por. z pyt. 12 kwestionariusza PUP)**
- Tak
  - Nie
  - Trudno powiedzieć
- 34. Czy w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie Pana(i) sytuacja zawodowa w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie...? (por. z pyt. 10 kwestionariusza PUP)**

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie poprawiła się
  - Raczej poprawiła się
  - Pozostała bez zmian
  - Raczej pogorszyła się
  - Zdecydowanie pogorszyła się
  - NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć
- 35. Jak ocenia Pan(i) swoją sytuację materialną w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie w porównaniu do sytuacji sprzed udziału w projekcie?**

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie poprawiła się
  - Raczej poprawiła się
  - Pozostała bez zmian
  - Raczej pogorszyła się
  - Zdecydowanie pogorszyła się
  - NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć
- 36. Czy odczuwa Pan(i), że 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie lepiej radził(a) sobie Pan(i) w życiu zawodowym niż przed przystąpieniem do tego projektu? (por. z pyt. 11 kwestionariusza PUP)**
- Tak
  - Nie
  - Trudno powiedzieć
- 37. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do wzbogacenia Pana(i) doświadczeń zawodowych?**

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- W bardzo dużym stopniu
- W dużym stopniu
- W średnim stopniu
- W małym stopniu
- W ogóle się nie przyczynił
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

TYLKO DLA OSÓB BEZ PRACY PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO PROJEKTU

38. Czy po zakończeniu udziału w projekcie zwiększył(a) Pan(i) swoje wysiłki w zakresie poszukiwania pracy? Przeczytam kilka możliwych sposobów poszukiwania pracy. Przy każdym proszę powiedzieć, czy po zakończeniu udziału w projekcie wykonywał(a) je Pan(i) częściej, rzadziej, czy równie często jak przed przystąpieniem do projektu.

		Częściej	Równie często	Rzadziej	Trudno powiedzieć
	Przeglądanie ogłoszeń prasowych o pracę	1	2	3	4
	Przeglądanie ogłoszeń w internecie	1	2	3	4
	Wysyłanie aplikacji o pracę do pracodawców lub biur pośrednictwa	1	2	3	4
	Chodzenie na rozmowy kwalifikacyjne	1	2	3	4
	Zamieszczanie własnych ogłoszeń z ofertą pracy	1	2	3	4

JEŚLI CO NAJMNIEJ JEDNO „CZĘŚCIEJ”, PYTAMY:

39. W jakim stopniu uzyskana pomoc przyczyniła się do zwiększenia Pana(i) aktywności w poszukiwaniu pracy?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- W bardzo dużym stopniu
- W dużym stopniu
- W średnim stopniu
- W małym stopniu
- W ogóle się nie przyczynił
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

40. Czy po zakończeniu udziału w projekcie podjął/podjęła Pan(i) kroki w celu podniesienia swoich kwalifikacji, np. brał(a) udział w kolejnych szkoleniach, kursach?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

41. Proszę powiedzieć, co było Pana(i) zdaniem najmocniejszym punktem w tym projekcie? (por. z pyt. 14 kwestionariusza PUP)

PYTANIE OTWARTE. DOPYTUJ

42. Proszę powiedzieć, co było Pana(i) zdaniem najłagodniejszym punktem w tym projekcie? (por. z pyt. 15 kwestionariusza PUP)

PYTANIE OTWARTE. DOPYTUJ

43. Czy jest Pan(i) zadowolony(a) z udziału w projekcie?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

44. Jak ogólnie ocenia Pan(i) sens uczestnictwa w tego typu projektach?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Bardzo wysoka ocena
- Raczej wysoka ocena
- Średnia ocena
- Raczej niska ocena
- Bardzo niska ocena
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

45. Czy gdyby zaistniała taka możliwość w przyszłości przystąpił(a)by Pan(i) do innego projektu w ramach POKL?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

JEŚLI RACZEJ LUB ZDECYDOWANIE NIE:

46. Dlaczego nie chciał(a)by Pan(i) już uczestniczyć w takich projektach?

PYTANIE OTWARTE. DOPYTUJ

47. Czy uczestniczył(a) Pan(i) jeszcze w innych projektach w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

- Tak
- Nie
- Uczestniczyłem(am) w projekcie, ale nie wiem, jakiego programu
- Trudno powiedzieć

Metryczka

48. Płeć (por. z pyt. M1 kwestionariusza PUP)

NIE PYTAJ, ZAZNACZ

- Kobieta
- Mężczyzna

- 49. Wiek - w jakim przedziale mieści się Pana(i) wiek? (por. z pyt. M2 kwestionariusza PUP)**
- 15-24
  - 25-34
  - 35-44
  - 45-49
  - 50-54
  - 55-64
  - 65 lub więcej
  - NIE CZYTAJ: Odmowa
- 50. Wielkość miejscowości - ile w przybliżeniu mieszkańców liczy Pana(i) miejscowość zamieszkania? (por. z pyt. M3 kwestionariusza PUP)**
- Poniżej 20 000
  - 20 000 – 24 999
  - 25 000 – 49 999
  - 50 000 – 59 999
  - 60 000 – 79 999
  - 80 000 – 99 999
  - 100 000 lub więcej
- 51. Wykształcenie - jakie jest Pana(i) wykształcenie (por. z pyt. M4 kwestionariusza PUP)**
- Niepełne podstawowe
  - Podstawowe
  - Gimnazjalne
  - Ponadgimnazjalne
  - Zasadnicze zawodowe
  - Średnie zawodowe
  - Średnie ogólnokształcące
  - Wyższe

14.4 Kwestionariusz wywiadu CATI z uczestnikami instytucjonalnymi projektów w ramach Priorytetu VIII PO KL

Dzień dobry, nazywam się... i jestem ankieterem Instytutu Badań Rynku i Opinii Publicznej CEM. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przeprowadzamy badanie ewaluacyjne uczestników projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ponieważ Państwa przedsiębiorstwo brało udział w takim projekcie, chciał(a)bym porozmawiać z osobą odpowiedzialną za koordynację projektu z Państwa strony. Chciał(a)bym wspomnieć, że przystępując do tego projektu wyrazili Państwo zgodę na uczestnictwo w badaniu.

JEŚLI RESPONDENT JEST TĄ OSOBĄ:

Czy zgodzi się Pan(i) poświęcić mi ok. 15 minut i udzielić odpowiedzi na kilka pytań? Zapewniam, że udzielone przez Pana(ią) odpowiedzi pozostaną anonimowe.

PO POŁĄCZENIU Z WŁAŚCIWĄ OSOBĄ:

Dzień dobry, nazywam się... i jestem ankieterem Instytutu Badań Rynku i Opinii Publicznej CEM. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przeprowadzamy badanie ewaluacyjne uczestników projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ponieważ Państwa przedsiębiorstwo brało udział w takim projekcie, chciał(a)bym zadać kilka pytań na temat tego projektu. Chciał(a)bym wspomnieć, że przystępując do niego wyrazili Państwo zgodę na uczestnictwo w badaniu.

Czy zgodzi się Pan(i) poświęcić mi ok. 15 minut i udzielić odpowiedzi na kilka pytań? Zapewniam, że udzielone przez Pana(ią) odpowiedzi pozostaną anonimowe.

PRZED PRZYSTĄPIENIEM

Nasza rozmowa będzie dotyczyła projektu.... prowadzonego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Zakończyli Państwo w nim udział w...

DANE O PROJEKCIE POBRANE Z BAZY ADRESOWEJ

1. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach projektów realizowanych z udziałem funduszy europejskich?

- Z prasy
- Z radia
- Z telewizji
- Z internetu
- Od znajomych/rodziny
- Od organizatora pomocy (np. firmy szkoleniowej)
- Z innego źródła (jakiego?) ZAPISZ

2. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?

- Bardzo dobra dostępność
- Dobra dostępność
- Średnia dostępność
- Mała dostępność
- Trudno powiedzieć

3. Jak ocenia Pan(i) sytuację rynkową przedsiębiorstwa przed przystąpieniem do projektu?

- Bardzo dobra
- Dość dobra
- Średnia
- Dość słaba
- Bardzo słaba
- Trudno powiedzieć

4. Z jakich form wsparcia w ramach tego projektu korzystało Państwa przedsiębiorstwo?

- Doradztwo związane ze szkoleniami (dla kadry zarządzającej i pracowników przedsiębiorstw)
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe/poradnictwo psychologiczne
- Szkolenia/kursy
- Inne (jakie?)

JEŚLI WYMIENIONO STAŻE/PRAKTYKI/PRZYKOTOWANIE ZAWODOWE:

5. W jakiej branży (sektorze gospodarki) prowadzone były staże/praktyki/przygotowanie zawodowe/poradnictwo psychologiczne?

JEŚLI WYMIENIONO SZKOLENIA/WARSZTATY/KURSY:

6. Z jakiej tematyki były szkolenia/ kursy?

JEŚLI WYMIENIONO DORADZTWO ZWIĄZANE ZE SZKOLENIAMI:

7. Z jakiej tematyki było doradztwo związane ze szkoleniami?

JEŚLI W 4 WSKAZANO WIĘCEJ NIŻ JEDNĄ FORMĘ:

8. Która z tych form była najbardziej korzystna dla Państwa przedsiębiorstwa?

- Doradztwo związane ze szkoleniami (dla kadry zarządzającej i pracowników przedsiębiorstw)
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe/poradnictwo psychologiczne
- Szkolenia/kursy
- Inne (jakie?) ZAPISZ

JEŚLI W 4 WSKAZANO WIĘCEJ NIŻ DWIE FORMY:

9. Która z tych form była najmniej korzystna dla Państwa przedsiębiorstwa?

- Doradztwo związane ze szkoleniami (dla kadry zarządzającej i pracowników przedsiębiorstw)
- Staże/praktyki/przygotowanie zawodowe/poradnictwo psychologiczne
- Szkolenia/kursy
- Inne (jakie?) ZAPISZ

10. Czy wzięli Państwo udział w projekcie z własnej inicjatywy, czy ktoś Państwa zachęcał?

WIELE ODPOWIEDZI

- Z własnej inicjatywy
- Zachęta ze strony samorządu
- Zachęta ze strony jednostki nadrzędnej przedsiębiorstwa
- Inne (jakie?)

11. Ile osób uczestniczyło w projekcie? Ilu członków kadry zarządzającej? Ilu pracowników niższych szczebli?

OTWARTE

- Kadra zarządzająca: _____
- Pracownicy niższych szczebli: _____

12. Czy okres trwania projektu był w Pana(i) ocenie wystarczający?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

13. Czy udział Państwa przedsiębiorstwa w projekcie miał rozwiązać jakiś problem przedsiębiorstwa?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

14. Jaki to był problem. Proszę pomyśleć o najważniejszym.

PYTANIE OTWARTE

15. Czy udział w projekcie pomógł rozwiązać ten problem?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

16. Jaki wpływ miały poszczególne potrzeby na Państwa udział w projekcie?

KAŻDY CZYNNIK OCENIONY NA SKALI OD 5 - Bardzo duży wpływ do 1 - Nie miało wpływu

		5 - bardzo duży wpływ	4	3	2	1 - Nie miało wpływu
1	Potrzeba podniesienia kwalifikacji pracowników	5	4	3	2	1
2	Potrzeba utrzymania się na rynku	5	4	3	2	1
3	Chęć poprawy kondycji rynkowej przedsiębiorstwa	5	4	3	2	1
4	Zdobycie nowych rynków	5	4	3	2	1
5	Zdobycie przewagi nad konkurencją	5	4	3	2	1

JEŻELI 4 LUB 5, PYTAMY:

17. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tych potrzeb?

		1 - W bardzo dużym stopniu	2 - W du- żym stop- niu	3 - W średni m stopniu	4 - W małym stopniu	5 - W ogóle się nie przyczynił	6 - Trudno powiedzieć
1	Potrzeba podniesienia kwalifi- kacji pracowników	1	2	3	4	5	6
2	Potrzeba utrzymania się na rynku	1	2	3	4	5	6
3	Chęć poprawy kondycji rynko- wej przedsiębiorstwa	1	2	3	4	5	6
4	Zdobycie nowych rynków	1	2	3	4	5	6
5	Zdobycie przewagi nad konku- rencją	1	2	3	4	5	6

18. Czy były jakieś inne potrzeby, które decydowały o Państwa udziale w projekcie?

- Tak
- Nie → 21
- Trudno powiedzieć

JEŚLI TAK:

19. Jakie to były potrzeby?

PYTANIE OTWARTE

20. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tych potrzeb?

- W bardzo dużym stopniu
- W dużym stopniu
- W średnim stopniu
- W małym stopniu
- W ogóle się nie przyczynił
- Trudno powiedzieć

Teraz proszę pomyśleć o sytuacji Państwa przedsiębiorstwa 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie. Zadam kilka pytań, które będą się odnosiły do tego okresu.

PYTAMY O 3 LUB 6 LUB 12 W ZALEŻNOŚCI OD PODPRÓBY.

21. Jak ocenia Pan(i) sytuację rynkową przedsiębiorstwa w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie?

- Bardzo dobra
- Dość dobra
- Średnia
- Dość słaba
- Bardzo słaba
- Trudno powiedzieć

22. Czy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie zatrudnienie w Państwa przedsiębiorstwie wzrosło, zmalało, czy pozostało na tym samym poziomie co przed przystąpieniem do projektu?

- Wzrosło
- Pozostało na tym samym poziomie
- Zmalało
- Trudno powiedzieć

23. Czy w 3/6/12 miesięcy po zakończeniu udziału w projekcie obroty Państwa przedsiębiorstwa wzrosły, zmalały, czy pozostały na tym samym poziomie co przed udziałem w projekcie?

- Wzrosły
- Pozostały na tym samym poziomie
- Zmalały
- Trudno powiedzieć

24. W jakim stopniu projekt przyczynił się do...

		1. W bardz o dużym stopniu	2. W dużym stopniu	3. W średni m stopniu	4. W małym m stopniu	5. W ogóle się nie przyczynił	6. Trudno powiedzieć	7. Nie dotyczy (nie odnotowano poprawy)
1	Zwiększenia efektywności funkcjonowania przedsiębiorstwa	1	2	3	4	5	6	7
2	Poprawy pozycji rynkowej przedsiębiorstwa	1	2	3	4	5	6	7
3	Zwiększenia konkurencyjności na rynku krajowym	1	2	3	4	5	6	7
4	Zwiększenia konkurencyjności na rynku zagranicznym	1	2	3	4	5	6	7
5	Wdrożenia nowych lub udoskonalonych produktów lub usług	1	2	3	4	5	6	7
6	Wprowadzenia zmian organizacyjnych	1	2	3	4	5	6	7
7	Wprowadzenia nowych lub udoskonalenie metod produkcji lub dostawy	1	2	3	4	5	6	7
8	Podjęcie nowych działań marketingowych	1	2	3	4	5	6	7

25. Czy udział w projekcie spowodował wprowadzenie innych zmian w firmie? Jeśli tak, to jakich?

PYTANIE OTWARTE

- Nie było innych zmian

**26. Jak Pan(i) ocenia efekty wsparcia z punktu widzenia osób, które brały udział w projekcie?
W jakim stopniu projekt przyczynił się do...**

		1 - W bardzo dużym stopniu	2 - W du- żym stop- niu	3 - W średni m stopniu	4 - W małym stopniu	5 - W ogóle się nie przyczynił	6 - Trudno powiedzieć
1	Podniesienia ich kwalifikacji	1	2	3	4	5	6
2	Poprawy ich sytuacji material- nej	1	2	3	4	5	6
3	Zwiększenia szans na utrzyma- nie pozycji na rynku pracy	1	2	3	4	5	6

27. Czy w działalności przedsiębiorstwa po zakończeniu udziału w projekcie udało się wykorzystać informacje i umiejętności nabyte w trakcie jego realizacji?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

28. Proszę powiedzieć, co było Pana(i) zdaniem najmocniejszym punktem w tym projekcie?

PYTANIE OTWARTE

29. Proszę powiedzieć, co było Pana(i) zdaniem najsłabszym punktem w tym projekcie?

PYTANIE OTWARTE

30. Jak ogólnie ocenia Pan(i) sens uczestnictwa w tego typu projektach?

- Bardzo wysoka ocena
- Raczej wysoka ocena
- Średnia ocena
- Raczej niska ocena
- Bardzo niska ocena
- Trudno powiedzieć

31. Czy z punktu widzenia rozwoju gospodarki Małopolski tego rodzaju wsparcie może być ważnym czynnikiem rozwoju kadr regionu i postępu gospodarczego?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

32. Czy Państwa przedsiębiorstwo uczestniczyło w innych projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

CHODZI O UDZIAŁ W PROJEKTACH DO CZASU WYWIADU

- Tak
- Nie
- Uczestniczyliśmy w projekcie, ale nie wiem, jakiego programu
- Trudno powiedzieć

JEŻELI TAK:

33. W ilu projektach Państwo uczestniczyli?

PYTANIE OTWARTE

34. Czy gdyby zaistniała taka możliwość w przyszłości Pana(i) przedsiębiorstwo przystąpiłoby do innego projektu w ramach PO KL?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

JEŚLI NIE:

35. Dlaczego nie przystąpiliby Państwo do innego projektu?

PYTANIE OTWARTE

36. Czy Pana(i) zdaniem przedsiębiorstwa chętnie korzystają z dostępnych form wsparcia?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

JEŻELI ZDECYDOWANIE LUB RACZEJ NIE:

37. Jakie inne formy wsparcia interesują przedsiębiorstwa?

PYTANIE OTWARTE

Metryczka

38. Wielkość przedsiębiorstwa

- Mikro
- Małe
- Średnie
- Duże

39. Jakie jest terytorialny obszar działalności Państwa przedsiębiorstwa?

- Lokalny (gminny)
- Regionalny (w skali województwa)
- Ponadregionalny (kilka województw)
- Ogólnopolski
- Europejski
- Światowy
- Nie wiem/odmowa odpowiedzi

40. Jaka jest branża działalności Państwa przedsiębiorstwa?

ANKIETER ZAPISZ DOKŁADNIE ODPOWIEDŹ

PYTANIE OTWARTE

UWAGA: USTAL, CZY CHODZI O BRANŻĘ PRODUKCYJNĄ, HANDLOWĄ, CZY USŁUGOWĄ.

NASTĘPNIE ZAKODUJ WG LISTY

- Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
- Górnictwo i wydobywanie
- Przetwórstwo przemysłowe
- Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
- Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
- Budownictwo
- Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
- Transport i gospodarka magazynowa
- Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- Informacja i komunikacja
- Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
- Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
- Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
- Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
- Edukacja
- Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- Pozostała działalność usługowa
- Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby
- Organizacje i zespoły eksterytorialne

14.5 Scenariusz indywidualnego wywiadu pogłębionego do analizy działań 6.3, 7.3, 9.5

WPROWADZENIE

Nazywam się..., reprezentuję CEM Instytut Badań Rynku i Opinii Publicznej Sp. z o.o. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przeprowadzamy projekt badawczy poświęcony trzem wybranym działaniom podejmowanym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki.

Chciałbym porozmawiać o inicjatywach lokalnych podejmowanych na rzecz:

- (6.3) – podnoszenia poziomu aktywności zawodowej na obszarach wiejskich;
- (7.3) – aktywnej integracji (integracja społeczna; działalność informacyjna, szkoleniowa, i promocyjna przeciwdziałająca wykluczeniu; rozwój dialogu, partnerstwa i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich);
- (9.5) – edukacji mieszkańców terenów wiejskich.

Celem projektu jest ocena wpływu form wsparcia realizowanych w ramach tych trzech działań na sytuację uczestników tych form wsparcia.

MODERATOR: PRZEDSTAWICIELI GMIN PYTAJ O GMINY, PRZEDSTAWICIELI ORGANIZACJI I STOWARZYSZEŃ O ORGANIZACJE I STOWARZYSZENIA

PYTANIA

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej małopolskiej wsi

Proszę powiedzieć jak ocenia pan(i) sytuację społeczno-gospodarczą na obszarach wiejskich w Pana(i) gminie/ w gminie, w której prowadziliście projekt jeżeli chodzi o...? (PYTAJ KOLEJNO):

- poziom aktywności zawodowej na obszarach wiejskich,
- poziom integracji społecznej (prowadzona działalność: informacyjna, szkoleniowa i promocyjna przeciwdziałająca wykluczeniu; na rzecz dialogu, partnerstwa i współpracy na rzecz rozwoju zasobów ludzkich),
- oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich.

A jak wygląda sytuacja na terenach wiejskich w innych gminach Małopolski, jeżeli chodzi o te trzy obszary?

Przeciwdziałanie wykluczeniu

Czy na terenach wiejskich w państwa gminie/gminie, w której prowadzony jest projekt istnieją jakieś grupy (społeczno-zawodowe) podlegające wykluczeniu?

JEŻELI TAK: Proszę je scharakteryzować.

Uczestnictwo gminy jako partnera w działaniach oddolnych

Który z tych trzech obszarów w gminie wymaga największego dofinansowania? Dlaczego?

Czy gmina uczestniczy jako partner w działaniach realizowanych w ramach poszczególnych Priorytetów (6.3, 7.3, 9.5) Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

Proszę wyliczyć, w jakich działaniach uczestniczy i w jakim zakresie w realizacji projektów ukierunkowanych na:

- aktywność zawodową na obszarach wiejskich;

- integrację społeczną (działalność informacyjna, szkoleniowa, i promocyjna przeciwdziałająca wykluczeniu; dialog, partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju zasobów ludzkich);
- oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich.

Czy w zakresie tych 3 działań są w gminie realizowane jeszcze jakieś projekty? Jakież?

Opis form wsparcia aktywizacji społecznej, zawodowej i edukacyjnej

Proszę omówić te formy wsparcia, które Pan(i) wskazał(a), a które są realizowane w zakresie:

- aktywizacji zawodowej,
- aktywizacji społecznej,
- aktywizacji edukacyjnej.

Czego dotyczą? Jakich grupy obejmują? Jakich mają cele?

Projekt wytypowany do badań – określenie sposobu wykorzystania wsparcia oferowanego w analizowanych działaniach PO KL. Mocne i słabe strony poszczególnych form wsparcia

Porozmawiajmy o konkretnym projekcie... (MODERATOR PODAJ NAZWĘ PROJEKTU WYTYPOWANEGO DO BADAŃ)

Czy posiadacie Państwo informację na temat tego, **jakie efekty** przyniosło wsparcie oferowane w ramach działań w projekcie...? (WSTAW PROJEKT I DZIAŁANIE, W RAMACH KTÓREGO ZREALIZOWANO PROJEKT)

Jaka jest mocna strona takiej formy wsparcia?

Jaka jest słaba strona takiej formy wsparcia?

Jakich jeszcze efekty byłyby pożądane w przypadku tego działania?

Dlaczego nie są one zrealizowane? Jakich są/były bariery?

Porozmawiajmy o innych działaniach realizowanych w gminie/przez Pana(i) organizację, które wykonywane są w ramach działań 6.3, 7.3, 9.5 (aktywizacji zawodowej, aktywizacji społecznej, aktywizacji edukacyjnej)?

Jakich są mocne strony takich form wsparcia?

Jakich są słabe strony takich form wsparcia?

Co następnym razem mogłoby zostać zmienione, zmodyfikowane w zakresie realizacji takich form wsparcia?

Diagnoza aktywności mieszkańców w zakresie oddolnych inicjatyw.

Porozmawiajmy o aktywności mieszkańców, którzy są końcowymi uczestnikami projektu PO KL, o którym rozmawiamy.

Jak pan(i) oceni gotowość mieszkańców gminy do uczestnictwa w oferowanym projekcie?

A inne projekty? Czy cieszą się one zainteresowaniem? Dlaczego tak/ nie?

Identyfikacja uwarunkowań, czynników hamujących i stymulatorów

Co hamuje udział mieszkańców terenów wiejskich w projektach dotyczących działania ukierunkowanego na...? Czy jeszcze coś?

MODERATOR PYTAJ OSOBNO O 3 TYPY DZIAŁAŃ 6.3, 7.3, 9.5

Porozmawiajmy o projektach realizowanych w ramach działań..., - jak te bariery można zniwelować?

Co zachęca mieszkańców terenów wiejskich do udziału w projektach realizujących działanie...?

MODERATOR PYTAJ OSOBNO O 3 TYPY DZIAŁAŃ 6.3, 7.3, 9.5

Co mogłoby zachęcić mieszkańców terenów wiejskich do udziału w projektach realizujących działanie...?

MODERATOR PYTAJ OSOBNO O 3 TYPY DZIAŁAŃ 6.3, 7.3, 9.5

Rzeczywisty wpływ mieszkańców terenów wiejskich na kształt/zakres projektów realizowanych w ramach działań 6.3, 7.3, 9.5 PO KL.

Czy mieszkańcy mieli wpływ na to, jaki projekt jest na ich terenie realizowany?

JEŻELI TAK: Jaki mieli wpływ?

Czy mieli/ mają wpływ tylko na samo zaistnienie projektu, czy także na jego kształt/jego zakres?

JEŻELI NIE: Czy powinni mieć wpływ?

JEŻELI NIE: Skąd wiadomo, że dany projekt jest na tym terenie potrzebny?

Ewaluacja Działania 6.3

Jak pan(i) sądzi, które z form wsparcia dotyczących obszaru „aktywności zawodowa na obszarach wiejskich” w największym stopniu aktywizują lokalną społeczność. Jak pan(i) sądzi, dlaczego właśnie te projekty?

Co te projekty łączy? Jakie cechy wspólne mają projekty, które najlepiej spełniają swoją rolę w tym zakresie?

Jakie przynoszą efekty? Proszę je wskazać?

Które z tych rezultatów są najbardziej trwałe?

Ewaluacja Działania 7.3

Jak pan(i) sądzi, które z form wsparcia dotyczących obszaru „integracja społeczna (działalność informacyjna, szkoleniowa, i promocyjna przeciwdziałająca wykluczeniu; dialog, partnerstwo i współpraca na rzecz rozwoju zasobów ludzkich)” w największym stopniu aktywizuje lokalną społeczność. Jak pan(i) sądzi, dlaczego właśnie te projekty?

Co te projekty łączy? Jakie cechy wspólne mają projekty, które najlepiej spełniają swoją rolę w tym zakresie?

Jakie przynoszą efekty? Proszę je wskazać?

Które z tych rezultatów są najbardziej trwałe?

Ewaluacja Działania 9.5

Jak pan(i) sądzi, które z form wsparcia dotyczących obszaru „oddolne inicjatywy edukacyjne na obszarach wiejskich” w największym stopniu aktywizują lokalną społeczność. Jak pan(i) sądzi, dlaczego właśnie te projekty?

Co te projekty łączy? Jakie cechy wspólne mają te projekty, które najlepiej spełniają swoją rolę w tym zakresie?

Jakie przynoszą efekty? Proszę je wskazać?

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Które z tych rezultatów są najbardziej trwałe?

Podsumowanie

Podsumujmy naszą rozmowę wskazaniem form wsparcia, które w największym stopniu aktywizują społeczności lokalne do podejmowania działań na rzecz rozwoju społeczności, wzmocnienia więzi lokalnych i przeciwdziałania wykluczeniu?

Które z tych rezultatów są najbardziej trwałe, tzn. przynoszą trwałe rezultaty jeżeli chodzi o oddolną aktywizację społeczności lokalnych.

Czy po zakończeniu udziału w projekcie można było zauważyć utrzymanie więzi pomiędzy jego uczestnikami, np. poprzez utworzenie koła wiejskiego etc.?

Czy ogólnie rzecz biorąc warto, Pana(i) zdaniem, realizować projekty z zakresu inicjatyw oddolnych?

14.6 Kwestionariusz wywiadu CATI z uczestnikami indywidualnymi projektów w ramach Priorytetów VI-IX PO KL – Działania 6.3, 7.3, 9.5

Dzień dobry, nazywam się... i jestem ankieterem Instytutu Badań Rynku i Opinii Publicznej CEM. Na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego przeprowadzamy badanie ewaluacyjne uczestników projektów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ponieważ brał(a) Pan(i) udział w takim projekcie, chciał(a)bym zadać Panu(i) kilka pytań na ten temat. Chciał(a)bym wspomnieć, że przystępując do tego projektu wyraził(a) Pan(i) zgodę na uczestnictwo w badaniu. Czy zgodzi się Pan(i) poświęcić mi ok. 10 minut i udzielić odpowiedzi na kilka pytań? Zapewniam, że udzielone przez Pana(ią) odpowiedzi pozostaną anonimowe.

PRZED PRZYSTĄPIENIEM DO PROJEKTU

Nasza rozmowa będzie dotyczyła projektu....PODAJ Z BAZY ADRESOWEJ prowadzonego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. **Zakończył(a) Pan(i) w nim udział w...**WSTAW Z BAZY ADRESOWEJ

DANE O PROJEKCIE POBRANE Z BAZY ADRESOWEJ

1. Gdzie dowiedział(a) się Pan(i) o możliwości wzięcia udziału w projekcie realizowanym z udziałem funduszy europejskich?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

MOŻLIWYCH KILKA ODPOWIEDZI

- Od pracodawcy
- W urzędzie pracy
- W urzędzie gminy/od wójta/od sołtysa
- W stowarzyszeniu/kole zainteresowań itp.
- W ośrodku pomocy społecznej lub powiatowym centrum pomocy rodzinie
- Z prasy
- Z radia
- Z telewizji
- Z internetu
- Od znajomych/rodziny
- Od organizatora pomocy (np. firmy szkoleniowej)
- Z innego źródła (jakiego?)

2. Jak Pan(i) ocenia dostępność informacji o możliwości skorzystania ze wsparcia w ramach tych projektów?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Bardzo dobra dostępność
- Dobra dostępność
- Średnia dostępność
- Mała dostępność
- Trudno powiedzieć

- 3. Czy decyzję o udziale w projekcie podjął/podjęła Pan(i) samodzielnie, czy wspólnie z inną osobą?**
- Samodzielnie
  - Wspólnie z inną osobą
  - Trudno powiedzieć
- 4. W tym badaniu chcielibyśmy ustalić, kto był pomysłodawcą lub inicjatorem tych projektów. Czy Pan(i) osobiście był(a) lub należał(a) do grupy pomysłodawców tego projektu?**
- Tak
  - Nie
  - Nie wiem
- 5. Czy ktoś z Pana(i) znajomych, rodziny lub sąsiadów należał do pomysłodawców tego projektu?**
- Tak
  - Nie
  - Nie wiem
- 6. Czy w przygotowanie lub organizację tego projektu były zaangażowane jakieś organizacje lokalne, kółka lub stowarzyszenia?**
- Tak
  - Nie
  - Nie wiem

JEŚLI TAK:

- 7. Które organizacje były zaangażowane?**

PYTANIE OTWARTE. ZAPISZ NAZWY

- 8. Kto był głównym pomysłodawcą tego projektu? Kim jest lub kim są te osoby i do jakich organizacji należą?**

PYTANIE OTWARTE

- 9. W jakich formach wsparcia w ramach tego projektu brał(a) Pan(i) udział?**

ANKIETER: DOPYTUJ. JEŚLI TO BYŁO, SZKOLENIE LUB DORADZTWO, DOPYTUJ Z JAKIEJ DZIEDZINY, NA JAKI TEMAT

PYTANIE OTWARTE

- 10. Jak długo brał(a) Pan(i) udział w tym projekcie?**

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Jednorazowo
- Do 1 tygodnia
- 1-2 tygodnie
- 3-4 tygodnie
- 2-3 miesiące
- Więcej niż 3 miesiące
- NIE CZYTAJ: Nie pamiętam

11. Czy okres trwania projektu był wystarczający w Pana(i) ocenie?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

12. Czy projekt ten miał na celu rozwiązanie jakiegoś problemu Pana(i) społeczności lokalnej – sąsiedzkiej, Pan(i) miejscowości, gminy?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

JEŚLI TAK:

13. Jaki to był problem? Proszę wskazać ten najważniejszy.

PYTANIE OTWARTE

14. Czy projekt pomógł rozwiązać ten problem?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

15. Czy projekt ten miał na celu rozwiązanie jakiegoś Pana(i) problemu?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

JEŚLI TAK:

16. Jaki to był problem? Proszę wskazać ten najważniejszy.

PYTANIE OTWARTE

17. Czy projekt pomógł rozwiązać ten problem?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

18. Czy przed rozpoczęciem projektu Pan(i) jako mieszkaniec miejscowości miał(a) możliwość zgłaszania swoich potrzeb lub problemów, np. w postaci odpowiedzi na ankietę, uczestnictwa w zebraniach, konsultacjach?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

JEŻELI TAK:

19. Jakie to były możliwości? W jakich formach mógł/mogła Pan(i) się wypowiedzieć?

PYTANIE OTWARTE

20. Czy Pan(i) zgłaszał(a) jakieś swoje potrzeby lub problemy przed jego rozpoczęciem?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

21. Czy inni uczestnicy projektu zgłaszali jakieś potrzeby przed jego rozpoczęciem?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

22. Czy przed rozpoczęciem projektu Pan(i) jako przyszły(a) jego uczestnik(czka) projektu miał(a) wpływ na wybór tematyki tego projektu?

- Tak
- Nie
- Nie wiem

23. Czy tematyka projektu odpowiadała Pana(i) potrzebom?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

24. Jakie były Pana(i) potrzeby w związku z udziałem w projekcie? Przeczytam listę możliwych potrzeb. Proszę powiedzieć, które dotyczyły Pana(i).

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI. MOŻLIWYCH WIELE ODPOWIEDZI

JEŚLI RESPONDENT WYMIENIŁ WIĘCEJ NIŻ JEDNĄ

25. Która z nich była dla Pana(i) najważniejsza?

ANKIETER: CZYTAJ WYMIENIONE POTRZEBY. JEDNA ODPOWIEŹ

26. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tej potrzeby?

PYTAMY O NAJWAŻNIEJSZĄ POTRZEBĘ.

UWAGA: UCZESTNICY 9.5 PYTANI TYLKO O OZNACZONE POTRZEBY

		24	25	26					
		Potrzeby	Najważniejsza	1. W bardzo dużym stopniu	2. W dużym stopniu	3. W średnim stopniu	4. W małym stopniu	5. W ogóle się nie przyczynił	6. Trudno powiedzieć
1	Podjęcie pracy, znalezienie pracy	1	1	1	2	3	4	5	6
2	Zmiana pracy	2	2	1	2	3	4	5	6
3	Utrzymanie miejsca pracy	3	3	1	2	3	4	5	6
4	Awans w ówczesnym miejscu pracy	4	4	1	2	3	4	5	6

		24	25	26					
		Potrzeby	Najważniejsza	1. W bardzo dużym stopniu	2. W dużym stopniu	3. W średnim stopniu	4. W małym stopniu	5. W ogóle się nie przyczynił	6. Trudno powiedzieć
5 (9.5)	Zdobycie nowych kwalifikacji, nowej wiedzy	5	5	1	2	3	4	5	6
6	Możliwość rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	6	6	1	2	3	4	5	6
7 (9.5)	Możliwość kontaktu z ludźmi	7	7	1	2	3	4	5	6
8	Poprawa sytuacji materialnej	8	8	1	2	3	4	5	6

27. Czego jeszcze spodziewał(a) się Pan(i) po udziale w projekcie?

PYTANIE OTWARTE

99. Niczego więcej → 29

28. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do realizacji tych potrzeb?

CZYTAJ ODPOWIEDZI

- W bardzo dużym stopniu
- W dużym stopniu
- W średnim stopniu
- W małym stopniu
- W ogóle się nie przyczynił
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

(BEZ 9.5)

29. W jakim stopniu udział w projekcie przyczynił się do zmian w Pana(i) życiu zawodowym? Proszę ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznacza odpowiedź: bardzo nieskuteczna, a 5 – bardzo skuteczna.

- 1 - Bardzo nieskuteczna
- 2
- 3
- 4
- 5 - Bardzo skuteczna
- Trudno powiedzieć

30. Czy udział w projekcie przyniósł Panu(i) jakieś dodatkowe korzyści? Jakież?

ANKIETER, DOPYTUJ: CZY JESZCZE COŚ?

(BEZ 9.5)

31. Czy w porównaniu z sytuacją sprzed udziału w projekcie Pana(i) sytuacja zawodowa obecnie...?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie poprawiła się
- Raczej poprawiła się
- Pozostała bez zmian
- Raczej pogorszyła się
- Zdecydowanie pogorszyła się
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

(BEZ 9.5)

32. Czy odczuwa Pan(i), że po zakończeniu udziału w projekcie lepiej radził(a) sobie Pan(i) w życiu zawodowym niż przed przystąpieniem do tego projektu?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

33. Czy odczuwa Pan(i), że udział w projekcie poprawił komfort Pan(i) życia w obecnym miejscu zamieszkania?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

34. Czy odczuwa Pan(i), że udział w projekcie wpłynął na poprawę Pan(i) relacji z innymi mieszkańcami Pana(i) miejscowości?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

35. Czy odczuwa Pan(i), że udział w projekcie wpłynął na zwiększenie Pana(i) zaangażowania w codzienne życie lokalnej społeczności?

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- Trudno powiedzieć

36. Proszę powiedzieć, co było Pana(i) zdaniem najmocniejszym punktem w tym projekcie?

PYTANIE OTWARTE. DOPYTUJ

37. Proszę powiedzieć, co było Pana(i) zdaniem naj słabszym punktem w tym projekcie?

PYTANIE OTWARTE. DOPYTUJ

38. Czy jest Pan(i) zadowolony(a) z udziału w projekcie?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

39. Jak ogólnie ocenia Pan(i) przydatność takich projektów dla mieszkańców Pana(i) miejscowości?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Bardzo wysoka ocena
- Raczej wysoka ocena
- Średnia ocena
- Raczej niska ocena
- Bardzo niska ocena
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

40. Czy w Pana(i) realizacja projektu przyniosła jakieś trwałe efekty dla lokalnej społeczności?

- Tak
- Nie
- Trudno powiedzieć

41. Jakie to były efekty?

PYTANIE OTWARTE. DOPYTUJ

42. Czy zamierza Pan(i) w przyszłości zaangażować się w organizację projektu skierowanego na potrzeby społeczności lokalnej?

ANKIETER: CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zdecydowanie tak
- Raczej tak
- Raczej nie
- Zdecydowanie nie
- NIE CZYTAJ: Trudno powiedzieć

43. Czy uczestniczył(a) Pan(i) jeszcze w innych projektach w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki?

- Tak
- Nie
- Uczestniczyłem(am) w projekcie, ale nie wiem, jakiego programu
- Trudno powiedzieć

Metryczka

44. Płeć

NIE PYTAJ, ZAZNACZ

- Kobieta
- Mężczyzna

45. Wiek - w jakim przedziale mieści się Pana(i) wiek?

- 15-24
- 25-34
- 35-44
- 45-49
- 50-54
- 55-64
- 65 lub więcej
- NIE CZYTAJ: Odmowa

46. Wielkość miejscowości - ile w przybliżeniu mieszkańców liczy Pana(i) miejscowość zamieszkania?

- Poniżej 20 000
- 20 000 – 24 999
- 25 000 – 49 999
- 50 000 – 59 999
- 60 000 – 79 999
- 80 000 – 99 999
- 100 000 lub więcej

47. Wykształcenie - jakie jest Pana(i) wykształcenie

- Niepełne podstawowe
- Podstawowe
- Gimnazjalne
- Ponadgimnazjalne
- Zasadnicze zawodowe
- Średnie zawodowe
- Średnie ogólnokształcące
- Wyższe

48. Jaka jest Pana(i) sytuacja zawodowa?

CZYTAJ ODPOWIEDZI

- Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako bezrobotny
- Zarejestrowany(a) w urzędzie pracy jako poszukujący pracy
- Nie jestem zatrudniony(a) ani zarejestrowany(a) w urzędzie pracy
- Jestem zatrudniony(a)
- Odbywam staż/przygotowanie zawodowe
- Prowadzę własną firmę
- Uczę się, studiuję
- Pracuję w gospodarstwie rolnym
- Inna (jaka?) ZAPISZ